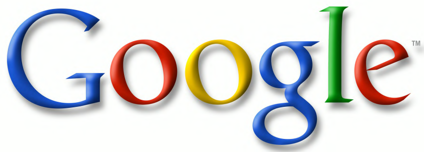

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

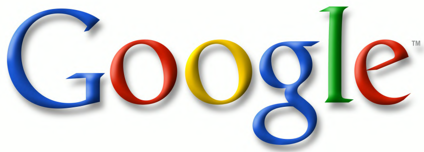
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

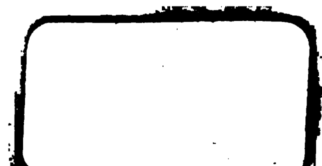
Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
  Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
  Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
  Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
  Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på `http://books.google.com`

DET HØJE NORD

FÆRØERNES, ISLANDS OG GRØNLANDS UDFORSKNING

VED

DANIEL BRUUN

KØBENHAVN
GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

En ung Pige fra Godthaab.

Grønlandsk Træsnit.

No 1. Niviarsiaĸ Nûngmioĸ.

DET HØJE NORD

FÆRØERNES, ISLANDS OG GRØNLANDS UDFORSKNING

VED

DANIEL BRUUN

KØBENHAVN
DET NORDISKE FORLAG
ERNST BOJESEN
1902

NIELSEN & LYDICHE. KJØBENHAVN.

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

INDHOLD.

BILAGSBILLEDER:

RETTELSE:

Side 160, i Forklaringen under Kortet, Linie 4 fra oven: l =, læs; e = Brattahlid Kirke
Side 190, Linie 17 fra oven: snakkede læs: svækkede.

MALKEPIGERNE GAAR TIL FJELDS — NORDERØERNE. (Eft. Fot. af Maler Johs. Klein).

FÆRØERNES OPDAGELSE OG UDFORSKNING.

Det var for omtrent to og tyve Hundrede Aar siden, at der hos de sydlige Kulturfolk begyndte at dæmre Forestillinger om et frossent Hav mod Nord. *Pytheas* fra Massilia (Marseille) havde naaet det mystiske *Thule*, der vistnok var Nordspidsen af Britannien (o. 320 f. Kr.), den jyske Halvø blev senere omsejlet, og græske Kolonister ved Sortehavet, som berejste det indre af Rusland, hjembragte Efterretninger om et frossent Hav. Længe endnu vedblev dog for Sydboerne Navnet Thule at repræsentere Bregrebet det yderste kendte Nord. For imidlertid at indføre i Folkenes Bevidsthed en Verden, hvis Grænser var Is, maatte Forsk-

ningen udvides til Polarkredsen selv. Dette var forbeholdt Nordboerne, som allerede i den forhistoriske Tid havde overskredet dennes Grænse, idet Nybyggere havde taget Land endog helt op mod Nordspidsen af Norge i det saakaldte *Hálogaland,* hvis Klima var mildnet af Golfstrømmen.

Allerede dengang var, saavidt man kan skønne, Folkestammer af forskellig Slags af stærkere Racer bleven pressede op andre Steder mod Nordpolarhavets Kyster, hvor de lidt efter lidt, tvungne af den haarde Nødvendighed, havde tilpasset deres Levesæt efter den barske Natur. Fra at have levet af Jagt i sydligere Egne, var de nu bleven nødsagede til tillige at ernære sig som Sælfangere.

Paa denne Maade fremstod de *eskimoiske Folkeslag,* som bebor Asiens og Nordamerikas Kyster. Hunden var deres trofaste Ledsager, og et og andet Sted havde de tæmmet Rensdyret; de opfandt Kajakken og Konebaaden og kunde nu dristigt færdes langs Ishavets Kyster. Medens *Grønland* rimeligvis var betraadt af disse Folk, laa endnu *Færøerne* og *Island* øde og mennesketomme. Det samme var Tilfældet med de endnu fjernere Øgrupper i Polarhavet, som vi kender under Navn af Spitsbergen og Frans Josefs-Land.

I det nordligste Skandinavien, Østen for Fjeldryggen, boede *Lapperne,* som Nordboerne kaldte Finner. De fristede Livet som Nomader med deres Rener eller som Fiskere, og medens Skandinaverne endnu forlængst havde faaet skærende Redskaber af Jærn, levede de endnu i Stenalderen, ukendte som de var med de civiliserede Folkeslags Opfindelser og Kultur paa Grund af deres Afsondrethed. Det var først i det 9. Aarhundrede, at en Mand fra Hálogaland ved Navn *Ottar,* der havde indrettet sig et Nybyggersted,

nordligst af alle Nordmænd, fandt paa at sejle langs Kysten videre mod Nord, indtil den øde Strand bøjede mod Øst og senere mod Syd. Han naaede paa denne Maade det Hvide Hav *(Gandviken)* og er den første Ishavsfarer, vi kender. Ved Dvinaflodens *(Vina's)* Munding traf han en tæt Bebyggelse af *Bjarmer*, der talte samme Sprog som Finnerne. Ottar var en rig Mand, der ejede 600 tamme Rensdyr, men kun 20 Køer og lige saa mange Faar og Svin. En lille Ager pløjede han med Heste. Dertil havde han stor Indtægt af Hvalfangst, ligesom Finnerne, med hvem Nordmændene ofte fejdede, betalte en stor Afgift i Dyreskind, Fuglefjer o. l.

Beretningen om Ottars Togt lod den engelske Kong Ælfred, i hvis Tjeneste han var traadt, nedskrive.

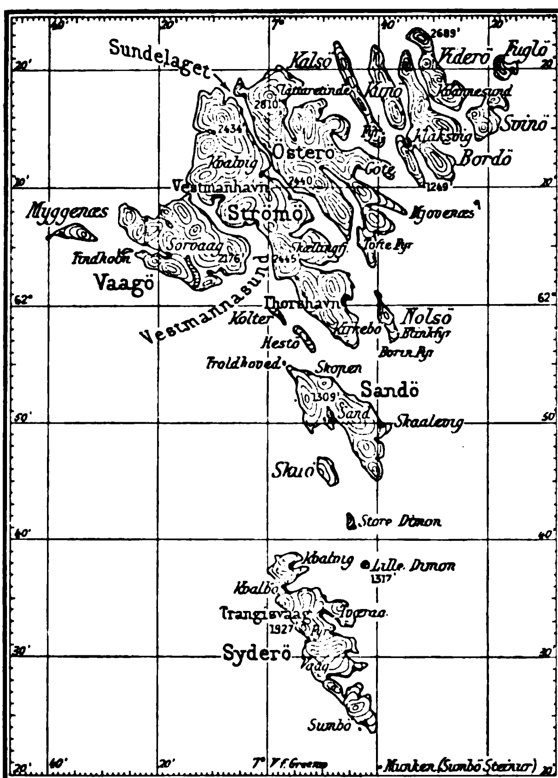
Just denne Periode var en urolig Tid i Norden. Krigsvante, dristige Folk drog ud paa Vikingetog i deres smaa Skibe for at røve og plyndre. Deres hedenske Religion var dem en Spore til Stordaad og Kraft; den »hvide Krist« havde endnu ikke mildnet deres krigerske Sind.

I Begyndelsen drog de ud i smaa Flokke, men snart oprandt den egentlige store *Vikingetid.* Hidtil havde Vikingerne nærmest fulgt langs Kysterne paa deres Togter; men dristigere og dristigere blev de. Baadene blev byggede større, og paa deres Langskibe stævnede de nu ud paa det aabne Hav ledet af Stjernerne, thi Kompas kendte de jo ikke. Vikingetog til Skotland og Irland fra det vestlige Norge tog sin Begyndelse kort forinden Aar 800, og ved den Lejlighed opdagedes ogsaa *Færøerne.*

Allerede ved Aar 700 var disse Øer dog bleven befolkede, som naturligt var, fra det nærmest liggende Land i Syd.

Efterretninger herom haves i den irske Munk *Dicuils* Værk:

De mensura orbis terræ, der er skrevet ved Aar 825. Han beretter, at der to Dagsrejser Nord for Britannien ligger nogle Øer. »Disse er alle smaa,« siger han, »og smalle Sunde adskiller dem. I omtrent hundrede Aar har Eneboere fra Skotland her haft Tilhold, men de maatte flygte bort for

KORT OVER FÆRØERNE.

nordiske Sørøvere.« Han beretter endvidere, at der paa Øerne fandtes en utallig Mængde Faar og Søfugle.

Den store Mængde Faar tyder paa, at Irerne har haft fast Beboelse der i længere Tid.

Endnu har Færingerne paa enkelte Steder bevaret Sagnet

om irske Eneboere, der levede paa afsides Steder, og fra Nordmændenes første Tid fortælles om hellige Mænd, som aldrig dræbte, men kun ernærede sig af Mælk, Æg og Tang, og som gjorde Undere.

For øvrigt blev Øerne nu snart besøgte af forskellige andre. Et Sagn beretter, at en dansk *Kong Frode* paa et Englandstogt blev fordreven til Færøerne, hvor han landede i Frodebø paa Syderø og anlagde en Koloni. Dette Sagn staar muligvis i Forbindelse med, at der paa denne Ø en Tid, efter Sigende, var en blomstrende frisisk Koloni, i hvilken den gamle hedenske Gudsdyrkelse vedblev længe efter, at Øerne ellers havde antaget Kristendommen. Der paavises endnu paa det høje Akrabjærg et Sted, hvor de havde deres forskansede »Borg«, ligesom der andre Steder paa Øen vises Tomter efter Gudehov o. l.

Paa de sydlige Øer skelnes endnu en fra den nordiske Race fremmed (irsk?) Afstamning. Det er livligere Folk med mørke, spillende Øjne og sort Haar, hvis hele Udseende og Naturel er ret forskelligt fra den mere rene nordiske Type, der bebor Resten af Øerne.

Øernes Kolonisation og ældste Historie findes optegnet i det af *C. Rafn* udgivne »*Færeyingasaga*«, der omfatter alle de i forskellige islandske Sagaer indeholdte Beretninger.

Af disse fremgaar det, at Vikingen *Grim Kamban* var den første Nordmand, der bosatte sig paa Færøerne, rimeligvis i Slutningen af det 8. eller i Begyndelsen af det 9. Aarhundrede, altsaa forinden den store Udvandring Vest paa fra Norge paa Harald Haarfagers Tid begyndte, da de misfornøjede Stormænd og Odelsbønder i store Mængder søgte til Færøerne, Island og Øerne Nord for Skotland, hvor de

tog Land — drevne bort fra deres Hjemland af det Tryk, som altid har været Aarsag til, at Jordens Folkeslag har bredt sig ud til de yderste Egne af Verdensdelen. Disse Ætter kom dog straks i Kamp med hinanden om Herredømmet paa Øerne samtidig med, at de vedligeholdt Samkvem med Moderlandet, i hvis politiske Forhold de ofte blandede sig.

UDSIGT FRA HÁFJALL (646 METER O. H.) PAA BORDØ OVER KLAKSVIG OG NORDERØERNE. (Eft. Amatørfot.).

»Færeyingasaga« indeholder navnlig Fortællingen om de Kampe, som de to Høvdinger *Sigmund Brestessøn* og *Traand i Gøte* iværksatte om Herredømmet paa Øerne. Førstnævnte er Færingens Helt. Han var Viking af reneste Blod, men gik efter et Besøg i Norge over til Kristendommen, som han indførte med Sværd i Haand paa Øerne ved Aar 1000. Forgæves søgte han derpaa at underlægge Øerne den norske

Konge, først Olaf Tryggvason og siden Kong Olaf den Hellige. Traand var hans Modsætning i Væsen og Tænkemaade, snild og listig, og det lykkedes ham til Slutning at overmande Sigmund.

Efter Traands Død blev *Leif Øssurssøn* eneraadende paa Øerne, som han tog til Len af Kong Magnus den Gode (Aar 1035), fra hvilken Tid Færøerne hørte under Norge lige til 1709, da de blev henlagte under Sjællands Stift.

I den ældste Tid styredes Færøerne af en Lensmand. Ved Siden heraf havde Øerne en Lagmand, der var Formand i Lagretten og førte Forsædet i Lagtinget, en Institution, der gjorde sit Gavn ved at værne Beboerne mod hensynsløse Fogder og Købmænd.

De første Landnamsmænd havde med stor Møje ved Foden af Fjeldene ryddet sig en Smule Jord, som de dyrkede; i øvrigt holdt de Faar i Mængde paa de vidtstrakte Fjeldgræsgange. Fisk fangede de i Havet og Fugle paa Fjeldet. De levede det samme brydsomme og farefulde Liv som Færingerne i vore Dage. Afsondret som Øerne laa uden for de store Kulturlande, blev de ikke delagtige i de Goder, som førte de nordiske Folk fremad i Kultur. Færingefolket gik snarere tilbage, efter som dets Temperament mildnedes, Kampaanden forlod dem og Modstandsdygtigheden mod Angreb svandt. I senere Tider, da Sørøvere og Fiskere jævnlig hærgede paa Øerne, kunde den spredte Befolkning derfor ikke staa imod; den nøjedes med fra sine Udkigssteder at holde Øje med, naar Fjenden kom, for med Fæ og Gods at flygte til Fjelds.

Især tvang Skippere (engelske-hollandske o. fl. a.), som efter det 15. Aarh. gik paa Hval- og Fiskefangst i Nordishavet, ofte

Færinger til at følge med til Hjælp om Bord, for ikke at Tale om, at Indbyggerne i værste Tilfælde blev bortførte som Slaver af algierske Sørøvere og andre. Denne stadige Usikkerhed i Forbindelse med Armod og slette Handelsforhold satte sit Præg i Folkekarakteren og var en Hindring for Udviklingen af Landets og Havets Rigdomskilder.

ET HVIL UNDER OPMAALINGEN.
(Eft. Fot. af Generalstaben.)

Først i den seneste Tid har Færingerne under de sikrere Ernæringsforhold, Lagtingets Oprettelse, Monopolhandelens Ophævelse og den større Frihed faaet noget af den gamle fribaarne Aand og Selvstændighed tilbage, uden hvilken intet Fremskridt er muligt. Færøerne har dog til Tider fostret Folk, i hvilke den gamle Vikingeaand levede, som Øernes Nationalhelt *Magnus Hejnesen*, der med Frederik II.s Billigelse rensede de færøske Farvande for Kapere.

Den første, der gav en samlet Beskrivelse af de ejendommelige Naturforhold og Indbyggernes Levevis paa Færøerne,

var den danskfødte *Lucas Jacobsen Debes* (f. 1623, d. 1675), der var Præst, siden Landsprovst i Thorshavn og Rektor ved Latinskolen. Han kendte sit nye Fædreland ud og ind og havde saa godt som nogen Færing lidt under de ulykkelige Forhold paa Øerne, og selv om han langtfra var frigjort for sin Tids Overtro og vrange Forestillinger, saa han dog i det hele og store klart paa alle praktiske Forhold. Han var den første af en Række Præster, der med indgaaende Kendskab til Landet har givet Beskrivelse af dette og Folket. Det varede dog længe, inden den næste Færøbeskrivelse saa Dagens Lys. Præsten *J. Landt* skrev sin Bog ved Aar 1800; senere har *P. A. Holm* og *Th. Sørensen* givet stemningsfulde Beskrivelser af Øerne, og til sidst har *Jørg. Falk Rønne* med en ejendommelig Kolorit tegnet Færøernes Natur og Folkeliv. En anden Skildring af Land og Folk skyldes daværende Premierløjtnant *Lomholt*, der har deltaget i de Opmaalingsarbejder, Generalstabens topografiske Afdeling har udført der i de seneste Aar og

FRA GENERALSTABENS OPMAALING.
(Eft. Fot. af Generalstaben.)

som med Rette har vakt Beundring i Udlandets videnskabelige Kredse. Det var den daværende Chef for denne Afdeling af Generalstaben, Oberst *A. L. le Maire*, som var den øverste Leder for Foretagendet, hvilket det lykkedes ham at gennemføre i Løbet af Aarene 1895 til 1899.

En Stab af dygtige Officerer (den nuværende Chef for den to-

FRA EN BYGD. (Eft. Fot. af Johs. Klein).

pografiske Afdeling Oberstløjtnant *E. C. Rasmussen*, Kaptajnerne *Rimestad* og *Sand*, Premierløjtnanterne *Klein*, *Hammershøy*, *Lomholt*, *Castonier* og *Heiberg-Jürgensen*) og Guider har i disse Aar under utrolige Vanskeligheder foretaget den farefulde Opmaaling, der besværliggjordes ved Øernes vanskelig tilgængelige stejle Tinder og de klimatiske Forhold. Utallige Gange maatte Forsøgene paa at foretage Maalinger fra

Toppene indstilles paa Grund af Taage, og de kække Tindebestigere maatte haabe paa, at deres stundom flere Timer lange Vandring skulde blive kronet med bedre Held næste Gang. Øerne var sidste Gang bleven opmaalte i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede af Kaptajn *Born;* men det viste sig nu, at navnlig de sydlige Øers Beliggenhed paa det af Sø-

PARAT TIL AFGANG — THORSHAVN. (Eft. Fot. af Johs. Klein).

kortarkivet udarbejdede Kort afveg ret betydeligt fra de virkelige Forhold. Denne Fejl er nu, takket være de udførte astronomiske og geodætiske Arbejder, bleven rettet.

Færøernes Bjærge naar efter Opmaalingerne ret betydelige Højder, saaledes er deres højeste Tinder *Slattaratind* paa Østerø 882 Meter og *Villingedalsfjæld* paa Viderø 844 Meter. Generalstabens Kort, paa hvilket det opdyrkede Terræn,

Hamrene, Lier og Kløfter tydelig skelnes, vil blive udmærkede Hjælpemidler ikke blot i praktisk Henseende, men ogsaa ved Landets videnskabelige Udforskning.

Øerne er vel, ifølge den norske Geolog *Helland,* ikke rige paa Formationer eller paa Forsteninger og Bjærgarter; men »Sundene, Fjordene og Dalene frembyder paa lange Strækninger smukke, let overskuelige Profiler, værdige til at tjene som Eksempler i geologiske Lærebøger. De vulkanske Bjærgarter optræder i udmærkede Bænke, hvorhos de basaltiske Bjærgarter ikke sjældent er vakkert afsondrede i Søjler. De næsten horisontale Bænke kan følges fra Tind til Tind, tværs over Dal og Fjord. De viser tydeligt, at Øerne kun er Rester af en stor, sammenhængende Bjærgmasse, som nu for største Delen er sunken i Havet. I geologisk Henseende er Færøerne i øvrigt af temmelig sen Oprindelse. Men medens der paa Island jo findes talrige Vidnesbyrd om eftertertiær vulkansk Virksomhed lige ned til vore Dage, mangler saadanne Spor paa Færøerne. Paa Øerne findes tertiære Kul; men de synes aflejrede mellem haarde Basaltbænke og er derfor vanskelige at bryde.

FÆRØPIGE I HØJTIDSDRAGT.
(Eft. Fot. af Johs. Klein).

Forchhammer berejste Færøerne i 1821 og skrev om deres geognostiske Beskaffenhed, og *Johnstrup* undersøgte i 1872 Kullagene; men i øvrigt er der i nyere Tid ikke fra dansk Side bleven foretaget slige Undersøgelser paa Færøerne. Af Udlændinge har derimod Skotten *James Geike,* den bekendte Forfatter af »*The Great Ice Age*«, og ovennævnte *Amund*

FÆRINGER. (Eft. Fot. af Johs. Klein).

Helland behandlet Færøernes Geologi efter nogle i 1879 anstillede Undersøgelser, ligesom enkelte andre fremmede Geologer har berejst Øerne.

Undersøgelserne vedrørende Øernes Vegetation er netop i de senere Aar skreden fremad med raske Skridt.

Det var samtidig med, at Generalstaben paabegyndte sine Opmaalinger i 1895, at *Botanikerne* gav sig i Lag med en

systematisk Undersøgelse af Øernes Vegetation. Tidligere havde bl. a. *H. C. Lyngbye* (1817) samt *Rostrup* og *C. A. Fejlberg* (1867) foretaget Planteindsamlinger her. Og ligesom Generalstabsofficererne aarlig fra 1895 hver Sommer vendte tilbage for at fortsætte, hvor de slap, saaledes gik det ogsaa Botanikerne. Ingen af dem har saa ofte besøgt Øerne som *F. Børgesen*, der foruden at være Botaniker er en dygtig Fotograf. Fra 1895—1900, da den svenske Botaniker *Simmons* ledsagede ham, har han, med Undtagelse af et enkelt Aar, foretaget Studier paa Færøerne; de to sidste Aar undersøgte han Havdybderne fra det af Marinen udsendte Stationsskib. Hans Speciale er i øvrigt Algerne. Samtidig med ham har Apotheker i Hvalsø *Chr. Jensen* i 1896 gjort Indsamlinger og Studier over Mosserne.

I 1897 var der ikke mindre end fire Botanikere med Professor *Eug. Warming* i Spidsen paa Færøerne, saaledes *C. Ostenfeld*, *J. Hartz* og *H. Jonsson*. Foruden ved disse systematiske Undersøgelser er der i de senere Aar hjembragt ikke uvæsentlige Resultater af mere tilfældige Undersøgere.

Vegetationen paa Færøerne er gennemgaaende fattig og for øvrigt nær beslægtet med de nærmeste Landes. Særlig iøjnefaldende er den næsten fuldstændige Mangel paa Træer og Buske. Kun i enkelte indhegnede Haver, saaledes navnlig i Thorshavn, ses kraftige Pile- og Rønnetræer o. l.

Vegetationen er selvfølgelig betinget af Øernes ejendommelige *klimatiske Forhold.* Paa Grund af deres Beliggenhed i Golfstrømmen har Færøerne et udpræget Øklima med mild Vinter, kold Sommer, megen Regn og hyppige Storme. Det hænder dog, at den kolde Polarstrøm fra Østkysten af Island naar helt ned til Øerne.

Havet om disse er dog stedse isfrit, og selv de dybe Fjorde med den rivende Strøm, der veksler med Tidevandet, er sjældent tilfrosne.

Medens Havets Temperatur i de tre Sommermaaneder Juni, Juli og August er lavere end Luftens, er det omvendte Tilfældet i Resten af Aaret. Det stormer næsten altid, ja kun 11 Procent af Dagene er stille.

BYGDEN S. GÖTE PAA ØSTERØ. (Eft. Fot. af Johs. Klein).

Allerede Lucas Debes taler om, at den fugtige, vaade Luft foraarsager megen Storm og »forfærdelige Hvirvelvinde« i Dalene og Sundene; han paapeger, hvor foranderlige de er, og hvor pludselig de kommer strygende:

»Undertiden er det saa stille, at man kan gaa med tændt Lys mellem Husene, og da igen udi Størrelse kommer den saa forfærdelig, ligesom Bjærgene skulde sønderrives, og mærkeligt er det, at førend denne gennem-

trængende Vind anstødes eller fornemmes, da knager og brager Husene, ligesom de straks skulde nedfalde.«

Taagen, som man tidligere antog var et nødvendigt Tilbehør til Øerne, er dog efter de, navnlig af Overlærer *Bergh* i Thorshavn foretagne Observationer, ikke saa slem. Derimod regner det næsten altid. Af Aarets 365 Dage er kun 6 rene Solskinsdage, 279 Regnvejrsdage, medens der kun er Taage 51 Dage. Disse Tal gælder dog kun for Kysten. Oppe paa Fjeldene er Klimaet ganske anderledes barsk, men her har man ingen Observationer at støtte sig til.

Angaaende Vegetationens Tilblivelse paa Færøerne kommer man ind paa det store Stridsspørgsmaal mellem Svenskeren Dr. *Nathorst* og Professor *Warming*. Førstnævnte har nemlig sluttet sig til den Hypotese, at Europa og Grønland efter Istidens Ophør har været i landfast Forbindelse, idet Højderyggen over Færøerne og Island tænkes hævet over Havfladen. Nathorst mener da, at Vegetationen efter helt at være uddød under Istiden senere for en stor Del er indvandret til Grønland fra Europa over den nævnte Landforbindelse.

I Modsætning hertil hævdede Warming, at nævnte Hypotese dels er tvivlsom, dels unødvendig, bl. a. af den Grund, at en Indvandring temmelig let kan være foregaaet fra Amerika og Island til Grønland, idet Fugletræk, Vind og Strømforhold netop begunstiger en Overførsel af Frø. Ganske lignende Betragtninger gør sig gældende for Færøernes Vedkommende.

Endnu skal anføres, at Inspektør *P. Fejlberg* har foretaget Undersøgelser af det færøske Agerbrug, der staar paa et lavt Standpunkt. Jorden bearbejdes med Spade. Der dyrkes Byg og undertiden Havre.

Hvad angaar de *ornitologiske Undersøgelser* paa Færoerne, gav *Landt*, *Graba* og *Holm*, for ikke at tale om Sysselmand *H. C. Müller,* i sin Tid højst værdifulde Bidrag til disse. I de sidste tredive Aar er dog ingen væsentlig nye Bidrag kommet, før Færingen, den bekendte Fugleudstopper

FÆRING.

FÆRØPIGE.

(Efter Fot. af Maler Johs. Klein).

P. F. Petersen paa Nolsø, i 1894 begyndte en regelmæssig Brevveksling med Ornitologen *Knud Andersen* om de af førstnævnte under næsten daglige Iagttagelser observerede Fuglearter, hvilke Andersen har udgivet.

Færøernes Fuglefauna slutter sig i det hele og store til Fuglefaunaen i den øvrige Del af Nordeuropa, navnlig i Norge og Skotland og fremfor alt Øgrupperne Nord for Skotland. Antallet af Arter løber op til henved 160, og

deraf er op mod to Tredjedele Vade- og Svømmefugle. Kun omtrent en Tredjedel af samtlige Fugle yngler paa Øerne, vistnok paa Grund af disses ringe Omfang, der vanskeliggør Fuglenes Ernæring, maaske ogsaa, fordi de efterstræbes af Menneskene.

Den fuldstændige Mangel paa Træer og Buske bevirker, at saavel Rovfugles som Spurvefugles Tal er meget indskrænket.

Mærkeligt er det store Antal besøgende Fugle, som altsaa ikke yngler paa Øen, og blandt dem er et Eksempel paa, hvorledes Arter, hvis Hjem ligger i meget fjerne Egne, ved en Tilfældighed gæster Øerne. En *Albatros* opholdt sig saaledes i 34 Aar blandt Sulerne paa Myggenæsholm. Denne af Færingerne saakaldte »*Sulekonges*« Opholdssteder er ellers Havene paa den sydlige Halvkugle, dens Ynglepladser Falklandsøerne og enkelte Øgrupper ved Ny-Zeeland.

For ingen Gruppe af Fugle byder Færøerne saa gode Betingelser som for Svømmefuglene. For dem er Landets ringe Omraade væsentlig en Fordel, idet der overalt kun er kort til Havet, der med sin Fiskerigdom yder dem rigelig Næring. Fortrinlige Ynglepladser findes mange Steder paa de stejle mod Havet staaende Fjelde.

Det rige Fugleliv, som udfolder sig paa de færøske Fuglefjelde har ikke Sidestykker mange Steder i Verden. Her henter Beboerne under Udfoldelsen af al deres Energi en væsentlig Del af deres Føde, naar den farlige Fuglefangst ved Sommertid gaar for sig.

For at give Læseren et Billede af Fuglefangsten med alle dens Farer og Tillokkelser og samtidig et Glimt af den

færøske Natur vil Forf. føre ham til den mest utilgængelige af de beboede Øer, *Store Dimon*, som Forf. besøgte i Sommeren 1896:

Havfladen laa blank og hvid, og Lunderne med de røde Papegøjenæb laa og boltrede sig paa Vandet, medens vi sejlede forbi med den lille Damper »Smiril« paa Vej fra Trangisvaag paa Syderø til *Store Dimon*, om hvis Utilgængelighed, der har gaaet saa stort et Ry.

PAA FUGLEFANGST. (Efter Fot. af Isacksen. Thorshavn).

Vi passerede Lille Dimon, den afstumpede Kegle, der er ubeboet og Hjemsted for halvvilde Faar og Søfugle. Kun Toppen og Foden øjnedes, Resten laa hyllet i Taagen.

Efter en Times Sejlads var vi tæt under Kysten af Store Dimon, der nu traadte frem af Taagen. Over den hundrede Meter høje Kystmur saa vi en Klynge Huse paa en græsklædt graa Afsats. Det var Kongsbondens Gaard, den eneste, som findes paa Øen, paa en Gang et Fængsel og et Fristed.

Vi gik fra Borde ved Øens Sydvestspids. Baaden gled sagte ind mellem

Skærene ved Foden af Fjeldvæggen; medens Damperen holdt det gaaende i Farvandet udenfor.

Luften fyldtes af øredøvende Skrig fra Tusinder og atter Tusinder af Fugle: Maager (Rider), Alker og Lomvier, der dels sværmede i Luften, dels sad Side om Side i lange Rækker paa Hylderne eller i Kolonier paa Steder, hvor der var Beskyttelse mod Vejrliget. Fuglenes hvide Eskrementer plettede den mørke Fjeldvæg i lange Striber.

Det var en af disse saa sjældne Dage, hvor Brændingen ikke larmer

PARTI AF FUGLEFJELDENE PAA SYDERØENS VESTKYST — SET FRA BEINESVERA (Efter Fotografi af Sysselmand Effersøe).

mod Kysten. Dønningen hævede sagte Baaden op mod Landgangsstedet og i et Nu sprang en af os i Land — efterfulgt af endnu en, næste Gang Vandbølgen steg. Snart stod vi alle paa Strandbredden.

Over os ludede den 100 Meter høje Skrænt med Fuglene. Ned ad den fires Bondens Kvæg og Varer, naar de skal sendes bort til Salg og op ad den hejses alt, hvad man ikke kan bære paa Ryg ad den smalle farlige Sti, som ogsaa vi skulde benytte, og som ligger et Par Kilometer længere mod Øst. Skal Bonden f. Eks. have sig en ny Tyr, maa den gjøre Luftrejsen paa de hundrede Meter — sikkerlig en enestaaende Transport.

For at naa Opgangen vandrede vi nu under kyndig Ledelse den uhyre besværlige Vej langs Fjeldmuren mellem nedstyrtede Klippemasser, over hvilke Havet larmer og bruser i Stormvejr. Brændingens skummende Sprøjt kan da naa 40 Meter op ad Klippen.

Efter $^3/_4$ Times Vandring naaede vi Opgangen. Her kan under særlig gunstige Forhold Baade lægge til. Man fortalte os, at Kong *Frederik den Syvende* som Prins engang var landet her. Da han saa den farlige Opgang, vilde han ikke gaa op, men blev liggende i Baaden, medens Folkene hentede Tykmælk til ham.

Svimmelhed maa man ikke lide af, om man vil bestige Store Dimon, ellers gaar det galt, det faar man straks et Indtryk af ved at se op efter. Nogle udhuggede Fodtrin, et Par Jærnringe med Reb imellem og en lille Stige øverst oppe er anbragte paa de værste Steder; man maa strække Armene frem fra det ene Holdepunkt til det næste og anbringe sine Fødder forsigtigt. Helst uden at se til Siden over den gabende Afgrund stiger man nu op.

En af Selskabet bliver svimmel, heldigvis forinden det vanskeligste Sted. Han bliver tilbage, klyngende sig til Klippen med lukkede Øjne. — Vi andre fortsætter Opstigningen. Paa et af de farligste Steder, hvor det gælder at have alle sine Nerver i Orden, diverterer Følgemanden os med: »Her faldt Præsten« (og slog sig selvfølgelig ihjel) — og lidt efter: »Her faldt Elias« — saa nogle Skridt: »Her faldt Jacob« — »Ja saa!« — og vi klatrer videre.

Endelig er vi oppe.

Vi ser tilbage og tænker paa dem, der faldt: Pastor Jensen var i Embedsmedfør kommen til Øen og havde sin Hustru med. Gudstjensten var endt, og de skulde nu ned til Baadene. En Mand gik foran med Præsten, der var en kæk Fjeldgænger; maaske lidt for dristig. Ved en Omdrejning af Stien snublede han — og faldt uden at sige et Ord ud over Skrænten og slog sig ihjel paa Stedet.

Hans stakkels Hustru var længere tilbage lige ved Begyndelsen af Nedgangen og saa ikke, at Manden faldt. — Bonden skyndte sig nu opad og fik hende under et eller andet Paaskud til at vende om. Da hun var naaet op, fik hun den sørgelige Efterretning at vide — hun bar Ulykken med Fatning. Imidlertid havde Folkene lagt Præstens Lig i Baaden og dækket det til. Nu først førtes hans Hustru ned; men Manden fik hun ikke Lov at se, før hun kom hjem til Præstegaarden paa Sandø. — Betænksomt og roligt, men derfor med ikke mindre Alvor tager Færingen den Slags Begivenheder. — Den daglige Fare har lært ham det.

Er Opgangen paa Store Dimon vanskelig om Sommeren, er den det

selvfølgelig endnu mere om Vinteren, naar der ligger Is paa Stien; men saa vover heller ingen at betræde den — og dog!

Det var Lørdag efter Jul for godt en halv Snes Aar siden. Præsten roede fra Kvalbø paa Sydérø en Lørdag Morgen i en Baad med elleve Mands Besætning. — Han agtede sig hjem til Sandø.

Det var Frostvejr, der laa lidt Sne paa Fjeldene, og Vinden var nordlig. Da de kom forbi Store Dimon, fik de imidlertid en voldsom Snetykning. Baadfolkene roede nu til for at naa Skuø; men de saa stadig ikke Land; Stormen var frygtelig, Søen tog til, og Baaden tog Vand over sig. Snart kunde Folkene ikke ro mod Stormen. De troede, deres sidste Time var kommen. Det gjaldt nu at redde Livet. Baaden blev vendt, og de søgte ind mod Store Dimon. Først tænkte de at sejle, og Masten kom op; men det viste sig snart umuligt at bruge Sejl, saa tog Baadfolkene til Aarerne igen. Det varede længe, inden de fik Landkending — ej heller saa de Fugle. Endelig fik de Store Dimon i Sigte, og det lykkedes dem at lægge til Land paa Læsiden af Øen ikke langt fra Opgangen. Nu var imidlertid det værste tilbage. Det var stadig tæt Snefog med Storm og Isslag. Alle var gennemfrosne, og man vilde ufejlbarlig omkomme, om det ikke lykkedes at komme op ad Skrænten til Gaarden. Først gik en Mand og Præsten opad, men de maatte snart opgive Forsøget; saa prøvede andre med lige saa daarligt Resultat. Langt om længe lykkedes det dog to raske Mænd at klatre op med en Line imellem sig.

TRE AF HELTENE FRA STORE DIMON.
(Efter Fot. af Mag. scient. F. Børgesen).

Det var en Bedrift!

De fik selvfølgelig Folk alarmerede paa Kongsbondens Gaard, og nu hjalp disse Præsten og de andre op; det var paa høje Tid; thi de var allerede meget forkomne.

Om Natten brændte Dimonbonden Blus for at kundgøre, at der var hændt noget usædvanligt, og for derved at lade forstaa, at Præsten og hans Folk var frelste. Men ingen observerede Ilden.

Næste Dag, Søndag, holdt Bonden selv Gudstjeneste som sædvanlig; Alle vare i Kirke for at takke for Frelsen, og Mandag Morgen afrejste Præstebaaden.

Dimonbonden *Ole Jakobsen*, som havde modtaget og hjulpet de skibbrudne saa godt, og som i alle Maader havde gjort sig fortjent dertil, blev Dannebrogsmand. De to Redningsmænd, *Nils Páli Ziskason* og *Niels Peter Thomsen*, fik derimod intet — de havde jo kun kæmpet for Livet.

Vender man fra Skrænten Blikket indefter, ser man halvandet Hundrede Meter borte en stor Gaard og lidt derfra et lille i Jorden nedgravet Hus med Vægge af Sten og Græstørv, det er Kirken.

Øen ejes af Staten, men er fæstet bort til Kongsbonden: en prægtig Type. Han er gift, og hans Kone *Anne Margrethe*, er fra Østerø.. De har to Sønner, den ældste paa 4 Aar; i øvrigt udgøres Øens Befolkning af 8 Mandfolk og 6 Kvinder. De lever et ensomt Liv her paa dette Sted, der halve Aar ad Gangen ikke er tilgængeligt.

Vi træder indenfor i det rene og pæne Hjem. I »Glasstuen« trakterer Husmoderen os med dejlig nymalket Mælk. Hun beklager — og vi da ogsaa — at Manden har benyttet det gode Vejr til at foretage en Forretningsrejse til Trangisvaag, hvor vi i øvrigt senere træffer ham. »Glasstuen«s Møblement, der alt sammen har gjort Luftfarten paa de 100 Meter med, er helt pænt, og paa Væggen hænger bibelske Billeder (Nadveren, Ecce Homo og Kaulbachs »Adam og Eva«) og desuden Litografier af Kejser Napoleon og Kong Christian IX.

Ligesom Beboelseshusene er vel indrettede og store, saaledes ogsaa Udhusene — alt tyder paa Velstand og Orden.

Græsgangene paa Indmarken (Bøen) er særdeles frodige. Imellem Græsset ses Masser af Bellis.

En Mængde Faarestier i Bjærgskraaningen ovenfor vidner om, at disse Dyr færdes frygtløse paa Grænsen mellem Hav og Klippe. Her som overalt paa Øerne gaar de ude hele Aaret rundt.

Paa Grund af det aromatiske Græs faar Mælken en egen Smag, som gaar igen i Ostene. »Dimon Oste« er berømte vidt og bredt paa Færøerne.

Man studser ved at se den store Bedrift, det frugtbare Agerland og den store Velstand paa denne Klippe, der rager lige ret op af Havet. Her trives aabenbart Folk og Kvæg godt.

Dyb Alvor og Religiøsitet præger disse Eneboeres Liv. De er dem selv nok og med deres 30 Køer og 4—500 Faar samt den store Rigdom i Fuglefjeldene har de fuldt op til Livets Ophold.

Fiskeri drives ikke fra Øen — af gode Grunde; thi Baad kan næsten

ikke holdes — der findes intet Sted, hvor den kan være i absolut Sikkerhed. Om Sommeren findes den ved Landingsstedet og om Vinteren anbringes den ca. 25 Meter over Havfladen paa østre Side af Øen; — og dog hænder det, at Brændingen tager den. I 27 Aar mistede Dimonbondens Fader 28 Baade.

Til Brændsel bruges Tørv. I gamle Dage, da man ingen Tændstikker havde, maatte man altid sørge for at have Gløder og at Ilden ikke gik ud; thi skete det, maatte der hentes ny Ild fra Naboøerne. En Gang for et halvt Hundrede Aar siden hændte det imidlertid: man bredte da hvide Lagener ud paa Klipperne for at hidkalde Folk — eftersom man ikke selv kunde sætte Baad ud.

Vanskeligheden ved at komme bort fra Øen er selvfølgelig størst for Kvinder og Børn og det er en hel Begivenhed, naar det sker. — Børnene maa bæres ned ad Klippen og Kvinderne hjælpes.

Siden Bonden for ni Aar siden blev gift, har hans Hustru kun været et Par Gange fra Øen — et Fængsel vilde vi andre mene — hun synes, at der ingen Steder er saa skønt som paa Store Dimon.

Kun sjældent kommer Præsten til Øen; Bonden maa derfor være Præst for sig og sine.

Hver Søn- og Helligdag samles de faa Mennesker i Miniatur-Kirken, hvor der er Plads til godt en Snes Mennesker. Væggene er udvendig af Sten og Græstørv, indvendig beklædte med Træpanel. Græsset gror op for Vinduerne; og uanselig og tarvelig er den; Alteret ligner et Sybord. Kalk og Disk er af Tin — og Døbefadet staar paa en Bænk, naar det skal bruges. Altertavlen er ny, men tarvelig. Vand kan det stundom knibe med at faa paa Øen, saa det er hændt, at man maatte vaske sig i Mælk.

Uden om Kirken er en lille indhegnet Kirkegaard, hvor græsgroede Tuer angiver Gravenes Plads.

Det gaar gammeldags til i denne Kirke. — Man synger endnu efter Kingos Salmebog — saadan som Fædrene gjorde.

Paa Store Dimon findes flere Fuglebjærge, der ganske ligner de øvrige paa Øerne. — Hvor Fjeldene staar med stejle, som det synes lodrette Sider ud mod Havet, der bygger Søfuglene paa de mangfoldige, smalle Afsatser og Hylder, som fremkommer i den af vekslende blødere og fastere Lag dannede Klippemasse.

Lomvier og *Alker* er de Fugle, som danner Grundbestanden i Fuglebjærgene paa Færøerne, men ogsaa *Lunden* eller *Søpapegøjen* og *Riden* (den tretaaede Maage) søger op i Bjærgene ved Siden af de nævnte; de graver sig ind mellem Sten og Jord i græsklædte Skraaninger, det saakaldte Lunde-

land, thi Fuglene elsker Selskab, om de end i Reglen sidder i Grupper, hver Slags for sig.

Det er imidlertid ikke nok, at der er et Fjeld, egnet til Beboelse med Havet forneden, — nej, Sol maa der til, thi Fuglene elsker Varme og derfor vender de fleste Fuglebjærge mod Solsiden.

Fuglebjærgene er noget af det interessanteste, den fremmede kan se paa Færøerne, og for Færingen selv gemmer disse farefulde Fjeldsider alle mulige Tillokkelser. Her henter han Forraad til Nedsaltning for den strenge Vintertid og Varer til Salg, som Æg og Fjer under Udfoldelsen af al sin Energi, Behændighed og Dristighed; Fuglefangsten højner hans Selvtillid og udvikler hans Æresfølelse.

OVER »EGGEN«. PAA FUGLEFANGST. (Et Øjebliksbillede af Johs. Klein).

Naar Bjærgfuglene har udruget deres Æg og »Pisen« (Ungen) høres i Fjeldet, da er det Tid at gaa paa Fuglefangst, og da maa Fangstredskaberne: den indtil 200 Meter lange Line og 4 Meter lange Fuglestang med Nettet være i Orden.

Det er et alvorligt Øjeblik, naar den unge Knøs for første Gang skal ud i Line. Han er paa samme Tid ængstelig og stolt over at skulle vise sig som Mand. Linen bindes om ham, og han skal nu ud over »Eggen« (Klipperanden), hvor han vil komme til at hænge med det brusende Hav dybt nedenfor. Det gælder for ham om fremfor alt ikke at tabe Besindelsen og om at holde Ansigtet mod Klippen. Med Fuglestangen og Benene styrer han nu sin Fart indtil han kommer ned paa de Hylder eller Afsatser, hvor Fuglene bygger. Her løser han Linen fra sig og binder den fast, hvorpaa han gaar omkring og samler Æg eller fanger Fugle

enten med Hænderne eller ved at kaste Garnet over dem. Eller ogsaa sætter han sig paa en Pynt oppe i Fjeldet og svinger Nettet, hvor Fuglene flyver tæt forbi.

Stundom maa han svinge sig langt ind for at komme til en Hylde (Afsats).

Der kræves ikke blot Øvelse, men ogsaa Mod til denne Fuglefangst, paa hvilken Farerne er mangfoldige.

Det er ogsaa ofte med vemodige Følelser, at de tilbageblevne ser deres nærmeste forsvinde i Fuglefjeldet.

Afdøde Sysselmand *Müller* fortæller, hvorledes han engang bivaanede Nedfiringen i et »Lundeland« ved Bygden »Saksen«, hvilket havde ligget ubesøgt i 30 Aar, fordi en Mand var bleven slaaet ihjel ved »Omankast« eller Nedstyrtning af Sten. Afskeden fra de paa »Eggen« forsamlede Venner og Familie var rørende: Hver Mand modtog, naar han var »ujbunden« (bunden i Linen) et Kys og en Velsignelse, inden han gik ud over Randen. En 75 Aar gammel Mand var fulgt med den besværlige 6 Kil. lange Vej til Eggen, der laa 500 Meter over Havet, for som kendt Mand at »sida vi« under Nedfiringen. Da han havde sagt Farvel til sin eneste Søn, overvældede hans Følelser ham; han kastede sig næsegrus paa Jorden og brast i Graad.

FUGLEMÆND. (Efter Fot. af Sysselmand Effersøe).

Fuglefjeldene paa Dimon har ogsaa Ulykker at opvise. Et Sted skares Linen itu og Manden styrtede i Havet, et andet Sted fik en Fuglemand en Sten i Hovedet og døde, endelig et tredje Sted gled en Mand ud og forsvandt i Bølgerne osv.

Fuglefjeldene gemmer hver især deres Dramaer. Det er simple Historier, som de, der færdes i Fjeldet, fortæller fra Slægt til Slægt.

Det er ikke altid, at Fuglemanden maa hejses ned i Fjeldet; er der en Gang ind i dette, er det unødvendigt, da maa man i det højeste fire ham ned fra Afsats til Afsats.

Mulig kan Fuglemanden ogsaa fra neden stige op i Fjeldet. Dette sker altid paa de isolerede Klipper, »Drengene«, (»Drangar« eller »Stakkar«), som ligger foran Kystlinien. Et Par Mand følges altid ad paa denne Fangst, medhavende Reb og Fuglestænger. Den bageste støtter da den forreste med Fuglestangens nederste Ende. Med Hænder, Fødder og Stang arbejder

han sig opad. Det er ofte ganske ubegribeligt, hvor kække og adrætte Fuglemændene kan være.

Ligger »Drengen« nær under Land, kan man fra Fjeldet føre en Line ned til en Baad, denne ros da ud forbi »Drengen« idet den fører Linen over Toppen af denne. Fuglemanden gaar da op ved Hjælp af Linen.

Stundom ligger Fuglemændene flere Uger ad Gangen i Fjeldene i Huler eller paa Afsatser, hvor de ofte maa binde sig fast, naar de sover. De faar Mad firet ned eller haler den op fra Baad, thi Folk kommer dagligt og ser, om de alle er der endnu, om ingen er styrtet ned.

Tidligere var det forholdsvis let at komme ind i Fuglefjeldene paa Store Dimon, nu er den Herlighed forbi, efter at et Fjeldskred har borttaget Indgangen, og nu maa Fuglemændene gaa en lang og farlig Vej over Ryggen paa Øen.

Ingen anede dengang, hvad der vilde ske. Klippen havde aldrig vist Tegn paa, at den vilde revne; men for et Par Aar siden løsnede der sig pludselig tre-fire Gange efter hinanden store Stykker, som styrtede ned under tordenlignende Brag.

Første Gang var en tidlig Morgen, men sidste Gang var om Natten ved Totiden, da alle var i Seng. Det var mørkt og taaget, men stille Vejr — dog ikke Frost.

Bonden og hans Kone vækkedes pludselig ved, at Sengen rystede, og de hørte gentagne Tordenbrag.

Det var det største Skred. I alt har Havet slugt et Stykke Klippe paa over 300 Meters Længde og ca. 24 Meters Bredde, og Enden er ikke endda, mener Bonden.

Det var et stort Tab. Thi nu er Ægindsamlingen og Fuglefangsten vanskeliggjort, og den gav tidligere store Resultater. 6—7000 Lunder, ca. 2000 Lomvier, ca. 200 Alker, ca. 1100 Mallemukker og ca. 5000 Rider foruden ca. 5000 Æg var Udbyttet; men Kongsbonden betaler ogsaa mange Penge i Fæste efter færøiske Forhold, nemlig 630 Kroner foruden Tiende af Faar, Køer og Fugle.

Efter Sommeren med Fuglefangst kommer den lange Vintertid. Fra deres høje Stade ser Folkene ud over Havet til Naboøerne; men Forbindelse med dem er ikke til at tænke paa.

Da sniger den ene Dag sig hen efter den anden, og om Aftenen, naar Stormen tuder frygteligt udenfor og river i Græstørvstagene, er der lunt og godt inden Døre. Man hører Brændingen brøle i det fjerne og Stormen larme, Lamperne tændes. Mandfolkene spinde Uld — saaledes som det er Skik paa Øerne, — og Kvinderne strikker Skibstrøjer; thi al Uld

laves i Varer til Salg. De fleste sidder i Røgstuen, der, som vi har hørt, er Færingens Arbejdsstue. Om Aftenen læses højt og en sjælden Gang synger man Folkeviser. Man ·følger med og er slet ikke ukendt med, hvad der foregaar ude i den vide Verden, hvor man selv ikke kommer.

— — — — —

»Smiril«s Signalfløjte lød; nu maatte vi komme, om vi vilde være sikre paa at naa velbeholdne ud. Vi skyndte os ned mod det brusende Hav. —

GRINDEN DRIVES INDEFTER. (Efter Fot. af Fru Else B. Petersen, Thorshavn).

Ikke saa farefuld som Fuglefangsten, men ikke mindre spændende er *Drabet af Grindehvaler*, en Delfinart (Delphinis globiceps), der stundom i store Flokke kommer til Øerne i Juli eller August Maaneder fra den nordlige Del af Atlanterhavet. Dette interessante og blodige Skuespil foregaar ligeledes under Udfoldelsen af al Færingens Fyrighed og Behændighed, men ogsaa med en egen Vildhed, ganske som for Hundreder af Aar siden, og den Beskrivelse, som Lucas Debes gav, gælder derfor den Dag i Dag:

»Naar Indbyggerne er ude paa Fiskeri, og fornemmer en Hvalflok, da raabe og vinke de, som først se den, til de andre Baade, som ere omkring sig, hvilke forladende Fiskeriet, komme straks tilsammen og begive sig til Hvalen, og jage den ind mod Landet; men naar Hvalen vil vende tilbage ud mod Havet, da raabe de og buldre i Baadene, det meste de kunne, og kaste Sten i Vandet og hvad de have for Haanden, indtil den vender om igen; og da naar Gud giver Naaden dertil, kunne de drive Hvalen, hvorhen de ville, ligesom man driver Faar eller Fæ. Naar som de da komme til Landet, sætte de en Mand eller to op at gøre Bud allevegne omkring, og

EFTER DRABET. (Eft. Fot. af Fru Else B. Petersen Thorshavn).

det Bud maa fare hastelig Dag og Nat, hvilket Bud kaldes Grinde Bud; hvo da paa Landet faar det at vide, antænder straks et Baal paa et vist Sted, paa det, at de paa næste Ø, som ikke Budet er kommet til, kan ogsaa faa det at vide, hvilke kunne vide af Stedet, som Ilden og Røgen opstiger, hvad det betyder. Hvorudover der udi en Iil kommer meget Folk tilsammen; somme til Lands og somme til Vands, havende deres Hvalspyd med sig. Naar de nu have saa mange Baade tilsammen, som fornødent gøres, drive de Hvalen ind i en Fjord eller Vig, hvor de ved god Hvalvaag er, og slet (ɔ: flad) Sandgrund, hvor de drive den ind paa Sanden med stor

Raaben, Buldren og Stenkast, og forfølger den det hurtigste de kunne, indtil de faa drevet den ind paa Sandgrunden. Dernæst, om det gøres fornødent, dele Baadene sig i to Partier; Halvparten ligge udenfor udi en Halvmaane, at møde Hvalerne om de i Dræbningen vil løbe ud; den anden halve Part give sig ind midt i Hvalen, og stikker Hvalerne i Livet med Hvalspydene; en Part Folk ligger udi Skjul paa Landet, indtil Hvalen er kommet paa Grunden, da de vade ud til Fisken, det dybeste de kunne, og dræbe af al Magt med deres Vaaben, og det udi saadan Fyrighed paa begge Sider, at Vandet bliver saa rødt som Blod, hvorved Hvalen ogsaa forblindes, at den ikke kan se at udløbe. Og er det synderligt at anse, at disse stærke Bæster gøre ingen Modstand:

Alleniste dukke under for Baadene og Folket, hvor de kunne, indtil Døden griber dennem an; da de slaa forfærdeligen med Sterten (ɔ: Halen), saa de undertiden slaa Baadene sønder, og Folk forulykkes, dersom de ikke vide at tage sig i Vare for dennem. En Part bryde sig dog udaf Sandet og føre Baadene undertiden lang Vej med sig paa Ryggen, og velter dennem hid og did og slaar dennem fuld af Sø. Men de, som ligge udenfor jage dennem ind igen, og dersom de ikke er mægtige nok til at tvinge dennem, komme de andre Baade dennem til Hjælp, og saaledes jage de dennem ofte ind igen. Men det hænder sig ogsaa omsider, at de ville ikke mere lade sig jage, thi de dukke saa meget og saa længe under, og komme op igen en lang Vej borte, at de maa lade dennem fare: Ligesaa sker det ofte paa Havet, naar de ser dennem først, og ville drive dennem til Landet, at de da dukke for meget, og da nødes til at overgive dennem; hvoraf man ser klarligen, at dette Værk staar udi Guds Velsignelse.

Naar de nu have dræbt saa mange, de kunne faa, hvilket varer vel en hel Dag eller længer, drage de Hvalen, paa Land, hvilke der ere nedsunkne paa Dybet, opflyde anden Dagen og driver til Land. Naar al Hvalen saaledes er opført paa det tørre og er talt, aftages først Tienden, dernæst Finding Hval, for den som først saa den; Resten udi to Parter, den ene Part til Folket, den anden til den, som ejer Landet, enten det er Kongen, Adel eller Odelsmand.

Undertiden kommer Hvalflokken selv ind i Fjordene, udi tyk Taage, og ingen driver dem ind: Undertiden om mørke Nætter med Floden, løber den ind paa Sanden, og naar Ebben kommer, ligge de tørre paa Sanden; saa at naar Folk komme ud om Morgenen, se de Sanden ligge fuld med døde Hval, hvilket og er sket nyligen for faa Aar siden udi Tjørnevig.

Udi fordum Tid kom der større Mangfoldighed og oftere end som nu i disse Tider. Dog det er sket Aar 1664, at man paa tvende Steder har vel bekommet 1000 Hval, hvorfor Herren, saa vel som for alt sit Gode, være lofvet og benedidet.«.

Til omstaaende Billede af Grindefangsten fra Fortiden føjer vi nogle **Linier** af en Beretning om en Fangst ved Thorshavn i vore Dage:

»Kampen imellem Hvalerne og Baadene var meget spændende, dramatisk og blodig. Baadsmandskaberne larmede mere end nogen Sinde. De grebes af en sand Bersærkergang og Myrdelyst. De raabte og skreg, kastede med Sten og stak med Spyd, harpunerede og skar med Kniv. Hvalerne gik ofte lige løs paa Baadene, knuste flere af dem, saa at Mandskabet maatte redde sig op i andre Baade. Flere Mand faldt i Søen ved samme Lejlighed og maatte hales op af Kammeraterne. Andre stak saa ivrigt med Spydene, at de gik paa Hovedet ud i det blodblandede Vand, naar Hvalerne dukkede under. De til Hverdag mest stilfærdige Mænd, Mennesker, som ellers ikke gjorde en Kat Fortræd, viste sig ved denne Lejlighed ofte som de aller ivrigste og grusomste. Der svømmer en Mand, en ellers meget sat og alvorlig Mand, omkring mellem Hvalerne med en blodig Kniv i Munden, og det blodrøde Vand drivende ned ad Haar og Ansigt. Han ændser intet, vil blot myrde og nægter endog at lade sig tage op af en tililende Baad. Der sidder en Mand og rider paa en Hval, som ligger med den halve Krop oppe paa Land, han stikker og stikker i det ulykkelige Dyr, som forgæves søger at ryste ham af sig. Af den Slags Scener var der mange. De Hvaler, der straks løb op paa Sandet, havde det forholdsvis bedst. Fra alle Sider løb der Folk til og skar med de store Grindeknive Nakken over paa dem. Saa slog de nogle voldsomme Slag med Halen, strakte sig og var døde. De kæmpende Dyr maatte lide længere«.

Grindefangsten var lige til vore Dage en stor Indtægtskilde for Færingerne; men nu da der er begyndt en regelmæssig Fangst under Øerne paa de store Finhvaler fra 4 Hvalstationer, hvor Færingerne kan erholde meget billigt Kød, er Grindens Værdi sunken meget betydeligt; dog har det ikke formindsket Iveren for at deltage i Fangsten, og denne er vedblivende en af Færingernes Yndlingsforlystelser.

Naar man sejler mellem Øerne i Færøgruppen har man let ved allerede paa lang Afstand at afgøre, hvor Bygderne ligger, thi her skelner man en lys grøn Flade, — den indhegnede Hjemmemark (Bøen) — nederst paa Fjeldskraaningen ved Vandet; ser man nøjere til, opdager man Baade paa Stran-

den samt Rækker af Baadskur, til hvilke Baadene kan hales op, ofte ad meget besværlig Vej for at beskyttes mod Brændingen. Paa Klipperne ved Stranden øjnes desuden Tørrepladser for Fisk. Naar de er fyldte, ser man paa lang Afstand de gule Flader, der dannes af Fisken. Hus-

ET HJØRNE AF EN RØGSTUE. PAA ARNESTEDET BAGES BRØD. DØREN STAAR AABEN TIL »GLASSTUEN«. (Efter Fotografi af Johs. Klein.)

klyngerne grupperer sig langs Stranden eller op langs Siderne af et Vandløb, der maaske i Sommertiden kan være sparsomt nok forsynet med Vand, men som ved indtrædende Tøbrud kan blive fyldt af en rivende Strøm. Blandt Husene bemærker man Boligerne, Huse til Opbevaring og Tørring af Fisk og Kød, Oplagshuse for Tørv, Kostalde, Høhuse og Høgaarde osv.

Skønt der mange Steder er opført mere nymodens Træ-

NORSK HVALFANGER. (Efter Fotografi.)

PUBLIC LIBRARY
ASTOR,
TILDEN FOUND
R
L

huse, bor mange af Færingerne ligesom i gamle Dage i »Røgstuer«, der er opførte af Sten og Jordtørv med indvendig Bræddebeklædning og tækkede med Grønsvær. Tidligere var der kun dette ene Rum, der paa en Gang tjente som Køkken, Dagligstue og Soverum, nu er hertil føjet en eller flere »Glasstuer« med almindelige Vinduer. Arnestedet

FANGSTEN DELES — THORSHAVN. (Efter Fot. af Johs. Klein.)

i Røgstuen er anbragt enten midt paa Gulvet eller i et Hjørne, og i Taget ses et Lyrehul, hvorigennem Lyset kommer ind og Røgen trækker ud. I Alkover til Siderne findes Sengestederne med Skydedøre foran. Røgstuen er Hovedopholdsstedet for Færingerne, her lever han, naar han er inden Huse og her samledes Beboerne især tidligere om Vinteren til det saakaldte Kvøldseta (»Aftensæde), hvor unge og gamle,

hver med sit Arbejde skiftedes til at fortælle Sagn, foredrage Kvad o. l. Disse Sammenkomster har haft stor Betydning for Aandslivets Udvikling og de har bidraget til Bevaringen af de gamle Sagn og Kvad, der udgør Færingernes ejendommelige Literaturskat. At de er bevaret lige ned til

FISKEN SÆLGES HOS KØBMANDEN. (Efter Fot. af Johs. Klein).

vore Dage skyldes desuden Dansen, Færingernes bedste, ja eneste Fornøjelse navnlig i de lange mørke Vinteraftener. Thi til Dansen benyttes ingen anden Musik end Sang af Folkeviser og Kvad, en Skik, som vistnok i det 13.—14. Aarhundrede var i sin fulde Blomstring i Europa og derfra kom til de fjerne Øer. Færingernes Dans er nemlig ikke andet end Trubadurtidens »Carole«.

Foruden disse mere alvorlige Folkevisekvad ejer Færingerne en Række Spotteviser (Taat'er).

Af de 24 □ Mil som udgør Færøernes Areal er kun det halve brugeligt til Græsgange, men af hele Arealet er kun 2 til 3 Procent opdyrket.

Største Delen af Jorden paa Færøerne besiddes af Staten, der har fæstet den ud til de saakaldte Kongsbønder, Resten

EN MALKEPLADS. (Efter Fot. af Johs. Klein.

besiddes af Odelsbønderne, men er splittet og udstykket i saa smaa Dele, at der ikke paa nogen samlet Selvejerjord kan holdes mere end et Par Køer. Derimod er Fæsterne paa Statens Jord i Besiddelse af større samlet Brug. Ganske de samme Forhold var til Stede paa Debes Tid, da Jorden paa Odelsgaardene var udstykket i saa smaa Stykker, »at de foraarsager mange fattige Folk«.

Ikke blot Fiskeriet, men ogsaa Faareavlen nødvendiggør et stort Sammenhold; thi ene kan kun faa klare sig.

Færingerne ernærer sig iøvrigt hovedsagelig deraf, hvorimod Agerbruget til stor Skade for Landet forsømmes. De c. 15,000 Indbyggere havde i 1898 106,465 Faar, 4516 Stkr. Hornkvæg og 706 Heste, hvilket viser den fremtrædende Rolle, Faareavlen fremdeles har. Faar og Heste gaar Sommer og Vinter løse i Udmarken (*Hagen*). To Gange om Aaret samles Faarene og drives hjem: den ene Gang, naar Ulden skal aftages i Forsommeren, den anden, naar Slagtefaarene skal udtages om Efteraaret.

EN MALKEPIGE PAA VEJ OP I FJELDET.
(Efter Fot. af Mag. scient. F. Børgesen).

»Udi disse Faar bestaar Indbyggernes Rigdom, men den er ofte saare mislig; thi saa snart der kommer en streng Vinter og Faarene dø, er de fast alle lige rige« siger Debes, og saaledes er Forholdene endnu.

Fiskeri paa Torsk, Kuller og Hellefisk o. s. v. udvikles Aar for Aar. Oprettelse af selvstændige Handelsetablissementer, bedre Tilberedning af Fisk, Anskaffelse af Materiel, — en Flaade paa over 80 Fiskekuttere til Dybvandsfiskeri — er Opgaver, der allerede er løste af Færingerne; men slaar Fiskeriet fejl, og man kan jo aldrig stole paa, at det stedse vil gaa godt, kommer Nøden som saa mange Gange før, fordi man ikke i Tide tillige har lagt Vægt paa Landbruget.

I gamle Dage dreves ogsaa Sælfangst, navnlig i Huler ved Kysten, men den er nu næsten ophørt.

Det er vel nu omtrent seks Hundrede Aar siden, at Talesproget i Norden endnu var saa nogenlunde ens, at en Svensker, Dansker, Nordmand, Færing og Islænder uden videre kunde forstaa hinanden. Medens det oldnordiske Sprog har holdt sig mest uforandret paa Island, hvor det jo fra gammel Tid var uddannet til Skriftsprog, og hvor det nu bruges i Kirken, Skolen og Retten, staar det færøske de vestnorske Dialekter meget nær, det indtager saaledes en Mellemstilling mellem Norsk og Islandsk.

Paa Færøerne skrev hver Mand endnu for et halvt Hundrede Aar siden sit Sprog, Fædrenesproget, efter sit eget Hoved, og saaledes som det lød i hans Øren. At der derved stundom kom de mærkeligste Bogstaveringer og Ordsammensætninger, behøver ikke at omtales.

Det blev den endnu levende Sprogforsker Provst *V. U. Hammershaimb*, som gav det første Stød til Skabelsen af et færøsk Normal-Skriftsprog, og som i sin »Færøsk Anthologi« (1891) søgte at nærme Sprogets Udseende til Islandsk. I vore Dage er andre Færinger traadte i Skranken for en større Tilnærmelse til Udtalen; men noget endeligt Normal-Skriftsprog har man endnu ikke kunnet enes fuldt ud om. Den dygtigste nyere færøske Sprogmænd er Dr. phil. *J. Jakobsen.*

Færingerne udgiver 3 Smaablade paa Færøsk og i 1898 dannedes en Forening deroppe med det Formaal at faa trykt paa Modersmaalet saa mange gode Bøger som muligt.

Færøsk og Dansk ere nu to helt forskellige Sprog. Indbyrdes taler Færingerne aldrig Dansk, det er absolut ikke deres Modersmaal, men de maa og skal jo lære dette Sprog,

thi det bruges i Kirken, Skolen og Retten. Det rimeligste vilde være, at det vanskelige Maalspørgsmaal løstes derhen, at begge Sprog lærtes og i Skolerne dreves til størst mulig Fuldkommenhed.

Vil man paa Færøerne med i Udviklingen, saa maa man ogsaa være rede til at bringe de Ofre, der kræves: ikke alene lægge Vægt paa Fiskeri, men ogsaa paa Jordbrug, samt i større Bygder holde Lærere, der virkelig forstaar Dansk.

LITERATUR: *N. Winther,* Færøernes Oldtidshistorie (Kbh. 1875), *Færeyinga Saga,* eller Færøboernes Historie, Udg. af Rafn (Kbh. 1832), *Lucas Debes,* Færoæ et Færoa reserata (Kbh. 1673), *J. Landt,* Forsøg til en Beskrivelse over Færøerne (Kbh. 1800), *Graba:* Tagebuch geführt auf einer Reise nach Færø. (Hamburg 1830), *P. A. Holm,* Skildringer og Sagn fra Færøerne (3. Udg. Kbh. 1887), *Th. Sørensen,* Færøerne (»Danmark i Skildringer og Billeder« ved Galschiøt) *J. Lomholt,* Færøerne (»Nord og Syd«, 1898), *Jørgen Falk Rønne,* Færøerne (Kbh. 1900), *N. Andersen,* Færøerne 1600—1709 (Kbh. 1895), *Amund Helland,* Om Færøernes Geologi (»Geogr. Tidsskr.« 4. Bd. 1880), *Botany of the Færöes,* (I. Kbh. 1901), *H. C. Müller,* Færøernes Fuglefauna (»Vidensk. Medd. fra den Naturhist. Forening«, Kbh. 1862), *Knud Andersen,* Meddelelser om Færøernes Fugle. Efter skriftlige Oplysninger fra C. F. Petersen Nolsø og S. Niclassen Myggenæs. (I—III i do 1898—1901), do. Sysselmand H. C. Müllers haandskrevne Optegnelser om Færøernes Fugle i do., 1901, *P. Feilberg,* Vore nordlige Besiddelser (»Tidsskrift for Landøkonomi« 1901), *P. Fejlberg,* Fra Lier og Fjælde, Breve til Hjemmet 1899 (Trykt som Manuskript Kbh. 1900), *Hjalmar Thuren,* Dans og Kvaddigtning (Kbh. 1901), Artiklen Færøerne i »Salmonsens Konversations-Leks«.

PARTI FRA ESKEFJORD. I Baggrunden Reydarfjeld, i Forgrunden »Hejmdal«.

ISLANDS OPDAGELSE OG KOLONISATION.

EN REPUBLIK PAA RANDEN AF ISHAVET.

Island laa omtrent 200 Kvartmil fra nærmeste norske Kyst, med andre Ord: ikke længere borte, end at en dygtig Sejler kunde tilbagelægge Rejsen dertil i fire til fem Døgn. Til Færøerne var der et Par Døgns Sejlads og derfra til Shetlandsøerne ligeledes et Par Døgn.

Da først Nordboerne var begyndte at fare ud paa det aabne Hav og havde naaet de nævnte Lande, hørte der ikke saa meget til, at et eller andet Skib skulde blive forslaaet ud af sin Kurs og op under Island, hvorved denne fjerne Ø kunde blive opdaget, og i Virkeligheden skete da ogsaa Nordboernes Opdagelse af den ved et Tilfælde; men, som allerede berørt, viste det sig snart, at de ikke var de første Mennesker, som havde sat Foden paa Land her. Forud for

dem var nemlig, ligesom paa Færøerne, irske Eneboere (de saakaldte *Culdees*) komne for at søge den Fred og Ro, som ikke undtes dem hjemme af de grumme hedenske Vikinger, der hærgede Klostre, Kirker og Bygder paa Irlands og Skotlands Kyster.

At Island, Datidens Thule, tidligst er blevet opdaget og beboet af enkelte keltiske Eremiter, er uden for Tvivl. Den føromtalte Munk, *Dicuilus,* skrev bl. a. i sit ovennævnte omkring Aar 825 affattede store geografiske Værk:

»Nu er det 30 Aar siden, at nogle gejstlige, som har opholdt sig paa denne Ø fra 1ste Februar til 1ste August, fortalte mig, at Solen ikke blot ved Sommersolhverv, men ogsaa i Dagene dér omkring, forsvandt om Aftenen, naar den gik under kun ligesom bag ved en lille Høj, saa at der slet ikke blev mørkt denne korte Stund. — — — Midt under denne korte Stund er der Midnat midt paa Jorden, og jeg tror, at ved Vintersolhverv og Dagene dér omkring ses Solen den korteste Tid i Thule, naar der er Middag midt paa Jorden. De, der har skrevet, at Havet er frossent omkring Øen, og at der er en sammenhængende Dag uden Nat fra Foraars Jævndøgn til Efteraars Jævndøgn og omvendt, at der er stadig Nat fra Efteraars Jævndøgn til Foraars Jævndøgn, gør sig skyldige i Usandhed og Misforstaaelser; thi de gejstlige kom dertil under den Aarstid, da der plejer at være stærk Kulde, og under deres Ophold afvekslede Dage og Nætter uafbrudt, undtagen ved Solhverv, men da de sejlede en Dagsrejse derfra mod Nord, fandt de det frosne Hav.«

Islands ældste historiske Skrift »*Islendingabók*« af Ari Thorgilsson siger udtrykkelig, at da Nordboerne kom til Landet, viste det sig, at andre var komne forud:

»Dengang fandtes her kristne Mænd, som af Nordmændene kaldtes Papar, men de rejste snart bort, da de ikke vilde leve blandt Hedninger, og efterlod irske Bøger, Klokker og Krumstave; heraf kunde man se, at de var Irlændere.«

»*Landnámabók*« eller Beretninger om, hvorledes Nybyggerne tog Land paa Island, lægger, med Hensyn til Bøgerne og Krumstavene, til, at:

»de blev fundne i *Papey* ved Østlandet og i *Papýli,* og det nævnes ogsaa i engelske Bøger, at der dengang har været Skibsfart mellem Landene.«

EN LANDNAMSMAND STÆVNER MOD ISLANDS KYST.
(Efter Maleri af R. Christiansen.)

Et andet Sted i »Landnama« siges der om Gaarden Kirkjubær (Kirkebø) paa Siða paa Sydlandet, at der havde Paperne før boet, og derfor kunde ingen Hedning trives paa denne Gaard, hvor der for øvrigt senere, i 1186, blev oprettet et Nonnekloster.

Flere gamle Stednavne, som minder om Paperne, har holdt sig uforandret paa Island til vore Dage.

En latinsk Krønike fra det 13de Aarhundrede giver Forklaringen paa Navnet:

»Paperne kaldtes de, fordi de brugte hvide Klæder ligesom Præsterne, og derfor kaldes alle Præster paa det teutoniske Sprog Pape. Øen Papey har endnu beholdt sit Navn efter dem.«

Naar Dampskibene fra Færøerne anløber Islands Østkyst ved *Berufjord,* ser man foran den fjeldklædte Kyst, mellem hvis Toppe Hofs og Traandar Jøklernes hvide Flader tegner sig, nogle mørke Holme — det er *Papøen* med sine omliggende mindre Skær. Paa Øen ligger der en Gaard og tilmed en af de rigeste paa Island. Munkene plejede jo i gamle Dage sjældent at vælge sig de daarligste Steder til Livets Ophold.

I Sommeren 1901 besøgte Forf. denne Ø: Vi kom til *Djupevaag* Handelssted ved Berufjordens Munding. Til alt Held var Bonden fra Papø netop ankommen dertil med Baad for at sælge Fugle, og næste Morgen tidlig gik vi hjem med ham. Efter to Timers Roning og Sejlads i det skønneste Vejr nærmede vi os Øen, der hidtil havde set ud som en sammenhængende stor Holm; men nu begyndte vi at skelne enkelte løsrevne Smaaøer, og snart opdagede vi flere. Vi begyndte at se Maagernes hvide Kroppe flagre i Luften, vi saa Mængder af Lunder med røde Papegøjenæb ligge paa Vandspejlet, og vi skelnede Fugleskrig, akkurat som ved de færøske Fuglebjærge. Baaden glider nu ind mellem nogle større Holme. Luften fyldes med endnu mere øredøvende Skrig fra Tusinder af Fugle, der sidder paa de sønderrevne Klippesider, boltrer sig i Vandet eller jager hid og did i Luften. De lave Klippeøers Overflader er klædte med et grønt Tæppe, paa hvilket Lunderne sidder og betragter os med nysgerrige Miner, medens Maageungerne

Harald Tofte 1900

KORT OVER ISLAND I SAGATIDEN (874—1264).

⊙ Altinget • De 13 Vaartingsteder, ✚ De to Bispesæder. + Klostre, o Gaarde o. l.

har anbragt sig paa de nøgne Fjeldsider. Ikke 10 Meter fra os udfolder dette rige Fugleliv sig. Vi lander i en lille Vig, og snart er vi oppe paa en Top, hvorfra vi kan overse hele Øen. Gaarden ligger paa Sydsiden. Røgen stiger hyggeligt op fra Hustagene. Grønne, græsklædte Flader dækker det stærkt bølgeformede Jordsmon, hvor Basaltsøjler og nøgne Fjeldsider af og til stikker frem.

Vi vandrer henimod Gaarden; af og til støder vi i Græsset paa Edderfuglenes Reder, og Bonden samler en Haandfuld Dun op. »Dem har vi nok glemt,« siger han, idet vi gaar videre.

Mellem de foran Hovedøen liggende mindre Øer er smalle Sunde, over hvilke der flere Steder er spredt Luftfærger, i hvilke Folkene kan færdes, naar de skal paa Fuglefangst for enten at »grave Lunden« ud af dens Hule eller »slaa« den med Fuglestænger og Net. Sommertiden er en herlig Tid for Bonden og hans Folk. Da er de daglig ude paa den muntre Fuglefangst, der er ganske anderledes farefri og let end paa Færøerne eller Vestmanøerne. En 12 Aars Dreng havde alene den foregaaende Dag fanget over 200 Lunder. Det er i det hele taget ikke smaa Tal, det drejer sig om. Bonden antager, at han f. Eks. sidste Aar tog 11,000 Fugle, hvoraf de fleste var Lunder. De plukkes, gøres rene og nedsaltes i Tønder for at sælges. Vi saa senere paa Gaarden en Del gamle Koner i Færd med at foretage Plukningen, ligesom vi besøgte de Rum, i hvilke de fyldte Tønder stod. Det var et fuldstændigt Masseslagteri.

Fuglefangsten giver saaledes efter islandske Forhold en betydelig Indtægt. Det samme gælder Indsamling af Edderdun; over 100 Pund var saaledes sidste Aars Udbytte; men Bonden havde ogsaa givet 10,500 Kroner for Gaarden, hvilket er en meget stor Sum for en Gaard paa Island.

Hist og her saa vi Faar balancere paa de nøgne Skrænter. Der er dog kun et Hundrede Stykker i alt. Om Vinteren falder der mange i Vandet — de gaar nemlig ude den største Del af Aaret, og det hænder da ofte, at de bliver følesløse i Fødderne og derfor ikke kan staa. Besætningen var i øvrigt kun 3 Køer, 2 Tyre, 1 Kalv samt siger og skriver 1 Hest. Men den rige Fuglefangst bevirker, at Landbruget foreløbig er traadt i Baggrunden, skøndt Græsgangene er udmærkede. Øen har endnu flere Rigdomskilder: Havet er fiskerigt, og paa Skærene ligger Sæler.

Endvidere er Øen rig paa Drivtømmer, hvilket fiskes op i de mange store Vige, som findes til alle Sider. Vi saa endog et godt 13 Meter langt Stykke Fyr og flere paa 7 til 10 Meter. Der er saaledes ikke blot Føde nok at hente her, men ogsaa for Brændsel og Tømmer til Hus- og Baadebygning er der af Naturen sørget. Papø er, efter islandske Forhold, et Eden, hvor Mennesket kun behøver at strække Haanden ud for at faa Føde og Stof til Klæder.

PARTI AF SYDVESTLANDETS DELTA. Udsigt fra Hlidarende til Vestmanøerne. (Efter Skitse af Forf.)

Bonden, der er født paa Sydlandet i Nærheden af Ingolfs-Høfden, hvor der ogsaa er Fuglefangst, havde faaet saa stort Mod paa denne Fangst, at han ikke betænkte sig paa at købe Papø, til Trods for dens afsondrede Beliggenhed. Navnlig om Vinteren er der frygtelig ensomt, og Brændingen forhindrer som oftest Baade i at lande. Under almindelige Forhold kommer Præsten derfor kun én Gang om Aaret til Øen og holder Gudstjeneste i Kirken for den lille Menighed paa 10—15 Mennesker.

Dør eller fødes der nogen paa Gaarden, maa man vente paa Præsten, til Vejret tillader ham at komme. Ligesom paa Store Dimon paa Færøerne holder Husbonden da ogsaa hver Søndag selv Gudstjeneste i Kirken. Han læser en Prædiken op af en gammel Bog, og der synges nogle Salmer. Den lille Kirke er omtrent 5 Meter lang, og den er saa lav, at naar Præsten staar paa Prædikestolen, rager hans Hoved og Overkrop helt op over Hanebjælkerne. Gammeldags er Kirken, og gammeldags er Inventariet. Bonden viste os nogle Bøger, som opbevaredes i Alteret. De fleste var ældgamle Prædikensamlinger, Salmebøger og lignende, men der fandtes mærkværdig nok ogsaa en *Virgil.*

Udvendig er Kirken beklædt med Jærnblik og lænket til Klippen, en Forholdsregel, som Efteraars- og Vinterstormene nødvendiggør. Klimaet paa Papø er i øvrigt forholdsvis mildt, at dømme efter de stadige Observationer, Bonden foretager til Brug for meteorologisk Institut i København.

Efter Besøg paa Gaarden begiver vi os paa Vandring rundt paa Øen, hvis hele Omkreds er henved 8 Kilometer.

Navnlig gjaldt Besøget de endnu paaviselige Spor fra de irske Eneboeres Tid. Ikke blot ligger der en lille Bakke paa Øens Sydvestside, der bærer Navnet *Irske Høj*, men her findes ogsaa tydelige Rester af ældgamle Huse. Ikke langt herfra laa en større Bugt, ved hvilken der var Tomter af Baadskur, ligesom der paa Østsiden af Øen ogsaa fandtes Tomter, som henføres til Irerne. Forhaabentlig vil der ad Aare her blive foretaget større Udgravninger.

Vi har saa udførlig beskrevet Øens Rigdomskilder for at gøre det indlysende, hvor fortrinlig valgt dette Sted var for kristne Eneboere, der vilde isolere sig for Verden — og dog have det godt.

»Papernes« Ophold paa Island var dog ikke af lang Varighed, og det nyttede dem ikke, at de holdt deres Opdagelse hemmelig. Over Havet skulde Stormene snart bære andre Mennesker paa deres Snekker op under Islands Kyster

— og disse var ganske naturligt nordiske Vikinger. Hvem, der var den første Genopdager af disse, er nu ikke til at sige. To Mænd gives Æren herfor, den ene *Gardar Svafarssøn*, den anden *Nadod*. Uafhængig af hinanden har de vistnok, omtrent samtidig, fundet Landet; dog er der størst Sandsynlighed for, at Gardar var den første. I forskellige Afskrifter af Landnama findes Efterretninger herom.

KAP NORD (HORNBJARG). (Eft. Fot.).

En Beretning om *Gardar* (i Sturlubók) lyder: »En Mand hed Garðarr Svafarsson, han var svensk af Slægt. Han drog af Sted for at opsøge et Sneland efter sin forudseende Moders Anvisning. Han kom til Landet Øst for det østligste Horn; der fandtes dengang en Havn. Garðarr sejlede omkring Landet og erfarede da, at det var en stor Ø. Han overvintrede i Húsavik ved Skjálfandi paa Nordlandet, hvor han byggede sig et Hus. Om Foraaret, da han var sejlfærdig, sled en Baad sig løs fra Skibet, og paa denne fandtes en Mand ved Navn Náttfari tillige med en Slave og en Slavinde; han bosatte sig paa det Sted, der hedder Náttfaravik. Garðarr sejlede til Norge og roste Landet meget. Han var Fader til Uni, Fader til Hróarr Tungugoði. Her-

efter blev Landet kaldt Garðarshólmr, og det var dengang skovbevokset mellem Fjeld og Strand.«

I en anden Afskrift (Hauksbók) siges, at Gardar var en Søn af Svafar, som ejede Jordegods i Sjælland, men var født i Sverrig. Han drog til Syderøerne (Hebriderne), men blev af Storm forslaaet Vest ud i Havet og kom til Landet Øst for Horn.

Beretningen om *Nadod* lyder (i Sturlubók): »Der fortælles, at nogle Mænd skulde rejse fra Norge til Færøerne, nogle nævner især Vikingen Nadod, men de fordreves i Vest ud i Havet og opdagede her et stort Land. I Østfjordene besteg de et højt Fjeld, hvorfra de spejdede langt omkring, om de kunde opdage nogen Røg eller andre sandsynlige Kendemærker paa, at Landet var beboet, men de saa intet. Om Efteraaret drog de tilbage til Færøerne, og da de sejlede fra Landet, faldt megen Sne fra Fjeldene, og derfor kaldte de Landet Sneland. De roste Landet meget. Det Sted, de havde anløbet, kaldtes nu Reyðarfjall i Østfjordene. Saaledes fortalte Præsten Sæmundurfróði.«

I den nævnte Afskrift Hauksbok'en siges, at Nadod blev forslaaet til *Gardarsholm*, hvilket altsaa tyder paa, at Gardar var kommen først.

Landnama beretter videre, at den næste Færd til Island blev foretagen af den norske Viking *Floke Vilgerdssøn*, der fra Shetland sejlede ud for at opsøge Gardarsholm. Ogsaa han kom til Østfjordene og sejlede derfra Sønden for Landet til Reykjanæs over den brede Faksefjord, derpaa forbi Snefjeldsnæs og ind i Bredebugten hvor han overvintrede i Vatnsfjord. Paa et smukt, kratbevokset Sted kan man endnu se Ruiner af den Hytte, hvori han boede og det Baadehus, hvori hans Skib laa. Han havde Kvæg med og vilde have bosat sig i Landet; men om Efteraaret havde han og hans Folk saa travlt med Fiskeri, at de glemte at samle Kreaturfoder til Vinteren, saa hele Besætningen døde. Han gik ved Foraarstid op paa et højt Fjeld og saa en Fjord,

der var isfyldt, hvorfor han kaldte Landet *Island.* Efter forskellige Uheld maatte han endnu en Gang overvintre, denne Gang i Borgarfjord, hvorefter han vendte hjem. Mange Aar efter kom han dog atter til Island igen som Landnamsmand og bosatte sig i Flokedalen paa Nordlandet (ikke langt Vest for Siglufjord).

Vi er nu naaet til Aaret 874, med andre Ord, det Tids-

UDSIGT FRA HØFDABREKKA MOD HJORLEIFSHØFDEN.
(Efter Skitse af Forf.)

punkt, da den første af de virkelige Nybyggere eller som de kaldes, Landnamsmænd *(Landnámsmen),* bosatte sig paa Island. Han hed *Ingolf Ørnssøn.* Han og hans Næstsøskendebarn og Fosterbroder *Leif Hrodmarssøn* havde faret i Viking sammen med tre thrøndske Jarlesønner; men siden var der kommet Fjendskab mellem Fostbrødrene og disse, fordi en af Jarlesønnerne bejlede til Ingolfs fagre Søster Helga, hvem ogsaa Leif elskede. Det kom i den Anledning til Kamp, og Leif dræbte to af Jarlesønnerne, hvorfor han maatte bøde

alt sit Gods til de dræbtes Fader. Nu havde ingen af Fostbrødrene Lyst til at blive i Norge, og deres Tanke faldt paa Island, som Floke havde fundet, og som han vel havde lastet, men som Thorolf Smør, en af hans Ledsagere, derimod roste saa meget; men forinden de vilde beslutte sig til at sætte Bo der, vilde de først undersøge Forholdene. De to Venner gjorde derfor en Rejse til Island, og saa godt syntes de om Landet, at de besluttede sig til at flytte dertil. Forinden drog dog Leif i Vesterviking til Irland for at skaffe sig Gods i Stedet for det, han havde maattet bøde. Imidlertid realiserede Ingolf sin Ejendom i Norge, og da Leif kom hjem, efter at have bestaaet mangen kæk Daad, medbragte han bl. a. ti irske Trælle og et ypperligt Sværd, som han havde tilkæmpet sig i en Tvekamp i et bælgmørkt Jordhus. Han fik nu Navnet *Hjørleif*, fordi *hjörr* betød Sværdblad.

Nu ægtede han Helga, og den næste Vaar drog Fostbrødrene af Sted, hver paa sit Skib. Ingolf var Hedning og havde gjort et stort Blot forinden Afrejsen, men Hjørleif derimod blotede aldrig, aabenbart paavirket af den nye Lære.

Om Bord i Skibene var alt, hvad de ejede af Kostbarheder, desuden en Del Kvæg, nogle frie Følgemænd og Trællene. Længe varede det næppe, inden de fuldt lastede Skibe naaede ind under Islands Kyst. Her skiltes Fostbrødrene. Ingolf vilde lade Guderne raade for, hvor han skulde nedsætte sig, og skød sine Højsædesstøtter, der var udskaarne med Gudebilleder, over Bord. Siden var det hans Agt at opsøge Stedet, hvor de landede, for at bosætte sig der, men foreløbig gik han i Land ved et Næs paa Sydlandet ved Foden af Vatna Jøkel, som kaldtes *Ingolfshøfde* (Ingolfshoved). Hjørleif gik i

Land noget længere mod Vest ved *Hjørleifshøfde,* et isoleret Fjeld paa den flade Kyst. Her byggede han Huse til Vinterbolig. Det var ikke langt fra den samme Egn, hvor Paperne havde boet i Kirkebæ.

Da Vaaren kom, vilde Hjørleif pløje og saa; men han havde kun én Okse, og derfor befalede han de irske Trælle at trække Ploven, hvilket de selvfølgelig ikke syntes om, hvorfor de lagde Raad op imod deres Herre. De dræbte Oksen og sagde, at en Skovbjørn havde taget den. Da saa Hjørleif og hans Mænd spredtes for at sætte efter den, dræbte Trællene dem enkeltvis. Nu tog de Kvinderne og alt Gods, bragte det i Skibsbaaden og flygtede til nogle Klippeøer længere mod Vest, hvor der var fuldt op af Fuglefjelde. Efter dem fik Øerne Navnet *Vestmanøerne,* thi Irerne kaldtes i den Tid Vestmænd. Men Ingolfs Trælle havde fundet Hjørleifs Lig, hvorfor Ingolf straks brød op for at hævne sin Fosterbroder. Da han saa hans Lig, udbrød han: »Ussel Skæbne er her timedes en god Kæmpe, at Trælle skulde blive hans Banemænd; men saadan gaar det hver den, som ikke vil blote.« Liget blev nu højlagt, og da Ingolf saa, at Baaden var borte, tænkte han, at Trællene maatte være flygtede ad Søvejen, hvilket jo var rigtigt. Han fandt dem nu paa Vestmanøerne og dræbte dem, som ikke sprang i Søen og druknede. Kvinder og Gods førte han tilbage til Hjørleifshøfden, hvor han overvintrede. Imidlertid sendte han sine Trælle ud at lede efter Højsædesstøtterne, som de endelig fandt ved Foraarstid 875 langt borte mod Vest i Fakse Bugten. Hertil flyttede nu Ingolf. Han kaldte Stedet efter nogle varme Kilder *Reykjavík* (ↄ: Røgvig).

Efter de første Landnamsmænd fulgte snart en Mængde andre.

Ingolf tilegnede sig nu hele den sydvestlige Halvø, en Strækning saa stor som Laaland, idet han gav Land til de frie Mænd, der havde ledsaget ham, ja endog til nogle at

EN RUGEPLADS FOR SULER PAA VESTMANØERNE.
(Efter Fot. af S. Eymundsson.)

Trællene, som han skænkede Friheden, foruden til mange fribaarne Mænd, der kom over til Island. Ingolf var den ypperste Mand iblandt dem alle, og efter hans Død blev hans Søn *Thorsten* det. Denne indrettede et Ting paa *Kjalarness* (Kølnæs) til Afgørelse af deres Stridigheder, og det var Begyndelsen til den Samfundsorden, som lidt efter lidt formede sig som en Republik paa Randen af Polarhavet.

Havde det varet længe, inden Island blev fundet, hengik der nu til Gengæld kun en kort Tid, inden det helt og holdent blev bebygget. I Løbet af 60 Aar, fra ca. 874 til ca. 930, skete dette. Intetsteds i Verden har man en saa nøjagtig og paalidelig Beretning om et Lands Bosættelse som her

FUGLEFANGST PAA VESTMANØERNE.
(Efter Fot. af S. Eymundsson.)

paa Island. Gennem Slægterne fortaltes Beretningerne om denne Daad, og disse Beretninger blev senere nedskrevne i den omtalte *Landnámabók*, der er et historisk Dokument af uhyre Vigtighed og som indeholder over 3000 Personnavne, deraf paa 380 Landnamsmænd, og endvidere 1400 Stednavne.

Hvad var nu Grunden til denne hastige Bebyggelse? Simpelt hen en Trang til Frihed, som gjorde sig gældende

hos Storbønderne og de højbaarne norske Ætter, der opgav Hjemmene i Norge for at unddrage sig Harald Haarfagers Regimente. Han havde nemlig erobret hele Landet og bemægtiget sig Odelen eller Ejendomsretten til Jorden, som Bonden dog fik Lov at beholde mod at svare Skat. Hovedmængden af de frihedssøgende Høvdinger drog til Island enten direkte eller indirekte over de skotske Øer, Irland og Skotland, hvorhen de fleste af Kong Haralds Modstandere var flygtede efter Slaget i Hafrsfjord.

GAMMELDAGS ISLANDSK KØKKEN.
(Efter Fotografi af Johs. Klein.)

Efter Harald Haarfagers Tog (c. 880) til de skotske Øer, voksede Udvandringen til Island stærkere og kulminerede i de sidste ti Aar af Aarhundredet. Den vestlige og sydvestlige Del af Øen blev først tagen i Besiddelse, da Adgangen dertil var forholdsvis let; Øst-

UDSKAARNE SAGER FRA REYKJAVIK MUSÆUM.
(Efter Fot. af Johs. Klein.)

fjordene bebyggedes ogsaa tidlig, medens Sydkysten, hvor der næsten ingen Havne fandtes, og hvortil Adgangen var meget vanskelig, først senere blev fuldstændig bebygget.

De store Høvdinger og Smaakonger fra Norge tog, ligesom Ingolf, meget store Landstrækninger i Besiddelse, hvilke de senere udstykkede til deres underordnede, ja endog til Trællene, ligesom de forundte Venner og bekendte Land eller ligefrem solgte det til senere ankomne Kolonister; men da nogle faa Høvdinger paa denne Maade vilde have kunnet dele Landet mellem sig, blev man snart enig om fastere Regler for »Landnam«. Ingen Skibsfører eller Skibsejer havde Lov til at tilegne sig et større Stykke Land, end han ved sit Mandskab kunde hellige sig paa én Dag ved Ild, det vil sige: at Røgen fra det Baal, der ved Solopgang blev tændt i Øst og som blev vedligeholdt hele Dagen, kunde ses fra det Ildsted, hvor Ilden blev tændt ved Solnedgang i Vest. En Kvinde kunde dog kun tage saa meget Land i Besiddelse, hvor omkring man en Sommerdag kunde føre en 10 Aars Kvie.

Landnamsmændene medtog ikke blot deres Husstand, men ogsaa Levnedsmidler og Husdyr, saaledes at de straks kunde grunde sig et nyt Hjem. Det var selvfølgelig dog ikke meget Kvæg, der kunde rummes paa de aabne Vikingeskibe, højst nogle gode Hingste og Hopper, en enkelt Tyr og nogle Køer, Geder og Faar. I Begyndelsen var der derfor meget faa Husdyr paa Island.

Naar Landnamsmændene havde fundet deres Højsædesstøtter, byggede de paa Stedet en Gaard; men da det kun var lidt og spinkelt Træ, der fandtes i Landet, lærte de snart at bygge Huse, hvis Ydervægge var Jordtørv og Sten, idet

de indskrænkede Brugen af Tømmer hovedsagelig til det indre. Paa den gødede Hjemmemark rejste sig nu Beboelseshuse og enkelte Udhuse til Køer. I øvrigt gik Kvæget ude den største Tid af Aaret, Faar, Geder og Heste som Regel altid. Beboelseshusene bestod i Reglen mindst af et Ildhus (Køkken og Sovekammer), et Bur (Spiskammer) og en Stue, hvortil tidligt kom et særligt Soveværelse (Skaalen) og senere en Badstue foruden Pakhuse o. l. Agerbrug var der saa at sige ikke Tale om. Hestene holdtes i større og større Mængder, da man ikke kunde færdes paa Øerne uden dem, ligesom Koholdet snart blev meget stort. Om Sommeren benyttede man Sætere og Fjeldgræsgange. I det hele taget blev Landbruget drevet rationelt og var Hovederhvervet.

UDSKAARNE DRIKKEHORN. (Musæet i Reykjavík.)
(Efter Fot. af Johs. Klein.)

Stundom byggede Høvdingerne tillige paa Hjemmemarken et Gudehus *(hof)*, som antagelig benyttedes af de omboende

mindre bemidlede Bønder. Høvdingen, som besad Gudehuset, forestod nu Gudstjenesten paa samme Maade, som det havde været Skik i hans Hjemland Norge. Saaledes opstod efterhaanden smaa Menigheder, hvis Overhoved Tempelejeren blev. Han benævnedes som saadan *Goði*. Han var

LAKSEFANGST I AFLØBET FRA ÞINGVALLAVATN. (Efter Fot.)

dog ingenlunde Bøndernes Herre, men indtog en fremskudt Stilling blandt dem.

Efterhaanden oprettedes større Tinglag og til Slutning tillige et stort fælles Alting paa *Þingvellir* (Tingvoldsletten). Goderne fik, samtidig med at Udviklingen skred fremad paa denne Maade, ikke blot en gejstlig og social fremskudt Position, men tillige en politisk — og Island blev en Republik under et Stormandsvælde.

DEN GAMLE VEJ GENNEM ALMANNAGJAA NED TIL TINGVOLDSLETTEN. (Efter Fot. af S. Eymundsson.)

I Sagaerne findes detaillerede Beretninger om de Begivenheder, som fandt Sted i den ældste Tid paa Island, fortalte paa en Maade, saa man endnu maa beundre baade Indhold og Form. *Gunnar paa Hlidarende, Njaal paa Bergthorshvol, Egil Skallegrimssøn* og alle de andre Høvdinger og Storbønder træder i Sagaerne lyslevende frem for os.

NORDLYS PAA ISLAND.
(Efter Maleri af Greve Harald Moltke.)

Den katolske Lære blev Aar 1000 af Fornufthensyn vedtaget paa Altinget, og senere oprettedes Bispedømmer baade i *Holar* paa Nordlandet og *Skaalholt* paa Sydlandet. Gejstligheden fik efterhaanden en mægtig Betydning i Landet og regerede endog til Tider næsten uindskrænket; den dømte i Stridigheder, stiftede Klostre og øgede Kirkens Jordegods. Lovene nedskreves; men med Friheden kom det efterhaanden til at se galt ud. Enkelte Høvdinger tiltvang sig Magten, og Lov og Ret blev ikke udøvet som i gamle Dage. Opløsningstiden begyndte, og det endte som paa Færøerne med, at det modne Æble faldt i Skødet paa

den norske Konge (1264). I det hele og store blev dog fra nu af Lovene og Friheden respekteret, og Island stod i livligt Samkvem med andre Lande gennem Handel. I den ældste Tid var Vikingerne baade Krigere og Købmænd, senere kom navnlig Englændere og Tyskere og handlede uden Indskrænkning, indtil der paa Kong Kristian den fjerdes Tid blev indført Monopolhandel til stor Skade for Landet. Da der nu tilmed indtraadte Uaar, vulkanske Udbrud (1782), Jordskælv (1784) og andre Ulykker, gik det meget tilbage.

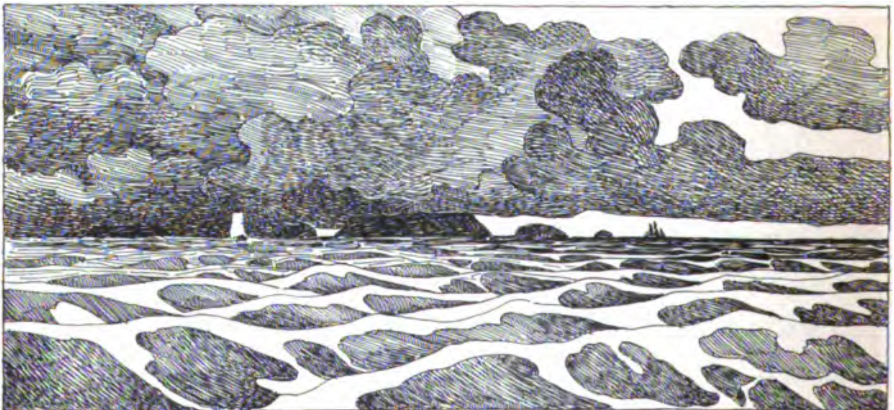
FRA ISLANDS SYDKYST.
Fosser kommer ned over Fjeldmuren. — I Baggrunden Vestmanøerne.
(Efter Skitse af Forf.)

Da Handelen imidlertid i 1788 atter blev given fri for alle Danske og fra 1854 fuldstændigt, da tilmed Friheden, efter at Forfatningsstriden var foreløbig ordnet (1874), blev større, bedredes Forholdene, og naar Forfatningsspørgsmaalet forhaabentlig snart bringes til Afslutning, vil Islænderne kunne anvende al deres Kraft paa Landets og Folkets Opkomst.

Islænderne er et intelligent Folk, blandt hvilket Oplysningen er god, til Trods for Hjemmeundervisningen. Der læses overmaade meget i de lange Vinteraftener, naar Lam-

perne er tændte, og Folk forsamles i »Badstuen«, der nu er det fælles Sove- og Opholdsrum. Aviser og Bøger udgives i Mængde. Paa Grund af Øens afsides Beliggenhed har Beboerne beholdt mange af deres gamle Sæder, og i Hovedsagen levede man, indtil for 20—30 Aar siden, paa de islandske Gaarde som for 1000 Aar siden. Nutiden er dog en Brydningstid, og der er Fremskridt paa mange Punkter. Samfærdselsmidlerne er i Fremgang. Landbruget er Hovedernæringskilden, men staar langt tilbage. Fiskeriet drives derimod nu efter større Maalestok, ligesom Hvalfangst, men det er dog hovedsagelig Udlændinge, der nyder godt heraf.

LITERATUR: Artiklen *»Island«* i Salmonsens Konversationsleksikon. *Th. Thoroddsen:* Oversigt over de geografiske Kundskaber om Island før Reformationen (»Geografisk Tidsskrift«. 10. Aarg. 1889—90). *»Islendingabók«*, *»Landnámábók«*. *N. M. Petersen:* Historiske Fortællinger om Islændernes Færd hjemme og ude. I—IV. 3. Udgave ved Dahlerup og F. Jónsson (Kbhvn. 1901). *C. Rosenberg:* Træk af Livet paa Island i Fristats-Tiden. Med et Tillæg af Dr. Vallýr Guðmundsson. *Fr. Winkel-Horn:* Billeder af Livet paa Island. I—III. (Kbhvn. 1871—76.)

PARTI FRA REYKJAVIK. — LANDSHØVDINGENS BOLIG.
(Efter Fotografi.)

ISLANDS GEOGRAFISKE UDFORSKNING.

Efter at Nordmændene havde bosat sig paa Island, vedblev de, til Trods for den afsondrede Beliggenhed, at søge ud paa Rejser og Æventyr. Det laa dem i Blodet; thi deres Forfædre havde jo, som bekendt, stiftet Riger i England, Irland, Rusland, Frankrig og Italien, hvor de var komne i Berøring med alle de gamle Kulturnationer, hvad der i høj Grad gavnede deres egen aandelige Udvikling. Ogsaa paa Island hørte det til en ung Mands Opdragelse, at han saa sig om i fremmede Lande, hvor han søgte at vinde Hæder og Anseelse. Som Hirdmand og Skjald, som Kriger og Handelsmand optraadte Islænderne overalt, dog

navnlig i de nordiske Lande ved Kongernes Hoffer; men ogsaa til Konstantinopel søgte de for at lade sig optage blandt Væringerne. De deltog i Krigstog til Rusland, England og Irland, de færdedes i Italien og Palæstina — og de opdagede, som vi skal se, ogsaa Grønland og Amerika.

I den islandske Sagatid, da Islændere saaledes i Mængde færdedes i fremmede Lande, udbredtes Kendskab til denne fjerne Ø i den civiliserede Verden; men da denne Blomstringstid var forbi, og den islandske Kultur ligesom laa i Dvale i Hundreder af Aar, var Sydeuropas Kendskab til Island i den tidlige Middelalder kun meget ringe. Saksos Meddelelser om Øen er dog for en stor Del rigtige, skønt de efter Tidens Skik er fortalte paa en svulstig Maade. Han omtaler saaledes de varme Kilder temmelig tilforladeligt, men giver til Gengæld Fabler om de fordømte Sjæles Jamren mellem Isbjærgene. Under Videnskabens Genfødelse og med den livligere Handelsudvikling i den senere Middelalder, da engelske og hanseatiske Handelsskibe færdedes ved Island, hvor der endog paa sine Steder var Faktorier, blev Kendskabet til den fjerne Ø paa ny udbredt.

UNG ISLANDSK PIGE.
(Efter Fot. af Johs. Klein.)

De fremmede Købmænd forsynede Øen med Handelsvarer, til Gengæld for hvilke der navnlig til Middelhavslandene udførtes Stokfisk, som endnu den Dag i Dag spises i Mængde i de katolske Lande i Fastetiden.

De Kort, man dengang havde over Landet, var i højeste Grad mangelfulde.

Et af de ældste Kort over Island findes i *Nicolaus Donis* Udgave af Ptolemæus Geografi (1482). Island ligger her mellem 69. og 72. Breddegrad.

Men i 1539 udkom *Olaus Magnus* berømte Beskrivelse over Norden med tilhørende Kort. Her var Island lagt mellem 72° og 77°, og Grønland var landfast med Finmarken. Af Navne var bl. a. anført Holar og Skaalholt, men de var ombyttede, saa at førstnævnte laa paa Syd-, sidstnævnte paa Nordlandet.

ISLÆNDERINDE I ÆLDRE HØJTIDSDRAGT.
(Fra Musæet i Reykjavik.)

Tidsrummet fra Reformationen til Slutningen af det 16de Aarhundrede blev i det hele taget epokegørende med Hensyn til Udviklingen paa Island. Der udgaves nu for første Gang længere Beretninger om Landet af fremmede, som selv havde besøgt Landet, og skønt, som Thoroddsen siger, disse Rejsebeskrivelser er bleven udsmykkede med Fabler og Skipperhistorier og til Dels er opfyldte af ligefremme Løgne, saa har de dog Betydning, idet de gav Anledning til, at Islændere selv begyndte at beskæftige sig med deres Land og samtidig søgte blandt andre Nationer at udbrede rigtigere

Kundskaber om Landets Natur, om Folket og dets Historie.

Arngrímur Jónsson (1568—1648) gendriver saaledes i flere latinske Skrifter de fremmede Skribenters latterlige Fabler om Island, og samtidig bidrager han mægtigt til Opsvinget af de vaagnende nordisk-historiske Studier.

I dette Tidsrum maalte Biskop *Guðbrandur Thorláksson* (1542—1627) den første Polhøjde paa Island, og han udøvede en betydelig Indflydelse paa Kartografien ved sine Kortskitser over Nordhavet og Island, som gennem Ortelius udbredtes over Jorden. Ogsaa andre Islændere som *Sigurdur Stefánsson* († 1594) og senere *Th. Thorlacius* († 1697) bidrog til en bedre kartografisk Fremstilling af Island og de nordlige Lande.

ISLÆNDERINDE I NYERE HØJTIDSDRAGT.
(Efter Fot. af Johs. Klein.)

I det 17de Aarhundrede skrider Kundskaberne jævnt fremad, og Island bliver bedre kendt end før, idet man begynder at interessere sig for den gamle Literatur.

I det 18de Aarhundrede tages der alvorligt fat paa Landets Udforskning og Opmaaling.

Arni Magnússon og *Páll Vidalín* undersøgte Tilstandene (1702—13) og forfattede en Jordebog over Landet.

I Aaret 1721 gav Kong *Frederik den fjerde* Ordre til, at Landet skulde opmaales, og dette Arbejde blev overdraget Islænderen, Ingeniørkaptajn *Magnús Arason.* Han skulde rejse saa langt op i Landet som muligt, og han fik udbetalt 142 Rdlr. til Udgifter ved Rejsen, skønt det var Meningen, at den skulde vare flere Aar. Han døde imidlertid i Vinterens Løb 1728, forinden Arbejdet var færdigt, og den norske Ingeniørkaptajn *Knoph* fik nu Ordre til at fortsætte Maalingerne. 1734 var denne dog kun højst skitsemæssige Landopmaaling til Ende, men først i 1752 blev den anvendt paa et

Kort, som blev trykt i *Niels Horrebows* Rejse (1752), i hvilken han gendriver usande Beretninger, der fem Aar forinden var udkommen i en Islandsbeskrivelse af *Johan Anderson*, der var Borgmester i Hamborg.

Endelig, efter at den moderne Naturvidenskab i Midten af det 18de Aarhundrede ved de europæiske Forskeres forenede Arbejde var bleven skabt, blev Island ogsaa inddraget i deres Forskninger.

SKAB FRA REYKJAVIK MUSEUM.
(Efter Fot. af Johs. Klein.)

For første Gang undersøgtes denne Ø nu videnskabeligt af *Eggert Ólafsson* og *Bjarni Pálsson* (1752—1757) paa det danske Videnskabernes Selskabs Bekostning.

Førstnævntes »Rejse gennem Island« betragtes endnu som et Hovedværk over Island. Af andre Islændere, som foretog Undersøgelser i denne Periode, maa nævnes *O. Olavius* (1780) og Lægen *Sveinn Pálsson*. Sidstnævnte, der rejste paa Island for det danske Naturhistorieselskab og for egen Regning 1791—1797, var en dygtig Geolog og Botaniker og i flere Retninger langt forud for sin Tid; han gav f. Eks. før andre i Europa en rigtig Forklaring af Gletsjerbevægelsen.

Efter Landbokommissionens Oprettelse i 1770 gav Kongen (1774) Ordre til at opmaale alle Havne. 1776 begyndte Skibsfører *Minor* paa denne Op-

maaling af Vestlandet, men han druknede i 1778. Hans Kort udkom 1788. 1776 opmaalte Søkaptajn *Wleugel* Østfjordene.

Opmaalingerne fik først rigtig Fart, da der 28de Maj 1800 udgik en kongelig Befaling til Opmaaling af Kystlinierne over hele Landet. Disse Opmaalinger kostede over 120,000 Rd. (Sølværdi), i disse Tider en Masse Penge; men det var ogsaa et af de allerbetydeligste og vanskeligste Foretagender, der er blevet

GAMMELDAGS KIRKE OG NUTIDS PRÆSTEGAARD I SKAGEFJORDEN.
(Efter Fot. af Johs. Klein.)

udført paa Island og hidtil ikke tilstrækkelig vurderet. Løjtnanterne *Aanum* og *Ohlsen* i den norske Hær indledede denne Opmaaling. 1801 begyndte selve Kystopmaalingerne, der vedvarede lige til 1818. I denne deltog flere danske og norske Løjtnanter, i det første Aar to, senere tre aarlig, saaledes *Wetlesen, Frisak, Smith, Scheel,* og *Born.*

Hele Kystlinien og alle Fjorde samt Bygder og Fjelde 2—5 Mil op i Landet blev nu kortlagte, mange Punkter

bestemtes inde i Landet, og en Mængde Højdemaalinger foretoges*). Opmaalingerne blev byggede paa et Triangelnet, der omspændte hele Kysten; mange Hundreder store Varder**) maatte opføres, og de højeste og vanskeligst tilgængelige Fjeldtoppe og Jøkler maatte bestiges, hvad der var et meget besværligt og farligt Arbejde. At Opmaalingen kunde udføres i de vanskelige Krigsaar skyldes fremfor alt *Hans Frisak* (1773—1834) og *H. J. Scheel's* (1779—1851) Dygtighed og Energi. De boede med deres Familier paa Island (paa Akureyri) henholdsvis i 12 og 9 Aar, uden ofte i hele Aar at have Forbindelse med Danmark, savnede ofte det nødvendigste, da al Tilførsel fra Udlandet var stoppet. I Aaret 1821 blev yderligere den senere saa bekendte Grønlandsfarer, Kaptajn *Graah*, sendt til Østfjordene for at korrigere Maalingerne der. Kystopmaalingerne dannede Grundlaget for de Søkort over den islandske Kyst, som i Aarene 1818—1826 blev udgivne paa offentlig Bekostning under Admiral *Løwenørns* Tilsyn. Hele Materialet benyttedes senere ved Udarbejdelsen af B. Gunnlaugssons og O. N. Olsens Kort over Island.

BJÖRN GUNNLAUGSSON.

Kystopmaalingerne kom saaledes til at danne Grund-

*) Alle Højdemaalingerne paa Randen af Gunnlaugssons Kort er af Officererne.

**) Mange af disse Varder staar endnu paa høje Fjeldtoppe og har ofte været 4—5 Alen høje. Paa Drangajökull var der ingen Sten, og der maatte Planker slæbes op for at bygge en stor Trævarde!

laget for Islænderen *Björn Gunnlaugssons* Opmaaling af hele Landet. Gunnlaugsson, en Bondesøn, var født den 25. September 1788 i Hrutafjord. Saa vidt man ved, stod han i nøje Forbindelse med de Søofficerer, som opmaalte Landet, mulig har han endog assisteret dem. Scheel og Frisak var i alle Tilfælde hans gode bekendte. I 1817 gik han til København og tog Studentereksamen ved Univer-

FRA DET NYE ISLAND. — Olafsdal-Landbrugsskole.
(Efter Fot. af Johs. Klein.)

sitetet. Han var en dygtig Matematiker, der senere i Altona lærte Geodæsi.

Da han var antaget til at ledsage Astronomen Schumacher til Holsten, havde han Foretræde hos Kong Frederik VI., som sagde til ham, at han skulde have 2 Rbdlr. om Dagen i Rejsepenge. Gunnlaugsson bukkede og svarede: »Det er for meget, Deres Majestæt,« hvortil Kongen svarede: »Det er første Gang, nogen har sagt, han fik for meget.«

Ganske naturligt fandt han, der i 1822 var bleven ansat

som Lærer ved Latinskolen i Reykjavik, paa at føre Opmaalingen af hans Fødeø videre.

Fra 1831 begyndte han paa det »Islandske literære Selkabs« Bekostning og med Støtte af Rentekammeret sin Opmaaling af de beboede Egne.

KIRKEN OG ALTINGSBYGNINGEN I REYKJAVIK.
(Efter Fot. af Sigfús Eymundsson.)

I 12 Somre, fra 1831 til 1843 (1836 var han ikke ude), berejste han alle Landets Egne, og d. 10. Febr. 1844 skrev han til det »Islandske litterære Selskabs« Afdeling i København:

»Nu er jeg endelig færdig med at rejse gennem hele Landet, saaledes som jeg har kunnet overkomme det, men alligevel er det ikke alle Vegne bleven godt undersøgt, det vilde have varet alt for længe og have kostet alt for meget, hvis hvert Fjeld skulde have været opmaalt for sig.«

Han erklærer sig samtidig villig til, hvis Selskabet ønsker det, at føre Arbejdet videre, og navnlig foreslaar han at undersøge Vatnajøklen omhyggeligere.

Dette blev dog ikke til noget, da Selskabet ikke turde paatage sig Bekostningen. Og dog var det forbavsende smaa Summer, han havde brugt. Alt i alt gav Selskabet ham 4,320 Kr. eller med andre Ord 360 Kr. aarlig i 12 Aar. Regner man, at han gennemsnitlig var ude 60 Dage hver

FRA BREDEBUGTEN PAA VESTLANDET.
(Efter Fot. af Johs. Klein.)

Sommer, bliver det 6 Kroner pr. Dag til Folk, Heste, Proviant o. s. v. Hertil kom i det sidste Aar 200 Kr., som han fik af Rentekammeret. Nu bruger man flere Gange saa meget. Efter de hidtil foretagne Opmaalinger blev der nu under Major *O. N. Olsens* Ledelse tegnet et udmærket Kort over Island i 1:480,000, paa hvilket der dog langtfra blev medtaget alt, hvad Gunnlaugsson havde gjort Udkast til.

Kortet, der næsten udelukkende bekostedes af Regeringen,

vakte megen Beundring. Lige til vore Dage har det foruden Søkortet været det eneste benyttede.

For de beboede Egne, som det navnlig gjaldt om at faa kortlagt, er det i Hovedsagen godt; hvad de ubeboede Egne derimod angaar, hvor Gunnlaugssons Undersøgelser kun var

ISLANDSK KØKKENINTERIØR.
(Efter Fot. af Johs. Klein.)

faa, er der selvfølgelig betydelige Fejl, hvilket ikke er til at undres over.

Allerede efter Maalingens Tilendebringelse i 1844 var Gunnlaugsson bleven Ridder af Dannebrog ligesom ogsaa Ridder af Æreslegionen. Han var i øvrigt en Original:

»Jeg er ikke hurtig til at forstaa, men naar jeg forstaar, forstaar jeg,« sagde han om sig selv.

Han var i 1846 flyttet til Reykjavik samtidig med, at Skolen blev flyttet. I 1851 blev han Overlærer, og i 1862 gik han af. Hans Død indtraf den 17de Maj 1876. Han bør regnes til en af Islands store Mænd.

I BADSTUEN. (Efter Maleri af Prof. Schiøtt.)

Ogsaa en Mængde fremmede rejsende gæstede Island, tiltrukne af dets ejendommelige Naturfænomener.

Vi skal blot nævne nogle enkelte, hvis Rejseværker endnu benyttes: Svenskeren *Uno von Troil* (1772), Englænderne *Hooker* (1809), *Mackenzie* (1810) og *Henderson* (1814—15), *Krug v. Nidda* (1833), *P. Gaimard* (med »La Recherche« 1835—36), *Steenstrup* og *I. C. Schythe* (1839—40), *Th. Kjerulf* (1850), *Chambers* (1855), *Otto Torell* (1857), *Johnstrup* (1871 og 1876), den berømte afrikanske rejsende *Burton*, hvis »Ultima Thule« (1875) indeholder mange træffende Bemærkninger. Sommeren 1846 besøgtes Is-

KR. KAALUND.

land af Geologen *Sartorius v. Waltershausen* og den berømte Kemiker *R. Bunsen* fra Tyskland, samt af den franske Mineralog *Des Cloizeaux* og den danske Officer og Geolog *H. Mathiesen,* der alle har givet udmærkede Bidrag til Kundskaben om Islands Naturforhold. Den svenske Geolog *C. W. Paijkull,* der skrev »En Sommer paa Island«, var deroppe 1865, den norske Geolog *A. Helland* i 1881 og Tyskeren *K. Keilhach* i 1883.

Et monumentalt Værk om Island, til hvilket alle Forskere af Landet maa ty, er Dr. phil. *Kr. Kaalunds* »Bidrag til en historisk-topografisk Beskrivelse af Island«. Kaalund fødtes i 1844 paa Laaland, hvor Faderen var Præst, bestod i 1869 Magisterkonferens i nordisk Filologi og tiltraadte 1872 en toaarig Rejse til Island, væsent-

DEN NYE JÆRNBRO OVER THJORSAA. (Efter Fot.)

lig med det Formaal at bestemme de i Sagaerne omtalte Lokaliteter. Hovedresultatet af Rejsen blev det omtalte Værk. Det antikvariske Udbytte nedlagdes i »Islands Fortidslevninger« (Aarb. f. nord. Oldk. 1880).

Islands Indre blev dog først rigtig kendt, efter at Geologen *Thorvaldur Thoroddsen* havde gennemforsket det paa Kryds og tværs. Det Arbejde, Thoroddsen har udført paa Island, er enestaaende. Næppe nogen Sinde før er det set, at en enkelt Mand har gjort et saa stort Arbejde som et helt Lands geologiske og geografiske Udforskning, særlig af Størrelse som Island; thi hvem tænker paa, at Island er omtrent tre Gange saa stort som Danmark og større end det isfri Grønland. Da Thoroddsen begyndte sine selvstændige Undersøgelser, var næppe en Sjettedel af Landet kendt i geologisk Henseende. Siden dengang har han berejst hele Landet, og dets tidligere uudforskede Indre er nu ikke mere saa hemmelighedsfuldt som forhen.

THORVALDUR THORODDSEN.

Thoroddsen fødtes den 6. Juni 1855 paa Flatø — det noksom berømte Sted, hvorfra Flatøbogen skriver sig. Hans Fader var Sysselmand og en bekendt Digter, og af hans Forfædre har der været mange, som paa forskellig Vis har gjort sig bekendte. Det var dog ikke boglige Sysler alene, som fristede denne Slægt; thi i Krigens Tid drog de deres Sværd til Fordel for Danmark. Faderen deltog saaledes

som frivillig i Krigen 1848, og Bedstefaderen kæmpede i 1807 paa Københavns Volde mod Englænderne.

Fra Barn af følte Thoroddsen sig dragen af Naturen, og da han i 1875 var bleven Student ved Reykjavik Skole, drog han til København for at studere Zoologi under Japetus Steenstrup. Efterhaanden opdagede han dog, at Geologien var hans virkelige og store Kærlighed, og fra nu af kastede han sig med Iver over denne Videnskab; men forinden han havde opnaaet Embedseksamen, havde hans Fædreneø draget ham hjem igen. Først der fandt han sig rigtig hjemme, og først her kunde han udvikle i Praksis, hvad han havde lært teoretisk. Han opnaaede i 1880 en Lærerpost ved Realskolen paa Mødruvellir, og derfra kom han i 1885 til Reykjavik, ved hvis lærde Skole han længe var Adjunkt, uden at han dog i de seneste Aar kunde bestride sin Gerning; thi efterhaanden forslog Sommeren ikke, Vinteren maatte tages med for at faa det store Arbejde færdigt, og saaledes endte det da med, at Thoroddsen bosatte sig i Danmark.

I 1876 fulgte han Professor *Johnstrup* en Tid paa dennes geologiske Undersøgelse paa Island, hvorom nedenfor; men først fra Aaret 1881 saa han sig i Stand til at paabegynde Udførelsen af sin storartede Plan til Islands fuldstændige geologiske og geografiske Undersøgelse, hvilken han i 1899 lykkelig har tilendebragt uden nogen som helst anden videnskabelig Assistance.

Med andre Ord: Thoroddsen har tilbragt atten Somre paa Hesteryg og deraf de sytten med selvstændigt Arbejde.

Det har paa hans talrige Rejser ikke manglet paa farefulde Hændelser og pikante Oplevelser, for hvilke det vilde have været let at tage Applaus, om det havde været tilsigtet.

KORT OVER ISLAND MED ANGIVELSE AF TURISTRUTER.

——— og -------- Dampskibsruter (Det Forenede D.-S., Thor E. Tulinius og O. Wathne) 4. ▬▬▬ Hovedruter til Lands 1 og 3 a.

——— Postruter 5—8. .... andre Router 2, 3 b, 9—10. — · — · Ruter 11—14 til det Indre, hvor Telt medføres.

Paa sine Rejser i det indre har Thoroddsen gjort meget betydelige Opdagelser. De hidtil ubekendte Kilder til Skaptá, Tungná, Hverfisfljót og Thjorsá har han fundet, ligesom han har opdaget flere Søer, saaledes Langisjór (Langsø) ved Vatna Jökulls Vestrand. Han har foretaget ca. 800 Højdemaalinger og bestemt Sne-, Firn- og Gletsjergrænserne for hele Landet.

Thoroddsen har paa alle sine Rejser med Undtagelse af én været ledsaget af en Følgemand af første Rang. *Øgmundur Sigurdsson* var oprindelig Elev af Thoroddsen og er nu Lærer i Havnefjord. Denne Mand har trolig delt sin Læremesters Farer og været ham en trofast, dygtig Ledsager, og han er ikke nogen almindelig Følgemand. Han har saaledes studeret paa Seminarier i Danmark, Norge og Chikago. Foruden ham har Thoroddsen desuden haft andre dygtige, lokale Førere, som hver i sin Egn har gjort udmærket Fyldest, for blot at nævne enkelte: *Jón Thorkelsson* fra Baardardalen, *Snorri Jónsson* fra Hreppar og *Runolfur Jónsson* fra Skaftafells Syssel. — Paa Rejserne medførtes kun ét Telt, i hvilket alle boede, derimod ofte indtil fjorten Heste. Le og River til at slaa Hø samt Sække til dets Transport medbragtes altid, ligeledes henkogte Sager og islandsk Mad til egen Fortæring. At det har været muligt for Thoroddsen at foretage disse Rejser, skyldes Understøttelser, som han har faaet fra forskellig Side: fra det *islandske Alting*, *Oskar Dickson*, Etatsraad *Gamél* og endelig af *Rigsdagen*. Dette var dog alt sammen kun forholdsvis smaa Midler, naar der var Tale om at rejse i et Land som Island, hvor Rejsemaaden var uhyre kostbar, og Thoroddsen har derfor ogsaa af egne

Midler anvendt betydelige Summer paa Tilendebringelsen af sin Livsopgave.

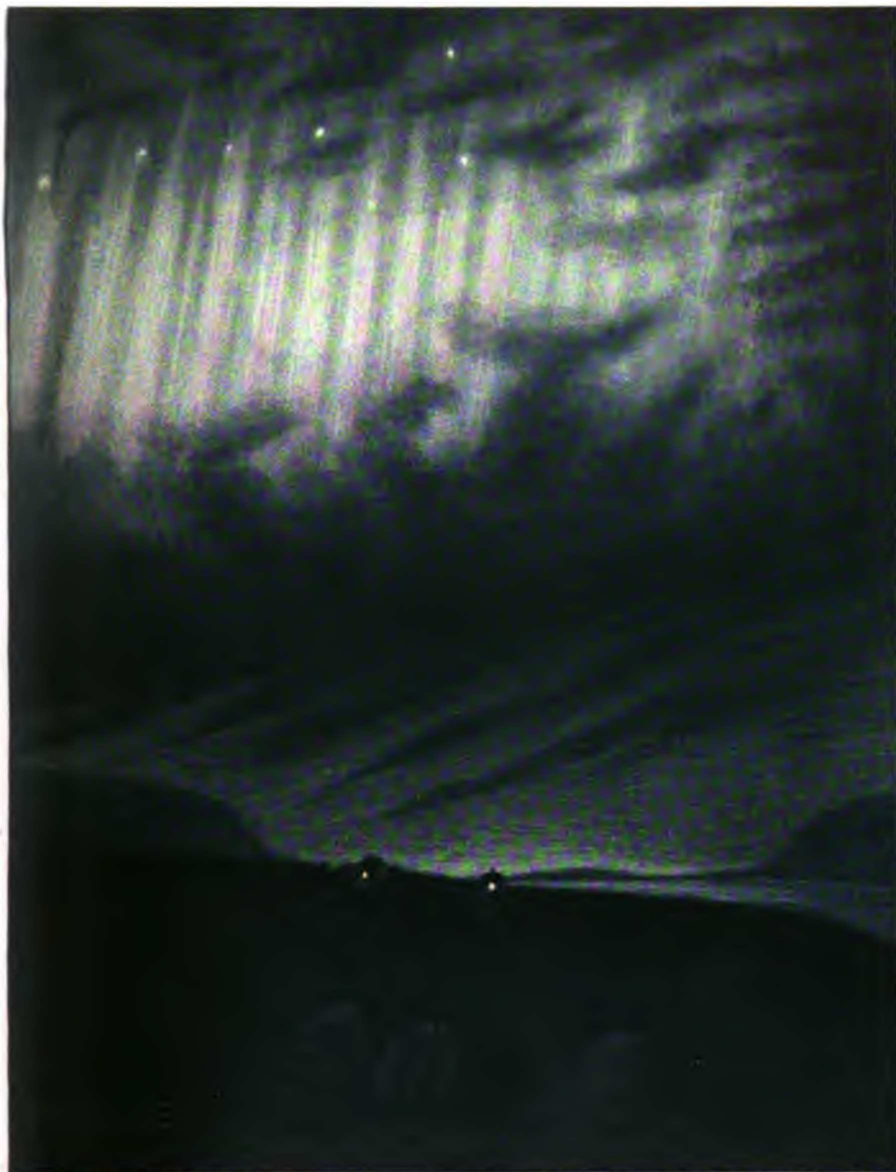
Naar det efter mange Aars Slid er lykkedes ham at fuldende de Arbejder, han som ganske ung havde sat sig for, skylder han udelukkende sin egen store Dygtighed og Energi dette Resultat.

Hovedudbyttet af hans Undersøgelser foreligger, idet han paa *Carlsbergfondets* Bekostning har udgivet det ***første geologiske Kort over hele Island.***

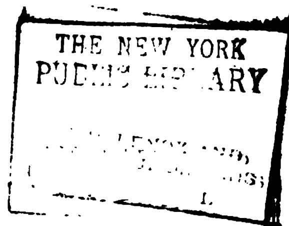
Foruden Bearbejdelsen af sine egne Undersøgelser har Thoroddsen ogsaa haft Tid til at studere og udgive lærde og indgaaende Studier angaaende Islands historiske Geografi.

Kort sagt! Islands Geografi og Geologi er bleven opklarede i deres Detaljer. Landets Bygning og de vulkanske Fænomener havde længe tiltrukket sig Videnskabsmændenes Opmærksomhed, men først nu kan man sige, at der foreligger paalidelige Undersøgelser. Sammen med Java, Japan og Kamsjatka er Island et af de mest vulkanske Lande i Verden, ja, det er maaske endog det Land, hvor de vulkanske Forhold er lettest tilgængelige, og hvor Videnskabsmanden bedst kan komme til at studere dem. Derfor har Thoroddsens Undersøgelser i den videnskabelige Verden vakt saa megen Opsigt, derfor er hans Afhandlinger citerede og oversatte paa de fleste Sprog i Europa, derfor har hans Navn en god Klang og derfor omtales han og hans Undersøgelser af alle fremragende Geologer, som har skrevet om Jordklodens Udviklingshistorie. Paa forskellig Vis har han da ogsaa faaet Ind- og Udlandets Anerkendelse.

Medens Island i geologisk Henseende maa siges at være undersøgt i sine Hovedtræk, kan det samme ikke siges med

NORDLYS BAG SKYERNE MOD NORD. (Akureyri, Septbr. 1899.)
(Efter Maleri af Greve Harald Moltke.)

THE NEW YORK
ARY

Hensyn til andre Grene af Videnskaben. Den første systematiske islandske Botanik skyldes Lægen *O. J. Hjaltalín* (1782—1840), senere har den danske Botaniker *Grønlund* berejst Øerne to Gange, i 1868 og 1876, ligesom Professor *Warmings* Elever: *Helgi Jónsson* og *Stefán Stefánsson* i vore Dage har givet vægtige Bidrag til Forstaaelsen af Islands Botanik.

Dyrelivet har foruden *Eggert Olafsson* en Del andre Videnskabsmænd studeret, saaledes *Japetus Steenstrup,* Ornithologen *Fr. Faber,* der opholdt sig paa Island fra 1819—21, og som gav den første samlede Beskrivelse af Fuglefaunaen, endvidere *Benedikt Grøndal* og *O. Mørch,* Zoologen, Professor *H. Krabbe,* der berejste Island 1863, og *A. Feddersen,* der har studeret Ferskvandsfiskene og skrevet mange gode Ting om Island, *J. C. Finsen, P. A. Schleisner,* Landfysikus *J. J. Hjaltalín* og *J. Jónassen* har studeret og beskrevet de særegne Sygdomsformer hos Mennesker og Husdyr. Dr. *E. Ehlers* har gentagne Gange besøgt Island for at studere Spedalskheds-Sygdommen hos Befolkningen. Følgen af hans Undersøgelser var, at Odd-Fellows-Ordenen oprettede et Spedalskheds-Hospital i Reykjavik.

I de senere Aar er der foretaget fornyede Søopmaalinger af de danske Søofficerer *G. Holm, V. Garde* og *R. Hammer,* der alle tidligere havde gjort deres Navne bekendt ved Undersøgelser i Grønland.

En »Islandsk Lods« blev i 1898 udgivet af »Søkortarkivet«; den indeholder alene 1400 Navne og Beskrivelser af Lokaliteter paa Kysten. Den er en betydelig Hjælp for Skibsfarten; men endnu er den store Kyststrækning langtfra saa nøjagtig opmaalt, som det nutildags maa forlanges. Ved Flaadens Søopmaaling og Generalstabens topografiske Ar-

bejder vil det dog forhaabentlig lykkes at faa dette Savn afhjulpet. Et Skridt i den Retning er allerede gjort, idet Generalstaben i Aaret 1900 sendte Kaptajn *Lund-Larssen*, ledsaget af Premierløjtnant *N. P. Johansen,* til Island for at foretage Maalinger som Grundlag for en ny og mere tidssvarende Opmaaling af Landet. Samtidig foretog Premierløjtnant af Flaaden *Ravn,* paa den islandske Landkasses Bekostning, en ny Opmaaling af Halvøen Reykjanæs i Tilknytning til de foran nævnte Opmaalinger.

LITERATUR: *Th. Thoroddsen*: Oversigt over de geografiske Kundskaber om Island før Reformationen (»Geogr. Tidsskr. 10. Aarg. 1889—1890). do. Geschichte der isl. Geographie. I—II. Leipzig. (1897—99.) *K. Kaalund:* Bidrag til en historisk-topografisk Beskrivelse af Island. I—II. (Kbh. 1879—82.) Desuden de vedkommende rejsendes Beskrivelser (kfr. Artiklen Island i Salmonsens Konv.-Leks). Forsk. Artikler i »Biografisk Lexikon«.

»STILLEBEN« OM BORD I »INGOLF«. (Efter Fot. af Dr. Thulstrup.)

PAA OPHALINGSBEDDINGEN. Fra Hvalfangerstationen ved Dyrefjord.
(Efter Fot. af Dr. Thulstrup.)

HAVET OM ISLAND.

NORSKE HVALFANGERE. — FRANSKE »ISLANDSFISKERE«.

Fra Færøerne til Island er der kun halvanden Dags Sejlads. Damperen staar Nord paa gennem Norderøernes smalle Sunde og snart passeres den sidste Pynt af Færøerne. De gyldne Toppe kigger endnu en Stund over den mørkeblaa Havflade, der til sidst hyller dem ind i de lyse Nætters lette Slør. Skruen slaar regelmæssig sine Slag hen over det samme Hav, der vuggede Forfædrenes Vikingesnækker, og Damperen stævner mod Islands Kyst. Anden Dags Morgen nærmer vi os denne. Op af Havet dukker den skønne dybt indskaarne Kystlinie paa Østlandet, uden for hvilken vi snart ser Røgen fra Dampskorstene, maaske er det en engelsk Trawler, en af disse Rovfiskere, som gør

Skade ved at skrabe Fiskebankerne rene og efter hvilke det danske Stationsskib stedse er paa Jagt, eller maaske er det en af de norske Hvalfangerbaade, der er ude paa Fangst, udsendt fra en eller anden Hvalstation inde i en af de dybe Fjorde.

Lift efter lidt dukker maaske hvide Sejl snart hist snart

EN FRANSK FISKESKONNERT. (Bulletin annuel des Œuvres de Mer 1898.)

her op i Horisonten fra de franske »Islandsfiskeres« Smaaskibe; men først naar vi kommer tæt ind under Land, øjner vi islandske Fiskerbaade, der ligger paa Fiskeri i og uden for Fjordene. I mange af dem genkender vi de færøske smukke Baade; ikke saa underligt, thi en Mængde Færinger drager hver Sommer op til Island paa Fiskeri.

Havet om Island er en Rigdomskilde for dem, der forstaar

at benytte den, men hidtil har Udlændinge i særlig Grad draget Fordel af dette indbringende Erhverv. Islænderen er dog nu ogsaa kommen med. Omtrent en Sjettedel af Befolkningen ernærer sig nu ved Fiskeri. Fra gammel Tid har den drevet Torskefiskeri, dog navnlig paa Syd- og Vestlandet, men i de senere Aar er der ogsaa drevet betydelige Fiskerier paa Øst- og til Dels Nordlandet. Det farlige Erhverv dreves dog mest med Smaabaade,

ISLANSK BONDE. (Eft. Fot.)

ISLANDSKE BØNDER. (Eft. Fot.)

og først i den senere Tid er man begyndt at anvende Dæksfartøjer; den islandske Fiskerflaade vokser dog nu betydeligt hvert Aar.

Den indbringende Sildefangst drives i Sommertiden især paa Nord- og Østlandet, hvor navnlig driftige Nordmænd som afdøde *Otto Wathne*, men ogsaa flere Islændere har drevet dette Fiskeri efter større Maalestok. I Sommertiden ser man Baadene ligge paa Vagt i Fjordene med deres

SKYDEHARPUNEN. (Efter Fotografi.)

»Not« for at stænge Silden inde.

Ved Faksebugten paa Sydvestlandet drives Fiskeriet især om Vinteren fra mindre Baade og kun paa Vestmanøerne og Sydlandet, hvor Brændingen er stærk, bruges større Baade.

Det er særlig i den saakaldte »*Vertíð*« (fra Slutningen af Februar til 12. Maj) at Torskefiskeriet finder Sted her. I denne Tid fiskes der her fra store aabne Baade, der er bemandede med 16 til 20 Mand. En saadan Besætning kaldes en »*Skipshöfn*«, den vælger sig en Baadformand. I Vertiden tager Folk Tjeneste hos andre for at fiske og kommer ofte langvejs fra i den Anledning.

De ligger da i Hytter (Søboder) ved Stranden. Som Regel har de da en Kvinde hos sig til at lave deres Mad.

Det er et brydsomt og farefuldt Erhverv, og mangen Baad med Mand og Mus gaar da ogsaa under. I Aarene 1855—1877 druknede saaledes ikke færre end 2008 Mennesker, hvoraf 20 % i Vintertiden. Nogle Steder paa Sydkysten i Skaftafellssyslerne rider Fiskerne hjemme fra Gaarden midt

om Natten for at kunne gaa ud paa Fiskeri Kl. 6 Morgen. Hestene bindes paa Kysten, og her staar de hele Dagen til sent om Aftenen, naar Folkene kommer fra Fiskeri. Da rider Folkene hjem, sover nogle Timer og næste Dag begynder de forfra.

Det er en drøj Tid; men det gælder jo om at udnytte hvert Øjeblik i den korte Periode, da Torsken staar under Land. Dertil er Vejret ofte saa stormfuldt og Brændingen saa stor, at Baadene ikke kan gaa ud. Har man 20 Fiskedage i Vertiden kaldes det godt.

Ved de islandske Handelspladser ser man ligesom paa Færøerne Torsken blive vadsket af Kvinder og derpaa tørres den paa de store Tørringspladser ved Stranden. Naar dette er besørget, kommer Damperen og indlader Varen for at føre den Syd paa til Salg. Det er for adskillige Millioner Kroner der paa denne Maade udføres hvert Aar.

Befolkningen ved Kysterne lever dog foruden af Fiskeri tillige af Landbrug; desuden er der enkelte Steder en indbringende *Fuglefangst* som paa Vestmanøerne, Papø og Grimsø (Nord for Island). Den foregaar aldeles som paa Færøerne. Paa Drangø i Skagefjordsbugten fanges Søfuglene med nogle ejendommelige Snarer, der er anbragte paa Flaader o. s. v. I Bredebugten og forskellige Steder paa Østlandet paa Holme og Øer yngler *Edderfuglene* og giver en god Indtægt. Ligesom paa Færøerne er de saa at sige Husdyr, da de i lang Tid har været fredede.

En alt for stor Del af Havets Rigdomme kommer dog, som berørt, ikke Islænderne til gode, men hjembringes af fremmede.

Særlig Interesse frembyder Nordmændenes Hvalfangst og de Franskes Torskefiskeri, hvorfor vi vil omtale dem lidt nærmere.

Længe var Grønlandshvalen omtrent det eneste af de store Havpattedyr, der blev jaget; men den betydelige Værdi (indtil 40,000 Kroner), som den havde, bevirkede, at den blev mere og mere udryddet i de nordlige Have, ligesom Fangsten paa den derfor trak længere og længere ind i Polarhavet. Jagten paa de mindre værdifulde Arter havde ikke været sat i System, førend Nordmanden *Svend Foyn* i 1868 opfandt en sindrig Maade at dræbe dem paa ved at udskyde en Harpun med Line og Granat af en Kanon. Hidtil havde Hvalfangerne enten maattet harpunere disse Kolosser med Haandkraft, eller man havde skudt Dyrene med Kugler for senere, naar de drev op, at bjærge dem. Disse Metoder var yderst mangelfulde, farlige og usikre, hvorfor ogsaa Jagten paa de mindre Hvaler af den Grund slet ikke betalte sig. Vesterhavsøernes djærve Forsvarer, Kaptajnløjtnant *Hammer*, der i Slutningen af Treserne forsøgte at drive Hvalfangst fra Berufjord paa Islands Østland, maatte da ogsaa efter kort Tids Forløb give tabt.

HJEMKOMST EFTER FANGSTEN.
(Efter Fot. af Forf.)

Svend Foyn var heldigere. Fra *Finmarken* sendte han sine smaa, 20 Meter lange Hvalbaade indtil 60 Kilometer ud i Havet, og, takket være hans nye Opfindelse, fik han straks det første Aar 30 Hvaler. Siden da er Hvalfangsten fra Norge tiltaget i den Grad, at der f. Ex. i 1897 var 25

Hvalbaade ude med en Bemanding af 513. Disse dræbte i alt 1080 Hvaler, som repræsenterede en Værdi af 1,321,000 Kroner.

I Begyndelsen benyttedes kun Barderne samt Spækket, som smeltedes til Tran., men nu males desuden Knoglerne til Benmel, og Kødet bruges til Kraftfoder eller til Guano i Forbindelse med Indvoldene.

BLAAHVAL. (Efter Fot. af Dr. Thulstrup.)

Svend Foyn var født 1809 og allerede en ældre Mand, da han gjorde sin Opfindelse. Han levede endnu til 1894 og saa Hvalfangsten trives. Han var en kæk og snild gammel Mand, med megen Selvfølelse. Da Kong Oskar en Gang besøgte ham, lod han en af sine Hvalbaade gaa ud, Kongen og han var om Bord. Det gik strygende, og gamle »Kommandør«, som han altid kaldtes, var i straalende Humør:

»Det er for Dig og mig«, sagde han glad til Kongen og slog ud med Haanden. — Da han døde, var hele hans kolossale Formue testamenteret til gudelige Formaal, Missionsvirksomhed o. L.; thi han havde alle Dage været en from Mand, der havde bygget Kirker og Skoler.

Svend Foyn havde uddannet en Mængde Harpunerere og Hvalfangerkaptajner, og da Fangsten under Norge begyndte

KASKELOT-KRANIE. HVALSTATIONEN PAA DYREFJORD.
(Efter Fot. af Dr. Thulstrup.)

at tage af, søgte disse dristige Mænd andre Felter for deres Virksomhed. De gik til Island og Færøerne — og i de sidste Aartier er Hvalfangsten herfra bleven drevet med stort Held.

Paa Island arbejder saaledes for Tiden (1901) ikke færre end 27 Hvalbaade med tilhørende 10 Slæbedampere, fra i alt 9 Hvalfangerstationer. Den største Bedrift har Kaptajn *Ellefsen*, der alene ejer 7 Hvalbaade og 2 Slæbedampere,

fordelte med 2 paa *Mjófjord* paa Østlandet og 5 paa *Ønundarfjord* paa Vestlandet.

Af andre Etablissementer skal nævnes 4 med tilsammen 11 Hvalbaade paa forskellige Steder i *Isafjord* paa Nordvestlandet. I den sammesteds liggende *Dyrefjord* findes Kaptajn *Bergs* bekendte Etablissement. I dette Strøg findes ogsaa Sædet for det eneste dansk-islandske Hvalfanger-Selskab (under *As-*

UD FOR KAPT. BERGS HVALSTATION PAA DYREFJORD.
(Efter Fot. af H. Herdegen.)

geirsson) paa Øen. Paa selve Nord- og Sydlandet findes ingen Stationer. Paa Østlandet ligger foruden Ellefsens ovennævnte bl. a. ogsaa en paa *Hellisfjord.* Her residerer *Markus Bull,* der i Forsommeren 1901 resolut flyttede hele Stationen med alle Bygninger fra Vestlandet hertil, fordi han ikke syntes, Fangsten betalte sig saa godt paa Vestlandet, som han ønskede. Markus Bull hører til Hvalfangstens Veteraner. Han begyndte sin Løbebane i 1878 i Norge,

hvor han en lang Tid bestyrede Svend Foyns »Forretning« i Vadsø. Efter Foyns Død kom han i 1894 til Island. At han forstaar sin Gerning, fremgaar deraf, at hans Baade har dræbt ikke mindre end ca. 2000 Hvaler.

Det er ikke ubetydelige Kapitaler, der stikker i disse Hvalfangeretablissementer. Vi skal forsøge at gøre en Beregning, der dog ikke kan gøre Fordring paa at være mere end blot tilnærmelsesvis.

De 27 Hvalfangerbaade koster gennemsnitlig fra ny 70,000 Kr. — i alt 1.900,000 Kr. 10 Slæbedampere à 70,000 Kr. giver — 700,000 Kr. Hertil kommer de 9 Stationers Indretning, Forsyning med Kul med gennemsnitlig 100,000 Kr. — 900,000 Kr., med andre Ord ca. 3½ Million Kroner, hvortil kommer Driftsudgifterne (Tønder o. l.). Til Trods for at Fangsten af Hvaler i de senere Aar har været god — der er saaledes fanget ca. 1200 Stkr. til en Værdi af henved 2 Millioner Kroner aarlig, foruden Barderne — skal Nettoindtægten dog for flere Etablissementers Vedkommende kun have været ringe, medens andre har tjent over 20 Procent, ja mere. Hvalerne er som oftest smaa og Driftsudgifterne er store. Der er gennemsnitlig 9 Mands Besætning paa hver Hvalbaad, og ved Etablissementerne er der mindst et halvt Hundrede i Beskæftigelse. De bedste Hvaler giver nu kun en Indtægt af 4,000 Kr., hvilket jo er for intet at regne mod Værdien af en Grønlandshval. De Hvaler, man dræber under Island, er navnlig Blaahvalen, den egentlige Finhval, samt den saakaldte Knøl. Værdien af disse Dyr ses bedst af det Kvantum Paraffin, som udvindes af dem. Blaahvalen giver saaledes ca. 50 Fustager, Finhvalen ca. 25, men Knølen kun 10 à 20.

Foruden disse Hvalarter er der i den Tid, Hvalfangsten har været drevet under Island, kun fanget en eneste af de værdifulde Spermacethvaler samt en 17 til 18 Nordkapere (Sletbag).

Ved Færøerne er ligeledes fanget en Spermacethval, hvis Skelet kom til Zoologisk Museum.

Paa Færøerne findes som berørt fire Hvalstationer, der alle ledes af Nordmænd: I Sundelaget (Kapt. *Grøn*), i Kvannesund paa Norderøerne (*Mikkelsen*), i Fundingsfjord paa Østersø (*Evensen*) samt ved Lobra paa Syderø (*Sørle*). Sidstnævnte er den eneste Station, i hvilken Færingerne er interesserede med Penge.

Medens den direkte Fortjeneste, som Hvalfangsten giver, ikke kommer hverken Færingerne eller Islænderne til gode i nogen nævneværdig Grad, spiller Hvalfangsten dog en meget betydelig økonomisk Rolle for disse Landsdeles Beboere, derved at de har nem Adgang til overordentlig billigt Kød.

Ved flere Stationer faar nu Beboerne Lov til, naar en Hval er flænset, at tage saa meget Kød, som de ønsker, ved andre sælges det til dem for en meget billig Betaling fra én til et Par, sjælden fire, Øre pr. Pd. Følgen er, at det i de senere Aar er bleven et meget udbredt Fødemiddel. Langvejs fra kommer Bønderne paa Island til Stationerne med store Heste-Karavaner for at hente Kødet, hvilket ogsaa forsendes med Kystdamperne. Det er ikke sjældent, at enkelte Gaarde forskaffer sig et Par Tusind Pund Kød. Paa Forf.s Rejse i Sommeren 1901 traf han flere Steder saadanne Hestekaravaner, der var tungt belæssede. Mange Gange har de fire, fem, ja seks Dages Rejse til Stationen;

men denne lange Afstand virker ikke afskrækkende paa Bønderne.

Naar Kødet er hjembragt, skynder Kvinderne sig at tilberede det. Man ser dem i afsides Egne uden for Hjemmet koge det i vældige Gryder, under hvilke der til en Begyndelse fyres med Faaregødning, og naar der er tændt godt op, da med Spækaffald fra Hvalen. Kødet nedpakkes i Tønder til Vinterbrug, efter at være syret med Eddike. Naar man har vænnet sig til det, smager det slet ikke saa ilde.

Forf. aflagde i Sommeren 1901 et Besøg hos Kaptajn Bull i Hellisfjord paa Østlandet af Island:

Da Baaden, som førte mig, nærmede sig Stationen, skar den gennem ganske blodrødt Vand. En ulidelig Stank fra Trankogeriets Skorstene slog mig i Møde, og da jeg steg i Land var alt i Nærheden af Stationen bedækket af en slibrig, fedtet Masse. Oven for »Fabriksbygningen« laa »Chefens« Bolig, hvor han modtog mig paa det bedste.

Bull havde endnu ikke faaet indrettet Guanofabrik og Benmølle, hvorfor han foreløbig havde ladet de flænsede Hvalers Kroppe fortøje i en Bugt.

Aldrig skal jeg glemme det Syn, som her aabenbarede sig for mig. Omtrent hundrede af disse Havets Kæmpedyr laa her fortøjede med Liner til Land. Den svage Dønning vuggede dem sagtelig op og ned, medens de udbredte en ubehagelig Lugt. Det kan gøre et pinligt Indtryk at se hundrede døde Kroppe i et Svineslagteri; men et saadant Kæmpeslagteri som her, hvor Havets største Dyr bliver slagtede fabriksmæssigt, maa absolut straks virke i endnn højere Grad afskrækkende, og man kan ikke holde den Tanke tilbage, at vi Mennesker dog er de værste af alle Rovdyr.

Markus Bull viste sig i øvrigt som den mest fuldendte Gentleman. Efter Maaltidet ved hvilket hans unge halvvoksne Datter og en anden ung Pige gjorde Honnør, gik vi ned for at bese Etablissementerne.

Overalt var der klæbrigt, slibrigt og fedtet. Bull havde derfor ogsaa lange Vandstøvler paa. Vi besaa den skraa Ophalingsbedding, hvor Spæk og Blod flød, og hvor Arbejdere var i Færd med at trække en Hval op ved Hjælp af et Dampspil, idet en Trosse var fastgjort ved Halefinnen. Hvalen blev nu parteret, og Spækket afreves i lange Strimler ved Dampkraft for siden at skæres i Stykker. Vi vandrede ind i Trankogeriet, i hvis vældige Gryder Spækket sydede og kogte, og paa hvis fedtede Gulv vi

næppe kunde faa Fodfæste. Videre gik det ud til Stranden, hvor der laa afhuggede Barder og tørrede i Solen, og hvor Knogler og Affald laa spredte.

Bull kunde med Tilfredshed vise sit store Etablissement frem, hvor der til Trods for den enorme Virksomhed dog herskede god Orden.

Det var imidlertid blevet sent paa Eftermiddagen, og jeg maatte bryde op. Hest og Følgemand ventede for at føre mig over Fjeldene til Eskefjord. De unge Piger og Sønnen vilde ledsage mig og skyndte sig ud paa Græsgangen for at hente deres Heste, som gik løse og græssede der. Snart var de opsadlede; jeg tog en hjertelig Afsked med den galante Markus Bull, der straks efter saas nede paa sin Ophalingsbedding. Ude i Bugten, langs hvilken vi red, laa de hundrede døde Hvalkroppe og dannede en skærende Modsætning til de fikse unge Piger, der paa deres muntre Heste travede hen langs Bredden. Efter en Times Ridt havde vi naaet Dalbunden. Her sagde jeg mine Ledsagere Farvel. De unge Pigers »god Tur« lød i mit Øre, da jeg og min Følgemand lod Hestene skridte op over Fjeldet. Det var en meget besværlig Vej, som i øvrigt netop i Aar var bleven ret ofte benyttet af Bønderne, der kom langvejs fra for at hente Hvalkød.

NORDLYS IAGTTAGET PAA ØFJORD.
(Efter Maleri af Greve Harald Moltke.)

Efter fem Timers Ridt var vi naaede ned til Eskefjord, hvor vi i den

lyse Nat gjorde Holdt ved den islandske Regerings *Spathmine*, hvilken drives af *Thor E. Tulinius.* Sent paa Natten naaede vi Handelsstedet.

Vedrørende de *franske Islandsfiskere* vil Forf. henholde sig til, hvad han i de samme Dage nedskrev under et Besøg paa Faskrudsfjord:

»Slutningen af Juli 1901. — — — — Det er de lyse Nætters Tid og Midnatten nærmer sig; men desuagtet er det klart som lige før Solopgang. I Fjorden er det tyst og stille, Bølgerne skvulper sagtelig mod Skibets Sider. Det er Tid til at gaa til Ro, men forinden lader jeg Blikket vandre ud over Fjorden, op over Fjeldene og ind i Vigen.

ISLANDSKE FISKERE. Manden længst t. v. mangler den nederste Del af Benene der er frosne af ham paa Fiskeri. (Efter Fot. af Forf.)

Sneen dækker enkelte af de høje Toppe mod Syd og skyder sig ned i dybe Revner og Furer; enkelte Taagestriber begynder at liste sig frem paa Fjeldenes Sider, og Luften bliver klam og kold.

Inde paa Strandbredden, paa Broerne og ved Handelsstederne sysler endnu nogle Mennesker med Gods fra Skibet; men de fleste er nu gaaede til Ro. Lidt højere oppe ligger Lægens lille Bolig og oven over den et andet lille Hus, det er det franske Hospital. Endnu længere oppe paa Fjeldet ser jeg et lille, hvidmalet Hus med fire Vinduer, og for den ene Gavl en overdækket Entré, i hvis Dør en sortklædt Skikkelse kommer til Syne. Jeg kender denne lille Mand med det smukke brune Skæg, de livlige Øjne, den krogede fine Næse. Det er den katolske Præst, hvis Bekendtskab jeg har gjort i Dag, og paa hvis Visitkort der staar:

Le Père Yves Hamon.
Aumonier des Œuvres de Mer
à Faskrudsfjord (Islande).

Fader Yves ser aabenbart et Øjeblik ud over Fjorden ned til de franske Fiskekuttere, som ligger for Anker derude, nu strejfer hans Blik hen imod Damperen. Da han faar Øje paa mig, vinker han et Godnat og jeg be-

svarer det. Saa lukkes Døren i deroppe, og Skikkelsen forsvinder. Ogsaa jeg gaar til Ro, lægger mig i Køjen og tænker paa de Timer, vi har tilbragt sammen i Dag. — —

Vi vandrede da op over Fjeldet til et lille Hus med fire Vinduer ud mod Fjorden. Her havde Fader Yves to ikke store Rum, men der var en sjælden Hygge. Udefra saa jeg straks en vældig Flor af sjældne Blomster i Vinduerne. Jeg tænkte, at her nok boede en Kvinde, som holdt af at sysle i sit Hjem, men da jeg traadte ind, opdagede jeg, at det var min Ledsagers Stue. Jeg gjorde ham min Kompliment for disse Blomster,

»ELEGANTINE« FRA PAIMPOL.
(Efter »Bulletin annuel des Œuvres de Mer 1898.)

hans Øjne spillede; han strøg Fingrene gennem det bløde sorte Haar og sagde med et Nik: »De er fra Frankrig«. Saa satte vi os ned i en Sofa. Solen skinnede ind til os gennem Vinduerne, hvor Blomsterne foldede sig prægtig ud, disse Blomster, som maaske en kærlig Moder- eller Søsterhaand havde sendt til denne unge kraftige, milde Mand.

Vi talte om Islandsfiskerne. Jeg nævnede Pierre Lotis Bog. »En Smule overdreven, men smuk«, sagde han.

Under Samtalen gled mit Øje hen over Værelsets Møbler og Indhold. Paa Væggen hang lange kinesiske Billeder mellem Krucifiks, Billeder af Kristus og den hellige Jomfru. Paa Bordet stod en Mængde Fotografier af Officerer og Soldater i tropiske Omgivelser. Et Par i Ben udskaarne

Elefanter mindede om det fjerne Østen, nogle Sømænd mellem Is og Sne om det høje Nord, et Par Knive om Indien, o. s. v. Bondestuens tarvelige Møblement var dækket af Nipsgenstande, Bøger og Fotografier fra fjerne Egne. Men Fader Yves havde ogsaa, saa ung han er — nogle og tredive Aar — ført et bevæget og virksomt Liv. Flere Gange havde han som Feltpræst været knyttet til franske Ekspeditionskorps. Han havde som saadan deltaget i Felttoget paa Madagaskar, hvor han hørte til (min gamle Batallionschef) General Metzingers Stab; han havde hørt Kanonerne dundre foran Tamatave, hørt Tyskernes Hurraraab for de Franske, da »Verdensgeneralens« Skib ved Colombo løb op paa Siden af det franske; han havde siden læst Bønner for de afdøde mellem Pekings Ruiner — og nu var han atter Deltager i en Kampagne — et fredeligt Felttog paa Bredderne af Nordishavet. Ogsaa jeg havde tjent i den franske Armé, »sous le beau soleil d'Afrique«. Vore Sympatier mødtes, og Tiden gled hurtig for os i Minderne om herlige Øjeblikke, da Tilværelsen stod paa Spil, da Alvoren i Farens Stund satte Mærker i vort Sind. Fader Yves var en Type paa den Slags udmærkede Mænd, som Frankrig sender ud i Verden, og som altid gør deres Fædreland Ære. Han er en Katolik af reneste Vand og en af dem, der vinder Indpas stille og rolig paa fremmed Jordbund — en farlig Konkurrent, hvis det drejer sig om at fange Sjæle.

Islandsk taler han endnu ikke, men paa Grund af Befolkningens hyppige Samkvem med Islandsfiskere her paa Fjorden kan de fleste en Smule Fransk, og Aar for Aar vil det blive bedre, thi de herværende St. Josephs Søstre underviser islandske Børn i Fransk. Den katolske Mission paa Island sorterer under Biskop *van Euch*, den hellige Stols Repæsentant i Danmark og paa Island. Den bestaar for Tiden af et Par islandske Præster og syv St. Josephs Søstre, som alle bor i Reykjavik, Præsterne i den ene Ende af den nye katolske Kirke og Søstrene i et gammelt Kapel, der længe har været forladt, men som nu af Mangel paa anden Plads tjener til Hospitalsstue for franske Fiskere.

Ved April Maaneds Begyndelse, naar Kystfarten er aabnet, afrejser nogle af Søstrene til Faskrudsfjord, hvor Dørene til det lille Hospital atter aabnes for syge franske Fiskere. Præsterne maa derimod blive i Reykjavik for at passe Skolerne, af hvilke der baade er en for Drenge og en for Piger. Saavidt muligt sendes fransktalende Søstre for at pleje de syge Islandsfiskere, som er bleven sendte i Land fra de franske Fiskerskonnerter. Tidligere var der som Regel kun disse Søstre paa Faskrudsfjord, men fra i Aar er der fra Frankrig sendt en fransk Præst for at forrette Gerningen som Sjælesørger der paa Stedet.

De franske Fiskere er haardføre og gudfrygtige Folk, der danner Kærnen i den franske Flaades Bemanding, hvorfor ogsaa den franske Regering kæler for dem ved aarlig at give Pengeunderstøttelser til Fiskerskibenes

BØN OM BORD. (Efter Bulletin annuel des Œuvres de Mer 1898.)

Besætninger, ligesom der i Frankrig er stor Indførselstold for alle andre Nationers Klipfisk, saaledes at ingen kan konkurrere med dem.

Den største Del al disse Søfolk er fra Bretagne og Departementet Nord.

Fader Yves viste mig Fortegnelserne over de Skibe, som i Aar er heroppe. De første kom i Februar og bliver heroppe til Sommerens Slutning. Der er i alt 150 Skonnerter med en Besætning af ca. 25 Mand paa hver,

405837A

hvilket giver 3,750 Mand i alt — en smuk Fiskerflaade, og dog har den været langt større i tidligere Aar.

Vi er i Stand til nærmere at angive Antallet af Skibe for hver By: Fra Paimpol 42, St. Brienne 8, Binic 9, Dunquerque 76 og Graveline 15, i alt 150, hertil kommer 14 saakaldte »*Chasseurs de Port*«, eller hurtigsejlende Skibe, som holder Forbindelsen vedlige med Moderhavnene, fornemlig Paimpol, og som bringer Fisken hjem og Salt op.

Denne store Flaade plejer at begynde Torskefiskeriet ved Islands Sydøstkyst for at fortsætte langs Øst- og Nord-Kysten i Sommerens Løb. Det er ofte et meget farefuldt og brydsomt Liv, disse Islandsfiskere fører, og mange af dem vender aldrig tilbage til Frankrig. Nogle faa dø af Sygdom, men en Mængde Skibe forliser, stundom med Mand og Mus. Den 6te April 1901 var saaledes især skæbnesvanger for dem. Fader Yves fortæller at der i Aar allerede er forlist 13 franske Skibe, og deraf de 8 totalt. Man har ikke hørt eller set noget til de 200 Mand, der var om Bord i disse. De er forsvundne i Havets Skød, medens Hustruer, Mødre og Børn forgæves vil vente dem tilbage. En stille Messe er læst i det lille Kapel i Faskrudsfjord for deres Sjæle; men næppe nogen af dem vil som »Strandvadsker« drive op paa Kysten, dertil er denne som oftest for stejl og utilgængelig.

FRANSKE SØMÆND OMKOMNE I HAVET.
(Efter Lectures pour Tous.)

Naar Vejret har været haardt i lang Tid, er der altid syge paa Skibene. Tidligere maatte de syge enten blive om Bord eller sættes i Land i en islandsk Havn; men i de seneste Aar, da der er Hospital i Reykjavik, bliver de daarligste førte derhen for at helbredes. Det er som oftest Hospitalsskibet, som tager dem om Bord i Havet og fører dem i Havn.

Dette Hospitalsskib er ogsaa udrustet af det nævnte Selskab ved frivillige Bidrag fra hele Frankrig. Selskabet havde for et Par Aar siden samlet Penge sammen, saa det kunde udruste to Skibe, et til New Foundland og et til Island. »St. Paul« forliste dog desværre straks ved Amerikas

Kyst, medens »St. Pierre i Taage strandede paa det flade Land neden for Jøklerne paa Sydlandet, hvor jeg samme Aar (1899), Skibbrudet fandt Sted, saa Vraget af det rage op af Sandet. Det var et haardt Slag for Selskabet; men Katolikkerne lod sig ikke kue af denne Modgang; de samlede paa ny Penge ind og udrustede atter to Skibe. Island fik atter sit »St. Pierre« og New Foundland sit »St. Paul«.

»St. Pierre« havde for et Par Dage siden været inde paa Faskrudsfjord med nogle syge og var nu atter styret ud i Havet mellem Fiskerne. Efter en Tur rundt hele Øen skulde Skibet nogle Dage ind i August være i Reykjavik for der at optage de syge. Paa Vejen hjem anløbes Faskrudsfjord, og de herværende syge medtages. Snart forlader da hele den store Fiskerflaade Island. Fader Yves vender tilbage til Paris, Søstrene til Reykjavik. Kursen sættes hjemefter til Nordfrankrig og Bretagne, hvor der Dag ud og Dag ind i lange Tider vil blive stirret ud over Havet efter Efternølerne.

DAG OG NAT I STUNDOM 48 TIMER I TRÆK. (Efter Lectures pour Tous.)

De sidste kommer sent i September — endnu mangler nogle enkelte. Haabet holdes oppe en liden Stund, indtil ved Juletid alt Haab er ude — Havet har taget sit Bytte og holder det fast.

Det er enorme Kapitaler disse Islandsfiskere hjembringer. Nordishavet er for dem en Rigdomskilde, hvoraf de i umindelige Tider har øst med

Fordel. Efter hvad der er meddelt mig, løber den Bruttoindtægt, et saadant Fiskerskib kan indvinde i en Kampagne, op til mellem 40—50, ja endog 80,000 Francs. Regner man nu blot gennemsnitlig 50,000 Francs pr. Skib, og det er vistnok meget lidt, faar man for i Aar en Sum af $7^1/_2$ Millioner Francs; men i tidligere Aar har der været indtil 6000 Fiskere og Indtægten derfor langt større.

Det er som sagt Torskefiskeriet, der drives, og altid med Haandline.

Besætningen paa disse Skibe fra Kaptajn til Skibsdreng arbejder paa Procenter. Rederiet udruster Skibene med Proviant, Salt til Nedlægning af Fangsten og alt, hvad de skal bruge i Sommerens Løb, saa de ikke behøver at søge Land uden for at reparere eller i Sygdomstilfælde. Et Par Hundrede Francs betales nu gennemsnitlig som Forskud til hver Fisker, og hvis Udbyttet er godt, kan han tjene 14—1500 Francs. De franske Søfolk ligger hele Tiden paa Havet og kommer kun sjældent i Forbindelse med Islænderne; men naar det sker, er det altid under venskabelige Former. Man ser vel stundom fulde franske Matroser i Land, men saadanne Slagsmaal og Spektakler, som Englænderne opfører, er ukendte blandt Franskmændene.

FADER YVES. (Efter Fot. af Forf.).

Det var blevet langt hen paa Eftermiddagen. Fader Yves og jeg rejste os for at gaa ud i det frie, hvor Eftermiddagssolen strakte sine lange Slagskygger hen ad Fjeldsiderne. Vor Vandring gjaldt en nærliggende lille Bygning, paa hvis Flagstang Trikoloren vajede.

Dette Hus tjener i Sommertiden til Hospital for de syge franske Søfolk, der bringes hid af Hospitalsskibet »St. Pierre« eller direkte fra Fiskerskonnerterne. Udenfor stod nogle franske Matroser med blaa og røde uldne Tørklæder om Halsen og solede sig; mellem dem en lille trettenaarig »*Mousse*« (Skibsdreng) og en sygelig udseende ældre Mand, som viste sig at være Islænder. De var alle Patienter i Hospitalet; de franske hilste os venlig og ærbødig og blev synlig oplivede ved at blive tiltalte paa Fransk af en fremmed. Præsten præsenterede dem for mig, og da han kom til Is-

lænderen, sagde han: »Ja vi plejer ogsaa Fiskere her fra Landet.« Da jeg ytrede min Forbavselse herover, fortsatte han:

»Træffer Hospitalsskibet dem ude paa Havet, tages de om Bord, behandles som vore egne Søfolk og plejes uden Betaling; her i Faskrudsfjord tager vi ogsaa mod andre syge Islændere, thi her er jo intet Hospital; men de maa betale en Ubetydelighed for deres Pleje.«

Vi bankede paa. En ældre, tækkelig og venlig Søster kom ud og førte os ind.

Det var paa Biskop *van Euchs* Foranledning, at Selskabet »*Les Œuvres de Mer*«, der, som berørt, ved frivillige Bidrag fra Frankrig har udrettet saa overmaade meget godt for franske Fiskere under New Foundland og Island — i 1897 lod dette lille Hospital bygge. Vi besaa de smaa rene og hyggelige Rum, traadte ind i et større Sygeværelse med 10 Senge. Der laa to Patienter Side om Side. Jeg tiltalte en sortøjet Mand. Hans Lunger var angrebne; men han saa lykkelig og glad ud og smilte til sine Plejemødre: »Jeg har det saa godt her«, sagde han, og jeg troede ham gerne; saa vendte jeg mig mod den anden syge og talte ogsaa paa Fransk til ham; men han rystede paa Hovedet — det var nemlig en Islænder. Disse to Mænd, hvem Tilfældet havde bragt sammen, kom helt godt ud af det med hinanden. Skønt de ikke talte hinandens Sprog, underholdt de sig hele Tiden sammen, hver paa sit Sprog og hjalp sig i øvrigt ved Tegn.

SKIBSDRENGEN HOS SØSTRENE I FASKRUDSFJORD. (Eft. Fot. af Forf.)

Endnu et andet Sygeværelse paa 6 Senge vistes os, derpaa saa vi Køkkenet, hvor alt var pudset og pænt; siden traadte vi ind i Opholdsværelset, hvor vi modtoges af to yngre, nette Søstre; den ene var tysk født og fra Hannover, men hun som alle Søstrene talte Fransk.

Endnu var der et Badeværelse, et »parloir«, og endelig aabnedes Døren til et lille Kapel, hvor der var dæmpet Belysning. Fader Yves bøjede sig for Alteret og fortalte mig, at her blev der læst Messe, naar der kun var faa Mennesker i Land; men naar der var mange, benyttedes et større Rum i et andet Hus.

Vi traadte udenfor, fulgte af Søstrene. Ude paa Fjorden kom der just

en Fiskerskonnert strygende for fulde Sejl. Det viste sig at være »Yvonne«, som skulde hente en af Patienterne, forinden Skibet fuldt ladet sejlede hjem. Søstrene, Præsten og Søfolkene samledes ved Hjørnet af Huset og fulgte Skibets Manøvrer, idet det sejlede hen paa Ankerpladsen. »Det er mit Skib,« hviskede en ung Mand med blege Kinder og et lykkeligt Smil. »Nu skal jeg hjem«, tilføjede han; Søstrene nikkede med vemodige Miner, nu slap de jo atter et af de Børn, de havde plejet med Kærlighed — ud i Verden.

Medens »Yvonne« gik til sin Ankerplads, vekslede vi enkelte Replikker

»INGOLF«. (Efter Fot. af Dr. Thulstrup.)

i den smukke Aften. »Nu kommer ogsaa snart mit Skib«, sagde den lille Skibsdreng til mig. Hans Fader var død, og Moderen var fattig, efter hvad Fader Yves havde sagt mig. Drengens Klæder var yderst rene, men luvslidte og tarvelige, og Træskoene og Strømperne slemt medtagne, skønt Søstrene havde gjort deres bedste for at lappe paa dem. Vi tog ham siden med ned i Butikken, og hans Henrykkelse havde ingen Grænser, da han fik Lov til selv at vælge nogle af dennes Herligheder. Endnu hører jeg hans gentagne »merci monsieur« i mine Øren. Med sikker og tydelig Haand skrev han i min Lommebog: »Druel Pierre Louis Henri agée de 13. ans à fort mardyck, departement du Nord France«. Den lille Bommert

»agée« i Stedet for »agé« gav Anledning til, at vi spurgte, om han da var en Pige.

»Nej, nej, nej,« raabte han leende og trak sig tilbage til Søstrene. Nu kom nogle islandske Børn ogsaa hen til disse. En af dem havde franske Læsebøger med. Det var en lille Elev, som virkelig læste helt pænt for mig paa Fransk.

Imidlertid havde »Yvonne«, over hvis Ræling vi saa Hoved ved Hoved, kastet Anker. Fader Yves skyndte sig ned for at modtage dem, og jeg gik om Bord i vor Damper efter at have taget en varm Afsked med disse barmhjertige Søstre, hvis velsignelsesrige Virksomhed man maa tage Hatten dybt af for. Noget senere hentede Præsten mig, og vi vandrede ud til den lille Kirkegaard, ca. 1000 Alen fra Handelsstederne, paa Skrænten ved Stranden. De store Trækors tegnede sig i Frastand tydelig mod den lyse, klare Himmel. Ad en ret besværlig stenet Sti naaede vi derud.

C. F. WANDEL.

Inden for et Staaltraadshegn laa en Mængde Grave, der var dækkede af Græstørv, men uden Blomster eller Planter: saadanne kendes nemlig ikke paa Kirkegaardene i dette barske Klima. Men selv om selve Gravene saaledes kun var tarvelige, viste de mange Trækors med deres simple, ofte ubehjælpsomt med Tolleknive indridsede eller indskaarne Navne og Indskrifter, at der var tænkt paa disse Mennesker med Pietet.

De var i al deres Simpelhed rørende, disse vaklende Kors paa Græstørvsgravene. Et Steds læste jeg (i Oversættelse):

»Herunder hviler Støvet af *Pierre Marie Gruiec*, død 33 Aar gammel den 22. Juli 1883 om Bord paa »*Fauvette*«. Paa et andet Kors viser Indskriften os, at herunder hviler

»Kargadallan Auguste Joes novice (ɔ: Iungmand)
à bord de la Bonne Tante«.

Vi vandrede hen mellem alle disse Gravsteder, under hvilke der ogsaa hviler Søfolk, hvis Navne ikke kendes. Da staar der blot:

»Marin Français«.

Meget ofte er Bogstaveringen paa Indskrifterne yderst mangelfuld, som

naar det f. Eks. lyder »ici repos Le cors« osv Disse af Kammerater om Bord med mer eller mindre ubehjælpsomme Bogstaver malede eller indridsede Gravskrifter er i al deres Simpelhed langt mere rørende, end de smukkeste Monumenter vilde have været

Stundom er der paa Korsene tilføjet et udskaaret Hjerte eller lignende, og flere Steder viser Bogstavernes og Skriftens Uensartethed, at flere har været enige om at skære eller male dette sidste Farvel til en Kammerat.

FRA »INGOLF«-EKSPEDITIONEN. — TRAWLEN SPRANG OG INDEHOLDT MUDDER.
(Efter Fot. af Dr. Thulstrup.)

Man faar uvilkaarlig det Indtryk, at paa de franske Fiskerskibe er Besætningerne ikke et Skrabsammen alle Vegne fra, men Folk fra samme Egn og By, der Aar for Aar er bleven knyttede sammen ved fastere og inderligere Baand. Og dog er det, efter hvad der meddeles mig, sjældent, at Slægtninge staar under hinandens Kommando.

Forinden vi forlod dette rørende Sted, knælede Fader Yves i Bøn paa en af Gravene. Aftensolens sidste Straaler skinnede over Toppen af Bjærgene og belyste hans smukke Hoved, medens en kølig Aftenbrise bevægede Fligen af hans Kjole. Da han var færdig, vandrede vi i Stilhed hjemefter.

Vi har forsøgt glimtvis at give Læseren et Indblik i navnlig de fremmede Nationers Erhverv og Liv paa Havet om Island og skal til Slutning kun anføre, at *Islænderne* ligesom Færingerne mere og mere gaar over til ogsaa selv at udnytte Havets ganske vist lunefulde Rigdomskilder fremfor Landjordens forholdsvis mere fattige Erhverv. Landbruget og særlig Faareavlen er dog Islændernes Hovederhverv, men dets Betydning i Forhold til Fiskeriet gaar mere og mere tilbage. Der findes kun faa rige Folk paa Island og Forskellen paa Formuesforholdene er kun ringe, dog vil dette Forhold sikkert ændres, naar »*Storfiskeriet*«, der er i sin Begyndelse, faar Opsving. Den samlede Bruttoindtægt af Fiskeriet er i øvrigt beregnet til 30—40 Millioner Kroner aarlig. Stor Betydning for Udviklingen af Fiskeriforholdene under Island vil de Undersøgelser og Opmaalinger faa, som danske Videnskabsmænd og navnlig Søofficerer har foretaget af Havet. Vi har allerede omtalt Kystopmaalingerne. Hertil kommer nu de betydningsfulde Resultater, som er opnaaet paa flere Togter i de islandske Farvande, ved hvilke zoologiske, botaniske og hydrografiske Undersøgelser samt Maalinger af Havdybderne har været foretagne.

I 1876—78 udgik fra Norge den første »Norske Nordhavsekspedition« under Professer *Mohn* med Skibet »Vøringen« (Kapt. *C. Wille*), paa hvilken Tilstedeværelsen af den tidligere omtalte Højderyg (paa højst 600 Meters Dybde) fra Skotland over Færøerne til Island konstateredes, ved hvilken man fandt et tydeligt Grænseskel mellem det atlantiske Ocean og Nordishavet. Island blev denne Gang ikke omsejlet; dette skete først, da der fra dansk Side i 1877 udsendtes

Orlogsskibet »Fylla« under Kaptajn *Jacobsen*. Havdybderne mellem Island og Grønland maaltes. »Fylla« udsendtes ligeledes i 1878 under Kaptajn *Buchwald* og »Ingolf« i 1879 under Kaptajn *A. Mourier*, med dav. Løjtnant *C. F. Wandel* som næstkommanderende. Under 66° n. B. kom man Grønlands Østkyst paa 24 Kvartmil nær. Man konstaterede, at den omtalte Højderyg strækker sig over til Grønland og her er saa lav, at Isfjelde ofte »gaar paa Grund« og derved spærrer Isens Passage langs Østkysten. I 1888 foretoges lignende Undersøgelser i Havet om Island og i 1890—91 undersøgtes og opmaaltes Skagestrandsbugten, men først de i Aarene 1895 og 1896 udsendte Ekspeditioner fik et større Præg.

PAA TOPPEN AF SULUR.
(Efter Maleri af Greve Harald Moltke.)

Disse to Ekspeditioner blev foretagne med »Ingolf« under dav. Kommandør, nuv. Contreadmiral *Wandels* Kommando og var iværksatte efter stor Maalestok. En betydelig videnskabelig Stab deltog i Ekspeditionerne: Zoologerne Dr. phil. *H. F. E. Jungersen*, cand. mag. *W. Lundbeck* og Dr. *H. Hansen*, i 1896 erstattet af Cand. mag. *Wesenberg-Lund*, endvidere Botanikeren *C. Ostenfeld* og Fysikeren stud. mag. *M. Knudsen*. Der hjembragtes meget betydelige Samlinger af Planter og

PAA TOPPEN AF SULUR. (Efter Maleri af Greve Harald Moltke.)

Dybvandsdyr, ligesom Plankton-Undersøgelserne af Havets Plante- og Dyreliv bragte et stort Udbytte. Endvidere skal anføres, at Skibslægen Dr. *Thulstrup* paa Ekspeditionen tog en Række ypperlige Fotografier, hvoraf vi har gengivet en Del.

Nordhavets Dybdeforhold har stor Indflydelse paa Strømforholdene, idet Højderyggen mellem Skotland og Grønland afstænger Polarhavets iskolde Bundvand fra Atlanterhavets Bassin.

Over Højderyggen i Danmarksstrædet sender Golfstrømmen det varme, salte (over $3^1/_2$ $^0/_0$ Salt) og derfor temmelig vægtfyldige Vand op langs Islands Vestkyst, den deler sig i to Grene, en østlig Nord om Island — den saakaldte *Irminger Strøm* — og en vestlig, der bøjer over mod Grønland, under den østgrønlandske Polarstrøm.

Endelig i 1898 paabegyndtes som anført de systematiske Søopmaalinger omkring Islands Kyster under *G. Holm* og *R. Hammer*, hvorved der er fundet store Fiskebanker paa ikke 200 Meters Dybde og ca. 60 Kilometer fra Kysten.

Inden vi slutter denne kortfattede Oversigt, maa vi nævne, at der foretages daglige meteorologiske Observationer paa forskellige Steder af Islands Kyst, samt at Bestyreren for »Meteorologisk Institut«, *Adam Poulsen*, der tidligere havde ledet Nordlysekspeditionen til Godthaab i 1882—83, i Vinteren 1899—1900 foretog lignende Undersøgelser paa Akureyri og paa Toppen af det høje Fjeld Súlur ved Øfjord. Han ledsagedes af et Par yngre Videnskabsmænd, *la Cour* og *I. Jantzen* samt af Maleren Greve *Harald Moltke*, af hvis fortræffelige Nordlysbilleder dette Værk bringer Prøve.

LITERATUR: *Th. Kornerup:* Islande (publié par Daniel Bruun. Copenh. 1900). *V. Garde:* Ekspeditioner og Opdagelsesrejser (»Danmarks Kultur ved Aar 1900«). *Hektor F. E. Jungersen:* Fra »Ingolf«-Ekspeditionen. (»Geogr. Tidsskr.« 14. Bd.) *Martin Knudsen:* »Ingolf«-Ekspeditionens hydrografiske Undersøgelser (do. 14. Bd.). *R. Hammer:* Søopmaalinger under Island og Færøerne (do. 15. og 16. Bd.). *Th. Thoroddsen:* Islands Fjorde og Bugter (do. 16. Bd.).

EN AF THORODDSENS TELTPLADSER. (Efter Fot.)

VULKANER OG JORDSKÆLVSEGNE.

Island er, som *Thoroddsen* siger, et af de mest vulkanske Lande i hele Verden, og det er helt igennem opbygget af Vulkaner, som allerede i Tertiærtiden begyndte deres Virksomhed. Øen rager op af Havet som oftest med stejle Klippekyster, der paa Nord-, Øst- og Vestlandet er indskaarne med dybe Fjorde. Paa Sydlandet naar Jøklerne for største Delen ud til Havet og kun mellem Øfjeldsjøklen og Halvøen Reykjanæs Bjærge træffes her et stort, frugtbart, deltalignende Lavland. Et lignende mindre ligger Nord for Borgarfjord. Beboelsen har, lige fra den ældste

Tid, næsten udelukkende været knyttet til disse Lavlande og Dale, medens det indre af Øen, som optager mere end tre Fjerdedele af det samlede Areal, er ubeboeligt.

Islands Rigdom paa Vulkaner og varme Kilder er vel bekendt. Allerede i Middelalderen var *Hekla* betragtet som Helvedes Port, hvor de fordømtes Sjæle for op og ned i Luerne. Dens populære Navn »Hekkenfeld« har holdt sig ned til vore Dage. Det var dog først i Midten af det 18de Aarhundrede, at man begyndte at faa noget dybere Kendskab til Landets forskellige Vulkaner. Efter at i 1845 et stort Udbrud af Hekla havde lokket en Mængde Naturforskere til Island, er dette Kendskab blevet udviklet i en meget betydelig Grad.

En Vulkan er et Bjærg, dannet af Lava og Aske, som er udkastet af Jordens Indre. Vulkanerne opstaar, hvor der findes Spalter i Jordskorpen, og idet de følger disse Spalter, kan de ofte ordne sig i Rækker, der endogsaa gaar tværs gennem Bjærgkæderne.

De vulkanske Udbrud, der har rystet Island og ødelagt en Mængde Gaarde og Græsgange, har været mange, og aldrig ved Indbyggerne sig sikre for, naar de kommer.

I den historiske Tid har saavidt vides 25 forskellige Vulkaner haft flere eller færre Udbrud.

For Øjeblikket kendes 107 Vulkaner paa Øen. Blandt disse maa særlig nævnes *Hekla*, der i den historiske Tid har haft Udbrud 27 Gange, *Katla*, med 13 Udbrud samt *Øfjeldsjøklen*, *Krafla*, *Øræfajøklen*, *Lakis* Kraterrækken ved *Skaftaa* o. fl.

De vulkanske Udbrud begynder som oftest med Jordskælv, der efterfølges af Eksplosioner, idet de i Jordens Indre

sammenpressede Gasarter og Dampe bryder ud gennem Aabninger efterfulgte af den sejgflydende Lava.

Disse Udbrud vilde være prægtige Naturskuespil, hvis de ikke for den, der beskuede dem, samtidig var Indbegrebet af Ødelæggelse. Enorme Askesøjler drives til Vejrs, Himlen formørkes, og Asken, der for Heklas Vedkommende har hævet sig til en Højde af 5000 Meter, driver med Vinden ikke blot ud over Landet til stor Ødelæggelse for de beboede Egne, men man har endog Vidnesbyrd om, at disse Askeudbrud med utrolig Hurtighed er blevet førte bort over Havet. Ved Heklas Udbrud i 1875 førtes Askedyngerne i Løbet af 12 Timer helt over til Norge. Selv hvor Asken ikke helt dækker Græsset, ødelægges Kvægbestanden, naar Kreaturerne æder Asken sammen med Græsset, thi de angribes da af dødelige Sygdomme.

Mange Steder er Kraterne dækkede af Is og Sne som f. Eks. i *Vatnajökull*. Under Udbrudene smelter Isen, og vældige Vandflommer styrter ud over det omliggende Land. Øræfajökull havde saaledes omtrent 1350 et Udbrud, ved hvilket der paa én Dag bortskylledes 40 Gaarde med Mennesker og Dyr.

Fra Vulkanen *Katla* paa Sydlandet blev ligeledes en 40 Kil. lang og 30 Kil. bred smuk Slette, som i Oldtiden var en frugtbar Egn under lignende Udbrud til en sørgelig Ørken. Jorden skælvede i vid Omkreds, tætte Askeskyer formørkede Himlen og dalede uafbrudt ned sammen med en Mængde udslyngede Sten. Mægtige Lyn gennemstrejfede Himlen, medens tordnende Drøn hørtes fra Ismasserne, idet de brødes.

En Flade, der er større end Bornholm, forvandledes

pludselig til et brusende Hav, hvor Ismasser store som Huse tumlede om mellem hverandre.

Under Udbrudene 1724—30 ved *Myvatn* (Myggesøen) flød den glødende Lava ud i Søen, og ved Kampen mellem Ild og Vand dannedes her de vidunderligste og mest barokke Klippefigurer, som for Islændernes livlige Fantasi fremstiller

SKUTUSTADIR VED MYVATN. (Efter Skitse af Forfatteren).

sig som Levninger af »Nattrolde«, der var bleven forstenede ved at overraskes af Solopgangen. Myvatn er et af de skønneste Steder paa Island, og det vilde være det fuldt ud, om ikke man plagedes af Myriader af Myg.

Lavamarkerne er ofte af vældig Udstrækning. Lavaen i *Udaadehraun* (Ódáðahraun) vilde f. Eks. kunne dække hele Danmark med et 5 Meter tykt Lag.

Gunnlaugsson havde i 1837 og 1838 berejst Udaadehrauns sydlige Del og Dyngjufjeldene. Derefter havde Naturforskeren *Schythe* foretaget en farefuld Rejse langs Vatnajøklens Nordrand. Begge havde dog haft meget ugunstigt Vejr. Efter den Tid vides ingen at have besøgt Udaadehraun før i 1875.

KRATER VED HEKLAS TOP. (Efter Akvarel af Vilh. Melbye).

Anledningen til, at der blev spredt noget mere Lys over denne Ørken var de stærke Vulkanudbrud, som i Aaret 1875 fandt Sted i *Myvatnsöræfi* (M-Ørken) og Vulkanen *Askja* i *Dyngjufjeldene.*

Da Dampsøjlerne hele Tiden saas fra Bygden, rejste nogle Folk fra Myvatn derop den 15. Februar. De kom dog ikke nærmere end til Randen af Askjas Indskæring, da nedfaldende Klippeblokke gjorde det farligt, at nærme sig Kraterne.

HEKLA. (Efter Skitse af Forfatteren).

Bonden *Jón Thorkelsson* fra Baardardalen var imidlertid den første, der naaede ned i Askja. I Februar Maaned 1875 gik han sammen med en anden Mand og efter Opfordring af et Blad, som ønskede paalidelige Efterretninger, paa Ski hen over Udaadehrauns sneklædte Lavamasser til Dyngjufjeldene. De fandt en Kløft, ad hvilken de steg ned i Krateret — den blev til Ære for Opdageren døbt *Jóns Skarð* (Kløft). Turen havde været anstrengende og varede 12 Timer; men den lønnede rigelig Umagen og Jón kunde afgive en udmærket Beskrivelse af Naturforholdene. De to Mænd opdagede, at der i Kraterdalen, der er 8 Kilometer bred, var en dyb Sænkning, hvori der stod Vand, ligesom der paa utallige Steder saas sydende Kilder og paa syv Steder steg en vældig Røg op fra Udbrudsstedet. Det larmede imidlertid saa voldsomt i Svælgene, at de ikke kunde

overnatte i Nærheden, men søgte over i den vestlige Del af Kraterdalen. Det var nu blevet en forrygende Snestorm, hvorfor de byggede en Snehytte, hvori de tilbragte Natten. Deres dyngvaade Klæder tørrede de næste Morgen, hvorpaa de begav sig hjem.

Senere paa Aaret besøgtes Dyngjufjeldene af Englænderen *Watts*, der efter den bekendte Vandring over Vatnajøkul, fra Grímstaðir rejste langs Dyngjufjeldene til Skjaldbrejð og tilbage igen.

For at studere Vulkanudbrudet sendte den danske Regering i 1876 Professor *Johnstrup* ledsaget af Løjtnant (nu Kommandør) *Caroc* til Island. Med tre Førere red de nu den 30. Juni ud fra Svartárkot mod Askja, medbringende den mindst mulige Bagage og de allernødvendigste Instrumenter, Fødemidler og 2 smaa Telte, alt afpasset efter den islandske Rejsemaade. Efter et 12 Timers anstrengende Ridt lykkedes det at komme gennem det med dyb Sne fyldte »Jóns-Skarð« ned i Askja.

Førerne gjorde Holdt i den nordlige Side af denne Kraterdal, hvorfra der endnu var henved en Mil til Vulkanerne, og de erklærede, at det var aldeles umuligt for Hestene at gaa dertil over den mellemliggende Lavastrækning paa Grund af dens Beskaffenhed. »Jeg opslog da,« skriver Johnstrup, »paa et gammelt Krater de to medbragte Telte, der hver kun kunde rumme en Person, og Løjtnant Caroc og jeg maatte nu søge til Fods at bane os Vej over til Vulkanerne, som viste sig at ligge i den sydlige Del af Askja.«

Alle Førerne og Hestene sendtes nu tilbage til Bygden, og Johnstrup og Caroc blev ene tilbage i Krateret. Det blev paalagt Jon at se ud til dem med et Par Dages Mellemrum. Johnstrup begyndte nu Undersøgelsen, og Caroc foretog en Opmaaling.

I de første Dage var de begunstigede af nogenlunde godt Vejr og klar Luft, hvor de lyse Nætter kom til gode. Hver Dag vandrede de gennem Sne og over Lava næsten stedse krybende paa Hænder og Fødder over de i 1875 nedfaldne mægtige Pimpstensmasser. En saadan Vandring over det yderst trættende Terræn medtog 10—12 Timer frem og tilbage til Teltene.

»Efter fem Dages Ophold,« fortsætter Johnstrup, »forandredes Vejrliget, idet vi blev hjemsøgte af saa voldsomme Snestorme, at det var med Møje, vi kunde forhindre Teltene fra at blæse bort om os, og Snemasserne begyndte at optaarne sig om vore Telte saavel som overalt i Askja, hvis midterste Parti hidtil havde været blottet for Sne. Vi indsaa nu, at vort Arbejde herved var standset for længere Tid paa Grund af Snedækket og det var derfor heldigt, at vi havde benyttet enhver gunstig Lejlighed i de foregaaende Dage til at foretage geologiske Undersøgelser og Stedsbestemmelser, saa at Øjemedet med vor Rejse dertil i alt væsentligt var naaet. Ophobningen af Snemassen i Fjeldkløfterne havde til Følge, at vi var afskaarne fra Forbindelse med

Svartarkot. Min utrættelige Følgesvend Bjørn Bjørnson naaede under Snestormen vel ned i den føromtalte Kløft i Dyngjufjeldene, der syntes at være den eneste Adgang dertil, men maatte efter ca. 19 Timers Ridt vende tilbage med uforrettet Sag, idet Hestene ikke kunde arbejde sig gennem Sneen, og han desuden hvert Øjeblik var udsat for at fare vild. Med nogle friske Heste gentog han paa ny Forsøget, da Vejret havde bedaget sig noget, og det lykkedes ham derefter at bringe os i god Behold tilbage til Svartarkot. Var Forbindelsen ikke bleven tilvejebragt i de nærmest paafølgende Dage, vilde vi have forsøgt til Fods at bane os Vej ud af Askja mod Nordøst, efterladende vor Bagage; men om det vilde have lykkedes

ET NATTEHERBERG I DET INDRE. (Efter Fot. af Johs. Klein).

os at slippe igennem er ikke let at sige, da denne Vej maaske vilde have vist sig »at være lige saa lidt passabel som den anden«. Senere besøgtes Udbrudsstedet Mývatns Órdfi.

Thoroddsen, der havde ledsaget Johnstrup i 1876, besøgte Askja i 1884 fra Øst. Han fandt, at hele Askjadalen var et uhyre stort Krater, som i Tidens Løb gennem den østlige Aabning har udgydt kolossale Masser af Lava.

Jon Thorkelsson har siden sin første Rejse til Askja været der mindst 15 Gange med Videnskabsmænd eller Turister. Ogsaa Forfatteren ledsagede han derned i 1897; men det faldt i med Taage og Uvejr, og efter at have tilbragt en meget pinlig Nat i Kraterdalen maatte Selskabet vende hjem, fordi det medbragte Foder til de trætte Heste var opbrugt.

Vi skal i øvrigt ikke nærmere omtale den store Mængde Vulkaner og Lavamarker, hvilke saa godt som alle er bleven undersøgte og beskrevne af *Thoroddsen* paa hans mange Ekspeditioner.

Vi vender os nu til andre Egne af Island, hvor der findes ikke mindre interessante vulkanske Fænomener, der for største Delen har været kendte i umindelige Tider, nemlig de varme Kilder, der findes i Mængde paa Øen.

De deles i to Grupper, de alkaliske Kilder og Svovlkilderne. Blandt de *alkaliske Kilder* bør nævnes Gruppen ved *Reykir* i Ölfus, bekendt er ogsaa den kogende Kilde ved Gaarden *Reykholt* paa Vestlandet. Fra denne føres det varme Vand gennem en Ledning af Sten til et opmuret Bassin (Snorralaug), som den berømte Historieskriver Snorri Sturlusson skal have ladet opføre. Ogsaa paa Højlandet N.Ø. for Langjøklen paa Kólvejen findes en mærkelig Kildegruppe ved *Hveravellir*, som Eggert Olafsson besøgte i 1752, Henderson i 1815 og Thoroddsen i 1880, endvidere *Uxahver* Syd for Husavik paa Nordlandet. Blandt Springkilderne er dog ingen saa berømt som den store *Geysirgruppe.* Ovennævnte *R. Bunsen,* der var en af Verdens største Naturforskere og Opdagere, var den første, der forklarede Geysir-Fænomenerne. Efter ham har flere andre Videnskabsmænd undersøgt Kilderne.

Tre Gange har Forfatteren besøgt disse Kilder. Første Gang var i 1896, fjorten Dage før det store Jordskælv, som hærgede en stor Del af Sydlandet, anden Gang Aaret efter. Jeg kunde da iagttage de Forandringer, som var skete under Jordskælvet i 1896:

Længe havde vi øjnet Røgen fra Geysirne, og snart var vi ved Foden af *Laugafell* med de nogle og tyve rygende Kilder, blandt hvilke den store prægtige *Geysir.* Rødgul Kisel, Sand og Ler bedækkede Skraaningen ved Fjeldets Fod. Teltpladsen var den sædvanlige, lige Syd for den store Geysir, hvor der er lidt Græs. Kilderne ligger paa Gaarden Laugs tidligere Ejendom. Nu ejes Terrænet af en Englænder, der dog ikke siden Salget har ladet høre fra sig.

Det var ifølge Thoroddsen den 26. August 1896, at den første Rystelse indtraf Kl. 9,50 om Aftenen, da Folk var ved at gaa i Seng, — 60 Gaarde blev i et Nu ødelagte her paa Sydlandet. — Om Morgenen den 27. August kom der atter stærke Rystelser, som fuldendte Ødelæggelsen. I Dagene fra den 27. August til den 4. September fortsattes Jordskælvsbevægelsen, stadig med svage Rystelser og mindre Stød, saa Folk i de hjemsøgte Egne laa i Telte om Natten. Den 5. September Kl. $10^1/_2$ om Aftenen rystedes Sydlandet endnu en Gang af et voldsomt Stød, der varede omtrent et

Minut, og som ødelagde over 100 Gaarde i Floi. Fjeldsiderne var indhyllede i Støvskyer fra de utallige Fjeldskred, der styrtede ned med saa øredøvende Drøn og Brusen, at Folk ikke kunde høre hinanden, om de raabte. Samme Nat Kl. 2 kom der endnu et frygteligt Jordskælv, det stærkeste af dem alle. I næppe $^1/_2$ Minut laa 30 Gaarde i Ølves i Ruiner. Jordrystelserne var denne Nat saa kraftige, at intet Menneske kunde staa oprejst; Folk maatte ligge paa Jorden og holde sig fast i Stene og Tuer. De ledsagedes af skrækkelige Drøn og forfærdelige Brag. Jorden gyngede

OBSIDIANSPIDS OG LAVAMARK VED NAMSKVISL NORD FOR TORFAJÖKULL PAA SYDLANDET. (Efter Skitse af Forf.).

som i Søgang, Natten var mørk og taaget. For at forøge det uhyggelige ringede Klokkerne som til Ligfærd.

I de første 10 Dage af Jordskælvsperioden synes der, efter hvad en Del af Egnens Beboere har meddelt mig, ikke at være observeret nogen Forandring ved Geysir-Kilderne. Men den 4. September under de store Stød kom de næsten alle op paa én Gang, og der dannedes flere nye. Den *store Geysir* fik fornyet Livskraft og har siden sprunget flere Gange daglig. Fra den 27. Juli 1897 Formiddag Kl. 10 til den 28. Formiddag Kl. $10^1/_2$ observerede jeg saaledes mindst fjorten Udbrud. Ved tre af af disse kom Straalen endog op til en 35 à 40 Meter. De øvrige Gange var Springene

sjældent over en 20—30 Fod. Skaalen, der i Almindelighed er fyldt med et krystalklart, søgrønt Vand, som flyder over gennem smaa Afløbsrender, tømtes kun efter de to allerstørste Spring, ligeledes Piben, saa langt man kunde se ned. Efter Udbrudene fyldtes Skaalen lidt efter lidt med Vand igen. De to største Udbrud varede henved en halv Snes Minutter, det tredje største fem. Forud for Springene hørtes i nogle Minutter underjordiske Drøn. Under Springene mærkedes Jordrystelse, stundom endog i temmelig lang Afstand, saaledes i indtil 7—8 Minutters Gang fra Udbrudsstedet. Under de store Udbrud kom den kogende Vandsøjle op en halv Snes Gange. Det begyndte med store Dampbobler, som sprang i den svulmende Vandflade, derpaa indtraadte et Øjebliks Stilhed, saa fortsatte Udbrudet med mindre Spring, stadig tiltagende. Imod Slutningen kom et Par høje Kast. Den i fint Støv opløste Straale af brusende Vand indhylledes mere og mere i Dampskyer, hvorefter Udbrudet afsluttedes med et Par mindre Spring. En i Kilden under Udbrudet nedkastet Sten blev straks slynget i Vejret igen. Hvide Dampe indhyllede som Regel Bækkenets Overflade og hindrede os i at se Vandstraalerne i deres fulde Skønhed. Mellemrummene mellem Udbrudene var forskellige, det mindst observerede var ca. $^1/_2$ Time. De enkelte Kast fulgte ofte umiddelbart efter hinanden saaledes, at det ene ikke var endt, før det andet begyndte; men lige saa ofte var der et Øjebliks Stilhed indtil det næste.

I 1898, da jeg tredje Gang besøgte Geysirne, observerede vi en halv Snes smaa Udbrud i Løbet af ca. 18 Timer; de var mindre end Aaret før.

Den store Geysir havde til Begyndelsen af dette Aarhundrede Udbrud en eller flere Gange i Døgnet. Efterhaanden aftog disse, og kort før Jordskælvet i 1896 havde den kun Udbrud ca. hver femte Dag.

Efter Jordskælvet skete der i det hele taget en Del Forandringer i hele Kildegruppen. Foruden at den store Geysirs Virksomhed tiltog, opstod der andre Kilder enten i gamle uddøde Bægre eller paa Steder, hvor der tidligere ingen havde været. Den tidligere saa bekendte *Strokkur* (ɔ: Smørkerne), der opstod ved et Jordskælv i 1789 og som man tidligere kunde faa til at springe ved at proppe den med Tørv, ophørte helt at springe. Dens lunkne, mørke og skidne Vand bruser nu kun op en Gang imellem. En Kilde, som ofte overses, er den saakaldte *lille Geysir*, der springer sine 4–6 Meter i Højden flere Gange daglig. Endelig skal nævnes Thykkuhverir'ne, en Samling mindre og større Bægre med kogende, sydende og boblende Vand. Nogle af dem var næsten tørre før Jordskælvet, nu efter dette bruste de op paa ny. Flere Steder, og da særlig i Afløbet fra lille Geysir, findes en Del Dyndpøle med rødt, blaaligt eller rødgult Dynd, de boble med en gryntende eller sprudlende Lyd.

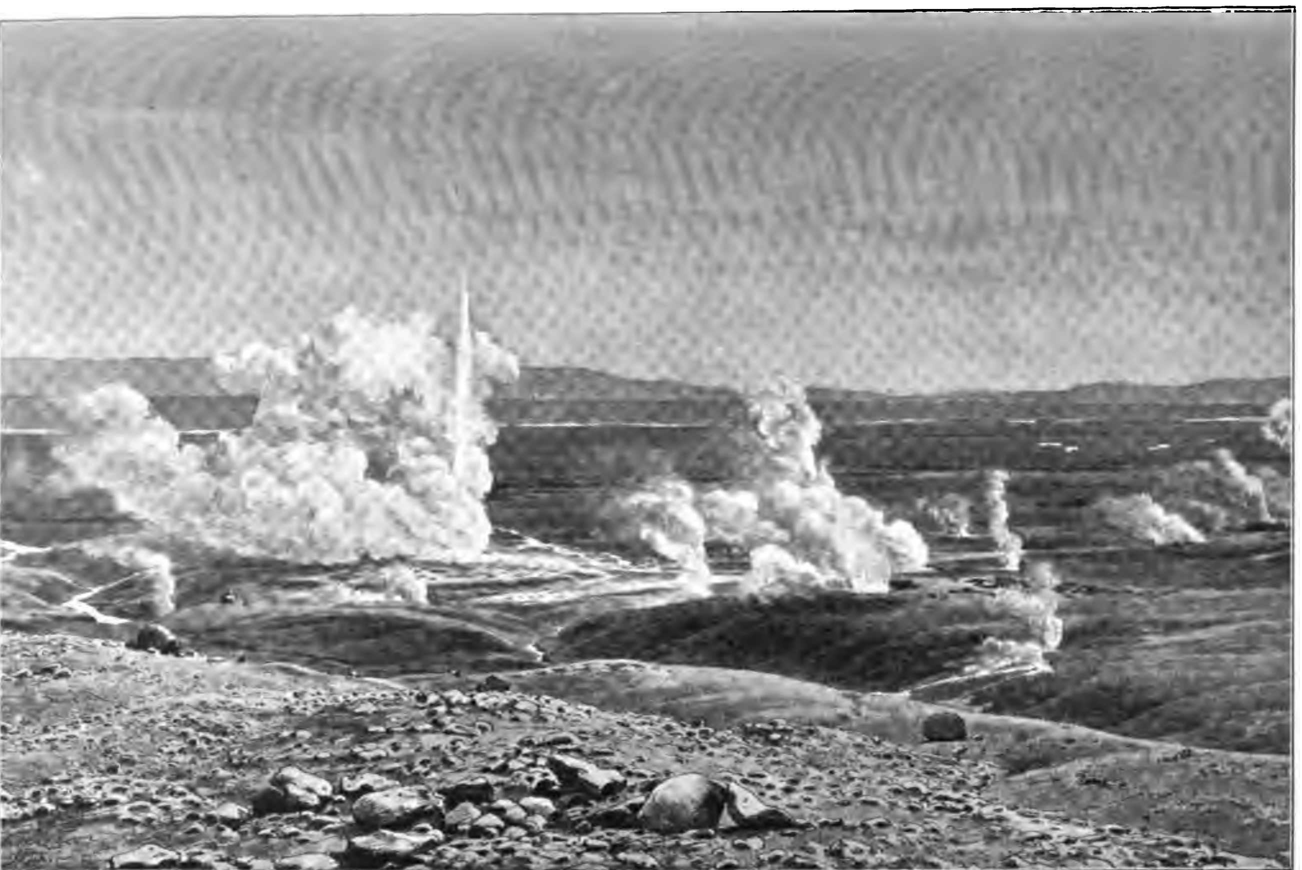
Jordskælv er, som bekendt, meget hyppige paa Island, især i de Egne, hvor de fleste Vulkaner findes, saaledes ved Husavik paa Nordlandet, hvor svære Jordrystelser ofte er indtraadte (1755, 1872 og 1885), ved Faksebugten, hvor dog som Regel kun mindre Jordrystelser finder Sted, medens det sydlige Lavland mellem Reykjavik og Øfjeldsjøklen ofte hærges af frygtelige Jordskælv, saaledes i 1784, og navnlig, som fortalt, i 1896.

Man skulde nu maaske tro, at Beboerne i de Egne, hvor Jordskælvene optræder, vilde leve i stadig Frygt. Enkelte, som har oplevet særlig rædselsfulde Ulykker af den Slags, gaar maaske nok med Skrækken i Kroppen; men de fleste er saa vante til i Ordets egentlige Forstand at »bo paa en Vulkan«, at de tager Tingen med temmelig stor Ro.

GEYSIRNE RYGE. (Efter Skitse af Forf.)

Af de mange Beretninger, jeg hørte efter det sidste Jordskælv paa Island, skal jeg give en ganske simpel og nøgtern, der illustrerer Forholdene og Beboernes uforstyrrede Ro ved saadanne Lejligheder. Den skriver sig fra Præstegaarden *Stóri Núpur*, hvor den bekendte Salmedigter *Sira Valdimar Briem* bor, hvem jeg besøgte kort forud for Jordskælvet. Da jeg næste Aar kom igen, laa Præstegaarden i Ruiner. Hans Søn, Olaf, der dengang var Student, gav mig følgende Redegørelse:

ST. GEYSIR. TELTPLADS. STROKKUR. THYKKUHVERIR.

KONUNGSHVER (ny i gl. Krater). LILLE GEYSIR.

GEYSIRKILDERNE. (Tegning af Karl Jensen efter Fotografi.)

»Den 26. August 1896 Klokken 10 Aften var Vejret mørkt og Himlen skyet. Jeg og en Karl kom just ridende hjem med en halv Snes Heste, som vi havde »i Læst« (ɔ: den ene bunden bag den anden). Jeg var naaet tæt op til Beboelseshusene og begyndte just at indlede en Samtale med en Mand, som stod der, da jeg mærkede, at alle Hestene standsede med et Sæt. Jeg kunde ikke begribe hvorfor og fik heller ikke Tid til at at tænke videre derover; thi i næste Øjeblik stod jeg og Karlen paa Jorden — uden at det nu er mig muligt at afgøre, om jeg faldt eller sprang af. — Jeg

GULLFOSS. (Efter Fot.).

forstod først nu, at det var Jordskælv. Medens Hestene, formodentlig i Angst, forsvandt bort i Mørket og sled sig løs fra hverandre, sprang jeg straks op paa Taget til Kohuset for gennem en Aabning i samme, som Jordrystelsen slog, at forsøge at se, om Køerne var levende. Jeg opdagede da, at de var i Live, men meget urolige. Jordrystelsen vedvarede og det drønede i Fjeldene. Jeg saa nu fra Taget af Kostalden, at det ene af Beboelseshusene efter det andet styrtede sammen. Badstuen, hvor mine Forældre og Folkene boede, stod dog endnu. Jeg løb nu ind i denne for at kalde Folk ud. Her havde man nok mærket Stødet, men man blev

forbavset ved at høre, at der var faldet Huse om. Nogle var i Seng, da Stødet begyndte; de faldt ud paa Gulvet. Andre var endnu ikke afklædte. Alle skyndte sig ud.

Første Halvdel af Jordrystelsen, der indlededes stærkt — derpaa sagtnede af og sluttelig igen forstærkedes — var forbi, da jeg kom ind i Huset. Det hele var sket i et Nu. Mine Forældre boede i et Kammer i Badstuens ene Ende; Fader laa i sin Seng og læste, da Stødet kom. Lampen væltede og faldt paa Gulvet.

Imidlertid havde de to Karle reddet Køerne ud gennem den sammenstyrtede Kostalds Tag ved med Høleer at skære Græstørvene bort. En Ko havde faaet Ryggen knust og var død, alle de andre fejlede intet. De sloges nu løse. — Senere kom man til at tænke paa, at Køerne om Aftenen, da de skulde drives ind i Stalden, gav sig til at brøle paa en usædvanlig Maade, ligesom de vægrede sig ved at gaa derind, som om de allerede dengang havde mærket Uraad.«

Olaf sammenlignede den Lyd, som Rystelsen frembragte, med Hovslag paa en Bro, kun var Takten meget hurtigere — vistnok mange Rystelser i et Sekund.

Da alle var komne ud, hentede man Klæder paa Loftet i Kirken, som endnu stod. Derimod vovede man sig ikke ind i Badstuen; men man lejrede sig paa Græsset. Her blev man til Klokken fire om Morgenen. Enkelte sov vel lidt; men Præsten og hans Søn gik den meste Tid frem og tilbage, thi af og til mærkedes der smaa Rystelser.

GL. DRAGT FRA MUSEET I REYKJAVIK.
(Efter Fot. af Johs. Klein.)

Det begyndte imidlertid at regne, og man tog da Ophold i Kirken, som vel havde holdt, men som dog var rykket nogle Tommer ud af Grunden mod Sydvest. Henad Morgenstunden begyndte man at tro, at nu var Jordrystelserne forbi, og man krøb da ind i Ruinerne for at skaffe Fødemidler samt for at bjærge Ejendele.

Samtidig sendte man Bud til de nærmeste Gaarde, og man fik da at vide, at disse vel var medtagne, men ikke saa slemt som Præstegaarden. Karle fra disse indfandt sig for at yde Præsten Hjælp, og man begyndte at bortskaffe Mulden fra de sammenstyrtede Vægge. Da Klokken var ni om Formiddagen, havde man arrangeret Maaltid dels i Badstuen, dels i et andet Rum, der ikke var helt ødelagt.

Medens man spiste, kom der en voldsom og hurtig Rystelse ligesom den første i to Stød; kun varede disse ikke saa længe. Alle sprang ud, og Olaf

KRISUVIK SOLFATARER.
(Efter Fot. af Johs. Klein.)

løb ind i Kirken, hvor en gammel Kone var bleven anbragt. Hun blev straks baaren ud, men tog det hele med megen Ro, hvad i øvrigt alle andre ogsaa gjorde. Lidt forfjamsket havde vel en og anden været et Øjeblik; men Rædsel viste ingen og alle bar Ulykken med Ro. »Der var slet ingen Sorg — vi tænkte kun paa, hvad der var at gøre.« Dog var man efter dette andet Stød ligesom begyndt at blive en Smule ængstelig. Alle de fremmede Karle løb øjeblikkelig hjem. Det viste sig desværre, at alle Nabogaardene ved dette var bleven lige saa ødelagte som Præstegaarden, hvor Husene yderligere styrtede sammen og hvor Kirken gik endnu mere

ud af sin Stilling, ligesom Kirkeklokkerne ringede. Heller ikke Natten mellem den 5. og 6. September, da der kom et større Stød, som var saa ødelæggende for Gaardene i den søndre Del af Arnes Syssel — skete der Skade paa Husene. Under Stødene hørtes fra Fjeldene vældige Drøn som af fjern Torden, rimeligvis foraarsaget ved Stenskred. Jorden slog flere Steder Revner, særlig paa Overgangen fra Dal til Fjeld, og Jordoverfladen bølgede fra N.O. til S.V. som Havets Overflade, men glattedes straks igen ud. En Karl, som befandt sig paa Tunet, syntes endog det saa ud, som om Fjeldet ovenfor vilde falde ned over Sletten. Bevægelsesretningen var den samme under alle Rystelserne.

I den følgende Tid var der af og til mindre Jordrystelser, som imidlertid ingen Skade foraarsagede paa Præstegaarden. Rigtignok faldt der Klippestykker ned i Fjeldene under vældige Drøn, og samtidig kastedes Sand og Grus ned; men der skete ingen Ulykker. Sidste Jordskælv indtraf den 10. Septbr.

NEDEN FOR GULLFOSS. (Efter Fot. af Johs. Klein.)

Præstegaardens Folk havde straks den 27. Aug. slaaet et lille Rejsetelt op paa Tunet, ligesom der dannedes et andet af sammensyede Tæpper; senere fik man et Par større Telte fra Reykjavik. Her boede man nu i længere Tid, medens alle Kreaturerne holdtes ude i en 3 Ugers Tid, indtil Staldene var byggede op paa ny. Da de var opførte, gav man sig til at reparere Badstuen, og her boede man hele den følgende Vinter. Ved Sommertid 1897 blev ogsaa den nedreven, og Præstefamilien boede nu i en Maanedstid i Kirken, indtil man kunde flytte ind i den store nye Træbygning med Beklædning af Jærnblik, som var under Opførelse.

Overalt paa Egnens Gaarde var Byggeriet i Gang i 1897; men det gik langsomt af Hensyn til Mangel paa Arbejdsfolk og Materiale.

De nye Huse blev for største Delen udelukkende byggede af Træ, fordi Træhuse bedre modstaar Jordskælv; men samtidig er Lunheden bleven mindre og Brændselsforbruget større, ligesom Kakkelovne maa benyttes i større Omfang end tidligere; til disse maa bruges Kul, som er uhyre kostbart, eftersom det maa hidbringes paa Hesteryg. Skønt Boligerne saaledes efter vore Begreber er bedre end de tidligere, betegner de dog i Virkeligheden snarere en økonomisk Tilbagegang.

OPAD MOD KILDEDALEN I KÆLLINGEFJELDENE.
(Efter Fot.)

Endnu skal omtales enkelte af *Svovlkilderne* (*brennisteinsnámur*), der findes i Mængde i vulkanske Egne. Ved flere afsættes en Mængde Svovl, som man forgæves har forsøgt at bryde med Fordel. De fleste findes paa Reykjanæshalvøen, især ved *Krisuvik*, andre ved *Myvatn*. Men det største og prægtigste Kompleks finder man inde i Landet i *Kerlingarfjöll* ved Hofsjøklens Sydende.

Thoroddsen var den første der i 1884 besøgte Kildedalen. Han fandt Adgangen til den fra Syd, medens det lykkedes Forf. i 1897 fra Nord at naa op til den.

Vi havde besøgt Geysirne og det prægtige Vandfald *Gullfoss* i Nærheden, havde sidst ligget i Telt ved Hvitárvatn under Langjøklen og nærmede os nu Kællingefjeldene.

PRØVER AF

„KALADLIT ASSILIALIAIT"

Grønlandske Træsnit. Trykt i Inspektoratets Bogtrykkeri af *L. Møller* og *G. Berthelsen*. Godthaab. 1860.

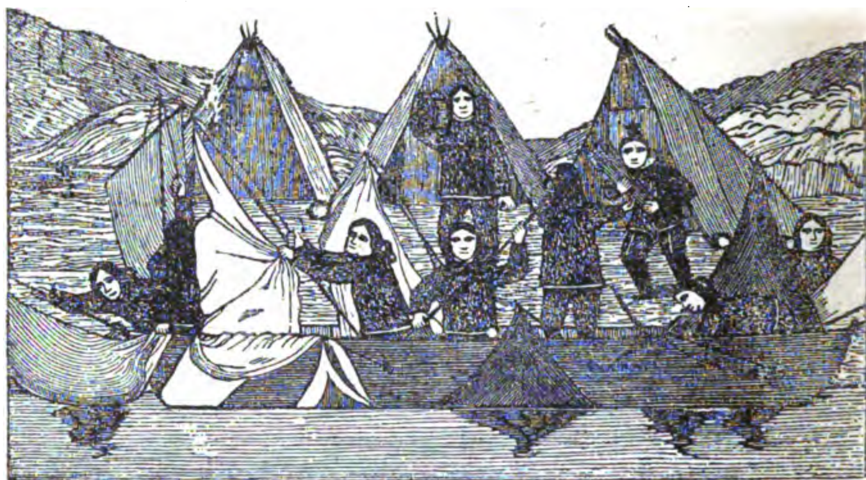

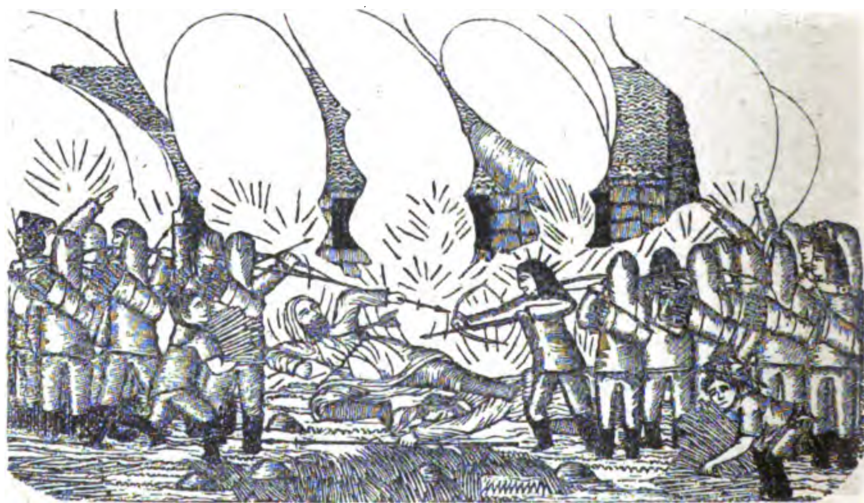

ONGORTUMIK.

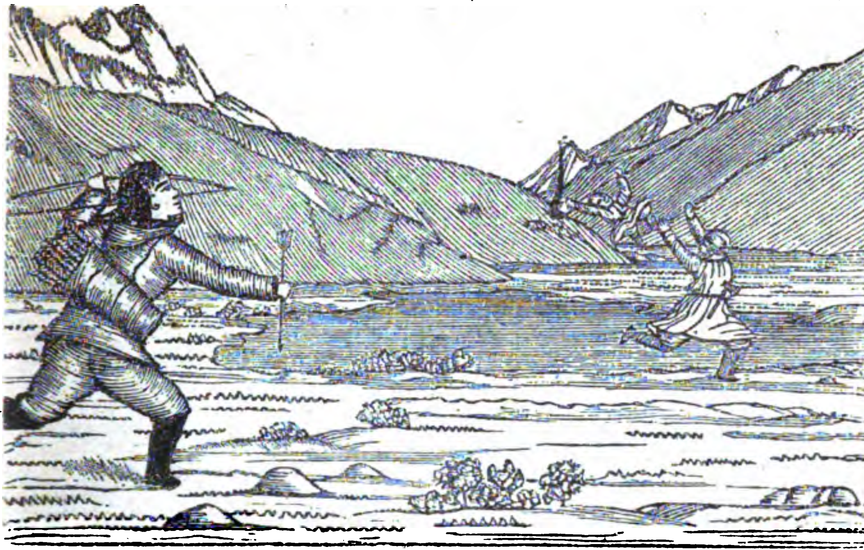
Episoder fra de gamle Skandinavers Undergang ved Julianehaab. (Østerbygden).

Daniel Bruun: Det høje Nord.

KAVDLUNAITSIANIK.
Episoder af de gamle Skandinavers Undergang ved Godthaab. (Vesterbygden).

KAVDLUNAITSIANIK.
Episoder af de gamle Skandinavers Undergang ved Godthaab. (Vesterbygden).

KAVDLUNAIT ISSIGINGISAGSSÂNIK.
Om Kenake, som blev dræbt af Hvalfangerne, og hvis Søn derpaa blev fortryllet. saa at Evropæerne hverken kunde se ham eller saare ham.

OKALUGTUAK UNGILAGTAKIMIK.
Om Ungilagtake, en grum Drabsmand paa Kysten lige over for Grønland.

Fra nogle Højder Nord for disse fik vi den 10. August 1897 den prægtigste Udsigt over Bjærgkæden. Omtrent midt imellem dens to Yderpunkter i Øst og Vest saas en Dal, hvorfra en dybt indskaaren Flodseng (Áskardsá) snoede sig ud til Jøkelkvisl, der fløđ mellem os og Bjærgene. En svag Røg oppe i Dalen antydede for os de varme Kilders Beliggenhed. Nøgent og næsten vegetationsløst var Terrænet overalt at se til.

Vi passerede Jøkelkvislen og slog Teltene op ved en lille Græsplet. Dagen efter red vi paa en Timestid op til Dalen med de kogende Kilder, til sidst ad stejle, snedækte Skraaninger. Vi efterlod Hestene ved Indgangen til Dalen og gik videre til Fods. Staaende paa Dalranden mod Øst saa vi Áskardsaaen bugte sig frem i en smuk, dyb Kløft ned mod Teltpladsen. I den stejle, utilgængelige, østlige Dalskraaning saa vi Røg boble frem og stige til Vejrs i en mægtig Søjle ud fra et stort Gab, hvorfra der hørtes en hvæsende Lyd som fra en Dampskorsten. Over Kløften saa vi mod Nord ud over den flade, vidtstrakte Højslette med Hovsjøklen til højre. Langt, langt borte i Horisonten øjnedes en lille, kegleformet Top — Mælefellshnjúk ved Skagefjord — 100 Kilometer borte. Inde i Dalen laa den evige Sne paa Toppene og skød sine Arme ned i Dalene. Terrænet neden for Snemarkerne viste sig som en fuldstændig vegetationsløs og gennemkogt Jord- eller Lermasse, der var gennemfuret af dybe Kløfter og Dale. Overalt hævede der sig Røgsøjler, smaa og store. Farverne i dette Jordsmon var lyse, men yderst forskellige. Skraaninger og Kløfter prangede ofte i de grelleste Farver, saa man næsten, som Thoroddsen siger, kunde faa ondt ved at se alle disse hvide, gule, røde, blegrøde, blaa og grønne Klatter rodede sammen i den mest skrigende Disharmoni.

LANGS AAEN I KÆLLINGEFJELDENE. I BAGGRUNDEN SKYDER SNEDÆKKET SIG NED. (Efter Fot.)

Jeg steg ned til Elvelejet, trak Støvlerne af og vadede fremefter, følgende de dybe og snævre Krumninger med bløde og stejle Lerskrænter paa begge Sider. Vandet var hvidgult og uigennemsigtigt, saa jeg kun med yderste Varsomhed kunde liste mig frem, dertil var det koldt, da afsmeltet Is og Sne blandede sig i det varme Vand fra Kilderne. Snart kom jeg forbi rygende Kilder, snart passerede jeg smaa sydende Bassiner, der udviklede Dampe, eller jeg hørte en knitrende Lyd, naar smaa Vandsøjler kastedes i Vejret. Enkelte Steder lød fra mørke Huller en Grynten og en Hvæsen, som kom langt nede fra, ledsaget af opstigende Dampstraaler. Hvert Øjeblik aabnedes en Sidedal. Jeg saa da Kilderne ryge derinde og jeg hørte Syden og Boblen. Jo længere jeg vandrede ind efter, jo mindre stejle blev Skrænterne. Jeg vovede mig da op paa Siderne. Efter et Par Timers uafbrudt Vandring naaede jeg de yderste Kilder. Dalen bredte sig her og gik jævnt over i de omgivende Fjeldskraaninger. Det var paa visse Steder interessant at se de smaa Gletsjere skyde sig ned om Kilderne. Det saa ud, som Røgen fra disse steg umiddelbart op af Sneen. Enkelte Steder naaede Sneen helt ned til Elven, og her dannede Sne og Is Broer over Elven, under hvilke jeg vandrede.«

Svovl, Obsidian og Pimpsten fandtes i Mængde overalt.

Efter at have besteget en Bjærgtop og derfra faaet Udsigt til Sydlandet vendte jeg samme Vej tilbage til Lejrpladsen, som jeg var kommen.

Græsset her var nu næsten fortæret, og Brændsel var der ikke mere af i Nærheden. Det var paa Tide at drage bort igen.

Vi fortsatte nu vor Vej over Kølen til Nordlandet.

LITERATUR: *Th. Thoroddsen:* Oversigt over de islandske Vulkaners Historie (Kbh. 1882). *do.:* Nogle almindelige Bemærkninger om islandske Vulkaner og Lavastrømme (»Geogr. Tidsskr.« 13. Bind, 1895—96). *do.:* Vulkaner og Jordskælv paa Island (Kbh. 1897). *do.:* Jordskælv i Islands sydlige Lavland, deres geologiske Forhold og Historie (»Geogr. Tidsskr.« 15. Bind, 1889—1900). *F. Johnstrup:* Om de i Aaret 1875 forefaldne vulkanske Udbrud paa Island tillige med nogle indledende geografiske Bemærkninger (»Geogr. Tidsskr.«, 1877). *Daniel Bruun:* Gennem affolkede Bygder paa Islands indre Højland (»Geogr. Tidsskr.« 1898 og Særtryk). *do.:* Tværs over Kølen fra Søderkrog til Reykjavik (»Den danske Turistforenings Aarsskrift«, 1899).

ØFJELDSJØKLEN, SET FRA SYD. (Efter Skitse af Forf.)

ISLANDS UBEBOEDE INDRE.

Det synes, som om Nybyggerne i Sagatiden meget tidligt søgte at friste Livet paa *Randen af det indre Højland,* men lige saa sandsynligt er det, at de hurtigt opdagede, at Klimaet var for strengt herinde. Stærk Kulde og store Snemasser bevirkede, at det var vanskeligt at holde Liv i Kvæget om Vinteren, og i den korte Sommer kunde man ikke samle Foder nok til Vinteren.

Flere højt liggende Bygder er da ogsaa senere forsvundne, navnlig efter Pesten eller »den sorte Død«, som hærgede Island i Aarene 1402 til 1404, andre er bleven ødelagte af vulkanske Udbrud, Jøkelløb, Sandflugt, Bortskylning og lignende Naturbegivenheder. Af *uddøde Bygder* skal saaledes eksempelvis nævnes Geitland paa Højlandet NV. for Lang-

jøklen, der ifølge Thoroddsen allerede var øde ved Aar 1185, endvidere Langavatnsdalur Vest for Baula, der har været øde siden »den sorte Død«.

Forfatteren har endvidere foretaget Undersøgelser af Ødebygder i forskellige Dele af Landet, saaledes i Egnen Syd for Kællingefjeldene og ved den skønne Sø Hvitarvatn, i hvilken Langjøklen udgyder to Bræer, i Øster- og Vesterdalen, inderst i Skagefjorden, i Kroksdalen, helt ned til Kidagil, fra hvilket Sted Sprengesandsvejen udgaar, i Jøkelsdalen i Norder Mule Syssel paa Østlandet, hvor en hel Bygd ødelagdes af Askjas Udbrud i 1875, endvidere i den bekendte Thjorsaadal, der ødelagdes ved Heklas Udbrud i det 14de Aarhundrede.

GAMMEL ISLANDSK DAME.

Paa Sydlandet findes mange andre ødelagte Bygder, saaledes i Thorsmörk bag Øfjeldsjøklen, hvilken, saa vidt man ved, er ødelagt i det 14de Aarhundrede, endvidere er flere større Bygder i Skaftafellssyslerne gaaede til Grunde ved Katlas forskellige Udbrud ligesom ved Øræfajøklens ovenomtalte Udbrud i Aaret 1350. En Mængde Bygder, der omtales i Sagaerne, er kort sagt nu fuldstændig øde.

Undersøgelserne af de i Mængde forekommende Tomter fra Sagatiden (Gaarde, hedenske Templer, Tingsteder o. s. v.) blev i høj Grad fremmet, efter at der i 1879 i Reykjavik var dannet et arkæologisk Selskab *(hid islenzka fornleifafjelag)*.

GENSTANDE FRA REYKJAVIK MUSEUM. Huer og broderede Vanter. — Bælter og Smykker.

For dettes Formaal har Mænd som *Sigurður Vigfússon* († 1882), Dr. *Bjørn M. Ólsen,* den gamle vandrende Lærer, Digter og Arkæolog *Brynjolfur Jónsson, Pálmi Pálsson, Eiríkur Briem,* der for Tiden er Formand, o. fl. a. virket. I 1894 paabegyndte Forf. en Række systematisk arkæologiske Undersøgelser, der har omfattet den største Del af de ødelagte Bygder.

I Samklang hermed bør anføres, at man i Reykjavik i 1863 har dannet et kulturhistorisk *Museum,* der indeholder udmærkede Samlinger til Belysning af Islands Fortid ikke blot for Sagatidens Vedkommende, men helt ned til vore Dage. Der ser man Beviser for, at Islænderne, særlig i ældre Tid, var dygtige i Kunstindustri som Træskærerbejde og Guldsmedekunst, men ogsaa i Vævning og Syning. Afbildninger af en hel Del af disse Genstande findes spredte rundt i denne Bog. Museet skylder en Række dygtige Mænd sin Tilblivelse og Vækst, saaledes navnlig *Sigurdur Gudmundsson, Sigurður Vigfússon, Pálmi Pálsson* o. fl. a. Den nuværende Bestyrer er *Jón Jakobsson.*

I det egentlige indre Højland, hvor Klimaet var yderst ugæstmildt og haardt, boede som Regel ingen Mennesker, og dog hændte det i Sagatiden, at Folk, der enten var dømt fredløse eller som vilde undgaa en truende Blodhævn, flygtede op i Højlandet, hvor de om Sommeren fristede Livet ved Forellefangst i Søerne eller ved at stjæle Bøndernes Faar fra Fjeldgræsgangene. Disse Flygtninge har givet den første Anledning til den mærkelige Folketro om Kolonier af »*Utilegumenn*« (Udliggere, Fjeldboere), der herskede blandt Almuen lige til Nutiden.

Det vældige indre Højland, som optager mere end tre Fjerdedele af Island, danner en stor Højslette, op fra hvilken store, stolte isklædte Jøkelkupler hæver sig til 2000 Meters Højde. Grus, Flyvesand og Lavaer danner i øvrigt Højlandets Overflade, paa hvis Yderrande der findes en sparsom Lyng- og Græsvegetation.

Naar om Vinteren Vinden stryger hen over Sletten, eller vældige Snestorme raser i Fjeldene, er alt Liv som uddød,

og kun Nordlysene glimter paa Himlen i hurtigvekslende Bundter over den evig uforanderlige Natur.

Men om Sommeren kommer Brokfugle og Regnspover og lader deres Fløjten lyde over Højsletten, Faar og halvvilde Heste spredes rundt om paa de store Vidder, og da hænder det ogsaa, at der, med lange Mellemrum, kommer Karavaner med Heste, hvis Fodtrin længe staar uudslettede i Jordsmonnet.

Ingen Lyd af rullende Vogne eller Hundeglam lyder fra det fjerne, ingen Røg fra menneskelige Boliger. De vilde Svaner i Højfjeldssøerne forstyrres ikke, kun Ravnenes hæse Skrig lyder en sjælden Gang uhyggelig og ligesom advarende hen over Sletten og ind mellem Fjeldene. I Horisonten glitrer den evige Is paa Jøklernes regelmæssige, fint tegnede og klare Bue — for tusinde Aar siden som den Dag i Dag.

Islands Jøkler overgaar langt i Størrelse alle Jøkler paa Europas Fastland.

De største er: *Vatnajøkel* midt i Landet (8500 □ Km.), der naar en Højde af 1900 M; *Arnarfellsjøkel* eller *Hofs Jøkel* midt i Landet (1350 □ Km.) og *Langjøkel* (1300 □ Km.); *Eriksjøkel* NV. for denne; *Myrdalsjøkel* paa Sydlandet (1000 □ Km.), af hvilken *Øfjeldsjøklen* og *Katla* er en Del, foruden forskellige mindre Jøkler, blandt hvilke den bekendte *Snefjeldsjøkel* paa Vestlandet o. s. fr.

De dristige, foretagsomme Nordboer kunde selvfølgelig ikke længe lade dette Indre uudforsket, og skønt det kun sjældent nævnes i de gamle Sagaer, ser man dog, at de allerede meget tidligt kendte flere brede Passager over Højlandet mellem Jøklerne.

Vest for Langjøklen gaar en lang Ridevej. Mellem Langjøklen og Hovsjøklen ligger Kølvejen og mellem Hovsjøklen og Vatnajøklen Sprengesandsvejen. Desuden brugtes i ældre

Tid enkelte Gange endnu andre Fjeldveje, saaledes langs Vatnajøkels Nordrand og gennem Lavaørkenen Udaadehraun, hvilken Bisperne paa Skaalholt benyttede paa Visitatsrejser til Østlandet.

Kølvejen (Kjalvegur) blev meget tidligt opdaget. »Landnama« fortæller os, hvorledes en Træl fik Friheden af sin Husbond, fordi han havde opdaget den nordlige Del af denne og her havde fundet Spor af Mennesker, der var komne Syd fra.

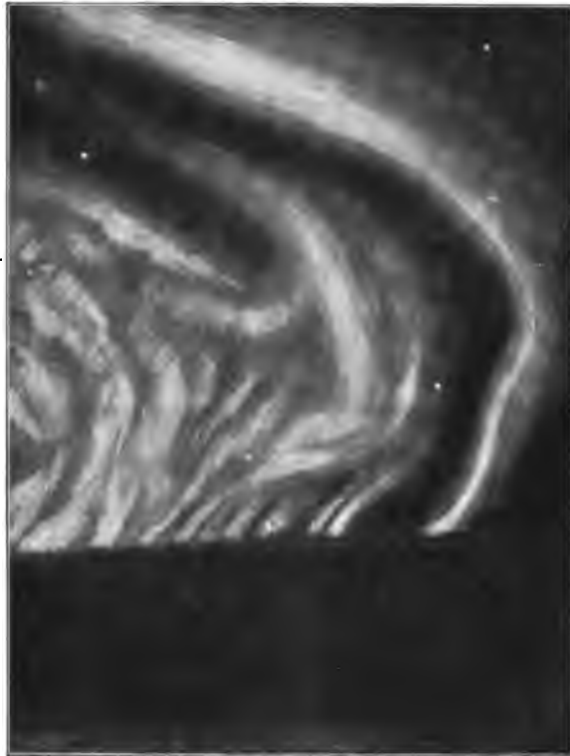
BRYNJOLFUR JONSSON.

Kølvejen er en bred Passage, der er opfyldt af Lavamarker og Sander med brusende Elve. Den benyttedes i ældre Tid navnlig af Folk, der skulde til Altinget, og af Karavaner, der skulde gøre Forretninger i Reykjavik. Men det ugæstmilde Klima, som hersker heroppe, med Taage og Snefog selv om Sommeren, var til Hinder for Færdselen. Først i de seneste Aar er denne Vej, som Forf. gentagne Gange har passeret, bleven ordentlig afmærket med Varder.

At Vejen har haft sine Ulykker at opvise, ses af afblegede Knogler af Heste og Faar, som ligger opstablede. De skriver sig hovedsagelig fra en stor Ulykke, som hændte i Høsten 1780. Nogle Folk fra Skagefjord paa Nordlandet var nemlig om Efteraaret dragne over Kølen til Sydlandet for at købe

Faar. Paa Hjemvejen blev de med deres Hjord overraskede af Snestorme, og alt levende omkom.

Den saa frygtede Sprengesandsvej er en vældig, øde Grus- og Sandslette med bølgeformede, smaa Bakker. Om Sommeren, naar Is og Sne er tøet bort, er Overfladen blød og Hestene synker i, ofte lige til Bugen. De bliver i det varme Sommervejr udasede eller, som man siger, »forsprængte« af at arbejde sig frem (deraf Navnet paa Sanden). Den rejsende bliver udsat for at omkomme, inden han kan finde til beboede Steder.

NORDLYSBILLEDE.
(Efter Maleri af Greve Harald Moltke.)

En af de første Rejser gennem det indre blev foretaget over Sprengesandsvejen eller, som den dengang kaldtes, »Sandur«, af Gnúpa-Bárður, der antages at være født 840. Han lagde Mærke til, at Vejrliget var mildere, naar Vinden stod fra Oplandet end fra Havet, og heraf drog han den Slutning, at der maatte være bedre Egne Syd for Fjeldene. Han sendte sine Sønner i Marts Maaned Sønder paa, og de fandt Padderokker og andre Planter. Næste Foraar drog han saa af Sted med alle sine Ejendele over *Vonarskarð*.

Naar ved Sommertid Stormen rejser sig paa disse store Sander, er et Ridt yderst besværligt og farligt baade for Hest og Rytter. Svælg og Øjne fyldes med Sand, Aandedrættet besværliggøres og Livsaanderne svækkes, naar man i Timevis rider hen over Sand, Sand og atter Sand, medens Solen ses som en Ring igennem Sandskyerne, og Sandkornene fyger som Sne. Da er det, som befandt man sig i selve Sahara, og da kommer det an paa at have dygtige Heste, om man vil fremad.

NORDLYS.
(Efter Maleri af Greve Harald Moltke.)

I 1897 passerede jeg Sprengesanden. Jeg havde valgt at gaa over den sent paa Aaret, den 1. September; thi da var det Frostvejr paa Højsletten, og Sandens Overflade var frossen og kunde bære. I jævnt Trav red vi nu fremad med Sneen fnygende i samme Retning, som vi red, og det lykkedes os at passere den i kun $9^1/_2$ Time, medens 18—20 Timer ellers i Sommertiden ikke er sjældent. Vor Rejse var den hurtigste, der vides at være foretaget med Pakheste. En saadan Rejses heldige Udfald beror i øvrigt udelukkende paa Hestenes Udholdenhed.

Alle disse Rideveje var meget farlige paa Grund af Jøkelelvenes Ufarbarhed, Mangelen paa Græsningssteder, og fordi man i den ofte indtrædende Taage let kunde fare vild. — Imidlertid benyttedes de dog, og derigennem fik man paa Island Kendskab til det indre. Selve Jøklerne derimod vedblev at være uudforskede til den nyeste Tid.

Den første, der gav en sammenhængende Beskrivelse af

Islands Jøkler, var den islandske Naturforsker *Sveinn Pálsson*. De senere Naturforskere, der besøgte Island, gav ogsaa Bidrag til deres Beskrivelse, men først *Thoroddsen* har beskrevet dem udførligere.

Medens forskellige af de mindre Jøkler med temmelig stor

MALKEPLADS. (Efter Fot. af Johs. Klein.)

Lethed lod sig bestige, var dette derimod ikke Tilfældet med de større. Over Hovsjøklen har endnu ingen vandret, derimod er baade Langjøklen og Vatnajøklen ikke mere jomfruelige.

Vatnajøklens sydligste og højeste Del dannes af *Øræfajøklen*, der ses viden om fra Havet. Uden om dette isklædte Fjeld sender Jøklen i Øst og Vest to mægtige, furede Is-

arme, og op mellem disse løfter Øræfa sin stolte Kuppel, ret i Nord for Ingolfshøfden. Talrige Gletsjere glider ned ad Fjeldets furede Sider.

Paa Toppen hæver sig flere mindre Toppe. Den mest kendte af disse er *Knoffen* (Hnappur) paa Sydsiden af Øræfa, hvilken blev bestegen af Lægen *Sveinn Pálsson* i 1794 og af ham

OVER ELVEN. (R. Christiansen efter Fotografi.)

maaltes til 6060 danske Fod, samt den endnu højere *Hvannadalsknuk,* der i 1813 første Gang blev bestegen af Kaptajn *Frisak,* atter i 1891 af Englænderen *F. W. Howell* og senest i 1899 af *Chr. Schierbeck.*

Sv. Pálsson ledsagedes af to Islændere, der medførte et langt Tov samt Hammer og Isstokke. Næppe var de komne op paa Jøklen, før de Vest for sig hørte et Brag som det sværeste Tordenskrald, hvilket for igennem

hele Isbjærget fra Syd til Nord og som varede over et Minut. »Vi følte tydeligt,« siger Pálsson, »hvor det bævede og dundrede i Isen under vore Fødder.« De fortsatte den yderst besværlige Opstigning over gabende Kløfter.

Sigurdsson. Thoroddsen.

THORODDSEN OG HANS FØLGEMAND.
(Efter Fot. af Fru D. Schiødt.)

Endelig naaede de den sydvestlige stejle, isklædte Top Knoffen, der tillige med 3 til 4 Vesten og Norden for staar paa Randen af et uhyre stort Vulkanbæger. En brændende Tørst havde hele Tiden plaget dem, hvilket ofte hænder ved Jøkelbestigninger. »Luften bliver tyndere, og Blodet kommer i Kog ved den ringeste Bevægelse, hvoraf den trættende Hede opstaar.«

Den næste Tindebestiger af Øræfajøklen var Kaptajn *Hans Frisak*. Han deltog, som fortalt, i Kystopmaalingerne i det 19de Aarhundredes Begyndelse og besteg Øræfajøkull den 19de Juli 1813. Beretningen om hans Bestigning har ikke været kendt, før Thoroddsen har fundet Oplysning om den i en Regnskabs-Opgørelse om Rejseomkostninger til Rentekammeret. Den Slags Bedrifter blev i gamle Dage ikke paaagtede og udbasunede som nutildags. Uden Brask og Bram foregik denne vanskelige Færd. Frisak havde, som det fremgaar af Regnskabet, Sognefogden *Jón Árnason* (som for sin Ulejlighed modtog et Honorar af 1 Rd. 32 Sk.!) med sig. Bestigningen tog 13 Timer. De to Bestigere hindredes meget af Jøkelrevner, og de maatte krybe over farlige Snebroer; vanskeligst var den øverste Top *Hvannadalshnúkur*. Her

ØRÆFAJØKULL. (Efter Skitse af Forf.)

maatte de hugge 86 Trin i Isen for at komme op. Ud over disse Oplysninger indeholder Beretningen, der er meget lakonisk, intet.

Endnu skal vi omtale de to sidste Bestigninger af dette Fjeld.

Den af alle Islændere kendte Englænder *Frederik W. W. Howell* var en ualmindelig kæk Mand, der i en lang Række af Aar havde gjort Rejser paa Island. Mange af de afsidesliggende Egne i Landet havde han besøgt, ja, han havde adskillige Gange været paa Steder, hvor før ham ingen nogen Sinde havde sat sin Fod. Sin første Berømmelse naaede han i 1891, da han besteg Toppen af Öræfa Jökull. (Det viste sig dog senere, at han ikke var den første Tindebestiger her.) Han var oprindelig Lærer, men Livet i fri Luft tiltrak ham, og hans store Energi og Lyst til Sport og Bedrift bragte ham til Island, hvor hans lille, fine Skikkelse snart blev

kendt og afholdt overalt, hvor han kom frem. Da Howell ikke var formuende, kom han snart ind paa at medtage Turister, hvilke han førte ind paa ubanede Veje, hvor han selv kunde gøre Opdagelser. Han var ikke bange for noget, hverken for Jøklerne selv eller de frygtelige Jøkelevne — og dog skulde han finde sin Død i en saadan. Howell var en mild og meget religiøs Mand. Jeg har set ham den ene Dag til Hest dristigt krydse en vanskelig Flod og den næste lede et Forsamlingsmøde i Frelsens Hær i Reykjavik. Første Gang, vi mødtes, var ved Geysir i 1896, hvor han var med nogle Turister. Vi blev den Gang gode Venner, saadan som man let bliver det ude i den store Verden — og hvert Aar, naar jeg kom til Island, spurgte jeg altid efter Mr. Howell. — Naar vi saa traf hinanden i Reykjaviks Gader eller paa Ridestierne i det indre, eller naar vi førte vore Karavaner forbi hinanden, levede vi nogle glade Øjeblikke eller Timer sammen, tog en hjertelig Afsked og drog hver sin Vej for atter at mødes »næste Aar«.

Howell brød op fra Sandfell Præstegaard paa Vestsiden af Fjeldet den 17de August 1891 Kl. 4 om Morgenen sammen med en anden Englænder, Præsten, der kun fulgte et kort Stykke med, samt tre Islændere. Kl. 10½ Formiddag kom de op paa den nederste Del af den egentlige Gletsjer. Da de havde gaaet et Stykke paa Jøklen med Tov mellem sig, maatte Englænderen vende om fulgt af en Islænder. De tre andre gik videre. Kl. 2 Eftermiddag løsnede Howell sig fra Tovet og huggede sig ved Hjælp af sin Stav og Isøkse op paa en Tinde, han mente var den højeste. Dette var Rotarfjallshnukur. Derfra saa han, at Hvannadalshnukur (som han i sin Skildring af Turen fejlagtig kalder »Knoffen«) var Øræfas højeste Tinde. Efter en yderst farlig Nedstigning fra den stejle Tinde naaede han atter ned, bandt sig i Tov med de to andre Islændere og besteg Kl. 7½ Eftermiddag Hvannadalshnukurs Top, hvor de sang »*God save the queen*« og en Salme. Kl. 1½ Nat ankom de atter til Sandfell efter en 21 Timers lang Fjeldtur.

Endnu en Bestigning blev foretagen den 30te Juni 1899 af *Chr. Schierbech,* der benyttede to af Howells Følgemænd og som fandt, efter forud at have foretaget et forgæves Forsøg, en lettere Vej op til Hvannadalshnukur. Fra Sandfell tog Turen 16 Timer hen og hjem.

Det var dog tusinde Aar efter Landets Bebyggelse, at det lykkedes en Mand at vandre tværs over Vatnajøkel, denne Mand var Englænderen *William Watts.* To Gange, først i 1871 og siden i 1874, søgte han forgæves at trænge helt

PARTI VED ØFJELDSJØKLEN. (Efter Skitse af Forf.)

Hlidarende. Thorsmörk. Øfjeldsjøklen.

frem over Jøklen, hvilket derimod lykkedes ham i 1875. Jøkelvandringen udgik fra Gaarden Nupstad den 25de Juni 1875.

Watts ledsagedes af ni Islændere. De trak to Slæder med Telt og Soveposer, Proviant o. s. v. Paa hele Rejsen, der over selve Jøkelen varede tolv Dage, maatte Watts kæmpe dels med Snestorme, under hvilke de gravede sig ned i Sneen, dels med Tøvejr, som forhindrede ham og hans Ledsagere i at bevæge sig, da de sank i. Næsten aldrig fik de noget andet at se, end hvad der var i deres umiddelbare Nærhed, thi Taage og Snefog hindrede dem deri. Omtrent midt paa Jøkelen traf de en Fjeldtop, som ragede op over Isen og som fik Navnet »*Mount Poul*« efter den islandske Fører af samme Navn. Dette Fjeld bestod af Obsidian (en vulkansk Masse, der ligner sort Glas). Her sendtes de fire Islændere tilbage, og Vandringen fortsattes med én Slæde, idet man kun medtog det allernødvendigste.

GAARDEN NUPSTAD. (Efter Skitse af Forf.)

Til alt Held begyndte det dog nu at fryse igen, og da Vejret blev klart, kunde man se de store Jøkler langt borte mod Vest. Samme Dags Aften var de rejsende komne over 1600 Meter til Vejrs, da en forrygende Storm atter overfaldt dem; de krøb derfor ind i Soveposerne, og da de vaagnede næste Morgen, var de dækkede af et tykt Lag Sne. Den blev dog snart skuffet til Side, og da det atter klarede op, fik de det kærkomne Syn af tre høje, mørke Tinder mod Nord, som viste, at de var komne til det øverste af Jøkelen, og at Nedfarten snart maatte begynde. Det smukke Vejr holdt sig dog kun kort, en Række Snestorme med Tykning paafulgte, og endnu en Dag var Selskabet bundet til Stedet. Der var dog ikke langt tilbage, inden de naaede Nordranden af Jøklen ved *Kistufell*, der hævede sig op over det sørgelige Øde af Sne og Is. Jøkelen var passeret, men der var over 100 Kilometer til den nærmeste Menneskebolig, Gaarden Grimstad. De rejsendes Stilling var nu meget kritisk. Watts led af Frost, Provianten var næsten sluppen op, og det var et stort Spørgsmaal, hvad der vilde være blevet af dem, hvis de ikke havde truffet nogle Kvanner, der i høj Grad vederkvægede dem.

Trøstig vandrede de imidlertid af Sted, indtil de fik Øje paa Grimstad. Det var Midnat, da de kom dertil, og Folkene blev yderst forbavsede ved at se de seks Mænd komme vandrende til Fods; thi ellers plejer alle Mennesker jo at ride paa Island.

Det var en Sports-Bedrift, Watts havde udført. Fra Nupstad i Syd til Grimstad i Nord er en Afstand af henved 400 Kilometer, som han havde tilbagelagt i 16 Dage og 12 af dem i den evige Snes Egn.

Den saakaldte *Vatnajøkelsvej*, hvormed en Route langs Nord-

VED VATNAJØKELS NORDRAND. (Efter Skitse af Forf.)

vestranden af Vatnajøkel betegnes, var vistnok ukendt i Oldtiden. Efter et usikkert Sagn skal Lovmanden *Arni Oddsen* have redet tværs over disse Egne (1618); den egentlige Opdager af »Vejen« var dog *Pjetur Brynjólfsson*, som red fra Bro til Sprengesandsvejen (1794). Det var en stor Bedrift. Den næste, der rejste derover, var *Bj. Gunnlaugsson* (1839): Naturforskeren *J. C. Schythe* prøvede dernæst (1840) paa at benytte den. Paa denne Rejse, hvortil alt var forberedt paa det omhyggeligste, maatte Schythe og hans fire Ledsagere kæmpe med saa voldsomme Snestorme, at flere af deres kraftigste Heste bukkede under af Anstrengelse, Kulde og

Sult. Den tidligere omtalte *Jón Thorkelsson* fra Vidiker (i Baardardalen) red siden ad den med nogle Bønder fra Myvatn (1880) og endelig benyttede *Thoroddsen* den (1884). Vatnajøkelsvej vides altsaa kun at være benyttet 5 Gange (eller maaske 6) siden Landets Bebyggelse.

Vatnajøklens vestlige og nordvestlige Rand blev undersøgt af *Thoroddsen* i 1884, 1889 og 1893. Her findes det af *Bj. Gunnlaugsson* opdagede saakaldte Vonarskard mellem Vatnajøkel og Tungnafellsjøkel, hvilket af nogle identificeres med det Gnupa Baard passerede.

De vilde, højst interessante Egne ved Vatnajøkels Vestrand med deres Ørkener, spidstakkede Bjærgkæder, Søgrupper, Kratere og Jøkler var de allermindst kendte Egne af Island lige til Thoroddsen besøgte dem. Aldrig havde, saa vidt man ved, noget Menneske været her. Det lykkedes ham, som tidligere berørt, at finde Tungná's og Skaptá's Kilder og den maleriske Langisjór (Langsø), ligesom han opdagede, at Thorisvatn var en af Landets største Indsøer. Her fandt han ogsaa Kraterspalten Eldgjá, der ikke har noget Sidestykke paa Jorden, ligesom han undersøgte de store Lavastrømme fra Udbrudene 1783. »Jeg synes,« skriver han, »at alle Egne i Islands Indre falder igennem i Forhold til Ødemarkerne og Fjeldkæderne ved den vestlige Vatnajøkel.« Hans Hovedopdagelse paa Island i geografisk Henseende ligger da ogsaa her.

Nord for Vatnajøkel tilbragte Thoroddsen 1884 i en Højde af 700—1200 Meter 8 Uger i Telt. Til Hestene maatte Hø medbringes i Sække, og undertiden var Landskabet saa sumpet og opblødt i Nærheden af Jøklen, at der maatte slaas Telt paa selve Isen. I denne Ørken langs Nordranden af Sne-

markerne var der ikke Spor af Plantevækst. Sammenskruede Lavamasser begrænsedes af sønderrevne Gletsjere, og Teltet maatte opslaas afvekslende paa bar Lava eller paa selve Gletsjerne mellem Spalter og Ispyramider, stundom paa Ler og Sand. Til sidst maatte de rejsende flygte bort paa Grund af Snestorme, Kulde og Fodermangel. Over rivende Jøkelelve, Flyvesandsstrækninger i Sandstorme gik nu Rejsen Nord paa for at frelse Livet. Endelig naaede de græsgroede Egne, hvor Hestene fandt Lindring. Han beskriver selv de øde Egne saaledes:

JØKELAAEN PAA BRO, UDSPRINGER AF VATNAJØKEL.
(Efter Skitse af Forf.)

»Ødemarkerne langs Vatnajøkels nordlige Rand hører til de mærkeligste Egne i Islands indre Højland; thi her mødes vældige Vulkaner og store Gletsjere i inderlig Forening, saa at Jordbunden ligefrem er ennemrodet af Ildens, Vandets og Isens gensidige Brydninger. Mellem to høje Forbjærge, *Kistufell* og *Kverkfjöll,* strækker Islands største Skridjøkel, *Dyngjujøklen,* sig ned fra Vatnajøkels Snefladder. Denne Jøkel, der dækker et Fladerum af 7 Kvadratmil, er nederst saa bedækket med Grus, Sand og Dynd, at den i Frastand ligner en Grusmark eller Lavastrøm, og er gennemkløvet af utallige Spalter med mellemliggende skarpe Rygge og Pyramider af Is.«

Begge Bjærgpynterne har haft vulkanske Udbrud.

I Aaret 1717 havde Kverkfjeldet saaledes et voldsomt Udbrud, hvorfra Asken dækkede en Sjettedel af Island.

I 1894 udforskede Thoroddsen Vatnajøklens Rand mod

Nordøst; men Taage og Snefog forhindrede ham og senere Howell i at undersøge Vatnajøklens Midterparti imellem *Kverkfjöll* og *Snæfell,* en Fjeldtop Nord for Jøklen, der er bleven besteget af Islændere bl. a. i 1877 og 1880.

Saaledes er det da gaaet til, at ingen andre end de islandske Bønder, som om Efteraaret samlede Faarene sammen fra Fællesgræsgangene, samt enkelte Rensdyrjægere, har sat Foden i disse Udørkener.

Da Forf. i Sommeren 1901 opholdt sig i disse Egne, lykkedes det ham, begunstiget af Vejrliget, at naa frem til Jøkelranden paa det Sted, hvor Kildefloden til den store, rivende Jøkelaa udspringer, ligesom han foretog et Ridt op paa Jøklen.

Vi vender os nu længere mod Vest, til *Langjøklen,* hvis Rande *E. Olafsson* og *Bj. Pálsson*, *Keilhack* og *Thoroddsen* har udforsket. Midt inde i denne Jøkels sydvestlige Hjørne findes en Dal, *Thorisdalur,* der omgives af Klipper og Gletsjere. Til denne hemmelighedsfulde Dal er mange Sagn knyttede. Den blev i Aaret 1664 besøgt af to islandske Præster, men undersøgtes først nærmere af *Bj. Gunnlaugsson* i Aaret 1835. Den første, der imidlertid vandrede over den nordlige Del af Jøklen, var ovennævnte *Howell.*

Aldrig er jeg bleven saa glad ved at se Howell, som da jeg i 1898 midt i det ødeste Indre mødte ham ved *Hveravellir,* de varme Kilder paa »*Kølen*« mellem Langjøkel og Hovsjøkel.

Vi havde haft en besværlig Rejse over de farlige Jøkelelve, havde passeret Blandafloden, og medens Bagagehestene blev drevne den mere lige Vej til de varme Kilder, hvor vi vilde slaa Lejr, red jeg op paa en af de smaa Fjelde, der som Øer ligger paa de store, flade Højsletter, som danner Overfladen i Islands Indre. I Horisonten tegnede Jøklernes hvide Kupler sig, belyste af Aftensolen. En forrygende Storm strøg hen over Egnen.

Jeg fulgte let med Øjnene Bagagekolonnens Vej, som betegnedes ved de

lange Støvskyer og øjnede den hvide Røg fra Solfatarerne ved Hveravellir i Udkanten af en sort Lavamark.

Solen gik ned med et ildrødt Skær, som gav Genskin i Taagemasserne paa Jøklernes Toppe, og den kolde Vind gennemisnede mig til Marv og Ben.

Jeg opsøgte min Følgemand og Hestene, som var krøbne i Ly bag en Klippeblok, og vi kravlede ned ad Fjeldet. Ved dettes Fod satte vi os til Hest, og nu gik det i strygende Fart ad Lejren til. Da vi efter en Times Ridt nærmede os Kilderne, saa vi til vor Forbavselse, at der i Stedet for vore to Telte, som Følgemændene havde haft Ordre til at opslaa, var hele fire. — Hvem kunde dog dette være, som mødte op her paa dette fuldkomment øde Sted, hvor i Aarevis ingen Mennesker viste sig. — Vi fortabte os i Gisninger.

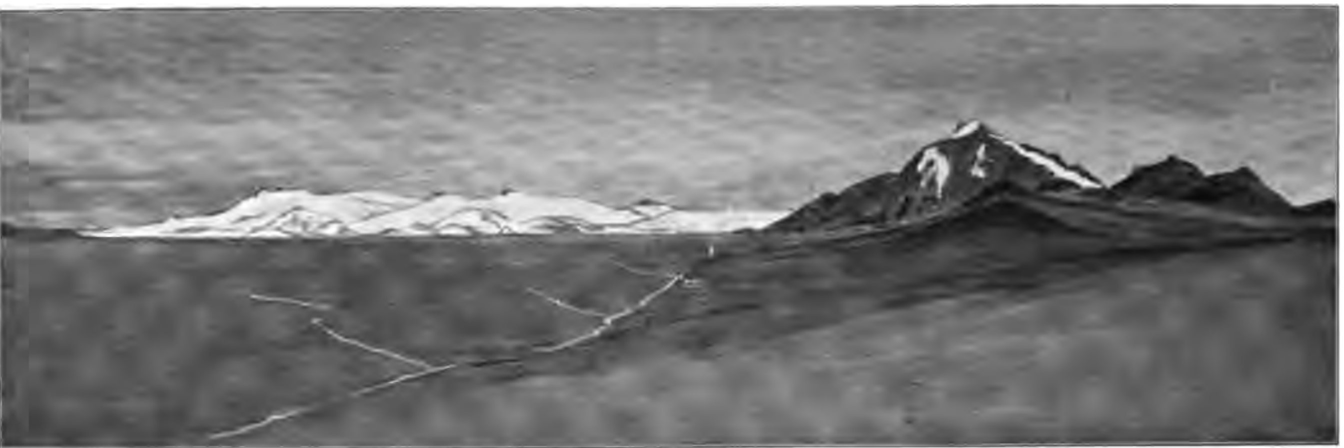
Endelig faldt det mig ind, at det næppe kunde være andre end Howell — og ganske rigtig, da jeg kom i Nærheden af Teltene, og vore Hestes Fodtrin lød paa den haarde Lava, kom en lille Mand med et blondt Skæg styrtende ud af Teltet. »*Mr. Bruun, how are you?*« lød det fra hans Mund.

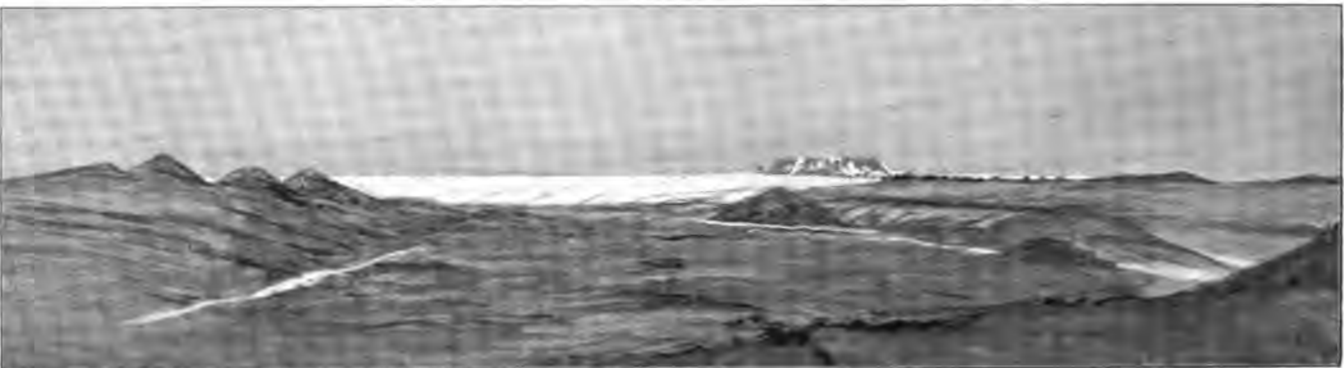
Jeg sprang af Sadlen, og vi gav som sædvanlig hinanden et trofast Haandtryk.

Howell havde to engelske Turister med sig, og vi tilbragte nu alle sammen en hyggelig Aften. Kokken kogte Maden i den varme Kilde, og vi strakte os behageligt i vore Feltsenge under munter Samtale.

Det blev sent. Turisterne var trætte og gik til Ro i deres Telt; men Howell og jeg sad længe i hans Telt og talte om dette herlige Land med Horisonterne uden Grænser, dette Land, som han og jeg elskede, fordi vi der følte os glade og frie i den prægtige Natur. Vi udvekslede Meddelelser om geografiske Forhold, om Vadesteder, Fjeldstier og vanskelige Passager. Vi hjalp hinanden fremad med Raad og Daad, med Oplysninger om Veje, Varder, Græssteder for Heste, Følgemænd o. s. v., kort sagt med alt det, som er nødvendigt at vide for den, som selv skal finde sig Vej. Længe sad vi og talte, og det blev sent, inden jeg gik ud af Teltet. Howell fulgte mig, pegede paa Jøklen, hvis hvide Kuppel laa klar i Sommernatten, og idet han betoges af det herlige Syn, betroede han mig sin Plan til at overskride Jøklen — den han siden lykkeligt iværksatte. Et Øjeblik endnu, og vi sagde hinanden Godnat.

Siden sendte han mig en Beskrivelse af sin Rejse. Forunderlig nok laa dette hans Brev for mig, da jeg modtog den sørgelige Meddelelse om hans Død. Det var den 3. Juli 1901 i Skagefjorden paa et Vad, jeg for Resten ogsaa har benyttet. Følgemændene havde fundet Stedet og kom tilbage over Elven for at hente Turisterne og Bagagehestene. Da red Howell ud i Strømmen, men kom en Smule ud af Retningen. Strømmen tog ham — han var fortabt.

VED VATNAJØKELS NORDRAND. — Øverst: Jøklens nordvestre Hjørne med Snæfell i Forgrunden; nederst: Jøklens Midterparti Vest for Snæfell med Kværkfjöll i Baggrunden (40 Kilometer borte). (Efter Skitser af Forf.)

Howell ledsagedes paa Turen over Langjøklen af to Englændere (Mr. Hougthon-Holborn og Mr. Barrett) samt to Islændere.

Turen udgik fra Kalmanstunga den 1. August 1899. Der overnattedes i Telt, og Rejsen fortsattes den 2. August med Heste og Bagage til Randen af Jøklen. En Hest medtoges op paa Isen for at trække Slæderne det første Stykke, medens de andre Heste sendtes Norden om Jøklen til en Dal (Thjófadalur) noget Syd for Hveravellir. Natten tilbragte de tæt under øverste Rand af Jøklen.

»Om Aftenen var det dejligt Vejr. Himlen var klar, men over alle Dale laa der tunge Skyer. Bjærgtinderne ragede op af Skyerne som Øer op af Havet.« Den 3. August fortsattes Isvandringen mod NØ., hvor Teltet sloges op midt paa Jøklen ved en lille brun Tuftinde Nord for Hvítárvatn. Rundt om Tinden, undtagen mod Nord, havde Isen, paa Grund af Solstraalernes Tilbagekastning fra Tinden, dannet en 150 Fod dyb og lige saa bred Sænkning.

Den 4. August fortsattes Vandringen i et forfærdeligt Søle, men de kom lykkeligt ned til Fagrahlið. Dagen efter fik de Hestene fra Thjófadalur. Under Turen havde de hele Tiden haft dejligt Vejr, ikke en Draabe Regn og ingen Taage. De havde en herlig Udsigt mod Vest lige til Snæfellsjökull og mod Øst til Vatnajökull. »Den eneste Vanskelighed vi havde at kæmpe imod,« siger Howell, »var, at Jøkelfladen var saa blød, at vi sank to til tre Tommer i ved hvert Skridt. Endvidere manglede vi Vand. Vi fyldte vor Kedel med Sne hver Aften og lod den smelte over Ildstedet. Om Dagen skaffede Mr. Holborn os en Smule Vand, to Kopper hver til Middagsmaden, derved at han fyldte Kedelen og Tepotten med Sne, bandt dem fast til Slæden og lod Solen smelte Sneen.«

Vi har nu i store Træk givet en Oversigt over Islands Udforskning og vender os derpaa mod Vest.

LITERATUR: *Amund Helland:* Islændingen Sveinn Pálssons Beskrivelser af islandske Vulkaner og Bræer. (Den norske Turistforenings Aarbog for 1881 og 1882.) *Th. Thoroddsen*: Nogle almindelige Bemærkninger om islandske Vulkaner og Lavastrømme. (Geogr. Tidsskr. 13. Bind. 1895—96.) *Do.:* Fra Islands indre Højland 1889. (Geogr. Tidsskr. 10. Bind. 1890.) *Do.:* Rejse i Vester Skaptafells Syssel 1893. (Geogr. Tidsskr. 12. Bind. 1894.) *Do.:* Islands Jøkler i Fortid og Nutid. (Geogr. Tidsskr. 11, Bind. 1892.) *Watts:* Across the Vatna Jökull. (London 1876.) *V. Petersen:* To Rejser i det indre Island (af Schythe og Watts) fortalte efter Rejsebeskrivelserne. (Geogr. Tidsskr. I. Bind 1877.)

KAKORTOK KIRKERUIN. (Eft. Graah.)

NORDBOKOLONIEN I GRØNLAND.

VINLANDSREJSER — TOGTER MOD NORD.

Nordboernes Opdagelse og Kolonisation af Island havde ført dem i Nærheden af den store isdækte Ø, som vi nu kender under Navnet Grønland. Allerede ved Aar 874, med andre Ord samtidig med Islands ældste Bebyggelse, havde en Mand ved Navn *Gunbjørn* opdaget, at der laa nogle Øer Vest for Island. De blev opkaldte efter ham og benævnedes Gunbjørnskærene.

De maa formentlig søges under Grønlands Østkyst, hvis de da ikke siden er forsvundne ved et vulkansk

kansk Udbrud. Paa et hollandsk Kort fra 1508 findes der nemlig mellem Island og Grønland en Ø, ved hvilken der staar angivet: »Denne Ø blev fuldstændig opbrændt i 1453«.

Den egentlige Opdagelse af Grønland skete imidlertid i Aaret 985 ved *Erik den Røde.* Han hørte til en gammel stridbar og uforfærdet Vikingeæt. Hans Fader kom til Island fra Jæderen i Norge som Følge af et begaaet Drab. Sønnen Erik voksede op her. Han havde arvet Faderens haarde Natur, og blev selv en modig men stridslysten Mand. Som Følge af begaaet Drab blev han paa Thorsnestinget erklæret for fredløs i tre Aar og maatte nu søge bort fra Island. Han besluttede at opsøge de Øer, Gunbjørn havde set, og sejlede i Aaret 985 ud fra Snefjeldsjøklen, vestligst paa Island, og satte Kursen mod Vest. Efter en ualmindelig heldig Rejse kom han ind mod Grønlands Østkyst ved en Isbræ, som han kaldte Blaasærk.

Men den Gang, som nu, var Grønlands Østkyst stænget af Drivis, og Erik kunde ikke naa ind til Land her. Han sejlede da med Polarstrømmen mod Syd forbi det nuværende Kap Farvel og landede et Sted paa Sydvestkysten i det nuværende Julianehaabs Distrikt. I de følgende Somre udforskede nu denne duelige Sømand Vestkysten af Grønland langt mod Nord, maaske helt op mod Disko-Bugten. Han fandt, at Landet egnede sig til Bebyggelse, og han besluttede at organisere dets Kolonisation. Efter de tre Aars Fraværelse vendte Erik tilbage til Island for at udbrede Efterretningen om det nyopdagede Land og for at formaa nogle af sine Landsmænd til at udvandre dertil. For at lokke Folk derover, kaldte han Landet »Grønland«. Hans Beskrivelse af dets Herligheder bevirkede

FRA ØSTGRØNLANDS KYST: Øverst KAP JØRGENSEN, nederst KAP HILDEBRANDT.
(Eft. Fotografier af G. Amdrup).

at der i Sommeren 990 sejlede en Flaade paa 25 fuldt lastede Vikingeskibe ud fra Bredebugten med ham. Men dette Kolonisationstog, der bestod af Folk fra Nordvestlandet, forløb ikke uden alvorlige Ulykker. Af Skibene naaede kun 14 Grønland, de andre led Skibbrud i Polarisen eller maatte vende om. Erik bosatte sig i den efter ham opkaldte Eriksfjord paa Gaarden Brattahlid (ɔ: den bratte Fjeldside). Efter de nyeste Undersøgelser maa denne Fjord være den samme som vore Dages Tunugdliarfik. I denne og Nabofjordene nedsatte de øvrige Kolonister sig, og senere kom andre til og tog Land, saaledes at det ikke varede længe, inden der dannede sig to Kolonigrupper, der benævnedes *Østerbygden* og *Vesterbygden,* hvilke begge laa paa Grønlands Sydvestkyst, som her har Retning fra Nordvest til Sydøst. Østerbygden laa østligt (og sydligt) i det nuværende Julianehaabs Distrikt, Vesterbygden vestligt (og nordligst) i Godthaabsdistriktet. Mellem Bygderne laa en ubeboet Kyststrækning. Erkendelsen af disse Koloniers Beliggenhed har imidlertid været et brændende Spørgsmaal, som først er løst i vore Dage.

For fra Island at komme til Østerbygden, sejlede man, ifølge de gamle Kilder, ret i Vest til Grønlands Østkyst, derpaa langs den mod Syd forbi en Odde, som kaldtes *Hvarf,* hvilken nogle har antaget var Kap Farvel, medens Professor *Finnur Jónsson* mener, den har ligget noget Vest herfor.

I Sagaerne findes, ligesom for Islands Vedkommende, en nøjagtig Fortegnelse over de vigtigste Landnamsmænd, med Angivelse af hvilke Fjorde de tog i Besiddelse.

Grønlands Forfatning var den samme republikansk-aristokratiske som Islands. En Gang om Aaret samledes de paa

Tinge ved Gardar (det nuv. Igaliko) for at sidde til Doms og høre Lovene blive oplæst.

Ligesom Ingolf paa Island synes Erik den Røde at have været den fornemste og mest indflydelsesrige Høvding paa Grønland lige til sin Død, hvorefter hans Søn Leif og efter

EN SIKKER HAVN PAA GRØNLANDS VESTKYST (TIGSALUK).
(Eft. Fot. af Maskinist Rasmussen paa »Fox II«.)

ham dennes Søn Thorkel boede paa Brattahlid som Landets ypperste Mænd.

Samme Aar som Kristendommen blev indført paa Island (1000), antoges den, til Trods for en Del Modstand, ogsaa paa Grønland efter at Leif Erikssøn, der i 999 var bleven døbt i Norge, efter Kong Olafs Tilskyndelse havde lovet at virke herfor. Erik den Røde lod sig dog ikke døbe.

Kolonisterne indrettede sig i Grønlands dybe Fjorde gan-

ske som paa Island; de byggede Huse af lignende Art som der, holdt Køer, Geder, Faar og Heste og havde temmelig let ved i de Egne, hvor de havde nedsat sig, at samle Foder nok til deres Husdyr; dertil drev de Sæl- og Hvalfangst samt Fiskeri, navnlig i de lakserige Elve, ligesom Jagten paa Rensdyr, Harer, Bjørne o. s. v. gav et godt Resultat, saa Eksistensbetingelserne langtfra synes at have været saa haarde, som man maaske skulde tro. Store indhegnede Hjemmemarker, der er oversaaede med Ruiner af Beboelseshuse, Stalde og Folde, ses endnu mange Steder; ja ved Gardar, hvor der (1126) oprettedes et Bispesæde, i Bunden af Einarsfjord, træffer man endnu Kostalde, hvor Baasenes Antal vidner om, at Koholdet endog kunde være over 100 Stykker paa et Sted.

Der var efter Forholdene ikke saa faa Mennesker i Kolonierne, og Antallet af de første Landnamsmænd anslaas til ca. 700, men efterhaanden voksede Antallet. I *Østerbygden* fandtes efter de gamle Kilder til sidst 190 Gaarde med 12 Kirker og 2 Klostre, og i *Vesterbygden* 90 Gaarde med 4 Kirker. Regner man, at der gennemsnitlig levede 10 Mennesker paa en Gaard, var der i Østerbygden mindst ca. 2000 Mennesker, i Vesterbygden ca. 1000.

Paa Bispesædet *Gardar* var en Domkirke, indviet til St. Nikolaus, med smaa Korsarme, og hvis samlede indv. Længde var 25 Meter. Den var bygget af store røde Sandstensblokke; kun Grunden er endnu tilbage, men i de nærliggende Grønlænderhuse ses store Sten, der er bortslæbte fra Murene. Af Kirkerne er ialt fundet 5, og blandt dem en prægtig Ruin ved Kakortok i Nærheden af Julianehaab; den har dog mulig ikke været fuldført. Saavel ved Igaliko

som de andre Kirker er foretaget Gravninger, og navnlig fra Kirkegaarden ved Ikigait er der bragt en stor Del Fund fra Nordbotiden for Dagens Lys, deriblandt Runeligsten, smaa Trækors, Klæder o. lign.

Disse interessante Fund samt andre lignende fra selve Nordbogaardene beror i Nationalmuseets 2. Afdeling.

GRØNLÆNDERHUS VED IGALIKO. Huset er opført af Sten fra Nordboruinerne. (Eft. Fot. af K J. V. Steenstrup).

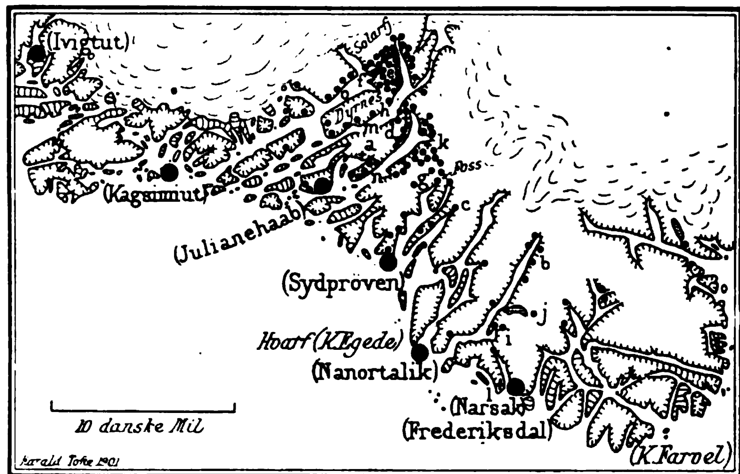
I »*Kongespejlet*«, der som bekendt er skrevet i Norge i det 13. Aarhundrede i Form af en Samtale mellem Fader og Søn, omtales Forholdene i Grønland udførligt og sikkert nøjagtigt:

»Der bor faa Folk i Landet, thi de beboelige Strækninger er faa. Men de, som bor der, er Kristne og har Kirker og Præster. Hvis det laa nær andre Lande, vilde man kalde det Tredjedelen af et Bispedømme. Men nu har de sin egen Biskop paa Grund af den store Afstand fra andre Menne-

sker. Men hvis Du spørger, hvad de lever af, saa har de ikke Sædekorn«. Ja største Parten af Folket har aldrig set Brød.

»Men det fortælles, at der paa Grønland er gode Græsgange og store og gode Gaarde. Thi Folk har mange Faar og Køer, og der laves meget Smør og Ost. Folk lever deraf samt af al Slags Jagt paa Ren, paa Hval og Sæl og paa Bjørne«.

Faderen fortæller at Grunden til at Folk rejser til Grønland er den, at de dels søger Berømmelse ved at udstaa

ØSTERBYGDEN.

De *12 Kirker* menes at have ligget ved a, d, e, f, g, h, i, j, k og l. Af disse er fundet: a = Hvalsø Kirke (ved Kakortok); d = Domkirken paa Gardar (ved Igaliko); l = Brattahlid Kirke (ved N Kagsiarsuk); K = Høvde (S Kagsiarsuk); l = Herjólfsnæs (Ikigait). — De *2 Klostre* menes at have ligget ved b og c. — Af *Fjordene* mærkes: nordligst Isafjord (o) med Fortsættelsen Bredefjord; Eriksfjord (m); Einarsfjord (n); Siglufjord (ind til g); Hrafnsfjord (ind til c); derpaa Alptafjord; Ketilsfjord (ind til b) og Herjolfsfjord (Vest for Narsak).

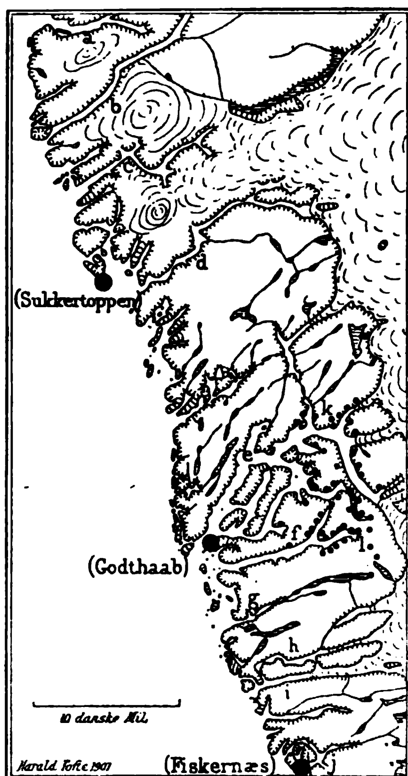
Livsfare, dels tilfredsstiller deres Nysgerrighed og endelig der søger Vinding:

Grønlænderne maa nemlig fra andre købe Jærn og alskens andre Nødvendighedsartikler. Men til Gengæld leverer de Sælskind, Reb af Hvalroshuder og Hvalrostænder, Ting som man andetsteds ikke faar.

Nordboerne i Grønland færdedes viden om, og deres Lyst til at udvide Horisonten, til at gaa paa Eventyr og til at

søge fjernere Erhvervspladser, bevirkede snart, at de ikke blot opdagede Vinland paa Nordamerikas Fastland, men ogsaa vendte Stævnen paa deres Skibe langt mod Nord, i Retning af vor Tids Smiths-Sund.

Af Professor *Gustav Storms* Undersøgelser af Hovedkilderne til Beretningerne om Vinlandsrejserne, navnlig Erik d. Rødes Saga (sædvanlig kaldet Thorfinn Karlsefnes Saga) fremgaar det, at Vinlands Opdagelse foregik paa følgende Maade:

VESTERBYGDEN.

Blandt Fjordene (a—j), hvilke omtales, mærkes: Rangafjord (e = Godthaabsfjord) og Lysefjord (j = Fiskernæs Fjord). — I Vesterbygden laa 4 Kirker.

I Aaret 999 drog Leif Eriksson, som berørt, fra Grønland til Norge. Det var, saa vidt man ved, det første Forsøg paa at sejle direkte over Atlanterhavet til Norge, og denne Bedrift viser noksom, hvor dristige Sømænd Nordboerne var. Leif gik i Kong Olaf Tryggvasons Tjeneste, blev døbt og opholdt sig i Vinteren hos ham i Nidaros. Om Vaaren Aar 1000 fik han en Præst med sig, da han skulde sejle hjem til Grønland. Han holdt rimeligvis den Kurs, som siden blev den almindelige fra Norge til Grønland, mellem Færøerne og Shetland for at naa Sydspidsen af Grønland; men han blev dreven ud af sin Kurs og:

KORT TIL NORDBOERNES OPDAGELSESREJSER.

»omdreves længe i Havet og traf paa Lande, hvis Tilstedeværelse han før ikke kendte til; der var selvsaaede Hvedeagre og Vintræer groende; der var ogsaa Masurtræer, og de tog med sig Prøver paa alt dette, nogle Træer saa store, at de kunde bruges til Huse ɔ: til Bjælker)«.

Leif kom hjem samme Høst.

Imidlertid var man paa Grønland stærkt optaget af hans Meddelelse om Opdagelsen. Leifs Broder *Thorstein* stillede sig nu i Spidsen for et Opdagelsestogt, og selv hans gamle Fader, Erik den Røde, var med, foruden 20 andre Mænd. Men dette Tog (1001) mislykkedes; de fik Modvind og drev saa langt mod Nordøst, at de fik Island i Sigte, derefter saa langt mod Sydøst, at de »havde Fugl« af Irland. Om Høsten naaede de udmattede hjem uden Resultat.

Samme Høst døde Thorstein af Pest paa sin Gaard i Lysefjord i Vesterbygden efter at have ægtet Islænderinden Gudrid Thorbjørnsdatter, der var ankommen til Grønland med sin Fader. Enken rejste nu til sin Svigerfader, Erik den Røde paa Brattahlid i Østerbygden, hvor hun i Julen 1002 paa ny blev gift med Islænderen *Thorfinn Karlsefne,* der sammen med andre Landsmænd var kommet til Grønland.

Om Vaaren 1003 stillede nu Thorfinn sig i Spidsen for en stor Ekspedition, som saa drog ud fra Vesterbygden for at kolonisere Vinland. I Togtet deltog to islandske Skibe med 80 Mands Besætning, der var komne med ham til Landet, desuden det Skib, i hvilket Gudrids Fader var kommen til Landet, og som blev bemandet af Erik den Rødes yngre Søn *Thorvald*, hans Svigersøn *Thorvard* tillige med dennes Hustru *Freydis* og hans Jæger *Thorhall Veidemand,* i alt 3 Skibe og 140 Mand.

Paa denne Rejse er det nu, at de opdagede og besejlede en Del af Nordamerikas Vestkyst.

Først kom de over mod et Land, der var bedækket med nøgne Fjelde og Isbjærge. Han kaldte Landet *Helluland* (d. e. Stenland), derpaa sejlede han mod Syd og opdagede et andet, som var fladt og bevokset med Skove, hvorfor han kaldte det *Markland* (d. e. Skovland). Endelig landede han paa en tredje Kyststrækning, hvor han fandt Vinranker med Vindruer, hvorfor han benævnte det *Vinland.*

GRØNLÆNDER.
(Eft. Tegn. af Greve Harald Moltke.)

De overvintrede nu i Strømsfjorden (1003—4). Karlsefne havde allerede lidt tidligere sendt sine skotske Løbere Syd over Landet, og de hjembragte efter 3 Dages Forløb baade Kornaks og Vindruer, saa at man nu vidste, at man var i Vinland. Spørgsmaalet var kun, som Storm siger, om man skulde søge dette lige mod Syd eller Nord. Thorhall Veidemand med det ene Skib foretrak det sidste, men Vestenvinden drev dem Øst over, og »efter hvad Købmænd har sagt«, naaede de helt over til Irland, hvor de blev gjorte til Trælle. Men Karlsefne og de øvrige drog Syd over og fandt her ved en Flodmunding et Sted, hvor der virkelig var »selvsaaede Hvedeagre« paa de lavere Steder, medens der højere oppe voksede vild Vin. Men her fik de ogsaa Besøg af Skrællinger, og om Vinteren opstod en Tuskhandel, som dog desværre fik en brat Ende, fordi Karlsefnes Okse skræmmede Skræl-

lingerne. Næste Gang kom disse tilbage for at fordrive de fremmede fra deres Land, og en Kamp opstod, i hvilken en af Islænderne faldt. For at undgaa Kamp, drog de tilbage til Strømsfjord. Herfra drog Karlsefne med det ene Skib videre mod Nord for at søge efter Thorhall Veidemand. Her blev Thorvald imidlertid skudt fra Land af en indfødt. Karlsefne drog nu tilbage til Strømsfjord, og man blev her den følgende Vinter (1005—6) uden at forstyrres af Skrællingerne; derimod udbrød indre Stridigheder, hvortil Kvinderne, og vistnok navnlig Freydis, gav Anledning. Maaske som Følge heraf blev Kolonisationsforetagendet opgivet, og den følgende Sommer (1006) sejlede de to Skibe hjem ad Grønland til.

GRØNLÆNDERINDE.
(Eft. Tegn. af Greve Harald Moltke.)

Paa Rejsen landede de i »Markland« og fangede to Skrællingbørn, som de »lærte at tale«, og som man tog med hjem. Dog skiltes de to Skibe ad paa Vejen fra Markland. Karlsefne kom heldig tilbage til Erik den Røde, og drog den følgende Sommer (1007) hjem til Island, medens det andet Skib, dreven af Vinden, førtes over i Irlandshavet, hvor det forliste. Kun Halvparten af Mandskabet reddede sig i Land.

Islandske Kilder nævner intet paalideligt om senere Kolonisationsforsøg i Vinland.

Professor Gustav Storm fastslaar, efter at alle topografiske Forhold og Naturforhold er drøftede, at *Helluland* maa være Labrador, *Markland* New Foundland og *Vinland* Nova Scotia med Kap Breton-Øen. Den Fjord, hvori Nordboerne

løb ind, maa da søges blandt en af Fjordene paa Nova Scotias Kyst. Forgæves har man i Amerika søgt efter Mindesmærker fra Nordboerne, som kunde bevise Rigtigheden heraf. Alle de hidtil fremdragne har ved nærmere Prøvelse vist sig at være falske; derimod har der i Ringerike i Norge staaet en Runesten over en vinlandsrejsende, hvilket Prof. *S. Bugge* nylig har paavist. — Efter Karlsefne vides intet Forsøg at være gjort paa at genfinde Vinland, førend den grønlandske Biskop *Erik Gnupssøn* 1121, dreven af from Omvendelsesiver, søgte at genfinde dette Land. Han forsvandt dog rimeligvis paa Havet uden at naa sit Maal. Med ham ender Vinlandsrejsernes Historie.

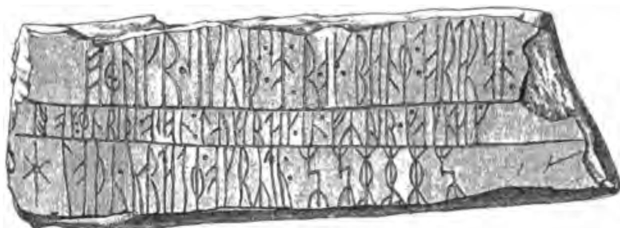

UNG PIGE, BLANDINGSTYPE.
(Eft. Fot. af Grønlænderen John Møller.)

Helluland blev i Tidernes Løb et Hjemsted for Trolde og Jætter, som vel satte Indbildningskraften i Bevægelse, men ikke fristede til nye Opdagelsesrejser. Mindet om Vinlandsfærderne bevaredes i Sagaerne paa Island og Grønland; men i Europa kendte man næppe noget til den nye Verden. At Kristoffer Kolumbus, som man har ment, paa Island skulde have faaet Oplysninger om den nye Verdensdel, hvilke kunde have givet ham Ideen til at opsøge denne, er næppe troligt.

Efter saaledes at have gjort Rede for de gamle Grønlænderes Opdagelsesfærd i sydlig Retning, vender vi os nu til Egne, hvis barskere Klima gjorde Opdagelserne langt vanskeligere, men hvor Nordboerne i Grønland med ikke mindre Foretagelsesaand og Dristighed brød nye Baner.

Allerede Erik den Røde havde udforsket den sydligste Del af Grønlands Vestkyst, og snart færdedes Grønlænderne endnu længere mod Nord til Egne, der først atter er bleven besøgte i det 19. Aarhundrede. Ikke blot Sagaerne og forskellige grønlandske Kvad omtaler Farter til det høje Nord;

LILLE RUNESTEN,
fundet paa Kingigtorsuak (ca. 3/4 Størrelse).

men der findes ogsaa utvetydige Vidnesbyrd om de gamle Nordboeres utrolige Uforfærdethed.

Paa Øen *Kingigtorsuak* paa 72° 55′ 20″ n. Br., omtrent fire Mil Nord for den nordligste danske Koloni Upernivik, har man i 1824 fundet en lille Runesten, som var stukket ind i en af de tre gamle Stenvarder, som staar her.

Indskriften lyder i Oversættelse: »Erling Sighvatssøn, Bjarne Thordarsøn og Endride Oddsøn Lørdagen før Gagndag (d. e. 25. April) opførte disse Varder og ryddede (Pladsen).« Til Slutning staar nogle Runer, som man har ment skulde tydes som Aarstallet 1135*).

---

*) Paa Oversigtskortet Side 162 over Nordboernes Opdagelser er Stedet mærket *R*.

Dette »Visitkort«, om man saa vil, findes nu i Nationalmusæet i København og er et uforkasteligt Vidnesbyrd om en af de første Polarrejser. Varderne er selvfølgelig byggede som Sømærker, thi saadanne var til stor Nytte langs den vanskelige Kyst, som hver Sommer besejledes af Nordboerne i Grønland. For Fiskeriets Skyld foretog de nemlig meget lange, besværlige og farefulde Rejser langs Kysten mod Nord til et Sted, der kaldtes *Greipar* (»det er Grønlands yderst boende«). Her plejede de at opholde sig i længere Tid *(Nordreseta)*, her fangede de baade Hvaler og Sæler, og her samledes en Mængde Drivtømmer, som de bragte med hjem.

GRØNLANDSK DRENG.
(Efter Fot. af Grønlænderen John Møller.)

Dette sidste var navnlig af særlig Betydning for Nordboerne i Grønland, thi egentlige Skove fandtes ikke, kun Krat af Birk og Pil, ligesom paa Island, og det var uhyre kostbart at faa Tømmer sendt fra Norge.

I det saakaldte *Nordersetadraapa* besynges Nordmændenes Togter til Grønlands nordligste Egne. De bevarede Vers taler vildt og kraftigt om Vindens Susen og Bølgernes Brus rundt Jøklerne, som skyder langt ud i Havet deroppe i det høje Nord, om »Æges (d. e. Havets) livsglade Døtre, som samlede og spandt de høje Fjeldes haarde, frostmættede Hvirvler«.

Den mærkeligste af alle de gamle Grønlænderes kendte Opdagelsesrejser mod Nord var den, der foregik i Aaret 1265 eller 1266.

I Hauks Bog hedder det: »Derpaa afsendte Præsterne et Skib Nord efter for at lade undersøge, hvorledes det stod til Nord for den langt bortliggende Egn, som de hidtil havde besøgt; men de sejlede ud af *Krogsfjordsheden,* saa at Kysten kom dem af Syne. Derpaa kom Søndenvind

GODTHAABSFJORDEN. (Efter Fot. af Grønlænderen John Møller.)

imod dem, forbunden med Mørke, og de maatte lade Skibet gaa for Vinden; men da Uvejret stilte sig, og det igen blev lyst, saa de mange Øer og alskens Fangst, baade Sæler og Hvaler og en stor Mængde Bjørne. De kom lige ind i Havbugten, og da kom hele Landet dem af Syne, saavel den sydlige Kyststrækning som Jøklerne; men Sønden for dem var ogsaa Jøkler, saa langt som de kunde se. Der fandt de nogle Kendemærker til, at Skrællingerne havde i forrige Tider opholdt sig paa disse Steder; men formedelst Bjørnene kunde de ikke gaa der i Land. Siden sejlede de tilbage i tre Dage, og der fandt de nogle Levninger efter Skrællinger, da de kom til nogle Øer Sønden for Snefjeld. Dernæst sejlede de Sønden paa

til Krogsfjordshede, en stor Dagsroning, Jakobsmessedag; det frøs da der om Nætterne, men Solen skinnede baade Nætter og Dage og var ikke højere, da den var i Sønder, end at, naar en Mand lagde sig paa tværs i en seksaaret Baad, udstrakt mod Rælingen, saa traf Skyggen af det Bord, som var nærmest Solen, i Ansigtet paa ham; men om Midnat var den saa høj som hjemme i Bygden, naar den er i Nordvest. Siden rejste de tilbage hjem til Garde.«

Da man ikke ved, hvor højt Rælingen ragede op over Toften paa de gamle Baade, kan man ikke nøjagtig angive

FJORDBILLEDE FRA IVIGTUT-EGNEN. (Efter Fot. af fhv. Inspekt. Schmidt i Ivigtut.)

Krogsfjordens Beliggenhed; men der er næppe Tvivl om, at den maa søges paa meget nordlig Bredde.

Skibet fulgte, som man vil se, ikke Grønlands Kyst, men styrede ud over Havet (Baffinsbugten?) til det kom ind i en stor Bugt eller Fjord, maaske Jones Sund eller langt op i Smiths-Sund.

Hvorom alting er, vi har her at gøre med den første virkelig omtalte Polarfart.

Hvor de nævnte tre Steder *Norderseta, Krogsfjordshede* og *Greipar* laa, kan overhovedet ikke med Sikkerhed bestem-

mes. Norderseta indesluttede vistnok hele Strækningen ved Melville-Bugten og Indløbet til Smiths-Sund. Længere borte laa sandsynligvis Krogsfjordshede og Greipar.

Samtidig med at Grønlænderne saaledes gik paa Langfart til fjerne Egne i Isregionen, søgte de at vedligeholde Forbindelsen med deres oprindelige Hjemstavn.

GRØNLÆNDERINDE.
(Efter Fot. af Grønlænderen John Møller.)

Sejladsen direkte til Norge fra Grønland blev, som vi har hørt, meget tidlig paabegyndt, og senere, da Nordbokolonien var kommen under den norske Krone, skete den saa at sige udelukkende hertil.

Udeblev Handelsskibet, var man derfor ilde stedt, thi Korn, Jærn og meget andet, som var uundværligt, maatte hentes fra Norge. Men som oftest maatte man undvære Kornet.

I Kongespejlet siges: »Dog er der Mænd, der udgives for de ypperligste og mægtigste, som for en Prøves Skyld forsøger at saa, men den største Mængde i dette Land ved dog ikke, hvad Brød er og har endnu aldrig set Brød.«

SOMMER VED IVIGTUT. (Efter Fot. af fhv. Insp. Schmidt.)

VINTER SAMMESTEDS. (Efter Fot. af fhv. Insp. Schmidt.)

Livsvilkaarene i Grønland var i det hele taget tarvelige for Nordboerne. Den Race, som levede i Øster- og Vesterbygden, var derfor yderst nøjsom og haardfør, men efterhaanden som Samkvemmet med Moderlandet og Norge i Tidens Løb indskrænkedes og Kolonien hverken materielt eller aandeligt fik nogen Paavirkning, blev dens Modstandskraft mindre, og Befolkningen gik tilbage i enhver Henseende.

Uden videre Rystelser og uden at der spores nævneværdige Begivenheder vedblev den grønlandske Fristat dog at bestaa til det 13. Aarhundrede, da »Grønlænderne« ved Aar 1261, omtrent samtidig med Islænderne, underkastede sig den norske Konge Hakon den gamle. Dermed havde de afsagt deres egen Dødsdom; thi fra nu af gik det tilbage for dem. Afstanden og Skibsfartens Farlighed i Forbindelse med at Handelen blev gjort til et kongeligt Monopol, saa at kun »Knarren«, Kongens eget Skib, maatte besejle Landet, bevirkede, at Forbindelsen med Omverdenen blev indskrænket i den Grad, at der ofte var mange Aar mellem et Skibs Ankomst, navnlig naar »Knarren«, som det ofte hændte, forliste.

Fra Midten af det 14. Aarhundrede var de omtrent afskaarne fra al virksom Hjælp fra det Land, der burde have støttet dem i deres ulige Kamp mod Naturen og de indfødte eller Skrællingerne, som netop nu begyndte at forulempe Nordboerne, kommende fra Nord paa deres Vandringer langs Vestkysten. Allerede ved Nordboernes Ankomst til Grønland havde de opdaget Spor af disse Folk, som dog i lange Tider ikke kunde været i de Egne, Nordboerne beboede, før de nu — i det 14. Aarhundrede —

netop paa et Tidspunkt, da Nordbo-Kolonien var i stor Tilbagegang — optraadte i faretruende større Mængder. Disse Folks vilde Natur, hvilken man i vore Dage har lært at kende gennem Angmagsalik'ene paa Østbygden, bevirkede, at de snart angreb Nordboerne saa eftertrykkeligt, at disse ikke kunde staa imod.

EN SKØNHED.
(Eft. Fot. af Grønlænderen John Møller.)

En norsk gejstlig, *Ivar Baardsøn*, der i 1341 kom til Grønland, og som var Forstander paa Biskopsgaarden i Østerbygden, var bleven sendt til Vesterbygden for at hjælpe Indbyggerne med at fordrive Skrællingerne. Han fandt ved sin Ankomst, at Bygden var fuldstændig tilintetgjort, alle Mennesker var døde, og kun noget vildt Fæ og Faar forefandtes, hvoraf der medtoges en Del til Østerbygden.

Siden kom Turen til Østbygden, som Skrællingerne angreb i 1418, men endnu til hen mod Aarhundredets Slutning holdt Kolonien sig dog; svagere og svagere blev Modstandskraften, afsondrede, spredte og aandelig nedbrudte, som Nordboernes Efterkommere var.

Man ved, at et Skib, som i Aaret 1406 skulde sejle fra Norge til Island, i Stedet derfor kom til Grønland, at Besætningen opholdt sig der i flere Aar, og at Fartøjet først Aar 1410 kom tilbage til Norge. Men dette er, saa vidt man ved, den sidste Gang at Skibsfart bestemt omtales til Grønland. Fra det 15. Aarhundrede har man en Efterretning

GRØNLANDSK BIRKESKOV. (Eft. Fot. af Schmidt, Ivigtut).

om, at de tyske Købmænd i Bergen i Aaret 1484 paa en Gang dræbte omtrent 40 Sømænd, de eneste, der dengang kendte Sejladsen til Grønland. Hvor meget sandt der ligger til Grund for denne Beretning, er ikke godt at sige. Et Glimt i det Mørke, som i øvrigt indhyller den sidste Periode af den grønlandske Kolonis Historie, fremkommer gennem et Pavebrev, som en katolsk Præst, Dr. *Jelic*, har fremdraget for en halv Snes Aar siden.

Det er fra Pave Aleksander den Sjettes første Aar (August 1492—93) og beretter om, hvorledes en Benediktinermunk Mathias har søgt Pavens Forgænger om at blive valgt til Biskop i Garde, at den afdøde Pave virkelig har udnævnt ham, men at Bullen herom ikke var udstedt, før hans Død indtraf. Pavebrevet gentager som sædvanligt meget af Ansøgningens Ord, og vi faar derved noget at vide om denne Biskop og om Grønland. Paven fortæller, at Grønland er en Ø, beliggende ved Verdens Ende, at Indbyggerne der ikke har Brød, Vin eller Olje, men lever af Tørfisk og Mælk. Paa Grund af den omgivende Is er Sejladsen til denne Ø meget sjælden, og Landing kan kun ske i August Maaned; derfor tror man, at i de sidste 80 Aar intet Skib er kommet derhen, og heller ikke nogen Biskop eller Præst har resideret der. Deraf har Følgen været, at de fleste Indbyggere er faldne fra den kristne Tro og har intet andet Minde derom, end at engang om Aaret fremvises den Alterdug (corporale), som for omtrent 100 Aar siden benyttedes af den sidste Biskop, naar han indviede Nadveren. Nu har, efter den daværende Kardinal Borgias Opfordring, Benediktinermunken Mathias tilbudt sig at gaa som Missionær til dette Land for at omvende de frafaldne, og har villet vove Liv og Helbred i dette Foretagende ved selv personlig at rejse did med Skib.

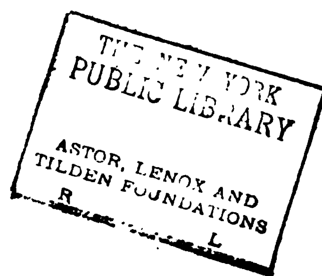
Indholdet er mærkeligt, eftersom det stemmer med, hvad vi kan slutte os til af historiske Kilder. Det sidste Skib, som vides at have været paa Grønland, kom, som fortalt til, Norge 1410, altsaa 82 Aar før Brevet, som angiver 80; den sidste fungerende Biskop paa Garde døde 1377, og Efterretningen herom kom til Norge 1383, altsaa 109 Aar før Brevet; men dette siger »omtrent 100«.

Brevet antyder saaledes, at der nylig fra Grønland er bragt Underretning om Landet til Europa, og vi har dunkle Efterretninger netop fra Tiden omkring 1490 om en Rejse til Grønland. Snart nævnes Søfareren *Johan Scolvus,* snart Sørøverne *Pining* og *Pockhorst.* Alt tyder saaledes paa, at der virkelig ved 1492 har været gjort et hidtil ukendt Forsøg paa at knytte Forbindelse med den grønlandske Koloni.

Saa meget mere maa det beklages, at Erkebiskop *Erik*

EN NORSK HVALFANGERSTATION. (Efter Fotografi.)

PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R
L

GRØNLÆNDERNES BOLDSPIL. (Efter Hans Egede).

Valkendorfs Forsøg paa, godt en Snes Aar efter, at faa en Ekspedition udsendt til Genopdagelse af Grønland strandede,

GRØNLÆNDERKVINDER. (Efter Fot. af Dr. Thulstrup).

fordi han faldt i Unaade; thi paa dette Tidspunkt kunde der maaske endnu have været Udsigt til at træffe de sidste Nordboer i Østerbygden i Live.

Alle paalidelige Efterretninger om de gamle Nordboers seneste Skæbne er nu forsvundne. Selv om det er højst sandsynligt, at de sidste »*Kablunakker*«, saaledes som grønlandske Sagn siger det, er bleven dræbte af Eskimoerne, er det dog ikke udelukket, at Nordboerne efterhaanden har blandet sig med »Skrællingerne«, antaget deres Sæder og Skikke samt Erhvervsmaade, og gaaet fuldstændig op i dem.

Paa Toppen af det 1700 Meter høje Fjeld Igdlerfigsalik findes to Stenkredse, der synes at være Rester af Nordbohytter. De har maaske været benyttet af Folk, der Aar efter Aar, Dag efter Dag sendtes herop af de sidste Nordboer for at spejde. I ængstelig Spænding ventede disse paa den Hjælp fra Moderlandet, som ikke kom — paa det Skib, som ikke skulde stævne Fjorden ind, før det var for silde, og før den sidste Nordbo — der ifølge Sagnet hed Olaf — paa Flugten havde druknet sit Barn, for at det ikke skulde falde i Fjendehaand.

I den første Tid efter Grønlands Genopdagelse, hvorom vi nedenfor skal høre nærmere, var der ingen, der tvivlede om, at baade Vesterbygden og Østerbygden havde ligget Vest for Grønlands Sydspids, saaledes som vist paa Sigurd Stephanius' Kort fra 1570 (90) og Halls Kort af 1605. Ved en Fejltagelse, der, som K. I. V. Steenstrup har paavist, opstod ved et af Biskop *Theodor Thorlacius* i 1668—69 udarbejdet Grønlandskort, flyttedes Østerbygden om paa Østkysten, hvor senere Forskere og Opdagere lige til vore Dage mente at maatte søge den.

Første Gang man efter Grønlands Genopdagelse hører Tale om Ruiner, er — ganske vist kun forbigaaende — i *Christian Lunds* Indberetning til Kong Frederik den tredje angaaende *David Danells* Rejser til Grønland i 1652 og 1653. *Hans Egede* var imidlertid den første, som erkendte, at disse Levninger var Nordboruiner, men han troede, at de var Rester af Vesterbygden, og at Østerbygden maatte søges paa Østkysten. Efter hans Tid blev der i det 18de Aarhundrede af *Peder Olsen Walløe, Aaron Arctander, Bruhn, E. Thorhallesen* og *A. Olsen*, hvilke alle var knyttede til den grønlandske Handel, foretaget omfattende Rejser, til Dels med den bestemte Opgave at beskrive disse interessante Mindesmærker.

Paa Grundlag af disse Mænds Undersøgelser var det, at *Heinrich Peter von Eggers* i 1792 teoretisk kunde paavise Østerbygdens Beliggenhed i Julianehaab-Distriktet. Skønt denne hans Teori senere blev stærkt angreben, hævdede *C. C. Rafn* dog dens Rigtighed i »Grønlands historiske Mindesmærker«, navnlig efter at Søofficeren *V. A. Graah* ikke havde fundet Ruiner paa Grønlands Østkyst, og efter at der paa ny var foretaget Gravninger og Undersøgelser, særlig i Julianehaab-Distriktet. Fra 1846, da det nævnte Værk var sluttet, og lige til de af »Kommissionen for geologiske og geografiske Undersøgelser i Grønland« udsendte Ekspeditioner i 1876 var paabegyndte, fremkom der ingen væsentlig nye Oplysninger om Nordboruinerne. Nu fandt der Opmaalinger Sted af Ruinerne baade i Østerbygden af *G. Holm Th. Groth* og *C. Petersen* og i Vesterbygden af *I. A. D. Jensen* og *C. Ryder.* Skønt man havde fundet nogle af Kirkerne og ligeledes konstateret, at nogle af de enkelte Ruiner maatte være Stalde, medens andre fejlagtigt tydedes som Boliger, var man dog ikke naaet saa vidt, at man kunde skelne Gaardenes Indretning og de enkelte Huses Bestemmelse, lige saa lidt som man havde en klar Forestilling om, hvorvidt det drejede sig om Bygder eller enkelte Gaarde. Ja, endnu i 1883 hævdede *Nordenskiöld*, at Ruinerne slet ikke var nordiske. Hvad i øvrigt disse angaar, lykkedes det ikke før i 1894 med Sikkerhed at konstatere en eneste Bolig blandt de mange Ruiner i Grønland; dog havde *K. J. V. Steenstrup* fremsat den Anskuelse, at Beboelseshusene fortrinsvis maatte søges i de stærkest sammenfaldne og overgroede Ruiner og ikke, som hidtil antaget, i de fornemmelig af Sten opførte Bygninger. Efter at Dr. *Valtýr Guðmundsson* gennem Studier af Sagaliteraturen havde oplyst, hvorledes Privatboligen i Sagatiden paa Island maatte have set ud, udsendtes Forf. i 1894 af den grønlandske Kommission til Østerbygden for at løse Boligspørgsmaalet, hvilket lykkedes ham, efter at der var foretaget Udgravninger i flere Tomter. Det viste sig, som man kunde antage, at de, saa vel som Gaardene, var af udpræget islandsk Type.

Paa Grundlag af samtlige hidtil indsamlede Oplysninger om Nordbokolonien i Grønland og ved kritisk at sammenholde dem med Sagaerne fastslog Professor *Finnur Jónsson* endelig i 1898 en Tydning af Østerbygdens og Vesterbygdens Topografi. Den er i Hovedsagen den samme som Eggers'. Af væsentlige Ændringer er dog Beliggenheden af *Brattahlid*, der er henlagt til Vestsiden af Tunugdliarfikfjorden i Stedet for som tidligere ved Igaliko, hvor Bispesædet Gardar menes at have ligget.

Foreløbig har man ladet sig nøje med dette Hovedresultat; men der ligger i de grønlandske Ruiner en Skat, af hvilken de, der interesserer sig for Fortidens Kulturforhold med Fordel vil kunne øse. Forhaabentlig vil den ad Aare blive udnyttet.

Nordbogaardene i Grønland ligger alle i Ruiner; men Græsset gror endnu frodigt paa de samme Steder, hvorfra man i gamle Dage hentede Føden til Kvæget; og Klimaet i Grønland har ikke forandret sig i de fire hundrede Aar, der er forløbne, siden Østerbygdens Undergang. Eskimoerne er nu eneraadende i disse Egne, der før genlød af Oksernes Brøl og Faarenes Brægen; men disse Folk bebor — af Hensyn til Erhvervet ved Sælfangst, der fornemmelig drives, hvor der ligger Is — næsten ikke det indre af Fjordene, hvor Nordbogaardene laa.

Der er ikke Tvivl om, at der atter kunde leve Tusinder af kvægavlsdyrkende Europæere i de gamle Bygder — om det kunde tillades nogen at nedsætte sig der. Forhaabenlig kommer dog den Tid snart, da dette vil kunne ske paa en Maade, saa at Eskimoerne ikke forulempes.

LITERATUR: *Gust. Storm:* Studier over Vinlandsrejserne, Vinlands Geografi og Etnografi. (Aarsb. for nord. Oldk. og Hist. 1887.) *do.:* Nye Efterretninger om det gamle Grønland. (Historisk Tidsskrift, udg. af den norske hist. Forening. 1892.) *G. Holm:* Beskrivelse af Ruiner i Julianehaabs Distrikt. 1880. (»Medd. om Grønland V 2. Oplag Kbh. 1894) *Daniel Bruun:* Arkæologiske Undersøgelser i Julianehaabs Distrikt. (Meddelelser om Grønland. XVI. Kbhv. 1895.) *do.:* Mellem Fangere og Jægere, (Kbh. 1897.) *Finnur Jónsson:* Den islandsk-grønlandske Kolonis Historie. (Nordisk Tidsskrift för Vetenskap, Konst och Industri. 1893.) *do.:* Grønlands gamle Topografi efter Kilderne. (Meddelelser om Grønland. XX. 1899.) *Alexander Bugge:* Vore Forfædres Opdagelsesrejser i Polaregnene. (Kringsjaa. 1898.) *Th. Kornerup:* Oversigt over »Meddelelser om Grønland«. 1876—1899. (Kbh. 1900.)

GODTHAAB VED VINTERTID. (Eft. Fot. af Grønl. John Møller).

GRØNLANDS GENOPDAGELSE OG NYERE KOLONISATION.

Erindringen om, at Nordboerne havde haft en Koloni i Grønland syntes en Tid næsten glemt. Det første Forsøg der gjordes paa at vække Interessen for dens Genopdagelse var standset, da Biskop Erik Walkendorf, der, som vi har hørt, var Sjælen i Foretagendet, uheldigvis havde paadraget sig Kristian den Andens Unaade og Sigbrits Had, saa han maatte rømme Landet. Imidlertid havde Englænderen *Martin Frobisher* paa nogle Togter til Nordvestpassagens Eftersøgning faaet Grønlands Kyst i Sigte. Han kaldte det »Ny England« og antog det for det »Frisland«, som var omtalt af *Zenierne*, to italienske Brødre, der affattede en mystisk Beretning i det 14. Aarhundrede om en Rejse til Grønland,

hvilken dog efter de nyeste Undersøgelser maa henføres til sydligere Egne. Først Kong Frederik den Anden genoptog Tanken om atter at finde Grønland. Han udsendte 2 eller 3 Ekspeditioner med dette Formaal. Den første i 1579 under Anførsel af en engelsk Skipper *Jacob Alday* og den anden i 1581 under Anførsel af den navnkundige Færing *Mogens Hejnesøn*; men Drivisen, Taage og Storm forhindrede dem i at naa Land.

FANGER. (Eft. Fot. af Grl. John Møller).

Om Heinesøns Togt hedder det i den grønlandske Rimkrønike:

»Mæn lengger mand kom hen Øster paa leed jo skarppere strømmede Søen dær need. Och gjorde dem megen Wmage. De komme oc paa saa undderligt Vand, Huor Seylstenen hviled i dybeste Baand, Saa litt kundde Skibben skride«.

Denne noget dunkle Beskrivelse refererer sig rimeligvis til den stærke Strøm — ligesom det formodes, at en i Dybet skjult Magnetklippe havde hindret Ekspeditionen i at naa sit Maal.

Imidlertid kom Englænderne Nordboerne i Forkøbet og i 1585 genopdagede *John Davis* Grønlands Vestkyst ved »Land of Desolation« paa 61° n. B. (det nuv. Nunarsuit), hvor han traf Eskimoer. Kristian den Fjerde fik nu Lyst til at opsøge de gamle Bygder og i 1605 afsendte han 3 Skibe under Skotten *John Cunningham* og den danske Adelsmand *Godske*

Lindenow med Englænderen *James Hall* som Lods. Medens Cunningham landede Syd for Holstensborg, hvor han tog Landet i Besiddelse i Kongens Navn, forsøgte Lindenow forgæves at naa ind til Østkysten.

Som vi kan vide traf ingen af dem Efterkommerne af Nordboerne.

KOLONIEN SUKKERTOPPEN. (Efter Fot.)

Aaret efter udsendtes ikke færre end 5 Skibe under *Lindenow*, og i 1607 atter 2 Skibe under *Carsten Richardson*, denne Gang til Østkysten, hvor man ved 64° n. Br. gjorde et fortvivlet Forsøg paa at trænge gennem Storisen. Hermed ophørte Kong Kristian den Fjerdes Forsøg paa at genfinde Nordbo-Kolonien. Han rettede derimod sin Opmærksomhed paa Nordvestpassagens Opdagelse og udsendte

i 1619 Jens Munk til Hudsonsbugten. Om denne ulykkelige Ekspedition vil vi høre andetsteds.

Imidlertid havde James Hall gentagne Gange besøgt Grønland. Paa sin fjerde Rejse blev han (1612) dræbt af Eskimoerne i Ramels Fjord (Ikertok paa 66³/₄ ° n. Br.). Kongen oprettede imidlertid i 1636 et saakaldet grønlandsk Handelskompagni der baade skulde handle paa Grønland og drive Hvalfangst

BUNDEN AF AMERALIKFJORDEN. (Efter Nansen).

under Spitsbergen; men det blev dog mest Englændere og Hollændere, som begyndte at handle paa Grønland. Under Frederik III blev Handelen paa dette Land overdraget General-Toldforvalter *Henrik Møller* for 30 Aar. Han udsendte i 1652 *David Danell* med to Skibe til Østkysten og disse naaede netop den 2. Juni tæt ind under Land paa det Sted c. 65¹/₂ ° n. Br., hvor det ogsaa i vore Dage er lykkedes at bryde gennem Polarstrømmens Is. To Øer kaldte Danell

»Hvidsadlen« og »Masteløs Skib«. Derpaa gik han rundt om Kap Farvel til Vestkysten. I 1653 forsøgte Danell atter forgæves at naa ind til Østkysten længere mod Nord; men i 1654 gik han lige til Vestkysten for at handle med de indfødte. Hans Fortælling om, at han mente at have set Nordboernes »Herjufsnæs« paa Østkysten bidrog til, at man

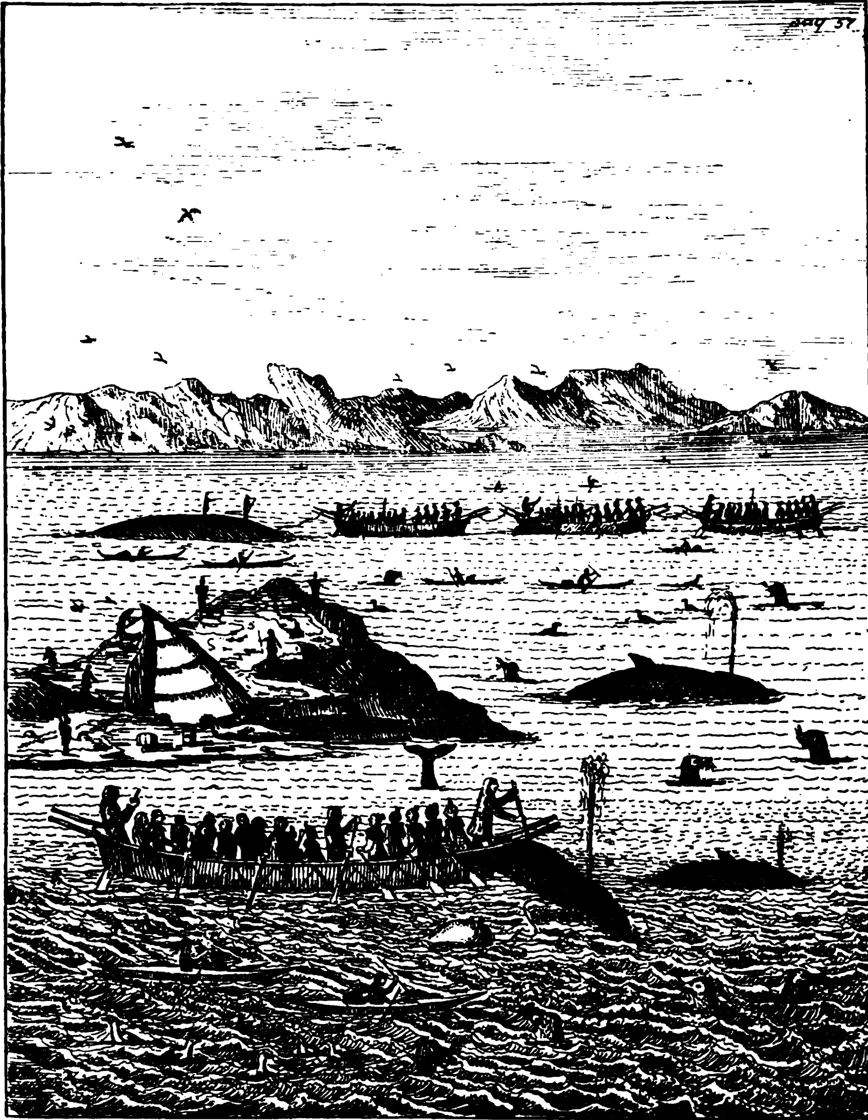
KOLONIEN UMANAK I NORDGRØNLAND. (Efter Fot.)

begyndte at tro, at Østerbygden skulde søges her, hvilket som fortalt, tillige fremgaar af Thorlacius Kort.

Under Kristian V udsendtes Kaptajn *Otto Axelsen* i 1670 og 1671; han forliste rimeligvis i Isen uden for Østkysten.

Atter havde man lidt Skuffelser og paa ny kom en halvhundredaarig Standsning i Opdagelsesforsøgene.

Men nu er vi ved det Tidspunkt, da Grønland atter skulde blive bragt ind under Nordboernes Indflydelse, dog paa en

GRØNLÆNDERNES HVALFANGST.
(Efter Hans Egede).

anden Maade end tidligere og næppe saaledes, som mange havde tænkt sig. Der blev nu ikke Tale om nye større

Indvandringer af Skandinaver, og selv om man vedblivende søgte efter Østerbygden og Vesterbygden, hvor man endnu haabede at træffe Efterkommere af de gamle Kolonister, tænkte man dog ikke for Alvor paa at genbefolke dem med Skandinaver. Grønland blev fra nu af et Fristed for »Skrællingernes« Efterkommere, og naar dette Polarland den Dag i Dag er forbeholdt de oprindelige indfødte, naar man nu til Dags administrerer det fornemmelig med deres Tarv for Øje, bør man stedse mindes, at den, der i første Linie lagde Grunden til denne humane Behandlingsmaade, som saa smukt adskiller sig fra andre Nationers Optræden over for »vilde« Folkeslag, var »Grønlands Apostel« *Hans Egede*.

Han fødtes den 31. Januar 1686 paa Gaarden Harstad paa Hindø ved Lofoten paa $68^3/_4{}^0$ n. Br. (samme Breddegrad som Egedesminde) og opfyldtes tidlig af en brændende Iver for at udbrede Kristendommen blandt de hedenske Eskimoer i Grønland.

»Guds Ære alene og disse arme vankundige Menneskers Oplysning har, er og skal være mit eneste Øjemærke ja, Hjertets uafladelige Ønske indtil min Død« udtalte han.

Efter mange Vanskeligheder lykkedes det ham, — der havde et godt Præstekald i Lofoten — endelig i Aaret 1721 at blive udsendt af Missions-Collegiet samt et bergensk Handels-Compagni. Den 3. Maj sejlede han og en Købmand *Hartvig Jentoft* ud fra Bergen med Skibet »Haabet« og en Galiot for at genopdage Grønland. Den 3. Juli samme Aar landede Egede paa »Haabets Ø« (Imeriksok) paa 64^9 n. Br., hvor »Godthaab« anlagdes. I femten Aar levede Egede med sin Hustru *Gertrud Rask* under en endeløs Kæde af Modgang og Skuffelser, foraarsagede navnlig ved Mangel paa

Støtte hjemme fra, som Missionær blandt Eskimoerne og grundlagde den nu bestaaende Kolonisation blandt dem. Det var dog ikke blot til dem, han vilde bringe Kristi Lære, men han haabede ogsaa at kunne forkynde Kristendommen til Efterkommerne af de gamle Nordboer, hvilke han ventede at træffe. Det var ham en Skuffelse, at dette hans Haab ikke gik i Opfyldelse. Allerede 1723 roede han mod Syd langs Kysten for rundt Kap Farvel at trænge frem til Østkysten, hvor han haabede at finde dem. Han naaede dog kun Nanortalik Syd for det nuværende Julianehaab. Paa samme Rejse opdagede han Nordboruinerne i Østerbygden og blandt dem Kirkeruinen ved Kakortok uden dog at ane, at det var denne Koloni; den skulde efter Datidens Opfattelse ligge paa Østkysten.

GRØNLANDSK OVERKATEKET (Efter Fot.).

Imidlertid havde Frederik IV i 1724 sendt et Skib til Østkysten, som det forgæves søgte at naa ind til. Nu besluttede man at prøve paa, at naa til Østkysten over Indlandsisen, og i 1728 blev det paalagt Major *Claus Enevold Paars* at ride derover, i hvilken Anledning han havde Heste med, hvilke dog alle døde. Fra Bunden af Ameralikfjorden, hvor Nansen senere endte sin berømmelige Isvandring, skulde Forsøget udgaa, men det mislykkedes selvfølgelig komplet. Kun 3 Timer opholdt man sig paa Isen, hvor man snart overtydede sig om Planens Uudførlighed. Paa Hjemvejen gjordes et lige saa forgæves Forsøg paa med Skib at komme i Land

paa Østkysten. Et nyt frugtesløst Forsøg gjordes (1732—33) af Mineralogen *Mathias Jochimsen* paa med Baad at naa rundt om Kap Farvel.

Forholdene i Grønland var stadig meget vanskelige for Egedes Missions- og Kolonisationsforsøg. Hollandske Hvalfangere færdedes i Mængde hvert Aar ved Kysterne, demoraliserende Befolkningen og modarbejdende Handelskompagniet, der allerede i 1726 blev ophævet. Dette var et haardt Slag for Egede, og Kong Frederik IV's Forsøg paa i 1728 at kolonisere Landet ved mandlige og kvindelige Tugthusfanger bidrog ikke til at bedre Forholdene. Nu besluttede tilmed Kristian den VI i 1731 at opgive Missionen i Grønland, men frafaldt det til sidst paa Egedes indstændige Bønner. Herrnhuterne kom ham ved denne Lejlighed til Hjælp. I 1733 opsendte de nu nogle mæhriske Brødre, der anlagde Kolonien »Ny Herrnhut« og siden den Tid har saadanne paa visse Steder af Grønland virket som Missionærer lige til 1890, da de efter Overenskomst med Danmark blev hjemkaldte. Deres Indflydelse paa Grønlænderne var navnlig ikke i de senere Aar heldig, da de snakkede disses Selvstændighedsfølelse.

Egede stred stadig mandelig for at holde Missionen i Grønland oven Vande; men da der i 1733 rasede en frygtelig Koppeepedemi i Landet var han nær bragt til Fortvivlelse.

Handelen blev nu i 1734 bortforpagtet til »Grønlands Patron« Købmand *Jacob Severin* til Dronninglund efter hvem Kolonien Jakobshavn er opkaldt, men det gik kun daarligt og i 1750 overdroges Landets Besejling til det »almindelige Handelskompagni« og først nu begyndte det for Alvor at gaa fremad: der anlagdes en Mængde Kolonier langs hele Vestkysten.

Egede forlod Grønland i 1736, efter at hans Hustru var død, og han selv følte sig skrøbelig. Hans Søn *Poul Egede* (f. 1708, † 1789) overtog nu en Tid Faderens Gerning i Grønland. Baade Fader og Søn, der begge blev titulære Biskopper, virkede siden hjemme i Danmark for Missionen paa forskellig Vis. Hans Egede døde den 5. November 1758 i Stubbekøbing. Han oplyste sin Tid om Grønland og Grønlænderne gennem fortrinlige Skildringer.

Hans Hovedværk var »Det gamle Grønlands nye Perlustration«, der udkom 1729 og 1741. Sønnen Poul gav Bidrag til Missionens Historie. Ogsaa en anden af Hans Egedes Sønner, Kaptajn *Niels Egede* (f. 1710, † 1788) virkede i Grønland. Forinden den danske Stat i 1774 havde overtaget Handelen, anlagde han Egedesminde, ligesom Kolonien Julianehaab blev anlagt straks efter.

Landets Udforskning blev fra nu af fremmet navnlig ved forskellige af de til Handelen knyttede Mænd. Nogle dre-

JOHAN PETERSEN UDEN FOR SIN BOLIG I ANGMAGSALIK. (Efter Fot. af G. Amdrup).

ves af Forskningsiver paa Rejser til Randen af Indlandsisen eller forsøgte at naa frem langs Østkysten, saaledes som vi nedenfor skal høre, andre kastede sig over Studiet af Naturforholdene.

Lars Dalager besteg 1751 Frederikshaabs Isblink, og *Peder Olsen Walløe* naaede 1752 i Konebaad et Stykke op langs Østkysten.

Missionæren *Otto Fabricius* (f. 1744, † 1822) studerede Grønlands Dyreverden og udgav siden sin »Fauna Grønlandica«.

IVIGTUT BRUD. (Eft. Fot. af fhv. Inspektør Schmidt).

Kongens Fødselsdag. Chr. J. Cato lith. Dbl. Grønlandsk Træsnit.

Kúngip inûvia.

Akiortúnguame, Nûp igdlorssuisa kangiane, *kivfat* asimiutdlo *pinerrarigsut pigigsutdlo* igeriatdlarkingnerkisautut Kúngip inûviane tingmiaussak ôkataussartigalugo.

Kongens Fødselsdag.

„Ved Akiortúnguak, Østen for de Danskes Huse ved Godthaab, holde Handelens Mandskab og de dygtigste og flinkeste Erhververe fra Udstederne Fugleskydning paa Kongens Fødselsdag."

Mineralogen *Karl Ludvig Giesecke* (f. 1761, † 1833), der oprindelig havde været Skuespiller i Wien, men siden studerede Mineralogi, berejste i 8 Aar (1806—1813) paa Handelens Bekostning Vestgrønland. Han førte paa denne Rejse en Dagbog, der i vore Dage blev udgivet af Professor Johnstrup (1878). Den indeholder mange ypperlige Oplysninger, navnlig om mineralogiske og geologiske Forhold. Han fandt det sjældne Mineral Eudialyt ved Julianehaab, ligesom han undersøgte Kryoliten ved Ivigtut, hvilken siden med stor Fordel er bleven brudt, efter at Professor *Jul. Thomsen* (1853) havde faaet Eneret paa sin Fremgangsmaade til Fremstilling af Soda af dette Mineral. Senere har det faaet stærk Anvendelse ved Fabrikation af Glas og Emaille og senest til Fremstilling af Aluminium. Der dannedes et Aktieselskab, som aarlig svarer en Afgift af 100,000 Kr. til den danske Stat. Kryoliten brydes udelukkende ved Ivigtut i et aabent Brud, hvor der beskæftiges c. 150 Europæere. Den største Del af Produktionen, 10,000 à 12,000 Tons aarlig, gaar til Amerika. — Giesecke endte som Professor i Mineralogi i Dublin. En anden Mineralog *C. Pingel* besøgte Sydgrønland i 1828—29. Ogsaa andre Grene af Videnskaben blev dyrkede. I otte Aar (1828—36) berejste saaledes Botanikeren Dr. *Jens Vahl* (f. 1796, † 1854) Vestkysten. Han hjembragte meget rige Samlinger af grønlandske Havplanter, Mosser, Laver og Alger og ledsagede Kapt. Graah et Stykke om paa Østkysten paa dennes Konebaadsekspedition. I 1830 foretog Købmand, senere Kolonibestyrer, *Ove V. Kielsen* (1803, † 1864) fra Holstensborg en Tur til Randen af Indlandsisen.

H. RINK.

Paa den Tid var Kaptajn-Løjtnant *Carl Holbøll* (f. 1795, † 1856) Inspektør for Nordgrønland og siden i Sydgrønland, hvor han i høj Grad bidrog til Kundskab om Grønlands Fugleverden.

Fremfor alle andre har dog Geologen og Etnografen *Hinrich Johannes Rink* (f. 1819, † 1893), der i 20 Aar (1848—68) opholdt sig i Grønland, bidraget til dette Lands Udforskning. Han var først Kolonibestyrer i Godthaab, blev siden Inspektør i Syd-Grønland og var efter sin Hjemkomst en Tid (1871—82) Direktør for den kgl. grønlandske Handel.

Hans Opmaalinger i Nord-Grønland, men navnlig hans Undersøgelser over Indlandsisens Naturforhold vil sikre ham et stort Navn blandt Grønlandsforskerne. I sit Hovedværk »Grønland« skildrede han Land og Folk, desuden skrev han en Mængde udmærkede Afhandlinger om Eskimoerne,

IVIGTUT. Ved Bolværket ligger store Stabler af Kryolit — udenfor Skibe, bestemte til at føre det bort. (Eft. Fot. af fhv. Driftsbestyrer Schmidt.)

deres Herkomst, deres Sagn og deres Sprog. Han var i bedste Forstand »Grønlændernes Velgører« og bidrog meget til at udvikle deres Selvstændighed navnlig ved Indførelsen af »Forstanderskaberne«, der inden for visse Rammer gav dem Selvstyre.

Grønlænderne sorterer under *den kgl. grønlandske Handel,* der som berørt oprettedes i 1774 med Monopol for den danske Stats Regning. Den er til-

lige øverste Administration for de danske Kolonier i Grønland. Den ledes fra København af en Direktør, under hvem der sorterer to Inspektører: henholdsvis for Nord- og Sydgrønland med Bopæl i Godhavn og Godthaab. I Nordgrønland findes 7, i Sydgrønland 5 Kolonibestyrere. Endvidere er ansat 3 Læger. *Missionen,* der sorterer under Kultusministeriet, ledes af 11 Missionærer og 2 Over-Kateketer. I Grønland findes endvidere et Seminarium i Godthaab, der længe var ledet af den bekendte Missionær, Pastor *N. Balle* (1839, † 1900). Til Kolonierne paa Vestkysten kom i 1894 den af G. Holm anlagte Koloni blandt Hedningerne paa Østkysten ved *Angmagsalik.* Handelsdirektoratets Hovedopgave er af civilisatorisk Art, og først i anden Række kommer Handelen, der ledes med den største Hensyntagen til Grønlændernes Vel. I de senere Aar har den givet et ret betydeligt Underskud; men den afgiver ogsaa aarlig over 100,000 Kroner til Missionen, Lægevæsen, Grønlændernes Kommunalvæsen og til videnskabelige Undersøgelser.

INSPEKTØR ANDERSEN.

Grønland er af Hensyn til Grønlændernes Vel et lukket Land, i hvilket ingen andre Europæere end Statens Funktionærer maa opholde sig uden Tilladelse (af vedk. Ministerium). Dette Afspærringssystem har været til stort Held for Grønlænderne, som ikke er bleven demoraliserede af Civilisation. De er et lykkeligt Folkefærd, som har faaet netop saa meget af Civilisationens Goder, som de kan taale uden at blive mindre modstandsdygtige Fangere og Jægere. De er paa Vestkysten alle kristne, har faaet et Skriftsprog, i hvilket de selv udgiver og trykker Bøger. Det er Seminarielærer *Samuel Kleinschmidt* (f. 1814 i Grønland, † der 1886), som man skylder Grundlæggelsen af det grønlandske Skriftsprog, og han er Aarsag i, at de indfødte nu kan korrespondere med hinanden fra Nord- til Sydgrønland. Senere har de tidligere Missionærer *J. Kjær, Chr. Rasmussen, H. Jørgensen* og *P. H. Sørensen* formet Eskimosproget i forskellige Ordbøger, Oversættelser o. l.

Ved Godthaab findes det aandelige Centrum i Grønland. Her er Seminariet og det af Rink i 1862 grundede Bogtrykkeri, som endnu den Dag i

Dag ledes af Grønlænderen *Lars Møller*, og hvorfra Tidsskriftet »Atuagagdliutit« udgaar med talrige Illustrationer, hvortil nu benyttes nyere Fremstillingsmetoder, men hvortil Grønlænderen *Aron* selv skar Træsnit i den første Tid. Her findes »Godthaabs fotografiske Anstalt«, der ledes af Lars Møllers Søn, *John Møller*.

Oplysningen er endog saa stor, at man har kunnet præstevi indfødte som Kateketer.

Med alt det er de danske Eskimoer vedbleven i Hovedsagen at leve deres oprindelige Jæger- og Fiskerliv — liggende i Telte paa Sælfangst om Sommeren og boende i deres stundom endnu underjordiske Hytter om Vinteren.

KRARUP SCHMIDT.

Den grønlandske Handels Administration har over for Grønlænderne været mønsterværdig og velsignelsesrig. At den mulig i andre Retninger trænger til Forbedringer, er vistnok sandt. Dens Besejling af Kolonierne, der i øvrigt foregaar ved en fast Stok af ypperlige Isnavigatorer med smaa Sejlskibe, er gammeldags og alt for dyr; den burde formentlig overgaa til at besørges ved Dampskibe. At der endvidere kunde bringes en Del mere ud af Hvalfangst og Fiskefangst, er sandsynligt, men med Tiden vil der forhaabentlig ske Forandringer heri, saa at Handelen ogsaa i denne Henseende kan indtage en Førstestilling.

En af Aarsagerne til, at den nu ikke giver økonomisk Overskud, maa desuden søges i de faldende Priser paa Hovedproduktet Tran.

De Varer, der af Handelen udskibes i Grønland, er hovedsagelig Sælspæk, Haj- og Torskelever, der udbrændes i Grønland til Tran, endvidere Sælskind, Ræveskind, Isbjørneskind, Edderdun og Fuglefjer. Det er for betydelige Beløb, der paa denne Maade indhandles Varer. I Femaaret 1894—98 er der saaledes gennemsnitlig hjemsendt aarlig for $^1/_2$ Million Kroner af disse Varer.

Handelens Embedsmænd har i det hele taget ydet ikke blot vore egne Ekspeditioner, men ogsaa en Mængde fremmede en virksom Støtte. De fleste af de Skibe, som har søgt op gennem Baffinsbugten ind i Isregionen, har anløbet Grønland, navnlig Nordgrønland, hvor Folk som Inspektørerne *C. S. M. Olrik* (siden Direktør), *S. Krarup Schmidt*, *N. A. Andersen* o. fl. har ydet

dem virksom Hjælp. Flere Gange har saadanne Ekspeditioner her hentet Tolke og Fangere, hvilke har gjort glimrende Fyldest, ja ofte været Aarsag i, at Ekspeditionerne har kunnet redde Livet. Disse vil blive omtalte i andet Bind (Kampen om Nordpolen); vi skal blot her nævne Danskeren, Bødker *Karl Petersen*, der deltog i 5 Polarekspeditioner (Pennys, Kanes, Mac Clintocks, Torell's og Hayes), Grønlænderen *Hans Hendrik*, der ligeledes deltog i 5 Polarekspeditioner (Kanes, Hayes, Halls, Nares og endelig Nathorst til Kap York i 1888). En anden Grønlænder, Tolken *Johannes Hansen* (Hansêrak) ledsagede Holm til Østkysten og skrev en Dagbog, der nys er udgivet; sammen med ham deltog den grønlandske Tolk *Johan Petersen* i Holms Ekspedition. Senere ledsagede denne Ryder til Scoresby Sund og Garde paa Indlandsisen, hvorefter han i 1894 blev ansat som Handelsbestyrer i Angmagsalik. I Sammenhæng hermed fortjener at nævnes, at daværende Assistent, senere Kolonibestyrer, *M. Maigaard* i 1886 ledsagede Peary ind paa Indlandsisen.

HANSÊRAK.

Blandt Handelens Embedsmænd maa i øvrigt nævnes Direktør *Hugo Hørring*, den senere Konseilspræsident, der blev Rinks Eftermand, og som med stor Varme tog sig af Grønlands Administration, endvidere den nys afgaaede Direktør *H. P. Stephensen*, Inspektør *E. C. Fenker* og tidligere Inspektør i Sydgrønland, siden Kontorchef og nu Direktør *Carl Ryberg*, hvilken sidste har givet meget væsentlige Bidrag til Forstaaelsen af Grønlænderne, deres Erhverv og deres Forhold til Handelen, og som paa flere andre Maader ved sit nøje Kendskab til Eskimoerne har ydet ikke alene vore egne Ekspeditioner, men ogsaa forskellige fremmede Polarfarere stor Hjælp ved Udrustningen af deres Ekspeditioner.

LITERATUR: »Grønlands historiske Mindesmærker«. »Meddelelser om Grønland«. *Th. Kornerup:* Oversigt over »Meddelelser om Grønland« 1876—1899 (Kbh. 1900). do. Grønlands Kolonisation 1721—1751—1901 (i »Illustreret Familie-Journal« Nr. 47, 1901). do. Mærkedage i Grønlands Historie (»Jyllandsposten« $^{27}/_{1}$ og $^{8}/_{2}$ 1902). *Rink:* Grønland geografisk og statistisk beskrevet, I—II. *Carl Ryberg:* Om Erhvervs- og Befolkningsforhold i Grønland samt Nogle Bemærkninger over Grønlændernes nuværende Tilstand (»Geogr. Tidsskr.« 12. Bd. 1893—94). *G. Holm:* Oprettelsen af Missions- og Handelsstationen i Angmagsalik paa Grønlands Østkyst (»Geogr. Tidsskr.« 12. Bd. 1893—94). Artiklen »Grønland« i »Salmonsens Konv.-Leks.«.

PROVIANTDEPOT PAA NUALIK. (Eft. Fot. af G. Amdrup 28/7 1899).

GRØNLANDS ØSTKYST.

Ligesom de norske Fangstjagter nutildags dristigt sætter ind gennem Pakisen og finder Vej til Grønlands Østkyst paa nordlige Breddegrader, til Frans Josefs-Land, Spitsbergen og Novaja Semlja, saaledes gik ogsaa Nordboerne i gamle Dage i deres Fartøjer med den største Dristighed ind i Polarhavet paa Opdagelser og Fiskeritogter.

Et af de mest bekendte Togter til Isregionen er *Harald Haarderaades,* hvilket omtales af Adam af Bremen (Slutningen af det 11. Aarh.):

»En Dagsrejse hinsides Thile (d. e. Thule eller Island) ligger det tilfrosne Hav. Dette erfarede nylig Nordmændenes prøvede Fyrste Harald. Han vilde med sine Skibe udforske Nordishavet, men var foran de mørke

Yderkanter ved Verdens Ende kommet ud for Afgrundens frygtelige Svælg og undslap med Nød og neppe«.

Forskellige Historieskrivere omtaler Togter til »det hinsidige Bjarmeland«, som tænktes Nord eller Nordøst for det virkelige — altsaa formentlig Novaja Semlja.

Endvidere er det uden for al Tvivl, at Nordboerne fra Island har fundet Vej til og kendt store Strækninger af *Grønlands Østkyst*. Deres forholdsvis smaa Skuder maatte her være dem til Gavn, idet de bedre kunde manøvrere med disse i Isen. *Gunbjørns* og *Erik den Rødes* Færd ved Østkysten er omtalt. Hertil kom den islandske Høvding *Thorgils* 4aarige Baadsrejse langs dennes sydlige Del, efter at hans Skib var gaaet under (998).

I Aaret 1194 blev endelig *Svalbarde* (d. e. »de kolde Kyster«) opdagede. Landet tænktes at ligge fire Dages Rejse Nord for Langanes, Islands nordøstligste Pynt.

Nogle, som Prof. *Gustav Storm*, har ment, at dermed maatte forstaas Spitsbergen, medens andre antager, at hermed er ment en Kyststrækning paa Grønlands Østkyst Nord for Scoresby Sund, og dette er vel ogsaa det sandsynligste.

Islandske Geografer fra Middelalderen tænkte sig, at der fra det nordlige Rusland eller Bjarmeland strakte sig en Række ubeboede Lande lige til Grønland. Da Spitsbergen endelig i det 16. Aarhundrede blev opdaget, mente man endnu, at dette Land udgjorde en Del af Grønland.

Vi ved nu, at der ned langs dettes Østkyst løber den saakaldte østgrønlandske Strøm. Denne sydvestgaaende, arktiske Strøm fører stadig mægtige Ismasser (Storisen) med sig oppe fra Polarhavet. Den er den betydeligste Afløbsrende for den Masse Is, som aarlig dannes deroppe. Som en Barriere

ligger Isen langs Kysten i hele dens Udstrækning. Navnlig Sønden for 70° n. Br. presses den stærkt ind mod Kysten, baade fordi Farvandet snævres ind ud for Island, men ogsaa fordi en Arm af Golfstrømmen tvinger den over mod Vest.

I senere Tider drev Haabet om at genfinde den tabte Østerbygd de dansk-norske Konger frem paa Opdagelsesbanen i disse Farvande; men det var, som vi har erfaret, kun ringe Udbytte, der var kommet af de mange Forsøg. Slutstenen i Rækken dannedes af Kaptajn *Poul Løvenørns* energiske Forsøg i 1786 og Løjtnanterne *T. Egedes* og *C. A. Rothes* ihærdige Bestræbelser i samme og det følgende Aar. De fik Angmagsalikegnen i Sigte, men maatte, efter gentagne Forsøg paa at naa Land, vende om.

Nord for den 70. Breddegrad ligger Isen mere spredt, hvorfor det ogsaa var her, at de søfarende først naaede ind til Kysten i vore Dage. I Hvalfangstens gyldne Tidsalder, da Hundreder af Skibe med Tusinder af Mænds Besætning færdedes ved Spitsbergen og Jan Mayen, var det næppe sjældent, at de fik Østgrønland i Sigte.

Her havde *Hudson*, der søgte en Passage til Kina, set Land (21. Juni 1607) mellem 70° og 73° n. Br., og derpaa havde forskellige Hvalfangerkaptajner faaet Landkending ved: *Gale Hamkes Bay* (1654) paa 74,5°, *Broder Ruys* (1655) paa 73,5°, *Edam* (1655) paa 70° og *Lambert* (1670) paa 78,5° n. Br. I det hele og store var Østkysten dog hyllet i Hemmelighedsfuldhedens Slør, thi Isen var stedse en Fare for Sejlskibene, hvilken de søgte at undgaa. Kom de for langt ind, gik det som i 1777, da omtrent halvfemte Hundrede forhungrede og fortvivlede Mænd, for største Delen danske fra Vesterhavs-

øerne, hvis Skibe var blevne Ofre for Ismasserne, søgte Frelse paa Isflagerne, for i Mængde at bukke under.

Det var den berømte skotske Hvalfanger Kaptajn *William Scoresby* den yngre, som navnlig bidrog til Kendskabet til Isforhold og Fangsten gennem sine fortrinlige Skrifter. Han var ogsaa den første, som satte Foden paa Land i Østgrønland og som undersøgte Kysten fra 69° til 75° n. Br.

Den 8. Juli 1822 fik han Kysten i Sigte under 75°, men her kom han ikke nærmere end 10 Kvartmil; men, da det var klart Vejr, var det høje bjærgrige Land synligt lige fra »Gale Hamkes Bay« ned til »Hold with Hope«. Da der ingen Hvaler saas under Kysten, stod han atter ud i østlig Retning, men en halv Snes Dage senere gjorde han et nyt Forsøg paa at naa ind til Land noget længere mod Syd, hvilket ogsaa, den 24. Juli, lykkedes ham paa 70° 30′ n. B. Om Natten viste Luftspejlingen ham det omvendte Billede af et Skib, der svævede midt over en stor Bugt eller Fjord, og saa tydeligt var Billedet, at han genkendte sin Faders Skib »The Fame«, skønt Afstanden, som det senere viste sig, var 30 Kvartmil.

Om Morgenen havde han og tre andre Hvalfangere, der om Natten var stødte til ham, naaet Mundingen af denne Fjord, hvor de ganske rigtigt traf den ældre Scoresby, som allerede havde krydset der i et Par Dage efter Hvaler. Det fandtes at være en bred og dyb Fjord, som strakte sig langt ind i Landet, [hvor den delte sig i to Arme. Scoresby opkaldte Fjorden efter sin Fader, som han antog var den første Europæer, der havde set den. Dette forholdt sig dog næppe saa, thi, efter hvad der blev oplyst, havde en frisisk Hvalfanger, *Volkert Bohn,* der 1788 var Raadmand i Boldixum paa Østerland-Føhr, allerede i 1761 besejlet en stor Strækning af denne Kyst og var da under 70° 40′ af den stærke Strøm bleven ført ind i en meget bred Fjord, der var saa dyb, at han ikke kunde se Ende paa den oppe fra Bramsalingen.

Scoresby landede flere Steder paa nordre Side af Indløbet til Scoresby Sund, bl. a. paa det flade Jamesons Land, der har fuldkommen Rullestensformation. Paa Strandbredden opdagede han til sin Forbavselse forladte eskimoiske Bopladser, som syntes at have været i Brug for ikke længe siden.

Scoresbys Undersøgelser fortsattes det følgende Aar af

Clavering og *Sabine*, der var udsendte af det engelske Admiralitet for at anstille Pendulobservationer paa forskellige Punkter i Nordishavet. Efter lykkeligt at have naaet Kysten ved 75° og landsat Sabine og hans Instrumenter paa Pendulum-Øen, afsøgte Clavering Kysten mellem 72° og 76°, som han fandt bestod af høje, stejle Fjelde med dybt indskaarne Fjorde, og traf paa Shannon-Øen nogle Eskimoer, de første Mennesker, man har mødt paa denne Kyst. De flygtede dog bort og senere har man aldrig truffet Eskimoer Nord for 66° n. B. Efter at man var kommet til Kundskab om disse interessante Opdagelser, levede Tanken om at eftersøge Østerbygden op igen. Man vilde dog nu efter de dyrekøbte Erfaringer ikke søge ind til Kysten med Skib, men foretrak at udsende en Baadekspedition Syd fra. Det var, som berørt, allerede forsøgt af *Peder Olsen Walløe*, Østkystens navnkundige første Genopdager, der naaede 60° 56′ n. B. (1752) og siden endte sit Liv som Lem i Vartov Hospital (1793) 77 Aar gammel.

WILLIAM SCORESBY jun.

Det blev nu overdraget Kaptajnløjtnant *Vilh. August Graah* (f. 24. Oktbr. 1793), som havde foretaget omfattende Undersøgelser og Kortlægninger paa Vestkysten, at lede den. Graahs Ekspedition blev i mangt og meget Forbillede for den senere »Konebaadsekspedition«.

Graah valgte, ligesom sin Efterfølger Holm, Nanortalik til sit Udgangspunkt, fordi denne Plads, hvor den kgl. grønlandske Handel har et Udsted, ligger Østkysten nærmest. Graah ledsagedes af Botanikeren *J. Vahl.*

Rejsen skulde foretages i to fladbundede »Konebaade« (Umiak'er) af den sædvanlige Slags, der var beklædte med Sælskind, eftersom netop de ansaas for hensigtsmæssige, da de var lette at haandtere og hurtigt kunde hales op paa Isflagerne, om det gjordes nødvendigt; dertil rummede de en betydelig Last, men var paa den anden Side farlige, naar Isen pludselig skar ind i dem. Imidlertid lod en Læk sig straks stoppe, ved at man puttede et Stykke Spæk i Hullet. Graah lod nu til dem lave et Par Isbrydere af Træ, som han anbragte foran Stævnen. Det var hans Hensigt at bemande dem med Eskimoer, og det var nu saa heldigt for ham, at han i Julianehaab havde truffet en hedensk Grønlænder fra Østkystens sydlige Del ved Navn *Ernenek*. Denne og hans Familie fik han nu til at ledsage sig. Ved Hjælp af Perler og Spejle lod Kvinderne sig let overtale.

Efter at have overvintret ved Nanortalik, i de sædvanlige grønlandske Vinterhytter, brød Ekspeditionen den 21. Marts 1829 op herfra og søgte gennem det saakaldte Prins Christians Sund — en smal Havarm, der adskiller Økomplekset ved Kap Farvel fra Fastlandet — over til Landets Østside.

VILH. AUGUST GRAAH.

Ekspeditionen bestod nu af 4 danske, 5 Grønlændere og 10 Grønlænderinder foruden Besætningen paa en Transportbaad og nogle Kajakmænd.

Den 1. April naaede de Kikertak, en lille tidligere beboet Ø inden for det østlige Udløb af Sundet, og her maatte de forblive i 25 Dage, indestængte af Is. — Transportbaaden blev nu hjemsendt og den 2. April begyndte den møjsommelige Rotour Nord paa, under hvilken der kæmpedes med Uvejr, Is og Grønlændernes Ulyst til at fortsætte.

Den lille Ø Alluk under 60° n. B., hvor der dengang holdtes et Marked mellem Østgrønlænderne og Vestgrønlænderne, passeredes, og snart var man Nord for Walløes nordligste Punkt. Et enkelt Sted traf man beboet i Sommertiden og videre gik det langs den nøgne Kyst og de mange Fjorde og Bræer, hvilke man skyndte sig forbi for ikke at blive knuste af kal-

vende Isstykker. Utallige Gange blev man nødsaget til at standse for Sne og Storm; da var Stemningen trykket og melankolsk. En af Kajakmændene, en lystig ung Fyr ved Navn *Ningeoak*, var ved en saadan Lejlighed saa heldig at nedlægge en Bjørn, som dog nær var bleven hans Bane, da den fandt ham sovende paa Fjeldet. Denne Bedrift skaffede ham atter en Kone. Medens de andre Kajakmænd nemlig straks ved Rejsens Begyndelse uden Præstens eller Degnens Hjælp havde fundet sig en saadan blandt Roerskerne, havde Ningeoak stadig bejlet forgæves paa Grund af, at han var »Nellursok« d. e. en uvidende eller en Hedning. Selv Graah havde uden Resultat talt hans Sag; de grusomme var ubønhørlige; men den

EN KONEBAAD FRA ØSTKYSTEN. (Eft. Fot. af G. Holm).

gode Fangst gjorde nu saadant et Indtryk paa de Skønnes Hjerter — det sidder ofte temmelig nær ved Maven — at han nu kun behøvede at pege, for at faa hvem han vilde: hans Valg faldt imidlertid paa en grim, gammel Kælling. Man listede sig videre frem. Den 17., ved Indløbet til en Fjord, traf man en Snes Mennesker. Det var alle ret smukke Folk.

Den 20. Juni, efter 3 Maaneders Forløb, var de kun naaet til 61° 50′. Situationen var mislig, da man ikke havde faaet tilbyttet sig ret megen Eskimo-Proviant, og den europæiske var svundet betydeligt ind. Hertil kom, at flere af Grønlænderne yderst nødig vilde rejse forbi den berygtede Pui-

sortok-Bræ, hvor Farvandet sagdes at være ufremkommeligt. Graah sendte nu Vahl og de to andre europæiske Ledsagere tilbage med den ene Konebaad, medens han fortsatte med den anden.

Ernenek og hans Koner tillige med to ældre Damer fra Nanortalik og den unge Hedning Ningeoak erklærede at ville følge Graah, og man skiltes.

De passerede nu Bræen. Det varede 3 Timer og i den Tid kalvede Isbræen nogle og tyve Gange, men heldigvis uden at gøre Baaden Skade. Hinsides den traf de Eskimoer. Da disse saa Baaden komme, styrtede de ud af Teltene og raabte: »Umiak! Umiak!«

Straks efter genkendte de Ernenek og nu kastede Kvinderne sig næsegrus ned, idet de istemte det sædvanlige Sørgehyl over en afdød. Erneneks Koner lagde sig ligeledes hylende ned i Baaden, og for Selskabs Skyld stemte Hundene og Børnene i med, de sidste medens de nok saa fornøjede sprang om og legede paa Fjeldet. Et Kvarter forløb paa denne Maade, og imidlertid skyndte de to forfængelige Damer fra Nanortalik, hvem Sagen ikke vedkom, sig med at gøre Toilet, iførte sig deres perlebesatte Pelse og vædede Haaret i Urinballien »for at lugte som Jomfruer«. —

Rejsen fortsattes og man traf jævnligt paa Mennesker, men ingen kendte noget til Sagn om Kablunakker eller vidste om Ruiner af deres Huse.

Efter megen og haard Kamp med Isen lykkedes det Graah at trænge frem til lidt over 65° n. Br. Hans nordligste Teltplads stod her paa en Ø, som han gav det betegnende Navn »Vend om«; det nordligste Punkt, paa hvilket han satte sin Fod, blev Dannebrogsøen paa 65° 15′ 36″ n. Br., hvor han d. 18. August 1829 plantede det danske Flag.

Mærkelig nok gav han Observationspunktet paa denne Ø Navnet »Holms Næs« efter Najadens tapre Chef under den ulykkelige, men højst hæderlige Kamp i Lyngør 1812. Denne Mand var Fader til Chefen paa Fregatten Jylland ved Helgoland og Bedstefader til Graahs lige saa berømte Eftermand paa Østkysten, Gustav Frederik Holm.

Fortvivlet over ikke at kunne udrette mere i 1829 paa Grund af Isforholdene satte Graah den 21. August Kurs Syd efter og gik i Vinterleje ved Nukarbik (63° 22′ n. B.). Han døjede her forfærdelig, da han baade var syg og saa godt som manglede alle Livets Fornødenheder, men hans ube-

tvingelige Energi forbød ham ikke desto mindre at søge tilbage til Vestkysten, da Foraaret 1830 tilbød en saadan Mulighed. Endnu en Gang vilde han forsøge sin Lykke, og til Trods for Baadfolkenes Modstand satte han sig paa ny i Bevægelse Nord efter den 5. April. Hans heltemodige Anstrengelser blev imidlertid tilintetgjorte af Isforholdene. Det lykkedes ham i 3 Maaneder kun at trænge en halv Snes Mil frem, hvorefter han i 15 Dage maatte opholde sig paa et aldeles nøgent Skær ud for den store Isblink Colberger Heide paa 64° 10' n. B. under stadig overhængende Livsfare. Blottet for noget nær alt og med Vejen mod Nord fuldstændig

ROBBEFANGST UNDER ØSTGRØNLAND.
(Efter »Illustreret Tidende«.)

spærret, maatte han den 28. Juli prise sig lykkelig ved at kunne komme bort fra Skæret og paabegynde Hjemrejsen. Efter usigelig Møje og Besvær naaede han den 18. Oktober i syg og afkræftet Tilstand tilbage til Vestkysten. Først i Eftersommeren i det følgende Aar lykkedes det ham at slippe bort fra Grønland og efter en Maaneds Rejse at naa København efter $3^1/_2$ Aars Fraværelse.

Den hele af ham berejste Landstrækning blev døbt *Kong Frederik VI's Kyst*. Graah blev siden Meddirektør i den grønlandske Handel og døde den 16. September 1863, efterladende sig et berømt Eftermæle. Levninger efter Nordboerne fandt han jo ikke og de fleste slog sig derefter til Ro med den Afgørelse, at Østerbygden, som af Eggers paavist, maatte have ligget i Julianehaabs Distrikt.

Et Forsøg paa ad Søvejen at naa ind til Kysten, blev foretaget straks efter Graahs Rejse af Franskmanden *Jules de Blosseville* med »La Lilloise«, men han forsvandt i Isen. Senere gentoges Forsøg bl. a. af *Schaffner* (1859), *Allen Joung* (1860) og *Tayler* (1863 og 65) men uden Held; Nord for 69° n. Br. havde forskellige Hvalfangere bl. a. *David Greay* i senere Tider landet; men Kysterne blev først undersøgte i større Omfang ved den i 1869 udsendte »*anden tyske Nordpolsekspedition*« med Skibene »Germania« (Kapt. *Koldewey*) og »Hansa« (Kapt. *Hegemann*). Skibene blev snart skilte i Isen, og »Hansa« forliste paa 71° n. B. Besætningen drev paa en Isflage 1080 Kvartmil Syd paa langs Kysten og reddede sig tilsidst efter mange Farer ind til Frederiksdal efter 7½ Maaneds Drift. »Germania« derimod trængte gennem Isen og ankrede den 5. Aug. 1869 ved Pendulum-Øen, hvor Ekspeditionen overvintrede. *Koldewey* og *Payer* udforskede nu i Efteraaret Fligely Fjord, ligesom Kysterne i vid Udstrækning kortlagdes, og i Sommeren 1870 naaede de den 15. August paa 77° 11′, det nordligste Punkt, Kap Bismarck, paa Østkysten, som nogen Europæer hidtil havde betraadt. De største geografiske Opdagelser gjordes dog efter at »Germania« var kommen løs af Vinterisen. Den sejlede da ind i en stor og dyb Fjord, Frans Josefs Fjord, omgiven af høje Fjelde, blandt hvilke Petermanns Fjeldet ragede 12,000 Fod i Vejret. Ekspeditionen hjembragte et fortrinligt videnskabeligt Udbytte fra disse ukendte Egne, hvor der nu ikke mere syntes at leve Eskimoer.

Nu fulgte de tidligere omtalte Ekspeditioner til Danmarks-Strædet med »Fylla« 1877 og 78 og »Ingolf« 1879.

Efter at nuværende Admiral *C. F. Wandel* i sidstnævnte Aar havde paavist, at man sandsynligvis lettest vilde kunne naa ind

til denne Kyst paa 66° n. Br., fordi Polarisen paa denne Bredde atter »var fri« af Island og derfor formentlig mere spredt, benyttede den berømte svenske Polarfarer *A. E. Nordenskiöld* denne Anvisning, da han i 1883 med »Sofia« var paa Ekspedition til Grønland, og løb 4. September ind til Angmagsalik, hvor han opholdt sig 24 Timer i »Kong Oskars Havn«.

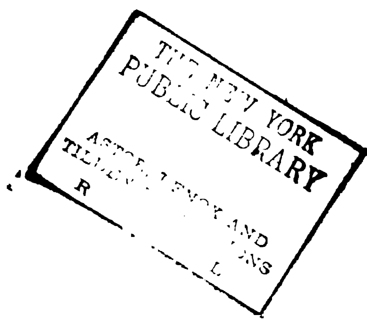
Samtidig var imidlertid en anden Ekspedition under oven-

KEJSER FRANS JOSEFSLAND OG »PETERMANNS«. ØSTGRØNLAND.

nævnte Løjtnant (nu Kommandør) *Gustav Holm* i Færd med at kortlægge og undersøge disse Egne.

Holm fødtes 6. August 1849; han havde deltaget i og ledet flere Ekspeditioner til Vestkysten, hvor han navnlig paa dennes sydlige Del havde opmaalt Ruinerne i Julianehaabs Distrikt. Da han i 1881 paa en Rekognosering havde besteget Kap Farvel — og dernæst formaaet at berejse en Del af Østkystens sydlige Del, hvor han havde været i Sam-

YORK
PUBLIC LIBRARY

FRA DEN DANSKE KC

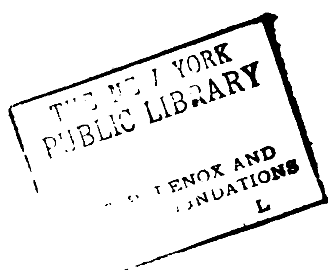
(Efter Maleri af

DET NORDISKE FORLAG

ΙΕΒΑADSEKSPEDITION.

arl Rasmussen.)

PUBLIC LIBRARY
LENOX AND
L

kvem med Hedninger, som gav ham Oplysninger om, at der boede Eskimoer ved Angmagsalik — besluttede man at overdrage ham Ledelsen af et Forsøg paa at trænge frem til disse Hedninger. Rigsdagen stillede Midler til Marineministeriets Raadighed, og det overdroges den virksomme »Kommission for Ledelsen af geologiske og geografiske Undersøgelser i Grønland«, som siden 1876 havde udfoldet stor Iver for Vestkystens Undersøgelse, at forestaa Ekspeditionens Udsendelse. Et fortrinligere Valg af Deltagere kunde vanskelig været gjort. De bestod foruden af Holm, som Leder, af Premierløjtnant i Flaaden *T. V. Garde* som Næstkommanderende, Nordmanden cand. min. *Hans Knutsen* som Geolog og cand. phil. *Peter Eberlin* som Botaniker.

Den 18. Juli 1883 ankom Ekspeditionen til Nanortalik. Her var der bygget to nye Konebaade, og der var antaget Besætning. Ekspeditionen talte derefter ialt 39 Mennesker, fordelte paa 4 Konebaade, hvilke ledsagedes af 10 Kajakker.

Allerede den 31te s. M. naaedes Østkysten, hvor et Depot nedlagdes ved den af Danell 1652 opdagede Fjord, Iluilek, ca. 150 Km. fra Kap Farvel. Derefter gik man tilbage og opmaalte nogle Fjorde, hvorefter der retourneredes til Nanortalik (15. September). Vinteren 1883—84 benyttedes til Bearbejdelsen af det indsamlede Materiale og til videnskabelige Observationer. Den 5. Maj 1884 satte man sig atter i Bevægelse, denne Gang med 4 Konebaade og 7 Kajakker og med en Besætning af 37 Mennesker. Foruden de 4 Evropæere deltog nu ogsaa Kateketen *Johannes Hansen* (Hansêrak) og to halvblods Grønlændere *Hendrik* og *Johan Petersen* i Ekspeditionen.

Først den 28. Juni naaedes Depotet ved Danellsfjord —

og stadig under Kamp med Isen roede man Nord paa. Ved Anoritok (Nansens sydligste Punkt i 1888) traf man Østgrønlændere, der alle fulgte med Nord paa. Den frygtede Puisortokbræ passeredes den 23. Juli, og den 28. s. M. naaedes Tingmiarmiut paa 62° 38′, ca. 350 Km. fra Kap Farvel. Her delte Ekspeditionen sig i Henhold til den tidligere tagne Bestemmelse.

GUSTAV HOLM.

Løjtnant Garde og Eberlin vendte om for nøjere at undersøge de Kyststrækninger, man nylig var dragen forbi, medens Holm, Knutsen og Hanserak drog Nord paa med 2 Konebaade, der til Nødtørft var provianterede for 1 Aar. Forholdene syntes gunstige, og man var besjælet af de bedste Forhaabninger; men der hører saa uendelig lidt til at kuldkaste selv de lyseste Udsigter paa den østgrønlandske Kyst; kun den Omstændighed, at Vinden for nogle Timer bliver paalands, at Strømmen skifter, eller at en af de mange Isbræer pludselig kalver, er tilstrækkelig til at forandre alt.

Den 2. August passerede Holm og Knutsen Nurkarfik, hvor Graah overvintrede 1829—30, derefter Umivik (hvor Nansen gik op paa Isen 1888), og den 25. August 1884 naaedes Graahs Varde paa Dannebrogsøen. Den stod ganske urørt tiltrods for de forløbne 55 Aar. Den 31. s. M. naaedes Angmagsalik, paa hvilket Sted Ekspeditionen agtede at overvintre. Efter at der var bygget et Hus efter grønlandsk Mønster, rejste Ekspeditionen endnu 55 Km. mod NO. til

det nordligst beboede Sted, Sermiligak (65° 52′ n. Br.). Endelig den 20. September besteges et over 500 Meter højt Fjeld paa »Erik den Rødes Ø«, ca. 800 Km. fra Kap Farvel, og herfra toges Landet i Besiddelse og kaldtes *Kong Christian IX's Land.* I Oktober Maaned gik man i Vinterkvarter, hvor der begyndte et ihærdigt Arbejde med videnskabelige Observationer (meteorologiske, astronomiske, Isundersøgelser osv.).

Det, der navnlig gav Opholdet ved Angmagsalik sin store Betydning, var de etnografiske Undersøgelser, Holm her fandt Lejlighed til at gøre hos den saa at sige ublandede Eskimostamme, der aldrig tidligere havde været i direkte Forbindelse med Civilisationen, saa at de oprindelige Skikke var fuldt ud bevarede, ja det syntes endog som den havde bevaret mere af Traditionen fra det eskimoiske Kulturhjem i Amerika end noget andet Sted paa eskimoisk Territorium.

Holm fik her en sjælden Lejlighed til at trænge ind i disse Eskimoers Aandsliv. Deres Sagn og Fortællinger blev nedskrevne Sætning for Sætning og oversatte af Tolken *Johan Petersen.* Af dette udmærkede Materiale udfandt *Rink,* at der blandt de religiøse Myther fandtes flere, som tydelig viste Eskimoens indianske Oprindelse fra Nordamerika.

Eskimoerne, som før Nordboernes Ankomst til Grønland allerede var indvandrede dertil fra Nordamerika over Grinnells Land, har da formentlig delt sig i to Grupper, en, der vandrede ned langs Vestkysten, og en anden over Nordspidsen ned langs Østkysten. Vestgrønlænderne har, som vi har erfaret, naaet en forholdsvis høj Grad af Kultur, paavirket af og blandet med Europæerne som de er. Paa Østkysten synes Angmagsalik'erne at være de eneste overlevende af den østlige Gren. De betegner Højdepunktet af eskimoisk Kultur; deres Kunstfrembringelser af Ben er f. Eks. rent ud vidunderlige.

Angmagsalik'ernes Trommedanse, Lampeslukningslege og religiøse Forestillere fik man nu Beskrivelse af. Mord og Drab hørte ikke til Sjældenhederne, og man forstaar saa godt, at »Skrællingerne«, dette vilde Folks Stammefrænder, en Gang har kunnet gøre det af med Nordboerne.

Efter at Holm havde overvintret ved Angmagsalik, Garde i Nanortalik, brød de to Afdelinger op henholdsvis den 9. Juni og 18. Maj og nærmede sig nu hinanden; den 16. Juli

1885 mødtes de ved Umanak, lidt Nord for det Sted, hvor Ekspeditionen Aaret forud var delt, og fulgtes nu hjemad til Nanortalik, hvor de indtraf den 18. August.

»Den danske Konebaadsekspedition« var lykkelig tilendebragt med et glimrende Resultat, navnlig i etnografisk Henseende. Nordboruiner havde de ikke truffet paa, og nu var der endelig rammet en forsvarlig Pæl gennem Troen paa Østerbygdens Beliggenhed paa Grønlands Østkyst.

Baade Holm og Garde førte senere Skib paa Grønland, hvis Isforhold de saa nøje kendte. Holm havde den Tilfredsstillelse i 1894 at anlægge en Missions- og Handelsstation blandt Angmagsalik'erne, hvilken allerede har været til stor Gavn for dem. Han har endvidere foretaget Søopmaalinger under Island og er f. T. Direktør for det kgl. Søkortarkiv. Om Gardes Isvandringer vil vi nedenfor komme til at høre.

Den næste, der betraadte Østgrønlands ugæstmilde Kyster paa sydligere Breddegrader, var *Fridtjof Nansen* paa sin Skitur over Indlandsisen i 1888. Med sine fire Ledsagere forsøgte han den 17. Juli at komme i Land paa $65^1/_2{}^0$ n. Br., for derfra at iværksætte Skifærden, men Baaden drev i Polarisen i 12 Dage Syd paa, lige til $61^1/_2{}^0$ n. Br., omtrent 450 Km. Nansen opgav dog ikke Forsøget, men arbejdede sig i 12 Dage igen Nord paa langs Kysten — hvor han traf Indfødte — til Umivik ($64^1/_2{}^0$ n. B.), hvilket Punkt han naaede den 10. August, og hvorfra han paabegyndte sin Isfærd, som nedenfor vil blive omtalt.

Imidlertid færdedes de skotske og norske Sæl- og Hvalfangere stadig i Farvandet Øst for Grønland. Her lykkedes det Kapt. *R. Knudsen* i 1889 med »Hekla« at naa ind til Kysten paa 73^0—$75^1/_2{}^0$ n. Br. Strækningen lige over for Island laa dog stadig uudforsket hen.

Den danske Regering udrustede nu en stor Ekspedition

under daværende Premierløjtnant (nu Kaptajn) i Flaaden *C. Ryder* (f. 1858), der havde indlagt sig stor Fortjeneste ved Kortlægninger og Undersøgelser paa Vestkysten. Ryders Ekspedition, der desuden bestod af Prmlt. *Helge Vedel,* Cand. phil. *Edvard Bay,* Botanikeren *N. Hartz,* Insektforskeren *H. Deichmann* og Underkanoner *E. Ancker,* afsejlede om Bord i ovennævnte Skib »Hekla« (Kapt. R. Knud-

BESØG I ET ØSTGRØNLANDSK SOMMERTELT. (Efter Nansen.)

sen). D. 20. Juli 1891 kom de til Land ved Frans Josefs Fjord paa $73^1/_2{}^0$ n. Br., hvor man bl. a. skød Moskusokser, gik der efter Syd paa og stod ind i Scoresby Sund, ved hvis Munding det var Hensigten, at Ekspeditionen skulde landsættes og overvintre, for derpaa det følgende Aar at søge Syd paa i Baad, medens Skibet straks skulde være gaaet hjem. Imidlertid var Isforholdene ugunstige — og »Hekla« stod længere ind i Scoresby Sund, hvor det kastede

I SNESTORM PAA INDLANDSISEN.

ET HVIL PAA INDLANDSISEN. (Efter Nansen).

Anker, ca. 150 Km. inde i »Hekla Havn« (70½ n. Br.), hvor Skibet frøs inde. Ved Slæde- og Baadeture undersøgtes nu Scoresby Sunds indre Forgreninger i Vinteren og Foraaret 1892. Den 8. August 1892 forlod Skibet sin Havn og stod ud efter. Da Isforholdene langs Kysten Syd paa var ugunstige, gik Ekspeditionen til Island, hvorefter der endnu gjordes en Tur over til Angmagsalik. Herfra rejste Ryder til det nordligst beboede Sted 15. September. Isforholdene fandtes ogsaa her ugunstige, og der blev ikke Tale om at iværksætte nogen Baadtur mod Nord, hvorfor »Hekla« vendte hjem.

C. RYDER.

De danske Søofficerer, som havde saa store Fortjenester af Grønlands Undersøgelser, var dog ikke blevne trætte. Strækningen mellem 66° og 70° n. Br. maatte og burde, mente de, undersøges af en dansk Søofficer. »Carsbergfondet« gav Midlerne, og den ovenomtalte grønlandske Kommission (Wandel, Steenstrup og Holm) fik atter Overledelsen. Kommissionens Valg faldt paa Premierløjtnant i Flaaden *G. Amdrup,* en ung, energisk Mand (f. 1866), der ganske vist ikke forud havde haft Lejlighed til at deltage i Rejser paa Grønland; men som paa anden Vis havde gjort sig bemærket. At Valget traf den rette Mand, viste sig snart. Udførelsen af Amdrups Opgave skulde løses i to Afdelinger, saaledes at den sydligste Del først blev undersøgt fra Angmagsalik, siden skulde Amdrup fra Scoresby Sund gaa Syd

paa til Angmagsalik. Ekspeditionen forløb fuldstændig efter Planen. I Aaret 1898 tiltraadte Amdrup, ledsaget af Botanikeren og Geologen *C. Kruuse*, Lægen *K. Poulsen*, Underkanoner i Flaaden *A. Jakobsen* og Smed *S. Nielsen* den første Tur. De blev landsatte ved Angmagsalik og tog straks fat paa deres farefulde og besværlige Hverv. Fra 10. September til 3. Oktober 1898 gjordes i Træbaad en Rejse Nord paa til $66\frac{1}{2}^{0}$ n. Br. og tilbage til Angmagsalik. I Vinterens Løb foretoges derefter (fra 3. til 9. Februar og fra 22. Februar til 21. Marts) Rejser Nord paa langs Kysten med Hundeslæder. Saa snart Vejret tillod det, stævnede Amdrup og hans Mænd atter Nord paa med deres Baad, der var fyldt med Proviant til Udlægning i to Depoter. Fra 21. Juni til 18. August 1899 kortlagdes nu paa denne Tur Strækningen til Aggas Ø (67^{0} 22′ n. Br.), hvor Landet den 20. Juli toges i Besiddelse i den danske Konges Navn. Det konstateredes, at Kysten i hele sin Udstrækning med Mellemrum har været beboet af Eskimoer. De var imidlertid uddøde paa samme Vis, som det har vist sig at være Tilfældet længere Nord paa. Navnlig ved Nualik ($67\frac{1}{4}^{0}$) fandt Amdrup Ruiner af en uddød Eskimokoloni, som menes at være udvandret fra Angmagsalik i 1882. Herfra hjembragtes en betydelig etnografisk Samling.

Amdrup vendte fra Angmagsalik hjem til København den 12. September 1899, for det følgende Aar at tiltræde Hovedekspeditionen.

Denne var sat meget stort i Stil, og bestod foruden af Amdrups egen »*Kystekspedition*« tillige af en saakaldet »*Skibsekspedition*«, der skulde foretage Undersøgelser i Egnen N. for Scoresby Sund. I Amdrups Fraværelse paa Baadturen

DET INDRE AF »DET DØDE HUS«. (Efter Fot. af Ch. Kruuse $^{21}/_{9}$ 1899.)

ØSTGRØNLANDSKE MANDFOLK FRA ANGMAGSALIK. (Efter Fot. af Kapt. R. Knudsen.)

kommanderedes den af Cand. mag. *N. Hartz.* Af andre Deltagere i denne skal nævnes cand. *C. Kruuse,* Læge *H. Deichmann,* Cand. *Søren Jensen,* Svenskeren Dr. *O. Nordenskiöld,* Maleren *O. Ditlevsen,* Premierløjtnant af Fodfolket *J. P. Kock* og flere.

Paa Baadturen skulde Amdrup denne Gang ledsages af sine to Rejsefæller fra Aaret forud, Underkanoner *Jakobsen* og *Søren Nielsen,* hvortil kom Styrmand *Mikkelsen-Løth.* Ekspeditionens Skib var det berømte »Antarctic« (Kapt. *Kjøller*), som i sin Tid havde været paa Sydhavsfart, og senere var benyttet bl. a. af *Nathorst* paa to Ekspeditioner til Nordishavet for at eftersøge André, sidst i 1899, da Egnene Nord for Scoresby Sund blev eftersøgte og udforskede, navnlig ved Frans Josefs Fjord, hvor »Kong Oskars Fjord« opdagedes.

G. AMDRUP.

Den 18. Juli ankrede »Antarctic« i en lille Vig paa Nordsiden af Kap Dalton (69° 24′ n. Br.), og her landsattes Kystekspeditionen, der nu skulde søge at trænge frem langs den ubekendte Kyststrækning til Angmagsalik-Distriktet. Efter at have bygget et medbragt Hus, der var bestemt til Overvintringssted i Tilfælde af, at Ekspeditionen maatte vende om, afrejste Kystekspeditionen allerede den 22. Juli. »Antarctic« var gaaet Nord paa Aftenen forud under Hurraraab og Salut fra Skibets gamle Kanon:

»Den sidste Hilsen sendtes os med gamle Dannebrog. Inde paa Stranden gik vort lille Flag til Tops, medens vi besvarede Hilsenen med taktfast Riffelsalve«, skriver Amdrup.

— Og der gjordes klar til Baadeturen.

Otte Dage var de om at naa den forholdsvis korte Strækning til Kap Grivel (68° 31′), derpaa gik det ind i Bugten, i hvilken den store Isbræ Kangerdlugsuak (68° 9′) udmunder. Her traf man mod Forventning ingen Vanskeligheder, og nu gik det raskt langs den øde Kyst til Aggas Ø (67° 22′). Da det nu viste sig, at Isen var i god Drift mod Syd, trak de rejsende deres Baad op paa en Isflage og drev langs den ubrudte Landis.

Medens Amdrup udførte sit Hverv, havde Skibsekspeditionen ikke været ledig. Den undersøgte Egnen i og Nord for Scoresby Sund, hvor der navnlig paa Jamesons Land blev foretaget indgaaende Undersøgelser ved forskellige Land- og Baadekspeditioner, ligesom større Kyststrækninger, Sunde o. l. blev opmaalte. De havde truffet og fældet en Mængde Moskusokser og fanget nogle Lemminger. I øvrigt var der et rigt Dyre- og Fugleliv i de besøgte Egne, hvilket stod i skærende Modsætning til Kysten mellem 65° og 70°. Denne er en af de goldeste og ødeste Strøg paa vor Klode, hvilket skyldes Isen. Polarstrømmen har stedse en Temperatur under Frysepunktet, desuden fører Strømmen Skrueisen med sig samt en Del Isfjelde fra Kysten. Ingen Fugle, ingen Planter ses, ja selv i Havet er kun faa levende Væsener.

Efter vel afsluttet Arbejde gik »Antarctic« efter Ordre til Angmagsalik, hvor man selvfølgelig var i høj Grad spændt paa at erfare, om Amdrup vilde komme, og hvor længe det vilde vare. Ingen tænkte, at han allerede var der.

Den 2. September, efter 43 Dages Rejse, paa hvilke Amdrup og hans Mænd havde tilbagelagt over 900 Km. og kortlagt Kysten, stundom fra Isfjelde i Havet, ankom de

til Tasiusak, hvor de blev modtagne med aabne Arme af Missionæren Pastor *Rüttel* og Handelsbestyrer *Johan Petersen* med deres Hustruer. Et Par Dage efter kom »Antarctic« for at føre Ekspeditionen hjem. Holms mægtige Varde ved Tasiusarsik, der endnu i 1899 stod fuldstændig urørt, var nu styrtet sammen. Amdrup syntes, »at det næsten var symbolsk, thi nu var Holms og Ryders Forskningsomraade forbunden«.

Og hvorfor blev nu Amdrup den lykkelige? — Svaret maa lyde: fordi han med Benyttelsen af alle tidligere Erfaringer havde, indtil de mindste Detailler, udrustet og forberedt sine Ekspeditioner paa en fortrinlig Maade. Alt var saa nøjagtigt og forudseende beregnet, at Ekspeditionen kun medførte en Baadudrustning, hvis samlede Vægt beløb sig til »2,117 Pund og 82 Kvint, deri beregnet Baaden med Tilbehør, hvis Vægt alene var 610 Pund 85 Kv.« Denne ringe Vægt, i Forbindelse med dens Form, var sikkerlig Aarsag i, at Ekspeditionen i det hele taget kunde komme frem, thi nu kunde den med fuld Last hales op og ned paa Isen. Kom nu hertil, at de fire Mænd var udsøgte, kække og legemlig stærke samt besjælede af Viljen til at naa frem, forstaar man, at »Heldet maatte følge dem«.

Efter Amdrup-Ekspeditionens heldige Gennemførelse er saaledes Grønlands Østkyst lige fra Kap Farvel paa 59° 49' n. Br. til Kap Bismarck paa 77° n. Br. undersøgt, og af denne Strækning er omtrent de 12 Breddegrader fortrinsvis undersøgt af danske Forskere — et Resultat, vi kan være stolte af, særlig naar det erindres, at lige til 1822 var det, trods talrige Forsøg, aldrig lykkedes nogen Europæer at sætte sin Fod paa denne Kyst.

LITERATUR: *C. Normann:* En Rejse langs Grønlands Østkyst i Aaret 1777. (Geogr. Tidsskr. 2. Bind, 1878.) *Scoresby*: An account of the Arctic Regions with a history and description of the Northern Whale-fishery (Edinburgh 1820). Do.: Journal of a voyage to the Northern Whale-fishery (London 1823). *W. A. Graah:* »Undersøgelsesrejse til Østkysten af Grønland 1828—31«. (Kbhvn. 1832.) »Meddelelser om Grønland« VI., IX. og X. *G. Holm* og *V. Garde:* Den danske Konebaads-Ekspedition til Grønlands Østkyst. (Kbhvn. 1887.) *C. F. Wandel:* En Fremstilling af vort Kendskab til Grønlands Østkyst o. s. v. (»Medd. o. Grl.«, VI.) *C. Ryder:* Tidligere Ekspeditioner til Grønlands Østkyst Nord for 66° n. B. (Geogr. Tidsskr. 11. Bind, 1892.) do: Den østgrønlandske Ekspedition 1891—92 (»Medd. om Grl.« XVII). *E. Pingel:* Nyere Rejser til Grønland. (»Grønlands historiske Mindesmærker, 3. Bind. Kbhvn. 1845.) Vedr. Amdrupekspeditionen: Medd. om Grønland, XXVII.

IS I BUGTEN VED GODTHAAB. (Efter Fot.).

DEN GRØNLANDSKE KOMMISSION.

EN OVERSIGT OVER 25 AARS ARBEJDE.

Grønland strækker sig, efter hvad man nu ved, gennem 23 Breddegrader, fra Kap Farvel til den af Peary naaede Nordspids.

Dets indre er fuldstændig dækket af Indlandsisen, og langs den smalle ofte dybt indskaarne Kyst gaar paa Østsiden den omtalte Polarstrøm, der bøjer rundt Kap Farvel og fortsætter et Stykke op langs Vestkysten medførende »*Storisen*«, der lidt efter lidt smelter, spredes og forsvinder i Davisstrædet. Fra Smiths Sund kommer *Vestisen,* der stundom af Storm drives ind under Grønlands Vestkyst. Hertil kommer de mange »*Isfjelde*«, der skydes ud fra Indlandsisens Bræer og endelig Vinterisen, der som oftest forsvinder i Løbet af Sommeren.

Vi har allerede omtalt Østkystens Kortlægning og Udforskning og skal nu gaa over til at berette om de Forsknings-

rejser, der er foretagne i Slutningen af det 19de Aarhundrede langs Vestkysten, idet vi foreløbig forbigaar de af andre Nationers Ekspeditioner gjorte Opdagelser langs Grønlands nordvestligste Del i Smith-Sund, hvilke Egne *Ross* (1818), *Ingefield* (1851), *Kane* (1853), *Hayes* (1860—61), *Hall* (1871), *Nares* (1876) og *Peary* (fra 1896) har udforsket og kortlagt.

GRØNLÆNDERINDER.
(Efter Fotografi af A. Bergh.)

Rinks Ophold i Grønland i Midten af forrige Aarhundrede og Udgivelsen af hans Værk om Grønland og Afhandlinger om Indlandsisen blev banebrydende for den sydlige Del af Vestkysten — dansk Grønland.

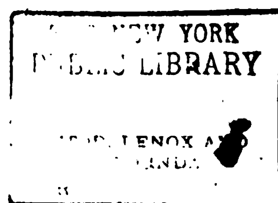
Lokkede hid af hans Isundersøgelser kom flere Videnskabsmænd og Forskere til Grønland for paa Stedet at studere: Svenskeren *Torell* (1858), *Nordenskiöld* ledsaget af *Berggren* (1870), Englænderne *E. Whymper* og *R. Brown* (1867), Nordmanden *Helland* (1875) o. s. fr.

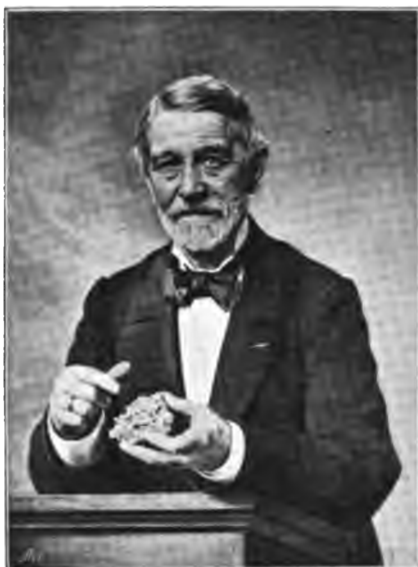
Samtidig foretog, saaledes som vi har erfaret, flere af den grønlandske Handels Embedsmænd videnskabelige Iagttagelser og Undersøgelser paa Grønland, ligesom der en enkelt Gang

FRA »HANSA«-EKSPEDITIONEN 1869.

Navnene paa de nyere, danske Opmaalings-Expeditioners Ledere ere understregede; ældre Rejser og udelukkende videnskabelige Expeditioner ere ikke angivne.

NEW YORK
LIBRARY
LENOX

F. JOHNSTRUP.

fra Danmark udsendtes en Ekspedition. Søofficererne *Bluhme* og *Falbe* foretog saaledes Opmaalinger i Sydgrønland (1863—64); men nogen systematisk Plan for Undersøgelserne var ikke fattet. Det skete først senere.

Medens de fleste andre Nationer mere havde drevet Polarforskningen gennem kostbart udrustede Skibsekspeditioner, som i de fleste Tilfælde var vel egnede til at vække Almenhedens Opmærksomhed, havde Danmark — naar undtages Jens Munks ulykkelige Rejse og Graahs Konebaadsekspedition — ikke udsendt Polarekspeditioner, hvis Interesse havde taget Verden fangen. Derimod havde vi, som berørt, paa en mere beskeden, men derfor ikke mindre resultatrig Maade fremmet Polarforskningen med grundige Undersøgelser i vort eget Polarland Grønland. Disse Undersøgelser tog dog først ret Fart, da der paa Professor i Mineralogi *F. Johnstrups* Initiativ i 1878 var nedsat en »*Kommission for Ledelsen af geologiske og geografiske Undersøgelser i Grønland*«. Denne Kommission bestod oprindelig af Johnstrup (som For-

K. J. V. STEENSTRUP.

mand) samt Dr. *Rink* og forhenværende Marineminister *Ravn*, og den dannes nu af Admiral *C. F. Wandel* (Formand), Dr. phil. *K. J. V. Steenstrup* og Kommandør *G. Holm*. Den har med meget smaa Midler (ordinært 10,000 Kr. aarlig) udført et højst fortjenstfuldt Arbejde, der fuldt ud berettiger Danmark til at indtage en Hædersplads blandt de Nationer, der har fremmet Polarforskningen.

UNGE PIGER FRA JULIANEHAAB.
(Efter Fot. af Greve Carl Moltke.)

Det er ikke Hensigten her at give en detailleret Redegørelse for det store Arbejde, end ikke en nogenlunde fyldig Oversigt vil kunne finde Plads her; men dette er ogsaa unødvendigt, da den, der ønsker yderligere Oplysning, vil kunne skaffe sig den gennem en Pjece, der er udgivet af Kommissionen (Th. Kornerup: Oversigt over »Meddelelser om Grønland«. Kbhvn. 1900), foruden at der i selve »Meddelelserne«, som udgives af Kommissionen, findes samlet det rige videnskabelige Udbytte.

Her skal blot gøres opmærksom paa, at der fra 1876 til 1901 fra dansk Side er afsendt ikke færre end 42 Ekspeditioner til Grønland, hvoraf 2 paa Carlsbergfondets Bekostning, ligesom der paa Marineministeriets, Meteorologisk Instituts og Zoologisk Museums Foranstaltning deraf er

afsendt 14, medens 28 ere udsendte af Kommissionen. I alle disse har deltaget over et halvt Hundrede danske Søofficerer og Videnskabsmænd. Johnstrup saa ikke fejl, da han i sin Tid søgte at knytte Flaadens Officerer saa indgaaende til dette Foretagende; de har gjort fortrinlig Fyldest i Samarbejde med Videnskabsmændene.

FRA »INGOLFS« BESØG I GRØNLAND. (Efter Fot. af Dr. Thulstrup.)

Det var ganske naturligt især Opmaalingen af Kysterne, hvilke selv paa Vestgrønland hidtil var meget mangelfulde, som blev Søofficerernes Opgave, og naar undtages, at Geologen *K. J. V. Steenstrup* har deltaget heri, er det ogsaa saa at sige udelukkende dem, der har ført den igennem under utrolig Møje — saaledes som det fremgaar af hosfølgende Oversigtskort, af hvilket det let vil ses, hvilke Strækninger de forskellige Kortlæggere har opmaalt samt hvornaar.

Hele Strækningen af Kysten fra $74^1/_2{}^0$ n. Br. paa Vestkysten Syd om Kap Farvel til c. 72^0 n. Br. paa Østkysten med sine ofte dybt udskaarne Fjorde og indtil 2000 Meter høje Bjærge er saaledes kortlagt af Danske.

Jævnsidig med Kortlægningen er der foretaget talrige videnskabelige Undersøgelser i forskellig Retning. Landets *Geologi* og *Mineralogi* er studeret navnlig af *K. J. V. Steenstrup*, der i alt ni Gange har besøgt Grønland.

Som ganske ung tjente han sine Sporer i Grønland. Da Svenskeren *v. Otter* 1871 sendtes op til Nordgrønland for at hente de saakaldte Meteorblokke hjem, som Nordenskiöld Aaret forud havde fundet paa Øen Disko, fik man fra dansk Side udvirket, at Steenstrup fulgte med den svenske Ekspedition, for at Blokkenes Forhold til de omgivende Lag kunde konstateres, forinden de hjemførtes. Steenstrup løste sin Opgave udmærket, men fremsatte den Formodning, at Blokkene simpelt hen tilhørte de samme geologiske Lag, i eller ved hvilke de var fundne. Denne Formodning fastsloges, da han i 1872 paa ny sendtes til Disko. I 1874 træffer vi Steenstrup i Julianehaabs-Distriktet i Færd med at samle Mineralier. Desværre gik de for største Delen til Grunde ved Kristiansborg Slots Brand 1884. Imidlertid var den grønlandske Kommission dannet, og det blev Steenstrup overdraget at lede den første Ekspedition.

A. KORNERUP.

Følgende Ekspeditioner er siden da bleven udsendte, hovedsagelig af den grønlandske Kommission:

1876. Geologen (senere Dr. phil.) K. J. V. Steenstrup berejste med Polyteknikeren A. Kornerup († 1881) og Premierløjtnant (nu Kommandør) G. Holm Julianehaabs Distrikt.

1877. Steenstrup ledede en Ekspedition til Frederikshaabs Distrikt, ledsaget af Premierløjtnant (nu Navigationsdirektør, Kommandør) J. A. D. Jensen.

1878—80. Steenstrup opholdt sig $2^1/_2$ Aar i Nordgrønland for at studere Indlandsisens og Isbjærgenes Dannelse samt Kulformationen ved Vaigat.

1878. En Ekspedition under J. A. D. Jensen med A. Kornerup og Arkitekt Groth til Godthaab og Frederikshaabs Distrikter. De foretog ved denne Lejlighed en 3 Ugers Rejse paa Indlandsisen, naaede 1700 Meters Højde ca. 70 Km. fra Isranden og gjorde interessante og vigtige Iagttagelser.

1879. En Ekspedition under Jensen med Kornerup og Prmlt. (nu Kommandør) R. Hammer til Holstensborgs Distrikt.

1879—80. Premierløjtnant Hammer overvintrede for at undersøge Isbræer og Isfjorde i Nordgrønland.

1880 og *1881.* Premierløjtnant G. Holm ledede to Ekspeditioner i Sydgrønland ledsaget af cand. polyt. C. Petersen og Arkitekt Groth (1880) samt af cand. polyt. Sylow (1881). Opgaverne var dels de sædvanlige Kortlægningsarbejder og naturhistoriske Undersøgelser, dels Efterforskninger efter de gamle Nordboeres Bopladser og dels at indlede Undersøgelsen af Grønlands Østkyst.

1882—83. Paa Meteorologisk Instituts Forslag: Bestyrer af Institutet Adam Paulsens og Prmlt. Ryders Ekspedition til Godthaab for som Led i de internationale Polarstationer at foretage meteorologiske Observationer.

TELTINTERIØR. (Efter Akvarel af Greve H. Moltke.)

1883. Premierløjtnant Hammer ledede en Ekspedition til Nordgrønland med Sylow og Reserveløjtnant Larsen som Deltagere.

1883—85. Prmlt. G. Holms og Prmlt. (nu Kapt.) V. Gardes berømte Konebaadsekspedition til Østkysten, hvorved den første naaede til 66° n. Br. De ledsagedes af Nordmanden Knutsen og cand. mineral. P. Eberlin.

1884. Ekspedition til Holstensborgs Distrikt, ledet af J. A. D. Jensen med Ledsagelse af Mineralog Lorenzen (der paa Overrejsen døde) og Maleren Riis-Carstensen.

1884. Krydseren »Fylla« under Kaptajn (senere afdøde Kommandør) C. Normann besejlede Kolonierne fra Godthaab til Godhavn. Grønlandskommissionen medsendte Hydrografen Dr. Topsøe, Botanikerne Prof. E. Warming og cand. phil. Th. Holm.

1885. Ekspedition til Strækningen Godthaab—Sukkertoppen under Ledelse af J. A. D. Jensen. Deltagerne var Prmlt. (nu Kapt.) C. Ryder og Antropologen, cand. med. (nu Politilæge i Kbh.) Søren Hansen.

1886—87. Ekspedition til Uperniviks Distrikt under Ledelse af Prmlt.

Ryder. Deltagerne var Løjtnant (nu Kapt.) Bloch og Kand. (nu Professor) N. V. Ussing. Den sidste vendte hjem i 1886, de andre overvintrede.

1886. Krydseren »Fylla« med Kaptajn (siden Kommandør) Braëm som Chef besejlede Vestkysten fra Upernivik til Frederikshaab. Grønlandskommissionen medsendte Botanikerne Kand. Kolderup Rosenvinge og Kand. Th. Holm. Prins Valdemar var som tjenstgørende Officer om Bord det første Medlem af det danske Kongehus, der besøgte Grønland.

1888. Antropologen S. Hansen berejste Egnene om Diskobugten og Umanakfjorden.

1888. Steenstrup berejste paa ny Sydgrønland for at gøre Indsamlinger

MEDLEMMER AF »INGOLF«-EKSPEDITIONEN PAA UDFLUGT.
(Efter Fot. af Dr. Thulstrup.)

af Mineralier, til Erstatning for dem, der var brændte med Kristiansborg. Han ledsagedes af Kolderup Rosenvinge.

1889. Kapt. (nu Kontreadmiral) Wandel foretog med »Fylla« hydrografiske Undersøgelser i Davis-Strædet.

1889. Botanikeren N. Hartz og Entomologen Lundbeck berejste mellemste og sydlige Dele af Vestkysten.

1890. De samme i Forening med den svenske Zoolog Bergendal berejste Nordgrønland.

1890. Premierløjtnant C. Bloch ledede en Ekspedition til Sydgrønland. Geografen H. Lassen var hans Ledsager.

1891—92. Ekspedition til Østkystens mellemste Strækninger under Premierløjtnant C. Ryder med Premierløjtnant H. Vedel som næstkommanderende og med Naturforskerne E. Bay, N. Hartz og H. Deichmann.

1892. Zoologen, Adjunkt Traustedt foretog Undersøgelser i Disko Bugten.

1893. Ekspedition til Julianehaabs Distrikt under Premierløjtnant V. Garde, ledsaget af Sklt., Greve C. Moltke. Rejse paa Indlandsisen.

1894. Premierløjtnant, Greve C. Moltke ledede en Ekspedition til Julianehaabs Distrikt, ledsaget af Sklt. Frode Petersen (Froda) og Geologen Kand. A. Jessen.

1894. Prmlt. af Fodf. (nu Kapt.) Daniel Bruun foretog arkæologiske Undersøgelser i Julianehaabs Distrikt.

1897. Premierløjtnant Frode Petersen (Froda), Sklt. Borg, Geologen cand. mag. Helgi Pjetursson og Botanikeren, cand. Kruuse, berejste Egnen ved Godhavn.

1897. Mineralogen Flink (fra Stockholm) indsamlede Mineralier i Julianehaabs Distrikt.

1898. K. J. V. Steenstrup, Botanikeren M. Pedersen og Maleren Greve Harald Moltke berejste Diskos Indre.

GRØNLÆNDER.
(Efter Tegning af Greve Harald Moltke.)

1898—99. Den første Amdrupekspedition til Østkysten.

1899. K. J. V. Steenstrup, ledsaget af Polyteknikeren A. Theilgaard, foretog Indsamling af Mineralet Eudialyt i Julianehaabs Distriktet for Kryolit-Selskabet.

1900. Den anden Amdrupekspedition til Østkysten.

1900. Professor N. V. Ussing til Julianehaabs Distrikt for at foretage mineralogiske Undersøgelser. Han ledsagedes af cand. Bøggild.

1900. Cand. mag. W. Thalbitzer til Nordgrønland for at studere det grønlandske Sprog.

1901. Lægen H. Deichmann til Holstensborg og Godthaabs Distrikter for at foretage bakteriologiske Undersøgelser.

1901. Cand. mag. C. Kruuse til Angmagsalik for med Understøttelse af »Carlsbergfondet« at foretage navnlig botaniske Undersøgelser (ikke hjemkommen).

Foruden disse Ekspeditioner udgik endvidere i samme Tidsrum fra Danmark:

Paa *Marineministeriets* Foranstaltning. »Fyllas« Togter til Danmarks Strædet 1877 og 1878 samt »Ingolf«s Togt i 1879, hvilke tidligere er omtalte.

Endelig paa *Zoologisk Museums* Foranledning de to Togter til Danmarks- og Davis-Strædet 1895 og 1896 med »Ingolf«, hvilke ligeledes er omtalte.

Dette maa i Sandhed kaldes en statelig Række af Ekspeditioner, som Danmark saaledes har udrustet til Grønland i de sidste 25 Aar.

Af disse Undersøgelser fremgaar det, at Grønland i geologisk Henseende er et meget gammelt Land, der paa forskellige Steder indeholder en Mængde Planteforsteninger, navnlig af Bregner fra *Juraformationen,* ligesom der paa Vestkysten ved Vaigat paa 70° n. B. findes et af Jordens rigeste Findesteder for fossile Planter fra *Kridtformationen,* hvilket afdøde Professor *Oswald Heer* i Zürich har bearbejdet og hvoraf det fremgaar, at Klimaet i Grønland i denne Periode havde en Middeltemperatur af fra 22° til 18° C. Fra *Tertiærtiden* findes ligeledes ved Vaigat en Mængde Plantearter, ofte fortrinligt bevarede. Temperaturen var da 12° à 9° C.

Denne yppige Plantevækst fik dog snart en Ende. Hævninger af Landet fandt Sted, og glødende Basalt og Askemasser brød frem af Jordens Indre, bredte sig ud over de ældre Formationer og bidrog ved deres høje Varmegrad og uhyre Tryk til at omdanne en Del af Planteverdenen til Brunkul.

Senere hen blev Kulden saa stærk, idet Middeltemperaturen efterhaanden faldt mindst 30 Grader, saa at Sne og Is mere og mere udbredte sig over det meste af Landet, dannende en uhyre Isørken, hvoraf kun de højeste Fjældtinder, der nu viser sig som spidse Kegler og takkede Kamme, rager op. Denne Istid — der ganske svarer til den Tid, da store Dele af Europa og Nordamerika var dækkede af Is — har efterladt sig talrige Vidnesbyrd, idet Isen afskurede og afglattede Klipperne.

Da Isen i en senere Periode trak sig noget tilbage, blev de afskurede

Klipper synlige; derved dannedes det isfri Yderland, der dog i Reglen er meget smalt og kun paa Vestkysten Syd for Egedesminde naar en Bredde af 25 Mil — oftest gennemfuret af dybe Fjorde som Norges Vestkyst.

Navnlig Steenstrup har, som anført, indlagt sig meget store Fortjenester af Undersøgelserne. En Mængde sjældne Mineralier, hvoraf tyve helt nye for Videnskaben, er bleven fundne i Grønland, hvor i øvrigt Jordens Udviklingshistorie med den største Fordel kan studeres, eftersom Videnskabsmanden her forholdsvis let kan komme til at se.

Til Trods for, at Grønland ligger saa nær ved Island, findes der dog ingen Vulkaner. Et enkelt vulkansk Fænomen er de varme Kilder ved Unartok ($60^1/_2{}^0$ n. Br.), hvilke omtales allerede i Nordbotiden. Derimod har man ment at kunne konstatere enkelke Jordskælv — og *Søskælv* (de gamles *Havgerdinger*).

Hvad *Vegetationen* angaar, er der fra næsten alle Ekspeditioner hjembragt en uhyre Mængde Planter. En Stab af Videnskabsmænd har siden behandlet det indsamlede botaniske Materiale. Professor *Warming* har saaledes udarbejdet: »Grundtræk af en sammenlignende arktisk Plantegeografi«, og, som tidligere berørt, søgt at godtgøre, at der under Istiden formentlig har været isfri Partier i Grønland, hvor den gamle Vegetation kunde bevares saaledes, at den ikke efter Istidens Ophør behøver at være indvandret over Højderyggen fra Skotland over Færøerne og Island til Grønland. Føjer vi hertil, at der er foretaget omfattende *zoologiske* Indsamlinger, foretaget *Nordlys-Iagttagelser, etnografiske* og *antropologiske, arkæologiske, meteorologiske* og *Is-Undersøgelser,* foruden at *Dybde- og Strømforhold* er bleven undersøgte, vil man forstaa, at alle Hovedgrene af Naturvidenskaben er bleven forskede.

Det systematiske Arbejde, som her er udført, fornemmelig under den grønlandske Kommissions Ledelse, er enestaaende i Polarforskningens Historie. — Kommissionens Arbejder er dog ikke endte, thi endnu er der en vid Mark for Videnskabsmændene i dansk Grønland. Gid disse Undersøgelser, som med saa stor Dygtighed er iværksatte og udførte, siden maatte føre ogsaa til et stort økonomisk Udbytte, saaledes som de fortjener.

LITERATUR: »Meddelelser om Grønland«. I—XXII. (Kbh. 1877—1901.) *Th. Kornerup:* Oversigt over »Meddelelser om Grønland«. (Kbh. 1900.)

NEDEFTER PAA INDLANDSISEN.

INDLANDSISEN.

ISVANDRINGER — BRÆUNDERSØGELSER.

Indlandisen, den vældige sammenhængende Ismasse som dækker hele Grønlands Indre fra 60° n. B. til 83° n. B. er en uendelig stor Bræ, der er dannet under Indflydelse af de samme fysiske Love som dem, der har frembragt Gletsjere andetsteds paa Jordkloden. Mangfoldige af de navnkundigste Videnskabsmænd har i Tidens Løb søgt at udfinde Ismassernes Oprindelse og Virkninger. Til de seneste Tider har Kendskabet til Indlandsisen været meget ringe.

Det var den danske Købmand *Lars Dalager*, som fra Ko-

lonien Frederikshaab og i Selskab med nogle Grønlændere i Aaret 1751 gjorde en Jagtudflugt ud til de to »Nunatak'er«, der senere blev opkaldt efter ham og som ligger omtrent 1 Mil fra Isranden. Medens Isen paa Vandringen til den første var saa jævn, at Dalager sammenlignede Vejen med Københavns Gader, var Vejen ned til det højere Fjeld meget besværlig paa Grund af Isens mangfoldige Revner og Kløfter.

Efter Dalager vides kun faa at have betraadt Indlandsisen førend den tyske Mineralog *Giesecke*, der dog kun naaede Randen. I sin Begejstring over det sjældne Skue skrev han:

»Synet af dette frygtelige Ishav med alle dets glimrende spejlglatte Klipper, med dets bundløse Kløfter og Afgrunde, med dets stivnede uddøde Natur, hvor intet levende Væsen, ingen Fugl, intet Insekt, ingen Orm er synlig, og hvor kun Larmen af de oprørte Bølger, den knitrende Lyd af den frosne Sne eller Braget af et kalvende Isfjæld forstyrrer Naturens højtidelige Stilling, griber den rejsende med ubeskrivelig Forbavselse og paavirker hans spændte Indbildningskraft lige saa levende som Italiens henrivende Egne.«

I 1830 gjorde Købmand *O. V. Kielsen* en Vinterrejse til Isblinken ved Holstensborg, og det var det første Forsøg paa i vore Dage at udforske Indlandsisen.

Rink var den næste Isforsker, men han studerede kun de store Bræer og Isstrømmene, som førte ned i Fjordene. **»Grønlands Indland« skriver han »er især mærkeligt derved, at det er det eneste Land paa den nordlige Halvkugle og det eneste bekendte Land paa Jorden, paa hvilket egentlige Isfjælde, eller frit paa Havet svømmende Isstykker paa henimod 1000 Fods Tykkelse eller mere, vides at have deres Oprindelse, og hvor der endnu findes egentlige Isfjælde, som hver udsender saakaldte Isbjærge tillige med de dem ledsagende Brudstykker af alle Størrelser til et samlet Beløb af over 1000 Millioner Kubikalen, der spredes vidt over Havet, endog til 500 Miles Afstand. Vel maa der omkring Sydpolen findes Egne, hvor — som det synes — endnu mægtigere svømmende Isbjærge opstaa, men disse er ganske ubekendte«.**

Man fik af Rinks Skildringer Øjet op for, at den Virksomhed, der nu foregaar i Grønland, ogsaa er foregaaet i Skandinavien og Nordeuropa — i Istiden — for Tusinder af Aar siden.

I Aaret 1860 foretoges der atter langt mod Nord et Forsøg

FORAAR. (Efter Maleri af Carl Rasmussen.)

paa at trænge ind paa Indlandsisen. Det var den bekendte amerikanske Polarfarer *Hayes*, som i Følge med 5 Ledsagere, blandt hvilke den danske Grønlandstolk *Carl Petersen*, vandrede ind paa Isen fra Port Foulke paa 78° 18' n. B.

Rejsen foregik i Slutningen af Oktober, og Hayes blev allerede paa den tredje Dag af haard Storm tvungen til at

vende om, da han var 112 Kilom. fra Isranden i en Højde af 1800 Meter over Havet.

I 1867 forsøgte den engelske Alpebestiger *Edward Whymper* med Hundeslæder at trænge frem paa Isen, men Forsøget glippede.

Men fra nu af gik det rask fremad med Udforskningen af Indlandsisen.

I 1870 fortsatte Polarfareren *A. E. Nordenskiöld* ledsaget af Botanikeren *Berggren* med sin første Isvandring fra Bunden af en Fjord paa omtrent 68 ° n. Br. noget Syd for Diskobugten i Nærheden af Kristianshaab. Turen varede 8 Dage fra 19. til 26. Juli og var yderst besværlig. Isen var gennemskaaret af dybe, bundløse Kløfter og opfyldt af Blokke og Pyramider paa indtil 14 Meters Højde. Jævnlig mødte han lange flade Fordybninger, i hvis Bund Smeltevandet fra den omgivende Is havde samlet sig til Søer eller Damme. Paa mange Steder lignede Isen et oprørt Hav, der pludselig var stivnet af Kulde. Utallige Elve gennemstrømmede Isens Overflade, og om de end ikke forøgede Farerne ved Vandringen, afgav de dog lige saa tidsspildende Hindringer som Kløfterne. Ofte endte Elvene deres Løb over Isen ved at styrte ned gennem Huller, idet de dannede brusende og larmende Vandfald.

De rejsende havde imidlertid begaaet en Fejl ved kun at have en stor Slæde med, hvilken var for tung til at trækkes, saa at de snart maatte lade den tilbage og hele Tiden bære Bagagen paa Skuldrene. For øvrigt var Vejret under hele Vandringen klart og smukt, og Varmen kunde i Solen være op til 25 à 30° C. Efter en yderst besværlig March naaede de c. 55 Kilometer ind paa Isen til en Højde af godt 700

Meter, her maatte de vende, da Grønlænderne ikke vilde følge med længere.

Da den grønlandske Kommission var dannet, blev Isundersøgelserne satte paa Dagsordenen, og en af de første Ekspeditioner fik, som vi har hørt, til Opgave at trænge ind paa Indlandsisen. Premierløjtnant *I. A. D. Jensen* med Polyteknikeren (senere Docent) *A. Kornerup* og Arkitekt *Groth* forsøgte nu en Isvandring omtrent sammesteds som Dalager i Nærheden af Frederikshaabs »Isblink« (ɔ: Bræ). Hensigten med Turen var navnlig at faa et Overblik over Isfladen; man vilde se, om der længere inde skulde findes Fjelde, der ragede op over Isen, ligesom man ønskede at faa Kendskab til Isen paa hele Strækningen af Isstrømmen. Derfor valgtes Udgangspunktet ved Kysten og ikke inde ved Isranden, men herved blev Vejen paa Isen længere og besværligere, idet man kom til at foretage Vandringen over et Isparti, der paa alle Sider var omgivet af Nunatak'er, hvilke ofte danner Forhindringer for Isens jævne Fremskriden og derved i høj Grad bidrager til at gøre den mere kløftet og ujævn. Men netop disse Forhold foranledigede et stort Udbytte.

Proviant medførtes for 3 Uger paa 3 smaa Slæder, der blev trukne af Deltagerne.

Omendskønt Grønlænderne fra gammel Tid nærer en vis Skræk for Indlandsisen, som de tror er Opholdssted for alskens overnaturlige Væsener, fulgte dog en ung indfødt med.

Skønt man paa denne Isvandring kun naaede 70 Kilometer ind paa Isen, indhøstedes dog store Resultater, eftersom det blev muligt her at studere Naturforholdene paa nogle op af Isen ragende Fjeldtoppe, »Jensens Nunatak'er«, 1700

Meter over Havet. Af stor Interesse var endvidere Studiet af Moræner inde paa Indlandsisen.

Vandringen varede 23 Dage fra 14. Juli til 5. August. Udturen varede 11 Dage og foregik over farlige Revner og Spalter, men uden større Uheld, da Slædemateriellet var bedre end Nordenskiölds og bestod af 3 smaa Slæder.

I samfulde 6 Dage var de nu lænkede til de Klipper, de havde naaet, idet en Snestorm umuliggjorde Tilbagerejsen. Opholdet her var af den største Interesse, da der selv her langt borte fra Yderlandet viste sig at være en efter Forholdene uventet frodig Vegetation. Endvidere saa man her nogle Smaafugle og Edderkopper. Fra Toppen af Fjeldet, der hævede sig godt 300 Meter over Isen, fik man et Par Gange et Overblik over denne, medens Uvejret sagtnede. Saa langt Øjet rakte, saas Issletten at højne sig imod Øst, indtil Himmel og Is smeltede sammen. Endelig, efter Stormens Ophør, begyndte Hjemrejsen. Med 11 Kilometers Fart pr. Døgn naaede de Isranden paa 6 Dage.

I. A. D. JENSEN.

Vi kommer nu til en i sit Anlæg langt betydeligere Rejse paa Indlandsisen, hvis Resultater dog ikke svarede til Forventningerne.

Nordenskiöld foretog i 1883 med »Sofia« atter en Ekspedition til Grønland — det var paa denne, han landede paa Østkysten. — Som et af Ekspeditionens Hovedformaal stod Udforskningen af Landets Indre paa Programmet. Norden-

skiøld havde endog fremsat den Anskuelse, at Grønlands Indre gemte Oaser, hvor f. Eks. Rensdyr kunde trives.

Udgangspunktet for Ekspeditionen, der omfattede 10 Personer, nemlig foruden Lederen, Lægen Dr. *Berlin*, Kartograf *Kjellstrøm*, Styrmand *Johannesen*, to Matroser, to Fangstmænd og to Lapper, var det samme som sidst. I de to første Dage ledsagede Grønlands Handels Direktør *Hørring* Selskabet. Rejsen varede 1 Maaned (5. Juli—3. August). Efter at have over-

INDLANDSISEN NAAR KYSTFJELDENE. (Sydgrønland. — Eft. Fot.)

vundet de Vanskeligheder, som Isen altid frembyder ved Randen, blev den bedre; men i en Højde af c. 1000 Meter begyndte Snelaget at medføre nye Vanskeligheder, og sluttelig dannede det et saa bundløst Uføre af Snesjap, at Slæderne ikke kunde slæbes længere frem. 110 Kilom. inde standsede Ekspeditionen efter 18 Dages March; men Nordenskiöld, der stadig haabede, at Oaserne skulde vise sig, sendte nu sine to Lapper videre paa Ski, og i Løbet af $2^1/_3$ Døgn løb disse over 200 Kilometer videre mod Øst og lige saa langt tilbage — selvfølgelig uden Slæder.

Barometrene, de medførte, angav Vendepunktets Højde til over 2000 Meter over Havet. Hjemturen varede kun 10 Dage. Mange betvivlede efter Hjemkomsten, at Lapperne virkelig havde kunnet løbe saa langt som angivet; men ved en i Norge afholdt Prøve viste det sig, at de virkelig var i Stand dertil. Man havde nu faaet Øjnene op for, at Ski var et udmærket Befordringsmiddel paa Indlandsisen.

Amerikaneren, Ingeniør i Marinen, *Robert E. Peary,* der siden har gjort sit Navn saa berømt ved sine Undersøgelser ved Grønlands Nordspids, havde fattet den Idé at gøre en Tur paa Indlandsisen. I 1886 ankom han til Nordgrønland, hvor daværende Handelsassistent (senere Kolonibestyrer) *Maigaard* sluttede sig til ham. Turen udgik fra Pakitokfjorden lidt Nord for Nordenskiölds Udgangspunkt, og Isvandringen varede i 18 Dage (6—24 Juli). Oprindelig havde Peary haft til Hensigt at benytte Hundeslæder, men i sidste Øjeblik forlod de Grønlændere, der var engagerede dertil, ham, idet de tillige bortførte Hundene. Medtagende to Slæder og Proviant for 30 Dage brød de to Mænd dog op. Der medførtes intet Telt, men 2 Soveposer, og hvis Sneen var tilstrækkelig fast, byggedes en Snehytte paa hver Rastplads. Skier og Snesko medførtes. Man rejste i de lyse Nætter for ikke at generes af Varmen om Dagen. Den laveste Temperatur, der observeredes var ÷ 14° C., den højeste + 8° C. Den 17. Juli, da man var ca. 190 Kilom. fra Udgangs-

MAIGAARD.

punktet og i en Højde af 2400 Meter over Havet, maatte man vende, da Provianten begyndte at slippe op og der indtraadte Snefog.

Paa Hjemturen, der kun varede 5 Dage (38 Km. pr. Døgn), havde man omdannet de to Slæder til en »Isbaad« ved at benytte en Presenning som Sejl, en Alpestok som Mast og en Ski som Ror. Stundom med Jærnbanefart gik det nu ned efter over den glatte, temmelig stærkt skraanende Overflade, i frisk Kuling.

Peary beredte sig allerede til en ny Skifærd over Indlandsisen, paa hvilken han vilde krydse over til Østkysten, da han modtog Meddelelse om, at en anden var kommen ham i Forkøbet.

Denne var Nordmanden *Fridtjof Nansen.* Han var født i Kristiania den 10. Oktober 1861 og nedstammede paa Fædrene Side fra den under Københavns Belejring og Suverænitetens Indførelse bekendte Borgmester Hans Nansen. Fra ung Gut havde han øvet sig i al Slags Idræt og som 16 Aars Yngling havde han taget alle de Præmier for Skøjte- og Skiløb, som kunde tages af ukonfirmerede Drenge, og i 19—20 Aars Alderen vandt han den største Pris, som kunde tilfalde Kristiania Skiløbere.

Han var en fortrinlig Skytte og havde vundet den norske Skarpskytte-Medaille. I 1882 havde han deltaget i Fangstskibet »Viking«s Togt til Grønlands Østkyst, hvor han personlig fældede 15 Isbjørne. Under Skibets Drift i Polarstrømmen og med den golde Kyst paa 66° n. B. i Sigte modnedes hans eventyrlige Plan om at gaa tværs over Indlandsisen fra Øst- til Vestkysten. Da han havde hørt om Nordenskiölds Isvandring, var hans Beslutning fæstnet. Han

hærdede sig nu til den paatænkte Skifærd ved Vinterture i Norges Højfjelde, men glemte ikke derfor sine Studier. Han, der var Zoolog og Konservator ved Bergens Museum, tog sin Doktorgrad ved Universitetet i Kristiania for derfra at starte sin Ekspedition. Det manglede ikke paa Advarsler og uheldsvangre Spaadomme; men han lod sig ikke anfægte og antog som Ledsagere: Løjtnant *O. C. Dietrichson,* Styrmand *Otto Sverdrup*, Gaardbruger *Kr. Kristiansen* samt Lapperne *Ole Ravna* og *Samuel Bratto.*

Den nødvendige pekuniære Understøttelse fik han af Etatsraad *Gamèl* i København, der tidligere ved flere Lejligheder havde vist stor Interesse for den Slags Foretagender.

Seks Aar efter, at han havde set Østgrønlands Kyst fra »Viking«, stævnede hans Ekspedition nu om Bord i »Jason« mod den samme Kyst. Den 17. Juli 1888 forlod han Skibet paa $65^1/_2$ ° n. B. i Haab om at komme paa Land samme Dag. Men Isforholdene var meget ugunstige og Baaden drev, som berørt, uden at man formaaede at føre den mod Land, i 12 Dage 450 Km. Syd paa til omtrent $61^1/_2$° n. B. Da det var Nansens Hensigt at krydse Indlandsisen paa en højere Breddegrad, besluttede han nu at ro Nord paa igen langs Kysten, hvor Farvandet var mere aabent. Denne hans Beslutning karakteriserer ham fuldt ud. Paa intet Punkt var der Vaklen, men en ubøjelig Villie til at føre sin Plan igennem. I 12 Dage kæmpede man sig nu fremad 300 Km. mod Nord, til man naaede Umivik paa $64^1/_4$° n. B., hvor man gik i Land. Undervejs havde han Samkvem med Østgrønlænderne. Baaden blev nu efterladt, og Isvandringen begyndte. Maalet var Kristianshaab; men efter nogen Tids

HEN OVER INDLANDSISEN. (Efter Nansen.)

Vandring maatte han forandre sin Plan og sætte Kursen mod Godthaab i mere nordvestlig Retning, da man mødte svære Snestorme og tungt Føre og forstod, at man paa Grund af Forhindringerne ikke vilde kunne naa Kristianshaab saa tidligt, at man kunde komme hjem samme Aar.

De naaede nu snart en Højde af over 3300 Meter og fandt her en Temperatur af mellem ÷ 40 og ÷ 50° C. I flere Uger vandrede de nu fremad i en Højde af over 3000 Meter over Havet. Svære Storme, løs Nysne og uhyre tungt Føre gjorde Vandringen meget besværlig. Endelig henimod Slutningen af September naaede de ned mod Landet ud for Godthaab, hvor de fandt styg og ujævn Is. De kom dog frem og ned i Bunden af Ameralikfjorden; men nu gjaldt det at naa Godthaab. De lavede da en Sejldugsbaad af Teltbunden, Bambusstænger og Vidier. Nansen og Sverdrup roede nu af Sted i den for at hente Hjælp til deres Kammerater. De ankom den 3. Oktober til Godthaab, og straks efter blev de andre hentede. Der blev dog ikke Tale om selv at naa Damperen; men den første Efterretning om den saa glimrende udførte Daad fik man dog sendt ned over Ivigtut med Damperen »Fox«.

Efter en Overvintring i Godthaab vendte Ekspeditionen hjem for at blive hilst med Jubel og Beundring i København, hvor den ankom med »Hvidbjørnen« — og for siden at modtage Hyldest i sin Hjemstavn.

Hyldesten var saa meget større, som de fleste havde anset Turen for Galmandsværk.

Peary havde imidlertid langtfra opgivet sine Planer om at krydse Indlandsisen. Da Nansen nu havde gjort dette paa sydlig Breddegrad, besluttede han at vende sig mod Nord.

Efter at have overvintret ved *Mac Cormick* Bugten (1891—1892) besluttede han sammen med den unge, kække Nordmand, *Eivind Astrup,* at søge paa Ski at naa Grønlands Nordøsthjørne. Paa den første Del af Rejsen ledsagedes de af flere andre Ekspeditionsmedlemmer.

Af Eskimoerne — de nordligst boende levende Væsener paa Kloden, hvilke danne en lille Gruppe paa Grønlands Vestkyst, fra Kap York og til Ingefield Bugten — tiltuskede Peary sig 20 af deres stærkeste Hunde til Brug som Trækdyr. Udrustningen bestod af Ski, Kjælker og kanadiske Snesko samt Soveposer af Rensdyrskind. Disse blev dog ikke brugte, da de rejsende fandt, at deres Dragter alene var tilstrækkelige til at sove i, hvorfor de efterlodes. Ej heller medførtes Telt; naar de derfor skulde sove, lagde de sig ned paa Sneen i Læ af en Slæde, medens de i Storm krøb under et Olieklæde. De kogte paa en Spirituslampe, og Pemmican (tørret og malet Kød) blandet med Talg var under hele Rejsen deres Hovednæringsmiddel. Desuden havde de Beskøjter, lidt harsk Smør, samt »Knors Ertemel«. Efter 13 Dages Slid var al Bagagen bragt op til Randen af Indlandsisen.

EIVIND ASTRUP.

»Det var et overordentligt anstrengende Arbejde,« skriver Astrup, »idet Vejen laa snart gennem dybe Snefaner og snart over bratte Snemure, og

hver Ladning blev derfor ikke stor. Den 13. Maj var vi endelig færdige med dette Arbejde, og foran os laa Indlandsisen jævn og svagt skraanende indover i Solskinnet.«

»Den 14. Maj var alt parat til Afrejse, og et lille Parti bestaaende af Peary, Gibson, Dr. Cook og mig satte derefter med lyse Forhaabninger ud mod vort fjærne Maal. Vi havde da 16 Hunde, idet 4 var døde under de foregaaende Dages anstrengende Arbejde. Den 24. Maj naaedes Humboldtsbræen, og Partiet delte sig nu i to, idet Gibson og Dr. Cook med to Hunde vendte hjem til vort Vinterkvarter, medens Peary og jeg satte Kursen nordover.

Den Tid, som nu fulgte, var overmaade ensformig og dog saa fuld af Interesse for Forskeren.

Den 27. Juni, omtrent paa den 82. Breddegrad, fandt vi Vejen nordover afspærret, idet den grønlandske Indlandsis her ganske ophører, hvorfor vi forandrede vor Kurs til Østkysten, som vi naaede den 4. Juli, de Forenede Staters Uafhængighedsdag. Vi opdagede her en meget vid og udstrakt Fjord, som vi til Ære for Dagen gav Navnet ***»Independence bay«*. Samme Dag lykkedes det os at fælde 5 Muskusokser, 3 Voksne og 2 Unger, hvis Kød vi benyttede som Føde saavel for os selv som for vore forsultne Hunde og derfor var os af stor Nytte.«**

Den 8. Juli begyndte Hjemturen, der medtog 27 Dage. Vi naaede herunder en Højde af 8000 Fod og forsinkedes meget af Storme og dyb, løs Sne. Vor Gennemsnitshastighed de 7 sidste Dage var 32 engl. Mil pr. Dag. Vi havde herunder ganske godt Føre. Peary benyttede under hele Rejsen med kun faa Undtagelser kanadiske Snesko, medens jeg selv udelukkende benyttede Ski. Den 5. August naaede vi tilbage til vort Vinterkvarter, og kort efter saa vi Skibet, som skulde bringe os tilbage til Amerika. 97 Dage havde vi tilbragt paa den grønlandske Indlandsis og herunder tilbagelagt ca. 2000 Kilometer. I 76 Dage af denne Tid havde Løjtnant Peary og jeg været ganske alene, og det var derfor ved vor Tilbagekomst en ubeskrivelig Tilfredsstillelse for os igen at faa se og tale med andre Mennesker.«

Indlandsisens nordligste Grænse var nu bestemt ligesom det grønlandske Fastlands Form og sandsynlige Udstrækning mod Nord. Forbavsende var Opdagelsen af Moskusokser her. Saadanne er trufne paa Grønlands Østkyst lige ned til Scoresby Sund, ligesom de findes paa Øerne Nord for det amerikanske Fastlands østligste Del.

Det Omraade, paa hvilket de er fundne, er netop det samme, gennem hvilket Eskimoerne er vandrede paa deres Jagt- og Fisketure fra Nordamerikas Flodmundinger over Grønlands Nordspids til Østkysten, og hvor de nu paa den mest ubarmhjertige Maade nedlægges af europæiske rejsende, af hvilke enkelte har nedskudt hele Flokke for blot at kunne fange en enkelt Unge.

Peary indsamlede Oplysninger om Verdens nordligste Folkestamme, hvilket var af stor videnskabelig Interesse, men dog ikke paa nært Hold i Grundighed kan maale sig med Holms fra Angmagsalik.

Næppe ³/₄ Aar var hengaaet efter denne første Ekspedition, før Peary atter befandt sig Nord paa i Spidsen for et nyt arktisk Foretagende, hvis Formaal var at supplere de paa den første Isfærd gjorte Opdagelser.

Sælfangeren »Falcon« bragte Ekspeditionen, i hvilken Pearys Hustru deltog, op. Paa Labradorkysten blev der indkøbt 20 Hunde, og paa forskellige Steder i dansk Grønland, som anløbes, 69 — i alt 89.

I Bowdoin Bugten, c. 20 Kvartmil Øst for det første Vinterkvarter, overvintredes denne Gang, og her forberedte Peary sig til den kommende Vaarrejse. Skind tørredes, skares til og syedes sammen til Dragter og Soveposer. Slæder forarbejdedes, da de medbragte var bleven ødelagte i en Storm.

Den 6. Marts 1894 var hele Ekspeditionens Udrustning bragt op til Indlandsisens Rand og alt færdigt til den forestaaende Færd.

Astrup skulde ogsaa denne Gang have været Pearys Ledsager, men maatte, paa Grund af Ildebefindende, opgive det og nøjes med i dennes Fraværelse at gøre en Slædetur til

Melvillebugten, paa hvilken han kortlagde den nordligste Del af Kysterne her. Da han kom hjem, viste det sig imidlertid, at Peary ogsaa havde maattet opgive Turen paa Grund af Snestorme og Kulde.

Forsøget gentoges i 1894, efter at en Del af Ekspeditionen, bl. a. Astrup, var vendt hjem. Ledsaget af Mulatten *Henson* og Mr. *Lee* gik Peary nu atter over Indlandsisen til Grønlands nordøstre Hjørne. Paa denne Rejse maatte Hundene trække Slæderne for siden at anvendes til Føde for de efterlevende. Denne Skifærd endte omtrent sammesteds som den forrige og bragte intet væsentlig nyt Udbytte.

Som bekendt har Peary siden foretaget forskellige Stormløb paa Nordpolen fra Smith-Sunds-Omraadet, og i Maj 1901 naaede han, Henson og en Eskimo 83° 39′, hvor Grønlands Nordkyst drejede mod Øst. De havde altsaa naaet Nordspidsen. De fortsatte til 83° 50′, den højeste naaede Bredde paa den vestlige Halvkugle. — Derpaa vendte de om og rettede Marchen ned langs Grønlands Nordøstkyst til 83° n. B. og 25° v. L., hvorfra de genkendte den højtliggende Odde ved Independence-Bay, som Peary havde naaet i 1892. Siden vendte de hjem til Vinterkvarteret ved »Fort Conger«*).

Den største Hastighed paa nogen Vandring over Indlandsisen opnaaedes paa den sidste større Isvandring, der er foretaget paa Indlandsisen. Da Premierløjtnant (nu Kaptajn) *V. Garde*, ledsaget af Sklt. (nu Legationssekretær), Greve *Carl Moltke* og den bekendte Tolk *Johan Petersen*, opholdt sig paa en Opmaaling i Julianehaabs-Distriktet i 1893, foretoges her en højst interessant Isvandring.

*) Kampen om Nordpolen S. 209 o. flg.

Den 16. Juni forlod de Landet ved Sermitsialik og gik med en hidtil enestaaende gennemsnitlig Hastighed af $3^1/_5$ Mil pr. Døgn 37 Mil (ca. 277 Km.) i 13 Dage, fra 16.—28. Juni. Aarsagen til dette heldige Resultat skyldtes sikkerlig Valget af Aarstiden.

Først vandrede man 110 Km. lige i Nord til en Højde af 2200 Meter, derpaa drejede Garde i en Bue mod Øst tilbage til Nunatak'erne og Randfjeldene ved det indre af Sermilikfjorden.

V. GARDE.

»Man tænker sig muligen,« skriver han, »at det maa være »interessant« at se Indlandsisen! Ja, det er interessant at se den, men naar man har været én Dag i denne Ørken, har man nok af den. Man kan for saa vidt befinde sig særdeles vel derinde, men »morsomt« er det ikke, og selv om Solen kan staa smukt op og gaa lige saa smukt ned, saa formaar den ikke at bringe Liv i det forfærdelige Øde, der hersker derinde. Der var jo for en Del Aar siden dem, der troede paa Oaser i Grønlands Indre. Jeg kunde fristes til at takke den, der har undfanget denne Ide, thi han har skaffet mine Tanker Afveksling i de kolde, triste Nætter, naar jeg med Snebriller og Slør for Øjnene, med dukket Hoved og med den eneste Opgave at »trække« og at lede den hele Karavane den rette Vej stræbte fremad over den flade Isørk. Hvor fjernt det end laa for mig at tro paa Oaseteorien, saa kunde jeg dog ofte ikke lade være med at lade Tankerne løbe løbsk og tænke mig pludselige Overraskelser i Form af Fjældkæder med snefrit Land, Plantevækst og Vand! Jeg stirrede frem gennem Sløret og syntes at skimte noget mørkt i det fjerne — men naar jeg saa tog Slør og Briller fra Øjnene og vaagnede af Drømmen, saa var den mørke Fjældkæde med ét forvandlet til en ganske svag Forskydning i Terrænet — en sammenblæst Snetue — der kun laa et Par hundrede Fod fra mig.« — —

»I Almindelighed gik jeg forrest, trækkende Slæden Nr. 1, saa kom Pe-

tersen, trækkende Nr. 2 og skydende paa Nr. 1, og endelig Moltke skydende paa Nr. 2.«

Den 23. om Morgenen naaedes ca. 2,200 Meter i ca. 110 Km.'s Afstand fra Udgangspunktet.

»Flere Terner fløj her skrigende over vore Hoveder; mod Nord og Øst var der stadig en ganske svag Stigning, men alt tydede dog paa, at vi paa det nærmeste havde naaet den Højderyg, som strækker sig paa langs gennem Grønlands Indre, og hvis største Højde Nansen naaede paa ca. 64° n. B.«

Den 28. Juni blev mod Forventning den sidste Dag paa den egentlige Indlandsis. Da Føret var brillant, vandrede de 3 Mænd endog 52 Km. i 16 Timer.

»Kun den, der har levet paa Indlandsisen, kan forstaa, hvilken Nydelse det var for os atter at føle os paa Landjorden, og med hvilken Følelse af Velvære vi om Aftenen krøb i Poserne for at sove en hel Nat efter at have spist saa meget, vi lystede.«

»I 13 Dage havde vi opholdt os paa Indlandsisen og tilbagelagt omtrent 37 danske Mil i 11 $^{1}/_{2}$ Nat. Det er noget af det hurtigste, der hidtil er præsteret paa Indlandsisen af Fodgængere, men der er heller ingen Tvivl om, at gælder det om at »komme frem«, kan der ikke vælges en heldigere Tid end netop Juni Maaned, hvor Solen om Dagen har saa stor Magt over Sneen, at dennes Overflade med den sig regelmæssigt indfindende Nattefrost afgiver et aldeles fortrinligt Slædeføre hen paa Morgenen.« — »Med Hundeslæde vilde der i Juni Maaned utvivlsomt kunne præsteres meget hurtige Rejser mellem Øst- og Vestkysten af Grønland.«

Til Sammenligning anføres efter *Th. Kornerup* følgende

OVERSIGT OVER ISVANDRINGERNE.

Resumé:	Deltagernes Antal	Brede	Isvandringens		Hastighed ved Gang
			Varighed	Udstrækn.	
Nordenskiöld og Berggren 1870.	2	$68^{1}/_{2}$ °	8 Dage	15 Mil	2 Mil pr. D.
Jensen, Kornerup og Groth 1878	4	$62^{3}/_{4}$ °	23 —	19 -	$^{6}/_{7}$ à $1^{1}/_{2}$ -
Nordenskiöld og Berlin 1883 ..	10	$68^{1}/_{2}$ °	30 —	30+56 -	$^{5}/_{6}$ à $1^{1}/_{2}$ -
Peary og Maigaard 1886.......	2	$69^{1}/_{2}$ °	18 —	50 -	2 - -
Nansen og Sverdrup 1888	6	64—65 °	40 —	60 -	$1^{1}/_{2}$ - -
Peary og Astrup 1892.........	2	78—82 °	97 —	c. 265 -	$2^{6}/_{7}$ - -
Garde og Moltke 1893	3	61—62 °	13 —	37 -	$3^{1}/_{5}$ - -
Tilsammen.......	27	61—82 °	229 Dage	c. 532 Mil	c. 2 M. pr. D.

Ved Siden af Undersøgelserne af Indlandsisens Indre er endvidere foretaget talrige Undersøgelser af *Isranden* samt af de mægtige *Isbræer*, der fra det indre baner sig Vej ud i Havet eller til Bunden af Fjordene i Yderlandet med en Hastighed, der endog kan være 38 Meter i et Døgn — saaledes som det observeredes af Ryder ved Upernivik Isbræ i August 1886 — men som i Reglen er langt mindre.

V. GARDE I SIT TELT. (Efter Fot. af Greve Carl Moltke).

Begyndelsen til disse Undersøgelser gjorde *Rink;* senere fortsattes de fornemmelig af *K. I. V. Steenstrup* og *R. Hammer* foruden flere andre Danske, ligesom Tyskeren, Geologen Dr. *E. v. Drygalski*, efter en Rekognoscering i 1891, derpaa i 1891—93 foretog indgaaende Studier af Isen, dens Bevægelseshastighed, Moræner, Isens Fordampning, Isvandets Beskaffenhed, Isfjeldenes Højde (de hæver sig indtil 100 Meter over Havfladen) under et Ophold i Nordgrønland.

Hammer undersøgte navnlig *Jakobshavns Isfjord og Isbræ,* den mægtigste i hele Grønland.

Han overvintrede i den Anledning ved Kolonien Jakobshavn og foretog i Løbet af Vinteren forskellige Slæderejser i Omegnen dels for at kortlægge Egnen og dels for at anstille Maalinger over Bræens Bevægelsesforhold om Vinteren.

For en nogenlunde mobil Mand kan der ikke tænkes noget interessantere end en Overvintring paa disse Bredder, hvor Livet faar forhøjet Værd, dels i de storslaaede Omgivelser af Is og Sne, men mest ved den fortrinlige og fornøjelige Befordring, som haves i de grønlandske Hundeslæder. Efteraaret er som Regel trist med Slud, Sne og tiltagende Mørke, og i henved 6 Uger er det evig Nat, idet Solen i denne Tid aldeles ikke kommer over Horisonten; kun en lille Lysning, omtrent som ved det første Daggry hos os, viser, at man er midt paa Dagen, men netop som man venter, at Dagslyset skal bryde frem, bliver det atter mørkt, og kun Nordlysene og Maanens Straaler lyser for den grønlandske Fanger, som trods Slud og Mørke maa paa Jagt for at skaffe Føde til Familien derhjemme. Aarsskiftet er derfor som Regel den tristeste Tid, men med det nye Aar plejer Vejret at blive stadigere. Kulden indfinder sig, og Isen lægger Bro over de mange Fjorde og Sunde, ja undertiden endog langt ud over Havet. Naar saa Solen atter viser sig over Horisonten ved Middagstid, bliver den hilset med Jubel af alt levende, og ingen aner den Farvepragt, som oprulles for de til Mørket vænnede Øjne, naar Solen første Gang sender sine glødende Straaler hen over det is- og snedækte Landskab. Fra denne Dag pulserer Livet paa ny; Færdselen paa Hundeslæde kan begynde, og de kommende 3 à 4 Maaneder kan man med dette glimrende Befordringsmiddel færdes hurtigere og lettere end paa nogen anden Tid paa Aaret.

Kun naar Isen er sammenskruet, eller det gaar op ad stejle Fjeldsider, kan det være brydsomt nok at vinde frem, og saavel Kusk som Passager maa da mange Gange give Hundene en Haandsrækning. Adskillige Gange i Løbet af Vinteren gik Turen fra Kolonien ind til selve Indlandsisen, hvor den flere Tusind Fod mægtige Isbræ trods en Vinterkulde paa ÷ 30 à 40° uafbrudt baner sig Vej udad i Isfjorden for til sidst at danne de mægtige Isfjelde paa indtil 100 Meters Højde, som trodsende Havets tilintetgørende Virkninger baner sig Vej helt ud i Atlanterhavet, og paa Vejen mellem Europa og New York endnu er mægtige nok til at lægge Hindringer i Vejen for Skibsfarten.

Flere Gange laa Hammer i et tyndt Sejldugstelt i 30—40° Kulde i 6 à 8 Dage i Træk inde ved Indlandsisens Rand, i mange Miles Afstand fra menneskelige Boliger, for at aflure Naturen sine Hemmeligheder.

En ny Ekspedition til Diskobugten i 1883 med Hammer som Leder og cand. polyt. *Sylow* samt Reserveløjtnant *Larsen* som Deltagere berejste hele Strækningen omkring Disko-Bugten, besøgte igen Jakobshavns Isbræ og paa-

R. Hammer Larsen Sylow

R. HAMMER OG HANS LEDSAGERE 1883. (Efter Fot.)

viste atter, hvilke store Forandringer denne Bræ er underkastet fra Aar til andet, ja fra Maaned til Maaned.

Paa denne Rejse var hele Ekspeditionen engang paa et hængende Haar nær ved at forulykke. Hammer skriver herom: »Fra et nærliggende Is-

fjæld skød et stort Stykke Is sig ud under Vandet, ingen havde set det, og Vandet strømmede ind i Baaden. Kvinderne hylede og skreg. Lækken var ikke til at finde, den maatte være under Bougen, og i et Nu stod Vandet højt inden i den skrøbelige Baad. Heldigvis fandtes en nogenlunde stor Isflage lige i Nærheden, det var et Øjebliks Sag at komme paa Siden af den, og paa den maatte hele Besætningen søge Tilflugt, vaade som de var af det indstrømmende Vand. Heldigvis havde Damerne Synaal ved Haanden, og Senetraad — lavet af Rensdyrssener — fandtes i Bagagen. Hullet blev syet sammen, og kort efter kunde Baaden lastes paa ny, og Rejsen fortsattes nu uden Uheld til den anden Kyst.«

Først i 1895 besøgte Hammer atter Landet, men denne Gang som Fører af den kgl. grønlandske Handels Skruebarkskib »Hvidbjørnen«. Rejsens Maal var Julianehaab, Grønlands sydligste Koloni. Rejsen foregik i Marts-April Maaned, og paa denne Tid ligger Polarisen meget hyppigt tæt omkring Syd-Grønlands Kyster. Saaledes ogsaa denne Gang. Adgangen til Julianehaab var umulig, men med en Del Besvær lykkedes det at forcere Isen noget Vest for Kolonien og komme ind i en lille Udhavn. Under Opholdet her indtraf imidlertid en Naturbegivenhed, som heldigvis er sjælden paa Grønlands Kyster. Langfredag Morgen rystedes Klipperne af et Jordskælv, og omtrent samtidig satte en Jordskælvsbølge Isen i en saadan Bevægelse, at alt, hvad der fandtes i Nærheden, blev knust, Ankerkæden sprang, og Skibet blev kastet ind imod Klipperne. I sidste Øjeblik blev Besætningen ved et dristigt og halsbrækkende Spring reddet ind i Land, og faa Minutter efter knustes Skibet og gik til Bunds. Besætningen samt to Passagerer, hvoriblandt en Dame, maatte nu søge Tilflugt i en Hule, hvor de, stivfrosne af Kulde, opholdt Livet i den ynkeligste Forfatning næsten uden Mad, Klæder og Brændsel, indtil de nogle Dage efter kunde bjærges af Eskimoerne. Kun een Gang blev de noget betænkelige; det var om Aftenen, da de ved at undersøge Stedet lidt nøjere, fandt en Indskrift over Hulen. Der stod nemlig — et Kors og herunder: »18 Søfolk døde her«. Det var underlig uhyggeligt, det var netop 18 Søfolk, som havde søgt hertil nu; men Kaptajnen maatte slaa det hen med en Spøg for at berolige Folkene. — Saa vidt det senere er oplyst, er denne Indskrift sat af en dansk Grønlænder, som her skal have fundet Resterne af 18 Lig, sandsynligvis Besætningen fra en af de Hvalfangere, som i 1777 forliste under Grønland.

Havskælvsbølger som dem, der foraarsagede »Hvidbjørnen«s Forlis, indtræffer af og til sammen med Jordskælv, men fra Grønlands Kyster har man ikke mange Beretninger om saadanne. Ganske interessant er det, at man kan føre den første Beretning om en lignende Katastrofe tilbage til vore Forfædres første Bebyggelse af den samme Egn i Grønland i 986, da

de allerfleste af Nybyggernes Skibe blev ødelagte i de i Sagaerne saakaldte *Havgjerdinger.* Længe var man i Tvivl om, hvad der egentlig skulde forstaas ved dette Ord, indtil Etatsraad Jap. Steenstrup i 1869 paaviste, at Havgjerdinger kun kan være Havskælv.

LITERATUR: »Meddelelse om Grønland«. *I. A. D. Jensen:* Om Indlandsisen i Grønland (Kbh. 1888). *Do.:* Vandring paa den grønlandske Indlandsis i 1878 (Geogr. Tidskr. 3. Bd., 1879). *Eivind Astrup:* Blandt Nordpolens Naboer (Kristiania 1895). Artiklen »Grønland« i Salmonsens Konv.-Leks.; Th. Kornerup: Oversigt over »Medd. o. Grl.« (Kbhvn. 1900). *Th. Kornerup:* Nordiske Opdagelsesrejsende og Forskere i Grønland (i »Nord og Syd« 1899). *V. Garde:* Sommer i Grønland (i do.). *H. Rink:* Resultaterne af de nyeste Undersøgelser i Grønland m. H. t. Indlandet og de svømmende Isbjerges Oprindelse (Geogr. Tidsskr. 9. Bd., 1887—88). *Chr. Maigaard:* Beretning om den af Civilingeniør Robert E. Peary ledede Ekspedition paa den grønlandske Indlandsis (i do.). *R. R. Hammer:* Om de store Isfjældes Dannelse (Geogr. Tidsskr. 12. Bd., 1893—94). *V. Garde:* Dansk Ekspedition til Sydvestgrønland i Sommeren 1893 (i do.). *A. E. Nordenskiöld:* Den andra Dicksonska Expeditionen till Grönland (Stockholm 1885). *Robert E. Peary:* Northward over the »Great Ice«, I—II (New York 1898). *E. V. Drygalski:* Grønland-Expedition, der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin 1891—93 (Berlin 1897 — anmeldt i Geogr. Tidsskr. 14. Bd., 1897—98).

Grønlandsk Ungdom. (Efter Fot.)

GYLDENDALS 75 ØRES BØGER

1. H. C. ANDERSEN, De to Baronesser.
2. — Improvisatoren.
3. — Kun en Spillemand.
4-5. — Mit Livs Eventyr. I—II.
7. JENS BAGGESEN, Udv. Digtninger.
13. BOGANIS, Jagtbreve.
14. GEORG BRANDES, Fem danske Digtere.
15. CAMILLA COLLETT, Amtmandens Døtre.
16. HOLGER DRACHMANN, Fortæll. Ny Saml.
17-18. KRISTIAN ELSTER, Saml. Værker. I-II.
20. CARIT ETLAR, Udv. Fortællinger.
21. CARL EWALD, Makra.
23. H. F. EWALD, Udvalgte Fortællinger.
24. JOHS. EWALD, Udvalgte Skrifter.
25. FORTÆLLINGER FRA OPLYSNINGS-TIDEN af Rahbek, Pram og Tode.
26. GUST. AF GEIJERSTAM, Bogen om Lillebror.
27. KARL GJELLERUP, Germanernes Lærling.
29. FRU GYLLEMBOURG, Fortællinger. I.
30. — — II.
31. J. L. HEIBERG, Udv. Digtninger.
32. — Vaudeviller. Ny Samling.
33. V. v. HEIDENSTAM, Karolinerne. I.
34. — — II.
36. HENRIK HERTZ, Tre Lystspil.
37. — Lystspil. Ny Samling.
39. H. P. HOLST, Den lille Hornblæser. Illustr.
42. B. S. INGEMANN, To Fortællinger.
44. ALEX. L. KIELLAND, Skipper Worse.
45-46. THOMAS LANGE, Udv. Skrifter. I-II.
47. LEON. CHRISTINA ULFELDT, Jammersminde.
49. JONAS LIE, Livsslaven.
50. POUL M. MØLLER, Udvalgte Digtninger.
52. A. OEHLENSCHLÄGER, Udv. Digtninger.
56. FR. PALUDAN-MÜLLER, Fire Digte og Danserinden.
57. JOHN PAULSEN, Sjødronningen.
58. HENRIK PONTOPPIDAN, Skyer.
62. VIKTOR RYDBERG, Vaabensmeden.
63. SOPH SCHANDORPH, Et Aar i Embede.
64. — Det gamle Apothek.
66. — Smaafolk.
68. AMALIE SKRAM, Udvalgte Fortællinger.
69. VIGGO STUCKENBERG, „Sol" og „Valravn".
70. KARL AF TAVASTSTJERNA, Strænge Tider.
71. MAGDALENE THORESEN, Udv. Fortæll.
73. CHR. WINTHER, Fortællinger i Prosa. II.
74. — Fortællinger paa Vers og Træsnit.
75. — Romancer og Ballader & Udv. Digte.
77. YNGRE DANSKE DIGTERE. I.
78. — — — II.
80. VILH. ØSTERGAARD, Tyge Brahe.
81. JOHS. HELMS, Soldaterliv i Krig og Fred.
82. ALEX. L. KIELLAND, Sne og Sankt Hans Fest.
87. E. AARESTRUP, Digte i Udvalg.
88. CARL EWALD, Historier.
89. KRISTOFER JANSON, Han og Hun.
90-91. HENRIK IBSEN, Kejser og Galilæer. I-II.
92. ALEX. L. KIELLAND, Garman & Worse.
93. PETER NANSEN, Fra Rusaaret.
94. H. PONTOPPIDAN, Isbjørnen og Lille Rødhætte.
95. HERMAN BANG, Tine.
96. ALEX. L. KIELLAND, Samlede Noveletter.
97. HOLGER DRACHMANN, En Overkomplet.
98. JONAS LIE, Dyre Rein.
99. CLARA TSCHUDI, Eugénie.
100. A. OEHLENSCHLÄGER, Sancthansaftens-Spil og Aladdin.
101. — Hakon Jarl hiin Rige, Baldur hiin Gode og Palnatoke.
102. — Axel og Valborg og Correggio.
103. — Stærkodder og Hagbarth og Signe.
104. JOHAN BOJER, Et Folketog.
105. SONJA KOVALEVSKY, Liv i Rusland og Vera Vorontzoff
106. CARL BERNHARD, Lykkens Yndling
107. HENRIK IBSEN, Et Dukkehjem.
108. CARL BERNHARD, Et Aar i Kjøbenhavn.
109. L. BUDDE, Julefortællinger.
110. J. P. JACOBSEN, Mogens og andre Noveller
111. ZACHARIAS TOPELIUS, Gustav Adolf og Trediveaarskrigen.
112. JAKOB KNUDSEN, Den gamle Præst
113. HOLGER DRACHMANN, Melodramer.
114. MATHILDA MALLING, Guvernørens Frue.
115. ZAKARIAS NIELSEN, Den store Magt.
116. THOMAS KRAG, Gunvor Kjeld.
117. JEPPE AAKJÆR, Frederik Taphjergs Plovgilde. Udv. Fortællinger.
118. HERMAN BANG, En dejlig Dag o. a. Fortæll.
119. H. F. EWALD, Kristian d. Anden.
120. JOHS. V. JENSEN, Bræen.
121. SELMA LAGERLÖF, Legender og Fortæll
122. JONAS LIE, Gaa paa!
123. EINAR CHRISTIANSEN, Joppe.
124. KNUT HAMSUN, Victoria.
125. KRISTOFER JANSON, Hjørdis.
126. HARALD MOLANDER, En Lykkeridder
127. C. HAUCH, Vilhelm Zabern.
128. LAURIDS BRUUN, Kronen.
129. VILH. ØSTERGAARD, Danmarks Vovehals.
130. JOHS. JØRGENSEN, Den yderste Dag. Græs.
131. JOHAN BOJER, Troens Magt.
132. BERNT LIE, I Eventyrland.
133. L. MYLIUS-ERICHSEN, Fra Klit og Hav.
134. DANIEL FALLSTRÖM, Sorte og røde Hjærter
135. SOPHUS BAUDITZ, En Aften i Skovridergaarden o. a. Fortællinger.
136. HENRIK PONTOPPIDAN, Nattevagt.
137. P. FR. RIST, Lasse Månsson fra Skaane.
138. JONAS LIE, Lodsen og hans Hustru.
139. CLARA TSCHUDI, Kejserinde Augusta.
140. ZACHARIAS TOPELIUS, Fra Karl den Tiende Gustavs og Karl den Ellevtes Tid
141. HARALD MELTZER, Politinotitser.
142. H. F. EWALD, Daniel Rantzow.
143. ALEX. L. KIELLAND, Arbejdsfolk.
144. SELMA LAGERLÖF, En Herregaardshistorie.
145. KARL LARSEN, Seksten Aar.
146. M. ANDERSEN NEXØ, Bornholmer Noveller.
147. INGEBORG M. SICK, Jomfru Else

1 Kr. pr. Bind indbundet i Biblioteksbind. 1 Kr. 35 Øre pr. Bind indbundet i komponeret Pragtbind.

Nr. 29, 30, 39, 47 og 56, der er i stort Format, koster indbundne i komp. Pragtbind 1 Kr. 50 Øre pr. Bind

GYLDENDALSKE BOGHANDEL-NORDISK FORLAG

JAN 26 1929

